PARS SECVNDA
Scrutinij Sacerdotalis

I[n] QVA QVIDQVID EST VTI-
[lit]er & scitu dignum in Instructionibus
Cleri[corum] ad officium Sacerdotale
as[pirantium] spectantium, continetur.

E[T] PRAECIPVE' EORVM,
Quib[us] committitur audientia Con-
fi[tentium] & Cura Animarum,
Vt [de]monstratur, quomodo ipsi respondere debeant ad ea,
quæ [a] confessariis rogantur. Vt quilibet scire possit,
[quæ] sunt officium spectant.

AV[C]TORE R. D. FABIO
Inca[no] Neapolitano, S.The. Profess.
H[oc] postremo Auctore summa diligentia reuisa,
& [in] plurimus, diuersis in locis, additioni-
bus [Co]ncilii Tridentini, & Ca-
[no]nibus locupletata.

CVM PRIVILEGIO.

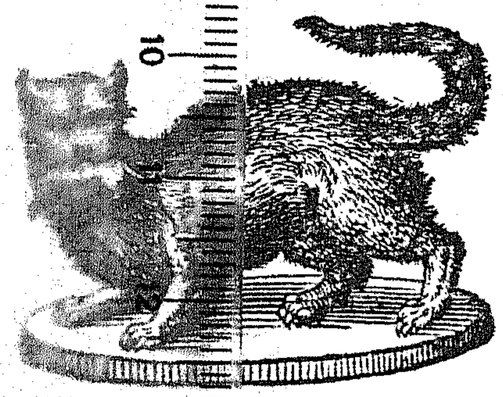

[VE]NETIIS, Apud Hæredes Melchioris Sessæ. 1594.

PARS SECVNDA
Scrutinij Sacerdotalis

IN QVA QVICQVID EST VTILE, & ſcitu neceſſarium in Inſtructionibus Clericorum, ad Officium Sacerdotale aſcendere volentium, continetur.

ET PRAECIPVE' EORVM,
Quibus commiſſa eſt audientia Confeſſionum, & Cura Animarum,

Vbi demonſtratur, qualiter ipſi reſpondere debeant ad ea, quæ fuerint interrogati: Vt quilibet ſcire poſſit, quæ ad ſuum officium ſpectant.

AVTHORE R. D. FABIO
Incarnato Neapolitano, S. The. Profeſſ.

Hac poſtrema editione ab ipſo Auctore ſumma diligentia reuiſa, & emendata: aucta, & pluribus, diuerſis in locis, additionibus: ac Sacroſancti Concilii Tridentini, & Catechiſmi Romani citationibus locupletata.

CVM PRIVILEGIO.

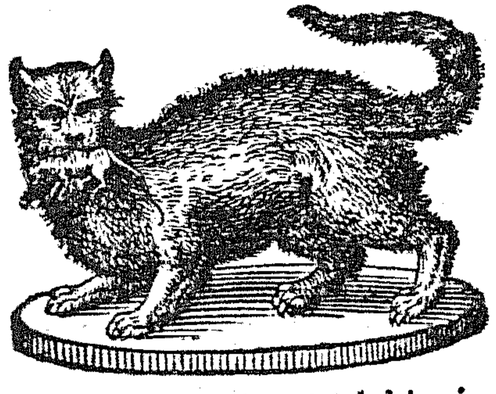

VENETIIS, *Apud Hæredes Melchioris Seſſæ.* 1594.

IOAN. FRANC. LOMBARDI NEAPOLITANI.

AD REVERENDVM D. Fabium Incarnatum.

TETRASTICON.

PRESBYTERI præclarè
Fabi si facta sequuntur,
Fortè tua, haud dubiè mors
cadet, atque Luder.
Timotheum docuit sic magnus Apostolus
olim.
Saluabis faciens teque, aliosque simul.

SECVNDA PARS SCRVTINII SACERDOTALIS.

DIVIDITVR IN Decem Tractatus.

IN quorum Primo tractabitur, De visitatione Episcopali. 1.a
In Secundo, De Sacrificio Missæ, & significatione eiusdem. 22
In Tertio, De Horis Canonicis, & de earum significationibus. 55
In Quarto, De Modo audiendi Confessionem, & Modo Confitendi. 70
In Quinto, De Indulgentijs. 96
In Sexto, De Voto. 104
In Septimo, De Vsura. 112
In Octauo, De Simonia. 126
In Nono, De Restitutione. 132
In Decimo, De Irregularitate. 143

TABV-

TABVLA EORVM,

QVAE CONTINENTVR IN Secunda Parte Scrutinij Sacerdotalis secundùm ordinem Alphabeti.

A

ABSOLVTIONIS forma tempore Iubilæi quæ sit. car. 150
Absolutionis forma pro illis, qui habent Indulgẽ. plenariam, quæ sit. ibid.
Absolutionis forma in mortis articulo quæ sit. 151
Absolutionis forma ab excommunicatione minori, & à peccatis quæ sit. ibid.
Absolutionis forma in reconciliatione, & in subitanea morte quę sit. 151
Accessus Sacerdotis ad altare quid significet. 36
Agnus Dei quid significet. 45
Agnus Dei quare triplicetur. ibid.
Alba quid sit. 26
Alba quid significet. ibid.
Alleluia quid significet. 40
Alleluia quare post versum bis resumatur. ibid.
Alleluia quare non dicatur tempore luctus. ibid.
Alleluia quare sæpius post pascha repetatur. 40.b
Altare quid significet. 26.b
Altare quid sit. ibid.
Altare quotuplex sit. 27
Altare de qua materia fieri debeat. ibid.
ad Altare quare tabula lapidea requiratur. ibid.
Altaria, quę denudant in die cęnę Dñi, quid sign. 63
Altaris vestimenta quid significent. ibid.
Ad Indulgen. consequendas, quæ requirantur 97.b

Amictus quid ſit. 25.b
Amictus quid ſignificet. 26
Animarum cura quid ſit. 82
Antiphonæ de Benedictus in tribus diebus hebdomadę Sanctę quare alta voce cantantur. 62.b
Antiphonæ quid ſignificent. 68
Antiphonæ quare ante Pſalmos inchoentur. ibid.
Aqua quid ſignificet. 28.b

B

BAptiſmus quare fit in die Sabbati ſancti. 66.b
In Baptiſmi benedictione quot ſint. 67
Benedicamus Dño quare in Miſſis votiuis dicat. 46
Benedicamus Domino, cũ Deo gratias q̃d ſit. 69.b
Benedictio ſuper populum quid ſignificet. 46.b
Benedictio quare non petatur ad lectiones in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 62
Benedictio quare non petatur in fine paſſionis. 64.b

C

CAlix quid ſignificet. 27.b
Calix quid ſit. ibid.
Calix, & Patena de qua materia fieri debeant. ibid.
Calix, & Patena quomodo exacrentur. 16.d
Calicem, & Patenam quis conſecrare poſſit. ibid.
Cambiorum genera quot ſint. 117.b
Campanæ quare nõ pulſentur in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 63
Candela accenſa quid ſignificet. 30
Candelabra ſuper altare quid ſignificent. 36.b
Candelæ quindecim quid ſignificent. 62.b
Candelę quare vna poſt aliam extinguantur, et non omnes ſimul in tribus diebus hebdom. Sanctę. 63
Canon quid ſit. 83
Canon quid ſignificet. 43.b
Canonica hora quid ſit. 54.b
Canonica quare dicatur. ibid.
Canonicę horę quot ſint. ibid.

Canones pęnitentiales, qui ſint. 91.b
Canonicę horę quomodo, & qñ inſtituтę ſint. ibid.
Canonicę horę quare ſeptem ſint. 55
ad Canonicas horas qui teneantur. ibid.
ad Canonicas horas obligari q̃d dicere debeãt. ibi.
Canonicæ horæ qua hora dicendę ſint. 57
Canonicæ horæ vbi dici debeant. 57.b
Canonicæ horæ quare inſtitutæ ſint. 59
Canonicæ horæ quid repræſentent. 60
Canones pœnitentiales qui ſint. 91.b
Cantica quid ſignificent. 68.b
Capitula quid ſignificent. 69
Caſula quid ſit. 26.b
Caſula quid ſignificet. ibid.
Cereus illuminatus, & renouatus quid ſignifi. 66.b
Cereus, qui à Diacono benedicitur, quid ſignifi. ibi.
Chriſtus quare ſexta feria pati voluit. 65.b
Chriſtus quare dedit poteſtatẽ ſuper theſauros Eccle. Vicario, ſcilicet, Dño Apoſtolico, & Epiſc. 97
Cingulum quid ſit. 26
Cingulum quid ſignificet. ibid.b
Circunſtantię confeſſionis quot ſint. 75.b
Circunſtantię ſpecies quot ſint. ibid.
Circunſtantiæ, quę ſunt de neceſſitate confitendę, & quę non, quę ſint. 77
Collecta quid ſit. 38
Collecta quare vocetur. ibid.
Collecta quid ſignificet. ibid.
Collectarum finis qualiter fiat. 38.b
Collectæ quare finiantur Per Dominum nꝓſtrũ. 39
Communio quid ſignificet. 85.b
Cõmunio quare non dicat in Miſſa Sabb. Sãcti. 67.b
Completorij hora quare inſtituta ſit. 60
Completorij hora quare oramus. 61.b
Cõditiones, quas dẽt habere cõfeſſio, quot ſint. 78
Cõditiones, quas dẽt habere Cõfeſſ. quot ſint. 161.b

Cõfessionẽ reiterare in quibus casibus qs teneat. 80
Cõfiteri alteri, quàm proprio Sacerdoti, in quibus casibus quis teneatur. 81.b
Confessor qualis esse debeat. 70
Cõfessor qũo se habere debeat erga pęnitẽtes. 70.b
Confessor qũo officium suum exercere debeat. 56.a
Confessor qũo erga infirmos se debeat habere. 82
Confessor quomodo se habere debeat circa absolutionem peccatorum. 88
Cõfes. qũo se habere debeat in impositione pęn. 89
Confessor quantam scientiam habere debeat. 78.b
Contractus quid sit. 115.b
Contractus quot modis contrahatur. 16.a
Contractus quotuplex sit. 116
Contractus societatis quot modis varietur. 93.a
Corporale quid significet. 29
Corporale qũo cõplicet, & sternat super altare. ibi.
Corporalia ad celebrãdũ i quo num. esse debeãt. ibi.
Corporale quid sit. ibid.
Corpus Domini quare sub specie panis reseruet. 66
Credo quare post Euangelium dicatur. 42
Credo, qđ in Missa canit, quare symbolũ voceț. ibi.
Credo quare nõ dicatur in Missa Sabbati sancti. 67
Crux de incenso facta in cereo quid significet. 66.b
Cura animarum quid sit. 82

D

Diligentia, quam homo debet habere ad remorandum peccata sua. 72.b
Defectus Missæ qui sint. 51.b
Denudatio crucis in Parasceue quid significet. 65
Deo gratias quid significet. 46.b, & 54.b
Dimissio corporis Christi, quid significet. 32.a
Domine labia mea, &c. quare in tribus diebus hebdomadę sanctæ non dicatur. 62
Dñs vobiscũ quare nõ dicatur, qñ legit passio. 49.b
Dominus vobiscum, quid significat. 37.b

Eccle-

E

Ecclesia quid sit. 25
Eccle. quare nõ cõsecrat corpꝰ Dñi i Paras. 65.b
Ecclesiarum sine cura visitatio qũo fieri debeat. 8.b
Ecclesiæ laicorum, quæ sunt de societatibus, quomodo visitari debeant. 11.a
Eleuatio corporis Christi quid significet. 44
Eleuatio sanguinis Christi quid significet. ibid.b
Epistola quid sit. 38.b
Epistola vnde dicatur. ibid.
Epistola quid significet. ibid.
Epistola quare Euangelium præcedat. ibid.
Epistolæ quare diuersimodè incipiant. ibid.
Euangelium quid sit. 40.b
Euangelium vnde dicatur. ibid.
Euangelium quare in alto loco legatur. 41.a
Euangelium quando est dicendum, quare liber portatur à dextera parte in sinistram. ibid.b
Euangelium lecturus quare petit benedictionẽ. 41.b
Exclamatio Sacerdotis voce eleuata, cum dicit Pater noster, quid significet. 44.b
Excõmunicatio qũo ab Irregularitate differat. 122.b

F

Forma absolutionis Indulg. plenarię, q̃ sit. 102.b
Forma absoluẽdi ab Irregularitate quę sit. 123.a
Forma absolutionis in mortis articulo q̃ sit. 122.b
Forma absolutionis pro illis, qui habent Indulgentiam plenariam, quę sit. 123.a
Forma absolutionis ab excommunicatione minori, & à peccatis quę sit. 124.a
Fractio hostiæ quid significet. 85

G

Genus pſonarũ eccleſiaſticarũ quotuplex ſit. 55
Glo. i excel. Deo, quare poſt Kyr. ele. dicat. 37.b
Gloria in Excelſis Deo quid ſignificet. 37.b
Gloria in Excel. Deo quare i medio altaris dicat. ibi.

Gloria

Gloria in Excelſis Deo quare in Sabbato S. dicat. 67
Gloria Patri quare poſt verſum dicatur. 36.b
Gloria Patri quare in fine Pſalmorum in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ non dicatur. 62.b
Gloria tibi Dñe quare in paſſione nō reſpond. 64.b
Graduale quare poſt Epiſtolam ſequatur. 40
Graduale quid ſignificet. ibid.b
Graduale quare in Miſſa Sabbati S. non dicatur. 67

H

HOræ Cano. quare p̄ Deo gr̄as terminātur. 69.b
Horæ canonicæ, quare inſtitutæ ſunt. 59
Hieruſalem Hieruſalem conuertere, &c. quare in fine lectionum dicatur in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 62
Hymnus quare in tribus diebus hebdomadæ Sāctæ non dicatur. 62
Hymni quid ſignificent. 68
Hora canonica quid ſit. 54.b
Hora vnde dicatur. ibid.
Horæ canonicæ quot ſint. ibid.
Horæ canonicę quomodo, & qñ inſtitutæ ſint. ibid.
Horæ canonicæ quare ſint ſeptem. 55
ad Horas canonicas qui teneantur. ibid.
Horæ canonicæ qua hora dicendæ ſint. 57
ad Horas canonicas obligati q̄d dicere debeāt. 55.b
Horæ canonicæ vbi dici debeant. 57.b
Horæ canonicæ quid repræſentent. 60
Horæ quare diuerſimodè incipiantur. 61.b
Hoſpitalia quomodo viſitari debeant. 20.b
Hoſtia quare in tres partes frangatur. 45
Heſtiæ immiſſio in calicem quid ſignificet. ibid.

I

IGnis, qui ante nouum ignem in Eccleſia erat, q̄d ſignificet. 66
Ignis, qui extinguitur, quid ſignificet. ibid.
Inclinatio Sacerd. dū canonē incipit, q̄d ſignif. 43.b

Indulgentia quid ſit. 95.b
Indulgentiæ vnde originem habeant. 96
Indulgentiæ quantum valeant. 99
ad Indulgentias conſequendas quæ requirātur. 97.b
Indulgentiarum impedimenta quot ſint. 101
In quibus caſibus Sacerdos ſimplex non poſſit abſoluere pęnitentē, ſed ad ſuperiorē remittere. 89
Intereſſe quotuplex ſit. 115
Interrogationes quomodo fieri debeant. 56.a
in Interrogationibus faciēdis q̄ obſeruāda ſint. 74
Interrogat. quo ordine fieri debeāt in cōfeſſio. 75
Interrogationes īfirmo moriēti qūo faciēdæ ſint. 83
Introitus quare dicatur. 36.b
Introitus quid ſit. ibid.
Introitus quid ſignificet. ibid.
Introitus quare reſumitur poſt Gloria Patri. 37
Inuitatoriū quare non dicatur in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 62
Irregularitas quid ſit. 143
Irregularitas vnde dicatur. 143.b
Irregularitas quomodo à ſuſpenſione differat.
Irregularitas quomodo contrahatur. ibid.
Irregularitas quomodo tollatur. 122.b
Ite Miſſa eſt, quid ſignificet. 46
Indulgentiam plenariam recipientes, quare aliquādo ab ingreſſu paradiſi retardantur. 102

K

KYrie eleiſon quare poſt introitū ſubiūgatur. 37
Kyrie eleiſon quid ſignificet. ibid.
Kyrie eleiſon quare triplicetur. ibid.

L

LEctiones in Miſſa diei paraſceues quare ſine titulo legantur. 66.b
Lectiones, ſiue prophetiæ, quæ dicuntur in Sabbato Sancto, quare ſine titulo legantur. ibid.
Lectiones, ſiue prophetiæ, quid ſignificent. ibid.

Lectiones matutini quid significent. 68.b
Liber siue missale quid significet. 28
Liber apertus in fine Euangelij quare ad osculandū detur sacerdoti. 41.b
Libera q̄s Domine,&c.quare sub silētio dicat. 44.b
Lumen super candelabra quid significet. 36.b
Luminaria quare non portantur ad Euangelium in Missa Sabbati sancti. 67

M

Manipulus quid sit. 26
Manipulus quid significet. ibid.
Matutini hora quare instituta sit. 59
Matutini hora quare oramus. 60.b
Matutini lectiones quid significent. 53.b
Missa quid sit. 21.b
Missa vnde dicatur. 22
Missæ sacrificium quare celebretur. 22.b
Missam quis instituit. 23
Missa quare instituta sit. 24.b
Missa quid significet. ibid.
Missa à quo celebrari debeat. ibid.
Missam in quo loco sacerdos celebrare debeat. 25
in Missæ celebratione quæ interuenire debeāt. 26.b
Missa quomodo celebrari debeat. 19.a
Missa de quo celebrari debeat. 30
Missa qua hora celebrari debeat. ibid.b
Missa quo tempore celebrari debeat. 31
Missa quare de die,& non de nocte celebretur. 31
Missæ tres in natiuitate Dñi quare celebrentur. ibid.
Missa quoties in die celebrari debeat. 31.b
Missa quare in die Veneris sancta nō celebretur. 32
Missa quare quotidie celebrari debeat. ibid.
Missam audire qui teneantur. 33
Missæ effectus quid sit. 35.b
Missa in quot partes diuidatur. ibid.
Missæ finis quid significet. 46.b

Mis-

Missam quis reperit. ibid.
Missa pro quibus celebrari debeat. 48.b
Missa de defunctis, quomodo plus valeat defunctis,quàm alia Missa. 49
Missæ pericula,seu defectus quæ sint. 51.b
in Missa parasceues quare duæ lectiones legātur. 64
in Missa Sabbati sancti, quare nō dicatur Introitus, sed à Kyrie eleison incipiatur. 67
Missam audientes quas vtilitates consequuntur. 33
Monasteriorum visitatio quomodo fieri debeat. 9.a
Monasteriorum monialium visitatio quomodo fieri debeat. 20
Munus ab obsequio quomodo simoniā īducat. 129
Munus à manu quomodo simoniam inducat. 129.b
Munus à lingua quomodo simoniā inducat. ibid.b

N

Nobis quoque peccatoribus quid significet. 44
Nocturnum officium quid significet. 68.b
Nona hora quare instituta sit. 59.b
Nona hora quare oramus. 61

O

Oblatio,siue sacrificium,quare Missa dicatur. 22
Offertorium vnde dicatur. 42
Offertoriū quare in Mis.Sabbati sancti non dicat. 67
Officiū tenebrarū,quare in tribus diebus hebdomæ dę S. dicat alta voce,& officiū diurnū silēter. 62.b
Officium in Parasceue quare capite careat. 63.b
Officium quid sit. 68
Officium vnde dicatur. ibid.
Officium nocturnum quid significet. 68.b
Orationes quare numero impari dicantur. 38.b
Orationes quid significent, ibid.
Oratio quid sit. ibid.
Oratio,quare Epistolam præcedat. 39.a
Orationes quare in singulis horis dicantur. 69
Osanna quid significat. 43

Pre-

P

PRecepta legis naturæ,quot sint. 142
Panis quid significet. 28.b
Passionem lecturus in Parasceue, quare benedictionem non petat. 64
Passio quare sub vna voce non legatur. ibid.
Passio Dñi secundũ Ioan.quare legat̃ in Parasc.64.b
Passio quare super nudum pulpitum legatur in die Parasceues. ibid.
Patena quid significet. 27.b
Patena quid sit. ibid.
Patena,& Calix de qua materia fieri debeant. ibid.
Patena,& Calix quomodo exacrentur. ibid.
Patenam,& calicem quis consecrare possit. ibid.
Pater noster quid significet. 44.b
Pax Domini sit semper vobiscũ quid significet. ibi.
Pecunia Simoniacè recepta cui restituenda sit. 131
Pœnitens quem modum habere debeat in aggrediendo confessionem. 73.b
Pœnitens de quibus interrogandus sit. ibid.b
Positio corporis Christi super pallam quid sign. 44
Postcommunio quid significet. 45.b
Præfatio quid sit. 43
Præfatio quid significet. ibid.
Prima hora quare instituta sit. 59.b
Prima hora quare oramus. 61
Prophetiæ quare sine titulo legantur. 52.a
Psalmi quid significent. 68
Psalmos vt canerent in duas partes chori diuisi alternatim,quis instituit. ibid.
Pericula, siue defectus, quę accidere possunt circa Eucharistię Sacramentum, quę sunt. 51.b

Q

QVomodo p̃ ingressũ religionis approbatę, qs plenariã remis.omniũ peccatorũ cõsequat.103
Quando legitur Euang.quare cerei accẽdantur. 41
Quando legitur passio in parasceue quare incensũ non feratur. 64
Quãdo Sacerdos egredit̃ de sacrario quid signif. 36
Quanta scientia in confessore esse debeat. 78.b
Quantam diligentiam habere debeat Sacerdos celebraturus Missam. 29
Quantum restituendum sit. 109
Quare aliquando dicitur Initium sancti Euangelij, & aliquando Sequentia Sancti Euangelij. 41
Quare in principio Euang.dicatur In illo tpe,cũ in principio pluriũ epistol.dicat̃ In dieb⁹ illis.41.b
Quare bis Miserere,et vlt.Dona nobis pa.dicat̃.39.b
Quare thus portatur ante Euangelium. 41.b
Quare in tribus diebus hebd.sãctæ officiũ tenebrarũ dicat̃ alta voce,& officium diurnũ sil̃ter. 62.b
Quę pęnitẽtia pro singulis peccatis iniũgẽda sit.90
Quæ interuenire debeãt in celebratione Missę.26.b
Quid restituendum sit. 134.b
Qui sunt casus restitutioni obnoxij. 107.a & b
Quis ordo seruandus sit in restitutione. 116.a
Quid sit de illo,qui consequitur generalem Indulgentiam positam per Papam. 99.b
Quid dicendum de Sacerdote, qui postquam indutus est,recordat̃ de aliquo peccato mortali. 29.b
Quindecim candelæ, quæ ponuntur super candelabrum ante altare,quid significent. 62.b
Quinq; grana incensi in cereo quid significẽt. 66.b
Quot sunt illa,de qbus pęnitẽs interrogãdus sit. 24
Quomodo puniantur cõcedentes domos vsurarijs ad fœnus exercendum. 124.b
Quid faciendum sit si sacerdos dum celebrat non applicat valorẽ Missę,cui applicare tenetur. 50.b
Quantum restituendum sit. 134.b

R

REsponsoria quid significent. 68.b
Restitutio quid sit. 132.b

Reſtitutio quotuplex ſit. 133
ad Reſtitutionem qui teneantur. ibid.
Reſtitutio cui facienda ſit. 135
Reſtitutio vbi facienda ſit. ibid.
Reſtitutio quomodo facienda ſit. ibid.b
Reſtitutio quando facienda ſit. 135.b
Reſtitutio in quibus caſibus differri poſſit. 136
Reſtitutio in offenſione corporis quomodo facien da ſit. ibid.
Reſtitutio famæ quomodo ſit. 136.b
Reſtitutio de rebus incertis qũo facienda ſit. 137
Reſtitutio quibus pauperibus erogari debeat. 138.b
Res inuentæ quomodo reſtituendæ ſint. 137
in Reſtitutione, quis ordo ſeruandus. 141.b

S

SAbaoth quid ſignificet. 43
Sacerdos ĩ quo loco Miſſam celebrare debeat. 25
per Sacerdotem celebrãtem quid ſignificetur. 27.b
de Sacerdote quid dicendum ſit, qui, poſtquam indutus eſt, recordatur de aliquo pcto mortali. 29.b
Sacerdos celebraturus Miſſam quantam diligẽtiam habere debeat. 29
Sacerdos quãdo egreditur de ſacrario q̃d ſignif. 36
Sacerdos quando offert panem, vinum, & alia ſibi oblata, quid ſignificet. 42.b
Sacerdos quare benedicit aquam, & non vinũ. ibid.
Sacerdos quare lauat manus, recepta oblatione. ibi.
Sacerdos dum lauat manus poſt offertorium, quare dicit ſeptem verſus pſalmi. idib.
Sacerdos quare vertit ſe ad populum, ſecretè dicens Orate fratres. &c. 43
Sacerdos finitis ſecretis quare dicit alta voce Per omnia ſecula ſęculorum. ibid.b
Septem ueſtes quid ſignificant. 26.b
Sacerdos quomodo poteſt ſatisfacere in celebratione Miſſæ pro vno, vel pro pluri. 49.b

Sacerdos quem modum tenere debeat in memento ſuę Miſſæ. 83.b
Sacerdos extendens brachium quid ſignificet. 44
Sacerdos qñ ĩclinat ſe, dicẽs Supp.te, &c. q̃d ſig. ibi.
Sacerdos quando celebrat Miſſam, quare incipit à dextera parte altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtram, & iterum redit ad dexteram. 36
Sacerdos quando eleuat brachia quid ſignificet. 44
Sacerd. quare redit ad dextrum cornu altaris. 45.b
Sacerdos quomodo ſatisfacere poſſit in celebratione Miſſę pro vno, vel pluribus. 49
Sacerdos, ſi dum celebrat, non applicat valorẽ Miſſę, cui applicare tenetur, quid faciendum ſit. 50.b
Sacerdos diſpoſitus, cũ poſſit ſemel in die celebrare, quare in paraſceue non celebrat. 63.b
Sacerdos oraturus, quare populum ſalutat, dicens Dominus vobiſcum. 69
Sacerdos proprius quis ſit. 81.b
Sacerdos quę debeat infirmum interrogare. 82
Sacerdos ſimplex in quibus caſibus pęnitentem ab ſoluere nõ poſſit, ſed ad ſuperiorem remittere. 89
Sacrificium, ſiue oblatio quare Miſſa dicatur. 22
Sacrificium Miſſę quare celebretur. ibid.b
Sanctus quid ſignificet. 43
Sanguis in die Veneris ſancta quare nõ reſeruet. 32
Sanguis quare à corpore ſeparetur. 44
Scandalum quid ſit. 92
Secreta quare dicatur. 43
Sequentia quare poſt alleluia dicatur. 40.b
Sexta hora quare inſtituta ſit. 59.b
Sexta hora quare oramus. 61
Signa, p q̃ ĩfirm⁹ cognoſcit, q̃ cito morietur, q̃ ſint. 84
Silex, de quo ignis extrahitur, quid ſignificet. 66.b
Simonia quid ſit. 126
Simonia vnde dicatur. 127.b
Simonia quare potius dicatur, quàm Giezia. 128

Simonia quotuplex ſit. 128
Simonia quot modis committatur. 128.b
Simonia quare ſit peccatum. 130
Societatis contractus quot modis varietur. 118.b
Simoniaci pœna quæ ſit. 130.b
Societas quot modis reddatur illicita. ibid.
Stola quid ſit. 26
Stola quid ſignificet. 119
Suffragia facta pro defunctis quomodo etiam prosunt facienti. 49
Suffragia pro aliquo ſpecialiter facta quomodo ęquè alijs proſint. 50
Suffragia facta per malum hominem quomodo pro ſunt defunctis. 50.b
Superpellicium quid ſit. 25.b
Superpellicium quid ſignificet. ibid.
Symbolum quid ſignificet. 42

T

TAbula lignea quid ſignificet. 63
Tabula lapidea quare ad altare requiratur. 27
Tenebrarum officium quare in tribus diebus hebdomadę ſanctę dicatur alta voce, & officium diurnum ſilenter. 62.b
Tenebræ quare dicantnr. 62.b
Tertia hora quare inſtituta ſit. 59.b
Tertia hora quare oramus. 61
Theſaurus eccleſiæ cui commiſſus ſit, & qui habeat poteſtatem expendendi theſaurum eccleſię. 97
Tractus quare in quadrageſima loco alleluia dicatur. 80.b
Tractus quatuor verſuum in paraſceue quid ſignificet. 64

V

VErſus poſt introitum Miſſę quid ſignificet. 36.b
Verſus quare interponitur poſt introitum. ibid.
Verſiculi qui dicũtur poſt Benedictus in tribus diebus hebdomadæ ſanctæ quid ſignificent. 62.b
Verſiculi quid ſignificent. 62.b. & 69
Veſperorum hora quare inſtituta ſit. 59.b
Veſpertina hora quare oramus. 61.b
Veſperæ quare ante orationem Miſſę dicantur in Sabbato ſancto. 67.b
Veſperæ quare ante prãdiũ dicãtur in quadrag. ibid.
Veſtes, quibus Sacerdos indui debet in celebratione Miſſarum, quot ſint. 25.b
per Veſtes ſeptem quid ſignificetur. 26.b
Veſtis inconſutilis quare non fuit ſciſſa, ſed ſortem miſerunt. 65
Veſtimenta altaris quid ſignificent. 48.b
Vinum quid ſignificet. 28.b
Viſitatio quid ſit. 11
Viſitare quid ſit. 11
Viſitatio quomodo fieri debeat. 11
Viſitare qui debeant, aut poſſint de iure. 12
Viſitator quem ordinem tenere debeat. 13
in Viſitatione, quæ forma tenenda ſit. 13
Viſitatio cum correctione defectuum quomodo fieri debeat. 14
Viſitator quid à viſitatis recipere poſſit. ibid.
in Viſitatione, de quibus, quomodo, & quo ordine inquiſitio fiat. 15
Viſitatio eccleſiarum ſine cura qũo fieri debeat. 18
Viſitatio monaſteriorũ quomodo fieri debeat. 18.b
Viſitari monaſteria monialiũ quomodo debeãt. 20
Viſitari hoſpitalia quomodo debeant. 20.b
Viſitari quomodo debeant eccleſię laicorum, quæ ſunt de ſocietatibus. 21
Votum quid ſit. 104
Votum vnde dicatur. 105
ad Votum quot requirantur. ibid.
Votum quotuplex ſit. 105.b
Votum ſingulare, ſiue voluntatis qũo diuidatur. 106

Votum ſimplex quomodo ſit. ibid.
Votum ſolemne quomodo ſit. ibid.
Votum quomodo ſolemnizetur. 106
Votorum ſpecies quot ſint. 106.b
Votum de quo fieri debeat. 107
Vouere qui non poſſit. 108.b
in Votis diſpenſare, vel commutare quis poſſit. 110
Voti commutatio quomodo fieri debeat. 111
Vſura quid ſit. 112
Vſura vnde dicatur. 114.b
Vſura quotuplex ſit. ibid.
Vſura mentalis quomodo ſit peccatum. ibid.
Vſura extrinſeca quomodo ſit peccatum. ibid.
Vſura, & intereſſe quomodo differant. 115
Vſura in q̃bus rebus, ſeu cõtractibus cõmittat. 115.b
Vſurarij contractus quot modis fiunt. 116.b
ad Vſuram accipere quando ſit licitum. 120
Vſura quomodo ſit peccatum. ibid.
ad Vſuram accipere quare ſit peccatum. 122
Vſura palliata quot modis committatur. ibid.b
abſque Vſurę ſuſpitione in quibus caſibus quis poſſit accipere aliquid vltra ſortem. 123.b
Vſurarij manifeſti qui dicantur. 124
Vſurariorum publicorum pœna quæ ſit. ibid.
Vſurarij manifeſti quomodo recipi poſſint ad confeſſionem, vel ad ſepulturam. ibid.b
Vſura cui reſtituenda ſit. ibid.b
Vtilitates, quas cõſequunt̃ audiẽtes Miſsã, q̃ ſint. 33

X

Xp̃i Corporis eleuatio quid ſignificet. 44
Xp̃i ſanguinis eleuatio quid ſignificet. ibid.
Xp̃i Corporis poſitio ſuper pallã quid ſignifi. ibid.
Xp̃us quare ſexta feria pati voluit. 65.b
Xp̃us quare dedit poteſtatẽ ſuper theſauros eccleſię vicario, ſ. domino Apoſtolico, & Epiſcop. 97

FINIS.

II

R. D. FABII INCARNATI NEAPOLITANI,

SACRAE THEOLOGIAE Profeſſoris, Scrutinij Sacerdotalis

PARS SECVNDA.

In qua, quicquid Vtile, & Scitu neceſſarium in Inſtructionibus Clericorum, ad Officium Sacerdotale aſcendere volentium, continetur.

Et præcipuè eorum quibus commiſſa eſt audientia Confeſſionum, & cura Animarum.

TRACTATVS PRIMVS.

De viſitatione Epiſcopali.

QVID eſt Viſitatio? Reſpondeo, quòd eſt quædam licita generalis inquiſitio de vita, et moribus ſubditorum. Et hæc in ſubditis obſeruari debet, & diligenter à prælatis obſeruanda: qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam: et quia nõ poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur, nõ ſolum arguere, ſed etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam verò ligare. Vnde frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. cap. qualiter, & quando: de accuſat. *Viſitatio quid ſit.*

Visitare qd sit.

Vnde, Visitare, est quærere, quæ Iesu Christi sunt, non quæ sua: hoc est, prædicationi verbi Dei, & exhortationi, & correptioni, & reformationi Status, Ecclesiarum, personarum, ac rerum Ecclesiasticarum: nec non more laicorum vacare, ut fructus referatur, & non pereat. capit. procurationes, capit. cum amplius.

Quos modos singulariter debet habere prælatus in visitando? Resp. q̃ in prælato visitante, concurrere debent hi quatuor modis, vt sit benignus cum honestate, sollicitus cum recta intentione, vtilis cũ grauitate: & pius cum bono ordine. Sciendum est, q̃ Prælatus debet proponere verbũ Dei latinis verbis in genere, vitia conigendo, occultos non publicando, debet esse in corrigendo beneuolus. 45. dist. ca. licet. in iudicando iustus. 3. quæst. 8. cap. iudicet: in aduersione misericors. 45. dist. cap. vera: Virtuosam, & non otiosam vitam in collegijs suadendo: fructum diuini obsequij, & pauperum sustentationem, & defensionem commendando: de statu ecclesię in iuribus, & diuinis obsequijs, in honestate ministrorum, in edificijs, & ecclesię, & domarũ capitularium ad inuicem inquirendo, & se informando; vtrum edificia ruant, vtrum cura, & redditus minuantur: vtrum de bonis capitularibus vel conuentualibus illicita commercia exerceantur: præcipiendo in virtute sanctę obedientię, vt sibi tanquam capiti, omnia significentur, si sint deformationes insolentię, diuisiones, ruinę, illicita commercia, inhonestates; cum deliberato consilio faciat ordinationes, p̃cepta, reformationes, & præparationes, præcipi faciat in communi, vel in particulari, & in scriptis redigi per suum notarium faciat.

Visitatio quomodo fieri debeat.

Quomodo debet fieri Visitatio? Resp. q̃ debet fieri cum modorum varietate: vt puta, Visitare quoscunque sibi subditos cuiuscunque Status, & laicos,

laicos, & clericos, & religiosos, & Ecclesias collegiatas, parochiales, & regulares, simplices, subditos, & prælatos, & hospitales, & omnes de sua diœcesi, nisi sint exempti à sua iurisditione, quia de huiusmodi non habet se intromittere, iudicare, vel visitare. Et quia huiusmodi gentes variæ sunt conditionis, & ideo vario modo se habere debet ad eos in iudicando. Concil. Triden. sess. 7. cap. 8. & sess. 24. cap. 9. de refor. & sess. 21. cap. 8.

Item, Visitatio debet fieri ex affectu charitatiuo, & pro vtilitate non sua, sed subditorum, non ad dominandum, vel ad epulandum, vel ad lucraudum, sed ad visitandum: Visitat enim Medicus ægrotum ad curandum: Matth. capitulo vigesimoquinto. Infirmus fui, & visitastis me. Visitat amicus socium tribulatum ad consolandum, sicut tres amici Iob, cum visitauerint Iob afflictum. Visitat pastor gregem ad cõgregandum, & defensandum, Ezech. cap. 34. dicit Dominus. Visitabo oues meas, sicut pastor visitat gregem suum. Sic prælati debent subditos visitare, ad curandas infirmitates vitiorum, ad subleuandas necessitates miserorum, ad vniendum, & regulandũ actiones subditorum.

Visitare q̃ debeãt aut possint de iure.

Qui debẽt, aut possunt visitare de iure? Respond. q̃ omnes prælati, habentes subiectos. Et primò Papa tenetur. Vnde potest visitare vniuersum clerum, & populum Christianum.

Apud eum est nanque suprema potestas, quam à Deo suscepit: Catechis. de ord. fac. cap. iam verò, & reliqui omnes omnem potestatem ab eo recipiunt, quia vicem Dei gerit in terris. Et sibi iniungitur cõuocare Cõcilium generale Christianorum, in quo Concilio fundatur vera Visitatio. 17. dist. cap. 1. 2. & 3. Concil. Triden. in bulla resumptio. sub Iulio III. Pontifice Maximo: & 25. sess. de recip. & obseruan. decretis Concilij.

Cum igitur quilibet Episcopus vices teneat summi Pōtificis, debet visitare plebem sibi commissam ad minus semel per annum, vt in cap. decernimus, 10.q.1.vbi dicitur.Decernimus,vt antiquæ consuetudinis ordo seruetur,& annuis vicibus ab Episcopo diœceses visitentur.Conc.Triden.sess.7.c.8.

Sed ex causa Visitatio potest iterari;vt in Clemẽtina secunda, de statu Monach. ℣ si non posset impeditus infirmitate,vel alia causa iusta, per alios visitare debet,vt in capitulo,Episcopum,10.q.1.Et visitantes Episcopi debent docere populos,conuocata plebe, vt errores fugiant idolorum, vel diuersa crimina,idest,homicidium,adulterium,periurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera, & quod nolunt sibi fieri,alteri ne faciant: & vt credant resurrectionem omniũ,& diem iudicij in quo vnusquisque secundum opera sua mercedem sit accepturus.Et in visitatione ministrantium vitã inquirant,vt in dicto c.Episcopum, 10.q.1.

Interrogabunt etiam, si clerici portant habitum clericalem, & interrogabunt populum, si scit aliquid corrigendum, emẽdandum, vel reformãdum; vt per Specul.in tit.de inquis.verfic.licet.

Et in materia visitationis, vide textum in capitulo,inter cætera,de offic.ordina. & ibi dicitur, quòd Episcopi,qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant, quo ad prædicationem, & visitationem,& confessionum auditiones. Et visitationis ordo tenendus per Archiepiscopum,ponitur in cap.1.de censibus lib. 6. & in cap. fin. & Doctores in cap.cum ex officij,de prescript.

Et præfertur Archiepiscopus Episcopo in visitãdo:vt per Doctores ibi, & Hostiens. in ca.ad aures, de tempor.ordina. Sed visitanti debetur procuratio in victualibus,non in pecunia,cap.1.§.procurationis, de censibus, in sexto, & Concil. Trident.sessio.

sio. 24. capitu. 3. de reform.

Et Episcopus visitando inquirat, qualiter viuant populi: vt in cap.relata, & in cap.placuit, 10.q.1.& in c.1.de sensibus,lib.6.& in ca.Episcopus in synodo 35.q.6.Idem est, quãdo delictum est notorium, sed nescitur, quis illud commisit: nam tũc superior facit inquisitionem generalem. Innocẽ. in c.bonę, il 1.de elect. Abb. in ca.1.de offic.ordin. & ibi dicitur, ℣ Episcopus inuocat brachium seculare. Et in c.cum Apostolus, de censibus, vbi loquitur etiam de charitatiuo subsidio. Sed Visitatio non pertinet ad capitulũ sede vacante: Card.in Cle.2.de cẽsibus.

In Visitatione Episcopus proponat populo causas aduentus sui, quia sacri canones, & Ecclesiasticus ordo hoc fieri præcipiunt propter multa.

Primò,ad absoluendas animas defunctorum.

Secundò, vt sciat,& videat:qualiter Ecclesia ipsa spiritualiter, & temporaliter gubernetur, quomodo se habeat in ornamentis, qualiter in Ecclesia Sacramenta administrentur,& diuina officia peragantur, quale seruitium ibi impendatur, qualis sit vita ministrorum,& populi.

Tertiò, ad delicta publica punienda.

Quartò,propter casus,qui de iure,vel de consuetudine ad Episcopum duntaxat pertinere noscuntur,in quibus nullus alius se intromittere potest.

Quintò,ad exhibendum Sacramentum confirmationis, quod nullus alius, nisi solus Episcopus ex Diuina, & Apostolica ordinatione dare potest.

Sextò, vt inducat populum ad pœnitentiam, & instruat in Ecclesiasticis Sacramentis, & quòd credant articulos fidei,monendo eos, vt impleant præcepta legis diuinæ.

Itaque Visitationem potest facere quilibet, habens ordinariam iurisdictionem in aliquos, sicut Archiepiscopus in tota prouincia.cap.Romana,& ca.

ca.perpetuo,de censibus,lib.6. Et Episcopus in sua diœcesi.de offic.ordina.cap.concoquente. Itẽ, Archidiaconus,& Decanus:de cens.cap.cum Apostolus:de offic. Archie.cap.mandamus: & semel in anno tantum, nisi ex causa visitare. Item, Abbates, & prælati religiosorum visitant monasteria, & monachos secundum eorum instituta: in cap. pœn. & vlt. de stat. monach. Item, Legati Apostolicæ sedis, & quibus cõmittitur à Papa, vel à prælatis ordinarijs, existentibus ipsis impeditis.10.quæst.1.cap.Episcopum.de offic.ordin. capit.inter cætera, & eodem titul. capit. si Episcopus, libro sexto. Quidam tamen dicunt inferiores Episcopis,non posse per alium visitare,consuetudine obstante,exceptis prælatis religiosorum,qui visitant etiam per alios. Concil. Trident. sess. 24. capitu. 3.

Visitator quem ordine tenere debeat.

Quem ordinem debet tenere Visitator? Respondeo, quòd Archiepiscopus debet primò propriam diœcesim visitare totam,incipiendo à capitulo suæ Ecclesiæ:& sic tota visitata, transibit per alias diœceses;vt dicitur in capitulo, Romana,de censi.libro sexto.Similiter faciat Episcopus, primò incipiendo à suo capitulo.Legati autem de latere non tenentur istum ordinem seruare,secundum Hostiens. Nec Visitatores religiosorum, sed seruabunt eorum statuta; vt dicitur in dicto capitulo, Romana, in fin. Sed vna,siue in toto,siue in parte,visitata parte,non poterit ad aliam reuerti,nisi omnibus alijs visitatis: dicto capitulo, Romana:& sua prima: Sed si fortè aliqua Ecclesia prouinciæ uisitata indiguerit, tunc potest redire ad illam,si à diœcesano fuerit requisitus, vel de cõsilio, & assensu omnium suffraganeorum, aut maioris partis, vel si difficultatem adhibuerint, petatur à Papa.

In Visitatione quæ forma tenẽda sit.

Quæ forma tenenda est in Visitatione? Respond. deo,quòd primò debet proponere verbum Dei, & de-

demum de vita, & conuersatione ministrantium in Ecclesijs, & locis alijs, diuino cultui deputatis, ac cæterorum,qui ad officium suum spectant,inquirere sine iuramento,& coactione:sed ad eorum emẽdationem per salubria consilia, inducat lenibus, & asperis,sicut magis videbitur expedire: Quòd si de aliquibus orta fuerit infamia contra aliquem,ordinario denunciet,vt inquirat:Notoria verò corrigere poterit, & punire:vt in dicto capitulo, Romana. Et ista forma est de præcepto omnibus prælatis,ordinario iure visitantibus, exceptis religiosorum consuetudinibus, & regularibus institutis: vt in dicto cap. Romana.

Visitatio cũ correctione defectuum quomodo fieri debeat.

Quomodo debet fieri Visitatio cum correctione defectuum? Respondeo, q̃ in defectibus,qui reperiuntur in visitatione, debet vti misericordia, & ueritate: debet enim misereri delinquentibus, sed non omnibus: nam recognoscentibus defectum suum sine accusatione, & se humiliantibus, est miserendum. Et similiter in his, quæ committuntur ex fragilitate,nõ ex habituata malitia,quæ nec sunt scandalosa,possunt etiam,& debent misericorditer puniri:dist.50.cap. quia. Contumacibus verò, & ex superbia peccantibus nõ est miserendum. Vnde dicitur,2.quæst.4.capitu.quanto. In contumacia persistentibus seueros esse nos conuenit, secundum illud Virg.Parcere subiectis,& debellare superbos.Similiter non est miserendum his, qui operantur iniquitatem post plures admonitiones. Vnde dicitur, dist.82.cap. plurimos. Ferro necesse est, vt abscindantur vulnera, quæ fomentorum non sumpserunt medicinam.Similiter,qui operantur iniquitatem infectiuam aliorum, vt disseminando doctrinam hæreticam, non est miserendum, sed seuerè puniendum: prima Corinth.capit.5. Auferte malum à vobismetipsis,modicum enim fermentum totam massam

ſam corrumpit. Similiter, quando aliquod ſcelus reperitur multum diffuſum in multos, præcipuè clericos, non eſt miſerendum, ſed ſeuerè puniendum, cum eſt manifeſtum. Et breuiter, vt dicitur, de cẽſ. ca. Romana, lib. 6. Ad ſubditorum emendationem, viſitans per ſalubria monita, nunc leuia, nunc aſpera, iuxta datam ſibi à Deo prouidentiam, diligenter intendat. Corrigere autem, & punire poteſt variis modis: quia per excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, incarcerationem, flagellationem, pœnam pecuniariam, relegationem, depoſitionem, ſecundũ qualitatem exceſſuum. Concl. Tri. ſeſſ. 6. c. 3. & ſeſſ. 13. c. 1. de reform. & ſeſſ. 14. c. 4.

Cauere debent prælati, quòd nimis prompti non ſint ad capturam clericorum, ne ſe, & alios illaqueent, quòd non niſi pro grauibus exceſſibus, & notorijs eſt facienda captura, non autem pro debito, etiam ſi ſe ad id obligaret.

Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus tanto diligentius debet prelatus aſſurgere, quanto dãnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas: mandat etiam Concilium generale, vt eccleſiarum prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, & reformandos mores prudenter, ac diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur.

Viſitator quid poſſit recipere à viſitatis.

Viſitator, quid à viſitatis recipere poteſt? Reſpondeo, quòd poteſt accipere procurationẽ pro victu illius diei, ſiue in victualibus, ſiue in pecunia, & q̃ tantum vnam procurationẽ recipiat vna die, etiã, quòd plures Eccleſias viſitet: & ſi aliter accipiat, iſtis non concurrentibus, tenetur infra menſem reſtituere in duplum Eccleſiæ, à qua accepit; alioquin Patriarchæ, Epiſcopi, Archiepiſcopi, ſunt ipſo facto interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ: inferiores verò his ſunt ſuſpenſi ab officio, & beneficio, donec in duplum reſtituant, nec valet remiſſio, vel dantium liberalitas, ſeu gratia eos liberare, niſi reſtituant. capitu. exigit, capitu. fælicis: de cenſib. lib. 6. Legati tamen, vltra hoc, poſſunt accipere expenſas, quas fecerunt in equis, & veſtibus, & huiuſmodi, dum vadunt ad viſitandum, & etiam nuncij Apoſtolici, ſecundum Panor. in cap. procurationem. de cenſi. Vnde de viſitatione Epiſcopi, vide in ſeſſ. 24. Concilium Tridentinum, cap. 3. de reformat. vbi multa, & vtilia de viſitatione Epiſcopi continentur: & Catech. de ord. ſacra cap. iam verò. Et de viſitatione beneficiorum exemptorum, & quòd à viſitatione, & correctione non appelletur, vide in dicta ſeſſ. 24. cap. 9. & cap. 10. & cap. 11. de exemptionibus multorum, & de Cappellanis Regijs.

Viſitationis finis quis ſit.

Quis eſt finis Viſitationis? Reſpon. quòd eſt inducere orthodoxam doctrinam, hæreſibus expulſis, & procedere ad ędificationem fidelium, Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 3.

In Viſitationis, de quib. quomodo et quo ordine inquiſitio fiat.

De quibus, quomodo, & quo ordine fit inquiſitio in Viſitatione ad diuerſos ſtatus? Reſpon. quòd quando Epiſcopus intrat Eccleſiam: Rector eccleſiæ, uel principalis in Cathedrali offert ei crucem oſculandam, & aſperſorium aquæ benedictæ: & facta aſperſione, incipit cantare ipſe rector Antiphonam, Ecce Sacerdos magnus, & poſtea Antiphonam de Sancto, cui intitulata eſt eccleſia, & poſt verſiculum Epiſcopus cantat orationem de illo ſancto.

Et primò, accedens ad eccleſiam cathedralem poſt orationem, vt dictum eſt, debet ire ad locum Venerabilis ſacramenti, & videre, quomodo, & quàm honorificè ſit reconditum, & bene firmum, & clauſum, & q̃ ſępe mutetur, ne gẽneretur aliqua corruptio, vel vermium corroſio ex antiquitate.

Secundò, ſacramentum extremæ vnctionis, ac etiam

etiam baptiſmum,& chriſmatis, & olei cathecume norum,ſi ſunt renouata illo anno, & fontes baptiſ males,quando eccleſia eſt baptiſmalis & ſi vaſa ſunt munda,& corporalia præcipuè, & calices, & palla altaris. Et cum reperit in huiuſmodi defectum, durè increpet,& puniat,& plus, & minus, ſecundum qualitatem exceſſus.

Tertiò,inquirat,ſi viſitans eſt Archiepiſcopus de vita Epiſcopi viſitati ſuffraganei ſui,quò ad honeſta tẽ ſui,& familię ſuæ,& qualiter ſe habeat in gubernatione Epiſcopatus,& Eccleſiæ ſuæ,& aliarum Ecclesiarum ſibi ſubditarum,tam in ſpiritualibus,quã in temporalibus: & permaximè in collatione ordinum,vel beneficiorum,quomodo ſe habeat, ſi indignis conferat:puta,ſi ante ætatem legitimam,vel illiteratis, vel infamibus , & ſi pro huiuſmodi pecuniam recipiat. Si bona Epiſcopatus benè gubernat, non diſſipando,prout volet,ſi alienauit aliqua mobilia, vel alienationes in alijs Eccleſijs ſine debita cauſa,& forma fieri permiſit.Interrogetur.non quidem ipſe Epiſcopus, quia teſtimoniũ ferret de ſeipſo;ſed alij maturi , & diſcretæ perſonæ,qui credunrur ſcire conuerſationem eius , & veritatem dicere debent:Si eſt negligens circa diuinum cultum,vt diligenter exerceatur in Eccleſia maiori,& in alijs:Et quòd Eccleſiaſtica Sacramenta, tempore , loco , & modo debito,populo miniſtrentur, & prædicationes in Eccleſijs, iuxta laudabilem conſuetudinem, tẽporibus debitis faciat,per ſe,vel per alios, inquiratur. Si eſt diligens , vel negligens in corrigendo exceſſus clericorum,& aliorum,quorum correctio ſpectat ad eum de iure, priuilegio, vel conſuetudine. Si viſitat Eccleſias ſuæ diœceſis , non recipiendo,niſi procurationem victus.Si confert Sacramentum confirmationis tempore ſuo. Si eſt rectus in iudicando,vel iudicare faciendo per Vicarium, ita q̃ vni-

vnicuique ad ipſius tribunal recurrenti miniſtret iuſtitiam, & iudicium gratis reddat:Si conſtitutiones ſynodales aliquas habet, & ſeruat, & ſeruare facit. Quo ad ſubditos Eccleſiæ Cathedralis,quæratur ab Archiepiſcopo , vel Epiſcopo , ſi præpoſitus , vel alius prælatus, & canonici, & alij clerici ſunt eidẽ Epiſcopo obedientes,& quòd omnes portent tonſuram,& habitum clericalem,& ſi pacificè,& quietè viuunt, & ſi aliqui ex ipſis ſunt rixoſi, & ſcandaloſi,& qui ſunt illi.Item,ſi Canonici,& alij Cappellani,& clerici obediant præpoſito, ſeu alteri prælato ipſius Eccleſiæ, in his, in quibus tenentur. Si faciunt capitulum, & vbi, & quoties , & quæ ibi tractant.Et ſi benè gubernant,& conſeruant iura,& iuriſdictionem Eccleſiæ. Et qui ibi audiunt confeſſiones,& ſi ſunt ſufficientes ad illud; & ſi canonici, & alij clerici viuunt honeſtè , & dicunt Officium , & confitentur de licentia Epiſcopi, vel eius, qui poſſit dare.Si præbendæ ſunt communes,vel diſtinctæ, æquales,vel diſſimiles.Qui & quales ſunt redditus, & prouentus ſacriſtię,canonicorum,& Eccleſię,in quibus conſiſtunt , & ad cuius manus perueniant , & quomodo diſpenſantur.Si in dicta Eccleſia Officiũ diurnũ pariter , & nocturnũ dicatur continuè debitis temporibus,& debito modo.Et quot in die ex canonicis,& capellanis ĩ dicta Eccleſia celebrãt.

Quartò,quærat de Inuentario ſi habet, & ſecundum ea , quæ habentur in inuentario ſibi collata in acceptione Eccleſię,vel Officij ſacriſtę,ſic reſignet omnia . Quòd ſi aliquod notabile defuerit , ſeu deperditum fuerit culpa ſua, ſupplere tenetur; ſecus , ſi caſu,& ſine defectu ſuo.Et primò,videat de rebus ſacriſtię,per quantitatem,& qualitatem,& ſigna diſtinctiua,calices cum corporalibus,caſulas, cappas ſericas, ſeu pluuialia, dalmaticas, tunicellas, albas, amictus, ſtolas, manipulos, cingula ſuperpellicia , ſeu

seu cottas, dossalia, altaria, pallas, toballias, & alia huiusmodi. sunt confracta, faciāt reparare. Missalia, antiphonaria, homiliaria, & alios libros, dissuta faciat reformare. Itē, si est Ecclesia Cathedralis, vel aliàs collegiata, īquirat, quot debeāt ibi esse canonici, vel alij in eadē Ecclesia seruiētes, & quis est in ea prælatus. Et in Ecclesia Cathedrali, q̄ sint ibi dignitates, scilicet, Archipresbyteratus, vel præpositatus, aut archidiaconatus, & quis habet in ea curam principaliter, & qui ibi præsentialiter residēt, & deseruiunt: & si Ecclesia habet aliquas constitutiones ab Episcopo approbatas, & quomodo seruantur, & si fideliter dātur distributiones interessētibus officijs.

Quintò, inquiratur, quot sūt ibi capellæ, & si sint intitulatæ, & quibus, & quot redditus habēt, & si officiantur secundū obligationem, quam habent, vel aliàs sine ohligatione cōpetenter, secundū quantitatē reddituū, & si patronos habent, qui non cōmittant fraudes circa redditus capellæ: Si habēt debita fulciméta ad celebrandū, & huiusmodi. Inquirātur non solū clerici, sed etiā laici aliqui de populo maturi, & discreti: Si est in populo aliquis hæreticus, vsurarius, simoniacus, sortilegus, cōcubinarius, maleficus, publicus adulter, vel obstinatus ī excōmunicatione, vel in inimicitia mortali, vel in non confitendo annuatim, & cōmunicando, & præcipuè quādo omisit per plures annos, & alia huiusmodi quorū correctio spectat ad Episcopū. Et circa huiusmodi admoneat, corrigat, puniat, pacē cōponat, prout Dominus dederit. Et si est aliquod legatum ad pias causas, non mandatum executioni, faciat adimplere In visitatione Ecclesiarum parochialium, quæ non sunt collegiatæ: Primò viso Sacramento Eucharistiæ, & alijs Sacramentis, si diligenter teneantur, vt dictum est supra, fiat inquisitio, & si lnmen continuè tenetur ante Sacramentum.

Sextò,

Sextò, quæratur, si Ecclesia habet patronum, & quem, vel quos, et si benè se habent ad ipsam, vt nō extorqueāt bona eius, vel grauent in prandijs, encenijs, & huiusmodi, vltra id, ad quod tenētur: Et si rector ipse canonicè institutus est in illa Ecclesia: Et si cōmissa est aliqua simonia cum patronis, vel confirmatore. Et si aliquis detinet aliqua bona ipsius Ecclesiæ. Item, si habet solùm illam Ecclesiam parochialem, vel plures, & si plures, si sunt vnitæ, vel non: et si non sunt vnitæ, si habet super hoc dispensationem à Papa: nam aliàs tenere non potest. Vnde, dispensationem ipsam ostendat per modum sufficientem. Item, si in dicta Ecclesia sunt aliquæ capellæ dotatæ, & si habent Capellanos deseruientes secundum debitum, et de quantitate reddituum ipsius Ecclesiæ, & ipsarum capellarum. Et si habent calices, libros, vel alia paramenta per se dictæ capellæ. Item, quæ in dicta Ecclesia habeantur ornamenta, calices, cruces, corporalia, thuribula, planetæ, & aliæ vestes sacræ, pallæ, tobaleæ, & huiusmodi, de quibus habes supra: Et si benè, & nitidè tenentur. Item, si reliquiæ ibi habentur, & quales. Item, si habentur ibi aliqua instrumenta, & priuilegia, & si benè custodiuntur. Item, si Ecclesia, vel altaria sunt consecrata.

Septimò, singulariter interrogetur ipse Sacerdos rector Ecclesiæ, in absentia tamen populi, sed in præsentia alicuius de socijs Episcopi, quomodò se habeat circa Sacramenta, quia multi errores committuntur ex ignorantia, quæ maximè regnat in Clero in partibus Italiæ. Singulariter ergo interrogetur, quæ sint verba substantialia ad consecrationem Eucharistiæ, & si ea mente tenus dicit, vel in libro, & faciat eum dicere, & videat, si in aliquo verbo deficit, ei declarando, quòd si aliquid omitteret, non consecraret, & præcipuè de forma

consecrationis sanguinis, quæ prolixior est, nam durat vsque, hæc quotiescunque feceritis. Et similiter interrogetur de forma extremæ vnctionis, & quomodo se habeat in collatione eius, & multomagis de forma Baptismi, si baptizat. Inquiratur etiam si habet Breuiarium, si dicit Officium, & si scit benè legere, & ordinatè, & si dicit Missam ante Matutinas, quod prohibitum est, & quòd non dicat Officium, aliquid manuale faciendo. Si est lusor, negociator, vel frequentator tabernæ: præcipuè autem fiat diligens inquisitio circa audientiam confessionum, quia ibi versatur periculum, & salus animarum. Vnde interrogetur Sacerdos, cum audit confessiones, quem ordinem tenet interrogando peccatorem: & si interrogat de decem præceptis, & quæ sunt illa, & quomodo interrogat super quolibet illorum, & quando in eis peccatur mortaliter, vel venialiter, vel de simplici fornicatione, si facit conscientiam confitentibus de mortali, eundo scilicet ad meretrices, & huiusmodi; & de peccatis cogitationum, quando est ibi mortale, vel veniale: & de septem vitijs capitalibus, & si scit ea distinctè exprimere, & quando sunt mortalia, vel venialia: & de præceptis communibus Ecclesiæ, vt auditione Missæ, & huiusmodi, & si in huiusmodi erret, doceatur, & admoneatur, & procuret habere aliquem libellum, vel summam talia docentem, & ab alijs etiam inquirat. Interrogetur etiam, si audit alios, quàm suos parochianos sine licentia, quia non potest. Et si scit casus reseruatos Episcopo. Demum, de forma absolutionis, si scit exprimere. Interrogetur etiam ipse, si habet licentiam confitendi peccata sua, quia aliàs non posset, nisi Religiosis expositis ad audiendum confessionem, secundum Clem. cap. dudum, de Sepult. Et quomodò frequenter confiteatur, ad quod admoneatur,

tur, ex quo frequenter celebrat. Interrogetur etiã, quantum populum habeat, & si visitat infirmos, & sacramenta exhibet tempore congruo, vt sine eis non decedant. Si annuatim confitentur, & communicant, & quot sint, qui remaneant, & per quot annos. Et si est aliquis in parochia maleficus, vel incantator, vel notorius, seu manifestus peccator, vel inimicitias graues continuans. Si admonet populum præcipuè diebus festiuis.

Octauò, interrogentur etiam laici parochiani aliqui magis antiqui, & discreti, de fama, & vita ipsius Sacerdotis; Si est concubinarius, vel aliàs inhonestus, lusor, vagabundus. Si facit debitam residentiam; si officiat benè Ecclesiam. Si est scandalosus, & litigiosus cum populo. Si qui etiam volunt ponere querelam contra ipsum parochialem de quacunque re temporali, vel criminali, audiat eos, & examinet, & iustitiam administret. Si autem reperit Episcopus in huiusmodi inquisitione Sacerdotem defectuosum, corrigat, & puniat plus, & minus secundum qualitatem defectus; & permaximè cum deficit in formis Sacramentorum Baptismi, & Eucharistiæ, non dimittat impunitum, nec permittat celebrare, nisi benè sciat ea. Et cautum est etiam ordinare, vt ipsi Sacerdotes rurales habeant verba cõsecrationis literis grossis ante se descripta, & ipsa legant. Videantur etiam non solùm Ecclesia, sed etiam & domus, quam inhabitat, si indiget reparatione, & operam det ad hoc cum Sacerdote, & populo, prout fieri potest. Videat etiam inuentarium de rebus, tam Ecclesiæ, quam suppellectilibus domus, & si conseruauit sibi consignata, vel diminuerit, qua ex causa, & si aliquid immobile alienauit.

Visitatio Ecclesiarum

Quomodo fieri debet visitatio Ecclesiarum sine cura? Respond. quòd primò inquiratur, quis fundauit

sine cura quomodo fieri debeat.

dauit dictam Ecclesiam, vel oratorium, & à quanto tempore citra, & ad quem spectet institutio, vel destitutio eius, seu reformatio, & confirmatio, quãdo vacat.

Secundò, inquiratur, in cuius Ecclesiæ parrochia fundatum sit dictum oratorium, & si fuit fundatum de consensu Sacerdotis Parochialis, & authoritate Episcopi. Item, inquiratur, si dicta Ecclesia, vel Oratorium tenetur ad aliquem censum, vel onus, & quod sit illud, & cui debet soluere, si Ecclesiæ Parochiali, vel alteri, & si soluit de tempore in tempus.

Tertiò, quæratur, quomodo, & qualiter se habeat rector in officiando dictam Ecclesiam, vel Oratorium, cùm quodlibet beneficium etiam sine cura detur propter officium, plus, vel minus exercendum, quò scilicet ad officiationem Ecclesiæ, secundum quantitatem redditus. Nam quantum ad horas, quantumcunque minimum sit beneficium, ad ipsas tenetur: vnde & de hoc interrogetur, si dicit.

Quartò, inquiratur de quantitate reddituum, & in quibus consistant, & quomodo dispensentur, & si possessiones benè gubernentur, aut aliquid sit alienatum sine legitima causa.

Quintò, de paramentis, calicibus, & alijs ornamẽtis Ecclesiasticis, & libros quot habet, vel calices, & qualia. Item, si habet patronos, & quos habet.

Visitatio Monasteriorum quomodo fieri debeat.

Quomodò fieri debet visitatio Monasteriorum, & Ecclesiarum regularium, tam Monachorum, quàm monialium? Respon. quòd primò, interrogandus est Abbas, & Prior, vel Abbatissa, & Prioriss: Quò ad moniales soli in præsentia tamen aliquorum de familia Episcopi, qui sint personæ maturæ, & modestæ; vt Vicarius eius, & aliquis ex Canonicis, vel Capellanis, qui defectus, quos audiunt occultos, alijs non reuelent.

Secun-

Secundò, interrogent sigillatim singulos Monachos, vel Moniales in capitulo, vel in alio loco honesto. Primò ergo quærat à maioribus, quot sint Monachi in dicto Monasterio, vel Cauonici Regulares, vel Moniales, & quot debent esse, & si numerus est ibi constitutus, quam regulam profitentur, quot sunt ibi professi, vel professæ, & nouitij, vel nouitiæ: & si habitus professorum est distinctus ab habitu nouitiorum, vel indistinctus. Si faciunt professionem tempore congruo. Si obseruant regulam, quam professi, vel professæ sunt, & præcipuè, quò ad substantialia vota: vt paupertatem, castitatem, & obedientiam. Si obseruant eam, quò ad ceremonialia, vt salentium, obseruatio ieiuniorum, abstinentia ab esu carnium extra infirmitatem, & vsu laneorum in camisijs, & linteaminibus, non linearum, & alia huiusmodi. Si habent aliquam dispensationem super his ex constitutionibus suis approbatis, vel à Papà. Et si habent aliquas constitutiones vltra regulam approbatas, & si eas obseruant. Nam profitentes regnlam Beati Benedicti tenentur ad prædicta cerimonialia obseruanda. Sed profitentes regulam Beati Augustini, Canonici Regulares, seu Monachæ, ad illa non tenentur ceremonialia, quæ supra dicta sunt, scilicet abstinentia à carnibus, & lineis, nisi ex constitutionibus, ad regulam additis, ad hoc obligarentur. Si Ecclesia dicti Monasterij habet curam animarum, inquiratur, si diligenter exercetur talis cura, & per quem, vtrum per Monachum, vel presbyterum secularem, quod fieri debet, scilicet per Sacerdotem secularem magis, quàm per Monachum, vel Regularem, nisi exercitium talis curæ haberent à Papa, vel Episcopo, & Abbate. Et inquiratur, si deputatus ad talem curam scit ea, quæ ad ipsam pertinent, vt dictum est supra.

Tertiò, inquiratur, si horæ canonicæ, & Missæ debitis temporibus celebrentur cantando, vel legendo, & debito modo sine dissolutionibus, & confabulationibus, & si omnes conueniunt ad officium, vel remanent ex negligentia, & qui, vel quę, & quàm frequenter: & si omittunt officium. Si habent officiales distinctos, vt Camerarium, Sacristam, Cellerarium: & tales interrogentur de officijs suis, si diligenter exercent, & fideliter tractant bona Monasterij: & si tenetur competens introitus, & exitus, & redditus raciocinium pluries in anno per Camerarium, seu Procuratorem coram Prælato, & aliquibus ex senioribus Monasterij.

Quartò, interrogentur de quantitate reddituum Monasterij, & in quibus consistant, & si benè dispensantur, & quòd nullus, vel nulla det aliquid consanguineis, vel alijs sine licentia superioris, sed nec etiam ipse superior, Abbas, vel Prior, vel Abbatissa det bona Monasterij mobilia, vel immobilia sine consensu capituli, & rationabiliter. Item, si sunt aliqua alienata ex bonis immobilibus sine causa rationabili, & forma debita, & consensu capituli, & Episcopi. Si fiunt reparationes necessariæ in Monasterio, & domibus eius, & cultiuationes possessionum.

Quintò, inquiratur de libris, calicibus, & paramentis, ornamentis, & alijs pertinentibus ad Ecclesiam, & si diligenter, & mundè teneantur, & resarciantur, & alia huiusmodi, prout dictum est supra. Item, si Abbas, seu Prior, seu Abbatissa corrigit defectus delinquentium, & si tenet capitulum, & quam sæpè: de quo debent interrogari magis subditi, & præcipuè seniores, quàm ipse Prælatus, vel Prelati. Sed à Prelato inquiri debet, quomodo subditi, vel subditæ sint, & obedientes, seu reuerentes: Et si ibi est aliquis, vel aliqua proprietarius, vel proprietaria:

prietaria: & si sint aliqui scandalosi, vel rixosi. Si prouideatur infirmis in necessarijs, et in visitationibus, & in sacramentis: & si omnia habent in communi, ad quod inducat, quantum potest: & si dormiunt omnes in eodem dormitorio, & comedunt in eodem refectorio.

Sextò, interrogetur de fama eorum, & honestate, & si habet aliquas familiaritates suspectas. Si instrumenta, iura, & priuilegia Monasterij benè custodiuntur: & de debitis, quanta sint. Concil. Trident. sess. 25. cap. 8. de reform.

Monasteria Monialium, quomodò visitari debeant.

Quomodo debent visitari Monasteria Monialium? Respon. quòd Monasteria Monialium inquirenda sunt Abbatissa, Prioriſſa, & Moniales penè de omnibus, de quibus dictum est. Sed vltra illa interrogandum est, si facta est Abbatissa per aliquam simoniam, vel Prioriſſa, & si electa est canonicè, & confirmata. Si commissa est simonia in receptione monialium, faciendo expressas pactiones cum consanguineis ingressæ pro ipsa receptione. Si aliqua coactio facta est alicui, ad faciendum professionem. Si monasterium habet debitam clausuram, vt ex nulla parte posset aliquis ingredi. Vnde, & circumire debet totum monasterium, vt benè videat dispositionem ędificiorum, cum decenti tamé societate, puta, duobus ex senioribus, vel tribus eum associantibus, cum quibus solus ingredi debet monasterium, omnibus alijs remanentibus extra: & cum Abbatissa, seu Prioriſſa, & vna, vel duabus antiquioribus: interroget, si ostia monasterij sub cla uibus clausa tenentur, quas claues ipsa, vel alia honesta, & probata antiqua teneat. Si aliquis ingreditur, vel aliqua, extra casum necessitatis: vel si aliqua egreditur sine licentia, in quo excessu sunt grauiter puniendæ. Concil. Trid. sess. 25. cap. 5. Si tenent habitum cõtinuè extra cellas: si vtuntur pom-

pa in veſtibus,& velis, & huiuſmodi ad modum ſæcularium. In quibus exercitijs ſe occupant honeſtis,vel vanis; puta, faciendo reticellas, burſas vanas,& huiuſmodi.Si comedunt ſimul,habentes lectionem in menſa. Super omnia,ſi habent aliquam familiaritatem cum religioſis,clericis, & laicis, nõ conſanguineis,quæ deprẽhenditur ex frequenti eorum ad inuicem locutione ſine cauſa vrgenti,& ex literulis,& ambaſiatis,& muneribus,quę omnia debent abſcindi,& ordinari, vt monialis prẽcipuè iuuenis,non ſola loquatur ad crates,ſed in prẽſentia, & auditu alicuius honeſtę monialis,ſecundum ordinationem ſuperiorum. Inquiratur etiam,quis ſit confeſſor earum, & qualis, ſi bonæ famę, & ſufficiens ad directionem earum:quis etiam ſit procurator earum in temporalibus, quoties in anno confitentur,& communicant,& ſi quę remanent,& huiuſmodi.

Hoſpitalia,quomodo viſitari debeant.

Quomodò debent viſitari hoſpitalia? Reſpond. quòd primò quæratur, ſi habet patronum, vel patronos, & quos. Quantos redditus habeat, & quid ſit deputatum ad gubernandum infirmos, vel ad ſuſcipiendum peregrinos. Si hoſpitalarius eſt inſtitutus à patronis, & confirmatus ab epiſcopo, ſi ei ſubditus eſt. Si aliquid alienatum eſt ex bonis immobilibus hoſpitalis indebitè. Si aliquis vſurpauit, vel detinet bona ipſius, quòd aliquãdo faciunt patroni, vel vicini. Si redditus bene diſpenſantur, ſcilicet, pro infirmis, vel peregrinis, & videatur, quot ſunt ibi lecti, & quales, & cum quibus fulcimentis, linteaminibus, & huiuſmodi, ſi teneat ea munda. Si honeſtam cõuerſationẽ tenet ipſe hoſpitalarius,& an ſit pius ad infirmos,& pauperes adiuuãdos. Si res habet per inuentariũ,& vetuſta innouat de tẽpore in tempus:ſi inſtrumenta,& alia eius bona conſeruat. Si eccleſiam, vel capellam habet, &

& quis eam officiat,& cõ quo redditu,& quòd pro uideatur infirmis de ſacramentis, cum expedit: q̃ ſi notabiliter deficeret, remoueatur. Concil. Trid. Seſſ.25. cap.8.de reformat.

Viſitari eccleſiæ laicorum, quæ ſunt de ſocietatibus, quomodo debeant.

Quomodo debent viſitari Eccleſię laicorum, qnę ſunt de ſocietatibus?Reſpon.quòd primò quęratur,ſi habentur aliqua capitula,& ſi ſunt approbata per diœceſanum,& illa examinentur:vt ſi qua ſu perſtitioſa, vel incongrua ibi habentur, quod aliquando accidit:puta,in faciendo miſſas cantare de mortuis diebus dominicis, & feſtiuis,vel faciendo congregationem, quando celebrantur diuina officia in eccleſijs,& huiuſmodi:& ſi exigitur iuramentum pro obſeruatione illorum bonorum,omnia talia remoueantur.Inquiratur,ſi habet aliquos redditus,& quales,& quantos:& ſi eos bene diſtribuunt pro reparatione eccleſię, vel luminaribus,vel eleemoſinis, vel ſibi vſurpant. Vnde, & faciat videre computum ſingulis annis introitus, & exitus coram ſacerdote eccleſię. Item,ſi dicta ſocietas habet calicem, miſſale,& alia ornamenta,& ſi bene conſeruat,& huiuſmodi. Concil.Triden.Seſſ.22.cap.9. & Seſſ.24.cap.16. Poſtquam viſitauit eccleſiam Epiſcopus, recedens dicat in eccleſia, De profundis, aſpergendo ſe aqua benedicta cum verſ. conſuetis, & Pater noſter,& oratione Abſolue. Aliqui tamen hoc faciunt in principio viſitationis. Sed ſeruanda eſt conſuetudo loci.

Explicit Primus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

SE-

SECVNDVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani,
Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Sacrificio Miſſæ, & Significationis eiuſdem.

Miſſa quid ſit.

VID eſt Miſſa? Reſpond. quòd eſt celebratio, qua corpus, & ſanguis Chriſti conſecratur.

Item, Miſſa eſt conſecratio corporis, & ſanguinis Chriſti, quæ ſacerdos offert Deo patri, & ſumit in memoriam vitæ, & paſſionis ipſius, pro cunctis viuis, atque defunctis.

Item, Miſſa eſt paſſionis Chriſti contemplatio, & quaſi repræſentatio. Concil. Triden. Seſſ. 22. cap. 1. 2. & ſequen. & can. 1. & 3. de ſacrif. Miſſ. & Catech de euch. ſacra. cap. nunc, quod reſtat. & capitu. quòd ſi. Vbi ſciendum eſt, ſec. Mag. ſent. in 4. diſt. 13. ꝙ Miſſa dicitur, quia mittitur cęleſtis miſſus: qui ſecundum Innoc. eſt angelus magni conſilij: Iſte inquam mittitur ad conſecrandum, quin ille eſt ſacerdos inuiſibilis dominus Ieſus Chriſtus, qui conſecrat hoc Sacramentum, vbicunque cõſecretur. Vel dicitur Miſſa, quia populus fidelis per miniſterium Sacerdotis mittit Deo preces, & oblationes. Vel ſecundum Gregorium, quia ſacra hoſtia miſſa eſt nobis à Deo dupliciter, ſcilicet per incarnationem, & ſanctificationem in ſacramento: & nos mittimus ſibi dupliciter, ſcilicet per paſſionem, qua Deo recõciliamur, & per continuam oblationem, qua intercedit pro nobis, conſequimur miſericordiam Dei.

Vnde dicitur Miſſa? Reſpond. quòd dicitur à mittendo: quia oblatio corporis Chriſti mittitur ad cęlum, miniſterio Angelorum. de conſecrat. diſtinct. 2. c. quòd ſi ſanguis. Vel dicitur ab emittendo, eo ꝙ ante conſecrationem dicendum eſt à diacono poſt Euangeliũ: ſi quis cathecumenus eſt, ꝓcedat foras. *Miſſa vnde dicatur.*

Quare oblatio, ſiue ſacrificium dicitur Miſſa? Reſpond. ſecundum Auguſt. in lib. de corp. Chriſti. Miſſa dicitur eò quòd cœleſtis miſſus, ad conſecrandum, & viuificandum corpus adueniat: iuxta dictum ſacerdotis, dicentis, Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ. Idcirco hoc ſacrificium miſſa appellatur, ſcilicet à miſſione precũ, ac orationum, tam ſacerdotis, quàm populi in conſpectu Dei per miniſterium ſacerdotis. Vnde, Sacerdos eſt Vicarius Chriſti, et mediator inter Deum, et homines: et ideo fideles per eius interceſſionẽ in ſacrificio corporis, & ſanguinis dñi, mittunt deſideria ſua, petitiones, & orationes in conſpectu altiſſimi. *Oblatio, ſiue ſacrificium quare Miſſa dicatur.*

Alio modo, ſecundum Vgonem de S. Victore, lib. 11. de Sacramentis, quòd ſacrificium, vocatur Miſſa, quaſi tranſmiſſa, ſcilicet à populo ad Deum, eò quòd populus per miniſterium ſacerdotis, qui mediatoris vice fungitur inter Deum, & homines, preces, votaq;, & oblationes tranſmittit ad Deum. Vnde S. Tho. in 3. par. quæſt. 83. art. 10. & in 4. ſent. d. 13. ſic inquit. Et propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum ſacerdos preces ad Deum mi-

mittit, ſicut populus per ſacerdotem: vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo: vnde, & in fine miſſę diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens: Ite miſſa eſt: ſcilicet, hoſtia ad Deum per Angelum, vt ſcilicet ſit Deo accepta.

Item, ſecundum Ricardum in 4. lib. ſent. diſt. 13. quòd per verba conſecrationis Chriſtus in ſacramentum altaris venit, tanquam de nouo miſſus, ſcilicet, à Deo Patre in hoſtiam conſecratam, ſicut in incarnatione miſſus eſt in vterum Virginis.

Miſſæ ſacrificium quare celebratur.

Quare ſacrificium Miſſæ celebratur? Reſpond. quòd primò celebratur propter memoriam paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: iuxta illud ad 1. Cor. c. 11. Hoc facite in meam commorationem.

Secundò ſacrificium Miſſæ celebratur, vt interius viuificemur: quoniam per virtutem huius ſacramenti, aliquando fit de attrito contritus. Per gratiam enim illuminamur, purgamur, perficimur, reficimur: & hæc gratia confertur in hoc ſacramento.

Tertiò, ſacrificium Miſſæ offertur in augmentationem deuotionis: Vnde Pſ. Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quàm præclarus eſt. Nutrimentum enim, qđ hic datur nobis, quã tũ ad eſſe gratuitum in tribus attenditur. ſ. in cõſeruatione deuotionis, & dilectionis ad Deũ, dilectionis ad proximum, & dilectionis intra noſmetipſos.

Quartò, Sacrificium Miſſæ offertur ad mitigationem fomitis: quia, ſicut aqua refrigerat, ita iſtud ſacramentum refrigerat à feruore concupiſcentiæ.

Quintò, Sacrificium Miſſæ offertur in augmentum virtutum, & in remedium peccatorum venialium, non autem mortalium: quia, ſicut nutrimentum naturale prodeſt viuenti, & nõ mortuo, ſic alimentũ ſpirituale, cuiuſmodi eſt illud ſacramẽtum.

Sextò, Sacrificium Miſſæ armat hominem contra diabolum: Vnde Pſal. 22. Paraſti in conſpectu meo mẽ-

menſam aduerſus eos, qui tribulant me. & Bernard. ait: Diſce Chriſtiane, quantum debes diligere Chriſtum, qui dedit nobis carnem ſuam in cibum, ſanguinem ſuum in potum, animam in pretium, aquã lateris in lauacrum. Secundum enim S. Auguſtinum in lib. de ciuitate Dei: Die, qua quis audit miſſam de uotè, pro illo die neceſſaria conceduntur ei: Leua colloquia dimittuntur. Iuramenta ignoranter facta, condonantur. Quandiu audit miſſam, non ſenęſcit: Lumen oculorum ipſo die non perdit, ſeu amittit, mortem ſubitaneam non incurrit. Illo die ſi obierit, pro communicato habebitur. Ab Angelo eundo ad eccleſiam, & redeundo, paſſus eius numerantur, vt in die iudicij remunerentur.

Miſſam quis inſtituit.

Quis inſtituit Miſſam? Reſpon. quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quando panem in corpus, & vinum in ſanguinem tranſmutauit, dicens: Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus, ſubiungens: Hoc facite in meã commemorationẽ. Matth. ca. 26. Sciendum eſt, ꝙ Chriſtus in Cœna inſtituit Miſſam, & dixit Miſsam. Non enim reperitur, ꝙ ipſe aliam dixerit Miſsam niſi dum in vltima cœna conſecrauit panem, & vinum, quanquam ſi oculis intellectus velimus Chriſti vitam omnem contemplari, clarè apparebit, illam non niſi vnius Miſsę repręſentationem fuiſſe. Nempè Chriſtus tunc ad altare acceſſit, & Confeſſionẽ fecit peccatorum, ſ. memoriã, dicens Confiteor, & Miſereatur noſtri, & inclinauit ſe, quando inclinauit cęlos, & propter nos homines, & ꝓpter noſtrã ſaluté deſcendit de cęlis.

Introitum verò Miſsę inchoauit Chriſtus in ſua conceptione, quando, ſcilicet introiuit in vterum virginis, & conceptus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt.

Gloria in excelſis Deo, in eius natiuitate cantauit, dum facta eſt cum Angelo multitudo militię cę leſtis

leſtis laudantium Deum,& dicentium,Gloria in altiſſimis Deo,& in terra pax hominibus,&c.Lu.c.2.

Dominus vobiſcum pluries dixit, dum ſępius Apoſtolos ſalutauit,dicens: Pax vobis.

Orationes dixit, dum pluries in templo, et in monte orauit, vt dicit Ioan.c.7.& Luc.ca.6.& 9.& 10.& Marc.cap.6.& Matth.cap.14.

Epiſtolā recitauit in prędicatione S.Ioann.Bapt. & Apoſtolorū ſuorum.Marc.ca.1.& 3.Luc.c.3.& 9.

Euangelium cantauit, dum proprio ore euangelizauit populis, & turbis regnum cęlorum,vt habetur Mar.cap. 1.Matth.cap.4.& 9.& Luc.cap.8.

Vinum,&acquam pręparauit, quando in nuptijs hydrias aquę in vinum conuertit Io. 2.

Lotionē manus fecit,dū in Iordanis aqua à Ioāne baptizatus eſt.Matth.c.3.& Marc.c.1.& Luc.c.3.

Offertorium dixit,ſeu hoſtiam,& calicem obtulit,quādo in horto,orās Patrem,dixit.Pater,ſi poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte,veruntamen non ſicut ego volo,ſed ſicut tu,fiat voluntas tua:vt habetur Matth.cap.26.Marc.14.& Luc.12.

Orate fratres dixit,dum in horto Apoſtolos dormientes inueniens, hortatur illos ad orandum, dicens : Vigilate, & orate mecum,ne intretis in tentationem.Matth.cap.26.& Luc.22.

Præfationem Miſsę cecinit in introitu, quem fecit in Hieruſalem,pueris acclamantibus alta voce, Oſanna filio Dauid:Benedictus qui venit in nomine domini.Matth.c.21.Marc.c.11.& Ioan. cap.22.

Secretā dixit,dum ſilentio in horto factus in agonia prolixius orauit. Luc. cap. 22. & domino erat pernoctans in oratione.Luc.cap.6.

Hoſtiam,& Calicem conſecrauit in cęna, quando accepit panem, & gratias agens,fregit, & dixit, Accipite.Hoc eſt corpus meū,& hic eſt Calix,&c. Matth.cap.26.& Mar.14.& Luc.22.

Ho-

Hoſtiā, et Calicē leuauit, dū in ligno ſuſpenſus eſt,& populo oſtēſus eſt:vnde Petrus: Quē vos crucifixiſtis ſuſpēdētes in ligno.Actuū Apoſtolo.c.10.

Pater noſter cantauit, dum cum eſset in cruce ad Patrem orauit pro ſuis crucifixoribus,dicens: Pater ignoſce illis,qa neſciūt quid faciūt.Luc.c.23.

Agnus Dei dixit, dum ſe Patri in cruce commendauit, dicens; Pater in manus tuas commendo Spiritum meum.Luc.cap.23.

Hoſtiam diuiſit, & particulam in calicem tranſmiſit, dum anima à corpore diuiſa fuit, & ad inferos lapſa eſt:in cuius ſignū velū Templi ſciſsū eſt in duas partes,ſec.Luc.c.23.et Matth.c.27.et Mar.15.

Purificationem, ſeu ablutionem vini,tunc accepit, quando datum eſt ei bibere vinum cum felle mixtum.Matth.c.27.& Mar.15.

Ite miſsa eſt tandem alta voce cecinit,quando exclamans Ieſus magna voce dixit, Conſummatum eſt,et inclinato capite emiſit Spirium.Ioan.cap.19. & Luc.c.23.Mar.25.& Matth.27.

Benedictionem in fine Miſsę nobis dedit, quando aſcendens in cęlum eleuatis manibus benedixit Apoſtolis:vnde dicit:Et eleuatis manibus ſuis benedixit eis. Luc. cap. 24.

Vnde Petrus Apoſtolus primò Antiochię celebrauit. Iacobus autem Apoſtolus Epiſcopus Hieroſolymitanus, & Baſilius Cæſarienſis tradiderunt nobis ordinem celebrandi eam,vt habetur de conſecrat.diſt.j.cap.Iacobus.& Conc.Trid.ſeſſ.22,ca.j. & 2.& ſeſſ.23.cap.j. Poſtea verò ſucceſſu temporis aliæ ſolemnitates ad ſacrificium miſſæ à diuerſis ſummis Pontificibus,& Concilijs adiectæ fuerunt, vt habetur in cap.eccleſiaſticarum,diſt.11.quæ omnia ſunt inuenta ad maiorem reuerentiam ſacramēti, ſecund. Ricard. in 4. ſent.diſt. 8.artic. 3. quæſt.j.

Nā Celeſtinus Papa primus inſtituit,vt ante cōfeſ

ſio-

sionẽ in missa diceret, Psal.42. Iudica me Deus, &c.

Damasus Papa instituit, vt in principio missæ confessio diceretur.

Idem Celestinus missæ introitum dedit. Gregorius Kyrie eleison. Gloria in excelsis Telesphorus. Collationes, siue orationes Gelasius primus. Epistolam, & Euangelium Hieronymus. Alleluia verò sumptus est ex ecclesia Hierosolymitana. Symbolum in Concilio Niceno. Mortuorum autem commemorationem in missa Pelagius instituit. Thus Leo 3. Osculum pacis Innocentius primus. Vt canetur Agnus Dei, Sergius Pontifex instituit. Telesphorus autem cõstituit, vt septem hebdomadibus ante pascha ieiunium obseruaretur, atque vt in Natali Iesu Christi noctu tres missæ celebrarentur. Prima, in dimidio noctis, quo Christus in Bethlehem nascitur. Secunda illucescente hora, quando à pastoribus cognitus est. Tertia eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis, & veritatis illuxit. Constituit item, vt ante sacrificium hymnus ille caneretur Gloria in excelsis Deo. Vide texrum, in cap. Nocte sancta. de consecr. dist. 1. & ibi Doctores, in cap. consuluisti. de celebr. mis. de missis celebrandis in nocte natiuitatis. Vnde, Ceremoniæ missarum institutæ sunt ad fidelium mentes ad Deum eleuandas. Conc. Trid. sess. 22. in decret. de obseru. & euitand. in celeb. mis. & qui contrarium dixerit, anathematizetur. Conc. Trid. ead. sess. car. 7.

Missa quare instituta sit. Quare instituta fuit missa? Respõ. quòd ad repręsentandam passionem Domini nostri Iesu Christi.

Missa quid significet. Quid significat Missa? Respon. quòd significat Christum transmissum à patre in hunc mundum, idest hostia, seu vota, preces, & oblationes per ministerium sacerdotum transmissę.

Missa à quo celebrari debeat. A quo debet Missa celebrari? Respon. quòd à solo sacerdote, ritè ordinato. de consec. dist. j. cap. 1. in fi.

in fi. Vnde, Sacerdos missam celebrans: Primò manus lauat, insignum, quòd ab omni immunditia spirituali debet esse lotus ad hoc misteriũ accessurus. Postmodũ ſse induit sacris vestibus, vt inf. dicemus.

Missam sacerdos in quo loco debeat celebrare. In quo loco debet Sacerdos Missam celebrare? Respon. quòd in loco sacro, & mundo: vt puta in ecclesia. de consecr. dist. j. cap. Nullus. Extra verò ecclesiam consecratam, celebrare non licet fine necessitate, vel licentia Episcopi. de conſ. dist. 1. cap. Missarum. Concil. Trident. sess. 22. in decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missę. Vbi dicitur, quòd Sacerdos, tam seculares, quam regulares, quicumque sint, missas celebrare non possunt in priuatis domibus, atque etiam extra ecclesiam, nec extra oratoria, ad diuinum tantùm cultum dedicata, ab ordinarijs designanda, & visitanda: hęc ibi, & Catech. circa finem, in art. Sanctam Ecclesiã. cap. hæc igitur. Et debet esse paratus cum omnibus paramẽtis requisitis, & Altari consecrato saltẽ portatili cũ calice cõsecrato, et duobus pallis, seu lineaminibus, & corporali consecratis, & de puro lino cõfectis. de conſe. d. j. c. consulto. & c. vestimẽta.

Ecclesia quid sit. Quid est Ecclesia? Respond. quòd duplex est Ecclesia. Vna est cõgregatio fidelium. Alia est domus materialis, in qua dicuntur horæ, & Missarum sollẽnia, ab eccleſ. quod est miserans, quia ipsa est plena misericordię. Vel, alia est Ecclesia materialis, videlicet, Cathedralis, i. Episcopalis, vel principalis, quæ dicitur matrix. Alia est Parochialis, idest, Baptismalis. cap. venerabili, de verb. signifi. & cap. ex transmissa, de rescrip. Vnde Parochia est locus, in quo degit populus alicui ecclesię deputatus. Consistit autem ius parochiale in hoc, quòd omnes parochiani in diebus dominicis, & festiuis, missã audiant in ecclesijs, in quarum parochijs habitant. de conſ. dist. 1. cap. si quis. Etiam, consistit in decimis personali-

bus,quæ ecclesię parochiali debetur.16.quæst 1.cap. Si quis laicus.& in oblationibus,quę dandę sunt sacerdoti parochiali, qui pro populo orare debet. 10. quæst. 1. capit. quia sacerdos.

Vnde consecratio Ecclesiæ, Altaris, vestium, & vasorum, secundum S.Thom.part.3. quęst. 82.art.1. ad 3. reseruatur Episcopo, tanquam principali Ecclesiastici totius ordinis, & potest fieri tam diebus festiuis, quàm ferialibus. capitu. tua, de consecratione Ecclesię.

Vestes, qb. Sacerdos indui debet i celebratione missarũ quod sint.

Quot sunt vestes, quibus debet indui Sacerdos in celebratione Missarum? Respond. quòd sunt septem.s.superpellicium, Amictus, Alba, Cingulum, Manipulum, Stola,& Casula: Quamuis Superpellicium non sit de essentia Missæ, & sic non requiritur,quòd sit benedictum. Cætera autem debent benedici ab Episcopo.

Superpellicium quid sit.

Quid est Superpellicium? Respond quòd superpellicium dictum est, eò quòd antiquitus super tunicas pelliceas de pellibus mortuorum animalium factas,induebatur:quod adhuc in quibusdam Ecclesijs obseruatur:repræsentat,quòd Adam post peccatum talibus vestibus vsus est.

Superpellicium quid significet.

Quid significat Superpellicium? Respond quòd significat munditiam vitæ, quam debet habere Sacerdos:& sic fit de lino albo,& mundo:Denotat innocentiam, & ideo ante omnes alias vestes sacras sæpè induitur:quia diuino cultui deputati innocentia vitæ cunctis & virtutibus superpollere debent.

Amictus quid sit.

Quid est Amictus? Respond. quòd est vestimentum,quo minister,seu Sacerdos caput tegit,seu vestit.Dicitur ab amiciendo, idest cooperiendo. Vel Amictus est vestis, quæ superponitur alijs vestibus. Dicitur etiã Amictus superhumerale, quia supèr caput,& humeros extẽditur,& humeri ab eo tegũtur.

Amictus

Quid significat Amictus? Respõ. quòd significat eleuatio-

eleuationem mentis, quam Sacerdos debet habere præ alijs:& maximè quando dicit Missam.Et repræsentat, illud coopertorium, quo velabant Iudæi faciem Christi, dicentes: Prophetiza nobis Christe, qui est,qui te percussit.Matth.c.27. & Luc.c.22.

quid significet.

Alba quid sit.

Quid est Alba? Respond. quòd est vestis linea, candida, & munda, quæ Græcè poderis: eo, quòd ad talares vsque descendit: & venit à verbo albeo. Et dicitur absolutè Alba, eò, quòd munda, & nitida nimis esse debet.

Alba quid significet.

Quid significat Alba? Respond. quòd significat perseuerantiam in bono, quam debet habere Sacerdos. Et repræsentat vestem, in qua illusit Herodes Christum.Luc.cap.23.

Cingulum quid sit.

Quid est Cingulum? Respond.est indumentum, quo Sacerdos cingitur: & dicitur à cingendo.

Cingulum quid significet.

Quid significat Cingulum? Respon.quòd significat timorem Dei,per quem prohibetur peccatum perpetrari à Sacerdote. Et repræsentat flagellum, quo Pilatus cecidit Christum. Ioan.cap 19.

Manipulus quid sit.

Quid est Manipulus? Respon. quòd Manipulus dicitur à manu, eo quòd quasi manum tegit, & ornat:vel quia à manu tenetur.

Manipulus quid significet.

Quid significat Manipulus? Respon.quòd significat fructum bonorum operum,quem boni Sacerdotes reportabunt in Paradiso. Et repræsentat funem,quo alligatus fuit Iesus à Iudæis compræhensus.Ioan.cap.18.

Stola quid sit.

Quid est Stola? Respond.quòd est quoddam indumentum, quod Sacerdos super collum ad modũ torquis defert. Vnde Stola vocatur etiã orarium:& dicitur ab orando, quia nõ orat sine ipsa Sacerdos.

Stola quid significet.

Quid significat Stola? Respond. quòd significat mortificationem carnis,et debet poni in modũ crucis:ad designandum, q; Sacerdos debet portare crucẽ pœnitentiæ in corde,& in corpore suo.Et repręsentat

sentat ligamentum, quo ligatus fuit Ieſus ad columnam. Ioan. cap. 3.

Caſula quid ſit. Quid eſt Caſula? Reſpond. quòd Caſula, quæ & Planeta dicitur, per diminutionem à Caſa dicta eſt, eo quòd totum hominem tegat, quaſi minor Caſa, ſeu parua Caſa. Vt inquit Rabanus in libr. de inſtitut. Clericorum. cap. 10.

Caſula quid ſignificet. Quid ſignificat Caſula? Reſpond. quòd ſignificat Charitatem, quæ præeminet omnibus alijs virtutibus, & cooperit multitudinem peccatorum. Et repræſentat purpureum veſtimentum, quo milites circundederunt Ieſum. Ioan. cap. 19.

Per illas ſeptem veſtes quid ſignificetur. Quid ſignificatur per illas ſeptem veſtes? Reſpõ. quòd ſignificantur ſeptem dona Spiritus ſancti, quibus Sacerdos debet eſſe perfuſus. Vel, vt arma contra ſeptem peccata capitalia ordinantur, quibus Sacerdos debet eſſe immunis. Vel, ſignificant ſeptem virtutes, tres Theologales, & quatuor Cardinales, quibus debet Sacerdos eſſe ornatus. Vel ſeptem opera miſericordiæ, quibus Sacerdos debet eſſe deditus. Vel ſeptem dotes, quas celebrans dignè habebit in Paradiſo: quatuor ex parte corporis, & tres ex parte animæ.

In Miſſa celebratione, quæ ſunt, quæ interuenire debeat. Quæ ſunt, quæ interuenire debent in celebratione Miſſæ? Reſpon. quòd ſunt nouem, ſcilicet, Altare, Calix, Patena, Sacerdos, Liber, Panis, Aqua, Vinum, & Corporale.

Altare quid ſignificet. Quid ſignificat Altare? Reſpond. quòd ſignificat crucem, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt.

Altare quid ſit. Quid eſt Altare? Reſpond. ſecundum Iſid. lib. 15. Ethim. ca. 4. quòd eſt quoddam ædificium à terra eleuatum, in quo ſacra fiunt. Et dicitur ab altitudine, quaſi alta ara, quia in alto ſacrificia fieri debent. Vel dicitur Altare ab alta re, ſeu à re alta, eò quòd in ipſo res alta, imò altiſſima peragitur: Immolatur enim ibi

ibi corpus altiſſimi Dei, & Redẽptoris noſtri. Vel, Altare, quaſi alta res, vel alta ara dicitur, in qua Sacerdos incenſum adolebãt, vel quia in eo ſacrificia ardebant. de conſecr. diſt. 1. cap. de fabrica.

Altare quotuplex ſit. Quotuplex eſt Altare? Reſpon. quòd eſt duplex, quoddam eſt portatile, quod portatur de loco ad locum: & eſt paruus lapis, continens formam cum conſecratione, & ſigno ſuppoſito. Et iſtud non execratur, niſi moueatur illud ſignum, continens conſecrationem. cap. quòd in dubijs, & ibi Panor. in prim. nota. de conſecr. Eccleſ. vel Altar. Aliud eſt ſtabile, & illud execratur multis modis. Primò, vbicunque violatur locus conſecrationis: puta, quia cecidit aliquid de lapidibus tangentibus ipſam conſecrationem, vel motum eſt ſigillum ipſum: vel ſi tota menſa eſt mota, licet ibi non ſit foramen conſecrationis: Ratio, quia quando Altare eſt firmum, non conſecratur ſolum tabula, ſed totum Altare: Vnde, ſi patitur enormem læſionem, amittit formam ſuã, & dicitur execratum, ideo debet de nouo conſecrari. Ita concludit Panormita. in c. j. de conſec. Eccleſ. vel Alta. nume. 3. verſi. in gloſ. 1. ibi, vnde ſi ius.

Altare de qua materia fieri debeat. De qua materia debet fieri Altare? Reſpon. quòd debet eſſe lapideum, & non ligneum, vel ferreum. de conſecr. diſtin. cap. altaria, il prim. Et debet conſecrari per Epiſcopum. Sed ſi ad celebrandum Miſſam, non habetur altare conſecratum, ſaltem habeatur parua tabula lapidea conſecrata, quæ dicitur altare viaticum, ſeu portatile: vt in ca. quoniam, de priuil. lib. 6. Vnde altaria non debent conſecrari ſine reliquijs: de conſec. diſtin. 1. cap. placuit, & ca. non oportet. Et poteſt Epiſcopus in eadem Eccleſia plura altaria ſimul conſecrare: cap. cum ſis, de conſecr. Eccleſ. vel Alt.

Ad Altare quare tabula Quare ad Altare requiritur tabula lapidea? Reſpon. quia ſignificat monumentum Chriſti, ſine ſe-

In lapidea requratur.

pulchrum, quod fuit exciſum in petra. Luc.cap.23.

Calix quid ſignificet.

Quid ſignificat Calix? Reſpond. quòd ſignificat tumulum, ſeu ſepulchrum, in quo fuit Chriſtus ſepultus.

Calix quid ſit.

Quid eſt calix? Reſpond. quòd eſt quoddam genus poculorum, quod olim ex ligno fiebat. Et dicitur à Calon, quòd eſt lignum: eò, quòd vt dictum eſt, ex ligno fiebat.

Patena qd ſignificet.

Quid ſignificat Patena? Reſpon. quòd ſignificat lapidem, quem Ioſeph ab Arimathia aduoluit ad oſtium monumenti.

Patena qd ſit.

Quid eſt Patena? Reſpon. ꝙ eſt operculũ calicis: & dicitur à patendo: eo, quòd ſit patens, & diffuſa.

Calix, & Patena de qua materia debeant fieri.

De qua materia debent fieri Calix, & Patena? Reſpond. quòd debent eſſe de auro, vel argento, aut ſtanno. de conſecr. diſtinct. 1. cap. calix. Non autem debent eſſe de ære, aut plumbo, & ſimillibus: quia propter æruginem iſta vomitum prouocant: nec debent fieri de ligno propter poros, ne ſubintret ſanguis; nec de lapide, propter ineptitudinem: nec de vitro, aut Chryſtallo, propter fragilitatem de conſec. diſt. 1. cap. vaſa, & cap. calix.

Calix, & Patena, quomodo exacrẽtur.

Quomodo Calix, et Patena execrantur? Reſpon. ꝙ quando deaurantur, vel eorum forma tollitur, vel dum Cyphus à pede calicis remouetur.

Calicem, et Patenam quis conſecrare poſſit.

Quis poteſt conſecrare Calicem, & Patenã? Reſ. quòd Epiſcopus, & etiam Abbates, qui vtuntur inſignijs Pontificalibus, quando habent ex conſuetudine: quia iſta ſunt potius dignitatis, quàm ordinis.

Per Sacerdotem celebrantem quid, ſignificetur.

Quid ſignificatur per Sacerdotem celebrantem? Reſpond. quòd ipſe Chriſtus inſtitutor huius Sacramẽti, vbi ſciendum, quòd ſolus Sacerdos poteſt conſecrare corpus, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti. vt habetur diſtin. 25. cap. perlectis. & extra de ſum. Trinit. cap. firmiter. §. vna. Nam hoc docet fides noſtra, quam ab Apoſtolis accepimus, & ipſi

ipſi à Domino. Cum igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus Deus & homo conceſſerit authoritatem conſecrandi corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis ſuis, & eorum ſucceſſoribus, ſcilicet Sacerdotibus, ſecundum Theolog. in 4. ſentent. diſtinct. 4. concludendo, quòd quotieſcunque Sacerdos ſuper materia debita dicit verba conſecrationis cum intentione conſecrandi: veriſſimè illa ſubſtantia panis, & vini connertitur in verum corpus, & ſanguinem Ieſu Chriſti: quia Sacerdos non facit authoritate propria, ſed Chriſti; & talis tranſmutatio efficitur virtute diuina. vt ait Innocent. 3. in cap. firmiter §. vna verò de ſum. Trin. & cap. fin.

Liber quid ſignificet.

Quid ſignificat Liber? Reſpond. quòd ſignificat verba in cruce prolata. In quo libro Chriſti miſteria deſignantur. Vnde Sacerdos quantumcunque bonæ memoriæ ſit, nullo modo debet celebrare ſine miſſali, ſeu libro, in quo ſit ſaltem canon: nam talis ſe exponit periculo errandi in verbis canonis, imò & conſecrationis: Sæpè enim cõtingit, & maximè in canone, quòd Sacerdos in varias trahitur fantaſias, & mentis diuagationes, quæ ipſum à deuotione, & propoſito ſuo diſtrahunt, propter quòd facilè errare poſſet, niſi librum ante conſpectum haberet. In omnibus enim benè agere, & in nullo deuiare, potius eſt diuinum, quàm humanũ. vt in gloſſ. in cap. cùm adeo, extra de reſcrip. & glo. in cap. porrecta, de confirma. vti. vel inutili, cum ſimilibus. Et dicunt quidam, quòd peccat mortaliter celebrans ſine Miſſali, in quo ad minus non ſit canon, tum quia exponit ſe periculo errandi, tum quia conſuetudo ita habet, vt ſine libro, in quo ad minus non ſit canon, non dicatur: quia ſæpe optimę memorię viri in hoc errant. Canon, ſecundum communiorem opinionem, dicitur à Te igitur, vſque ad communionem.

Panis quid significet. Quid significat Panis? Respond. quòd significat corpus Christi. Vnde Panis est materia corporis Christi, quia virtute diuina, platione verborum formæ facta, substantia Panis transubstantiatur in corpus Christi. Concil. Triden. sess. 13. cap. 4. de transubstan. & Catech. de Euch. sacram. sed illud.

Aqua quid significet. Quid significat Aqua? Respon. quòd significat sudorem, quem emisit Christus in orto, orans, qui factus est in faciem eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terrã. Luc. cap. 21. Et similiter significat aquam, quæ exiuit de latere eius in cruce.

Vinũ quid significet. Quid significat Vinum? Respond. quòd significat sanguinem, quem pro nostra redemptione ipse Saluator effudit, quia ex materiaquę virtute formę verborum à Christo datæ transubstantiatur in sanguinem Christi. Concil. Trident. & Catech. vbi supra.

Vsus enim huius sacrificij est refectio, quæ ad sui integritatem cibum, & potum requirit. Significatio verò duplex est. Vna est passio Christi, in qua sãguis fuit separatus à corpore. Alia est ordinatio ad salutem corporis, & animæ. Catech. eod. tit. cap. quod §. iam de ministro. Vbi sciendum secundum S. Tho. 3. par. quæst. 75. artic. 2. quòd in sacramento Altaris vera est conuersa substantia panis, & vini, in verum corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi per verba consecrationis. Vnde, Hugo de Sancto Victore lib. 2. de Sacramentis, part. 8. cap. 9. inquit: Per verba sanctificationis vera panis, & vini substantia in verum corpus, & sanguinem Christi conuertitur, licèt species panis, & vini videatur. & habetur in cap. quia corpus, & in cap. nos autem. de consecr. distin. 2. vbi inquit Ambros. Licèt figura panis, & vini videatur: tamen nihil aliud ibi est, quàm caro, & sanguis Christi. Et vt mirabilius loquatur, non alia plànè caro, quàm, quæ nata est de Maria, & passa est in cruce;

cruce, & resurrexit de sepulcro. hæc ille. Catec. eod. tit. cap. verum docendum.

Corporale quid significet. Quid significat Corporale? Respon. quòd significat syndonem, seu linteum, in quo Christi corpus in tumulo fuit inuolutum.

Corporale quomodo cõplicetur, & sternatur sup altare. Quomodo Corporale complicetur, & sternatur super altare? Respon. quòd in quibusdam Ecclesijs Palla corporalis, quæ calici supponitur, in longum altaris extenditur, quæ quatuor in longum, & tres habet plicaturas in latum: siquidem in longum altaris extenditur; quia, vt aiunt quidam, linteamen, quo Christi corpus inuolutum fuit, per illam figuram extensam in longitudine sepulchri inuentum est. Quatuor eius plicaturę in longum, quatuor designant Cardinales virtutes, per quas innatæ nobis passiones reprimuntur. Tres verò plicaturæ in latum, tres Theologicas virtutes, per quas Deo vnimur, figurant.

Corporalia ad celebrãdum in quo numero esse debeant. In quo numero esse debent Corporalia ad celebrandum? Respon. quòd duplex est Palla, quæ corporale dicitur. Vna, scilicet, quæ super altare in longum extenditur, & calici supponitur. Et altera, quæ super Calicem plicata imponitur: & hæc communiter absolutè vocatur palla altaris.

Corporale quid sit. Quid est Corporale? Respon. quòd est pannus, quo immediatè corpus Christi, in Missa cõtinetur, & contingitur. Et dicitur à corpore: quia in eo corpus Christi contrectatur, & extenditur.

Sacerdos Missam celebraturus quæ tam diligentiam habere debeat. Quam præparationem Sacerdos debet habere Missam celebraturus? Respon. quòd tanta requiritur, quantam quis faceret in magno, & arduo negotio pro magna, & ardua re lucranda, aut graui incommodo vitando, iuxta possibilitatem humanæ fragilitatis. Catech. de Euch. sac. cap. verum docendum, & Concil. Trident. sess. 23. cap. 7. Vnde, cum Sacerdotum sit Eucharistiam conficere, & ad eos solos

los ſpeciat Miſſam celebrare, dummodo ſint ritè ordinati. Primò requiritur, quòd quicunque voluerit debitè Miſſam celebrare, debet ſe tergere, id eſt mũdare: debet enim eſſe contritus, & confeſſus omnia peccata ſua, deinde cum tali puritate poterit ſacra peragere: aliàs ſi indignè ad altare accederet, iudicium ſibi manducaret, & biberet. de conſec. diſt 1. cap. qui ſceleratè, & cap. timorem: & Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. vbi dicitur, quòd ſacerdotes celebraturi, debent diligenter confiteri, niſi confeſſoris copia deſit, & celebrandi neceſſitas vrgeret: quo caſu celebrare poſſunt, & ſtatim poſtea, ac quàm primũ confiteãtur: hęc ibi. Et celebrantes debent ſeipſos communicare. ead ſeſſ. cap. 8. Vbi notandum eſt ſecund. Ricard. quòd non eſt dignus exequi ordinis actus, qui non habet gratiam gratum facientem. Sicut enim non eſt dignus miniſtrare Regi terreno ille, qui eſt ei inimicus: Sic non eſt idoneus miniſtrare Regi ęterno illę, qui eſt eius inimicus. Vnde talis ſe ingerens diuino miſterio, præter neceſſitatis articulum, non placat Deum, ſed offendit. Sanctus Thomas verò dicit, quòd in mortali peccato exiſtens, quotiens actum alicuius ordinis facit, totiés mortaliter peccat: vt qui tangit res ſacras, quaſi ſuo officio vtens: ſecus autem ſi aliqua neceſſitate ſacramentum contingeret, vel exequeretur in illo caſu, in quo etiam laicis liceret; puta, ſi baptizaret in articulo neceſſitatis, vel ſi corpus Chriſti de terra colligeret: hęc S. Thomas.

De ſacerdote, qui poſtquam indutus eſt, recordatur de aliquo mortali quid dicendũ ſit.

Quid dicendum de Sacerdote, qui poſtquam indutus eſt, recordatur de aliquo mortali? Reſpond. quòd ſi tenetur celebrare, & habet copiam idonei Sacerdotis, tenetur confiteri, ſi verò non habet, cõteratur cũ propoſito confitendi, & ſufficit, nec peccat, ſi cum verecundia accedit. Si verò non tenetur celebrare, tunc non debet celebrare, niſi prius conteratur, & confiteatur, quia ad hoc tenetur. in Gloſſ. in cap. de homine. extra de celebratio. Miſſ. Si tamen immineret ſcandalum, vel perſonę, vel populi, niſi celebret: vel quia iam incepit Miſſam, ſic ſufficit contritio: & ſic poteſt intelligi, quòd tunc poteſt celebrare. ar. cap. de cætero, & cap. à nobis, il 2. extra de ſent. excommun. & cap. qui recedunt. 26. quæſtio. 6. Sed & quanta deuotione, quantaque ſollicitudine Sacerdos debeat Miſſæ ſacrificium tractare, declarat Concil. Trident. ſeſſ. 22. decret. de Miſſa: vbi dicitur.

Quanta cura adhibenda ſit, vt Sacroſanctum Miſſæ ſacrificiũ omni religionis cultu, ac veneratione celebretur, quiſquis facilè exiſtimare poterit, qui cogitarit, maledictum in ſacris literis eum vocari, qui facit opus Dei negligenter.

Miſſa quomodo celebrari debeat.

Quomodo Miſſa debet celebrari? Reſpon. quòd Sacerdos celebrando Miſſam, debet ſeruare ordinarium, ſeu rubricas Miſſalis, & debet eſse diſcooperto capite. de conſec. diſtinct. 1. cap. nullus Epiſcopus. Et non debet celebrari ſine lumine, ſeu candela, aut cereo accenſo. de celebrat. Miſſ. cap. fin. In quo ſunt tria, ſcilicet cera, lichnus, & ignis: Et illa tria in cereo accenſo denotant tres perſonas ipſius Trinitatis, ſcilicet perſonam patris per ceram, perſonam filij per lichnum, & perſonam Spiritus ſancti per ipſam flammam, ſeu ignem.

Candela accenſa quid ſignificet.

Vnde, Candela accenſa, ſignificat carnem Chriſti, quæ nata eſt de Virgine Maria ſine corruptione. Ignis autem, ſiue lumen ſignificat diuinitatem. Lichus verò in cera latens, ſignificat animam Chriſti candidiſſimam in carne latentem. Item, Sacerdos debet habere duos præſentes, qui reſpondeant. de conſec. diſt. 1. ſecundum aliquos vnus ſufficit. de verbor. ſignific. cap. quæſiuit. Vt denotetur eſſe mediator inter Deum & eccleſiam, offerendo ſacrificium

ficium pro ecclesia, quæ sibi assistit in offerendo.

Missa, de quo celebrari debeat.

De quo debet Missa celebrari? Respon. quòd debet de eo celebrari, de quo fit officium illa die, & præcipuè in festis Sanctorum, quę sunt de præcepto, & Dominicis, in quibus habetur, & debet dici Missa propria. Vnde Missam votiuam, vel peculiarem audiens, vel dicens in talibus diebus, non satisfacit præcepto de audienda Missa: Verum aliqui Sacerdotes possunt eam dicere occultè, & postea, vel prius audire propriam: in alijs autem diebus, qui non sunt de præcepto, possunt dici, & audiri Missæ votiuæ, vel peculiares. secundum Panor. in cap. quidam laicorum, de celebrat. Miss. Secundum verò S. Antonium in 2. part. titu. 9. cap. 10. §. 1. quòd non tenetur ex necessitate, sed de congruitate quis celebrare Missam secundum officium, quod illa die fit. Nam in multis Ecclesijs occurrunt eodem die plures Missę dicendæ, vt puta de octaua alicuius Sancti, & de Dominica, quæ occurrit. Tamen reprehensibile vtique multum videtur, & si non damnabile, dimittere Missas proprias occurrentes propter Missas defunctorum, vel alias, ad instantiam laicorum, sine causa multum vrgenti. hęc S. Ant. Et quando occurrunt huiusmodi particulares Missę, dicendę sunt in ferialibus diebus, & non dimittere propriam Missã diei festi. Notãdum est, q̃ si aliquando Missæ peculiares, seu votiuę in diebus solemnibus dicantur, nõ debent ita sollenniter celebrari, quòd per ipsas à missa propria illius diei populus abstrahatur. de consec. dist. 1. cap. & hoc attendendum.

Missa qua hora celebrari debeat.

Qua hora debet Missa celebrari? Respond. secundum S. Thom. in 4. senten. dist. 13. quòd sollemnis Missæ celebratio tribus horis instituta est, scilicet in tertia diebus festis. de consec. distin. 1. cap. nocte sancta. In sexta, diebus profestis. In Nona, diebus Ieiuniorum, etiam post nonam, quando fiunt ordinationes.

nationes de consecr. distin. 1 cap. solent, & §. in ieiunijs. Priuatæ autem Missæ dici possunt à manè vsque ad tertiam, vel etiam vsque ad nonam in diebus ieiuniorum. de consec distin. 1. cap. necesse. Vnde sciendum est, q̃ Missa sollennis est illa, quæ dicitur etiam non pulsatis campanis, nec alta voce. Abb. in cap. Permittimus, de sent. excom. quòd est intelligendum, nisi communis vsus loquendi aliter se haberet, secundum Felin. in dic. ca. permittimus.

Missa quo tempore celebrari debeat.

Quo tempore debet Missa celebrari? Respond. secundum S. Tho. & alios Doctores: q̃ regulariter de die, & non de nocte celebranda est, excepta nocte natiuitatis Domini. ead. dist. ca. nocte sancta.

Missa quare de die, et non de nocte celebretur.

Quare Missa celebratur de die, & non de nocte? Respon. secundum S. Thom. in 4. senten. distin. 13. quia in Missa rememoratur passio Christi, quæ fuit facta de die, & non de nocte. Vel, quia per noctem denotatur status peccati, & per diem status gratiæ: Ad denotandum, quòd ille, qui dicit Missam, debet esse in statu gratiæ. Et sacerdos, qui scienter celebrat ante diem, cùm sit contra consuetudinem generalem Ecclesiæ, mortaliter peccat, nisi super hoc per Episcopum dispensetur, in casu si aliquis infirmaretur ad mortem, & non posset aliter haberi ibi Eucharistia. Vel si Episcopus in itinere ante diem celebret, vel faciat celebrari, q̃ ei liceat: secundum Gloss. in c. fi. de priuileg. lib. 6. Excipitur ab hac regulâ dies Natalis Domini, in quo Missa media nocte celebratur. de conse. d. 1. ca. nocte sancta. & cap. solet. & de celebratio. Miss. ca. consuluisti.

Missæ tres in natiuitate Domini, quare celebrentur.

Quare in natiuitate Domini celebrantur tres Missæ? Respond. per illas tres Missas repræsentantur tres natiuitates Christi, scilicet natiuitas æternalis à patre: Natiuitas spiritualis, qua nascitur pro animabus iustorum: & natiuitas corporalis, qua nascitur de Virgine Maria. Vnde, Vna celebratur ante

diem,

diem, ad designandum tempus ante legem, quando erant homines in tenebris. Secunda, cum diescit, ad designandum tempus sub lege, quando nõdum notitia Dei habebatur. Tertia, in die plena, signat tempus gratiæ, quãdo iam plena cognitio habebat.

Missa quoties in die celebrari debeat.

Quoties in die debet Missa celebrari? Respond. quòd sufficit semel in die celebrare, quia repræsentatur vnica passio Christi. Nam valdè felix, qui celebrat dignè vnam. de consecr. distinct. 1. cap. consuluisti, & c. te referente. Excipitur dies natiuitatis Domini, in quo possunt celebrari tres Missæ à quolibet sacerdote. ead. dist. cap. consuluisti. In alijs verò diebus potest sacerdos in casu necessitatis duas missas, & non plures celebrare: videlicet, si necesse fuerit dicere vnam missam de die, & aliam pro defunctis, nisi sit contra consuetudinem loci: vel propter necessitatem infirmorum, peregrinorum, vel nuptiarum, vel propter aliquod aliud simile: dummodo in prima missa non sumat perfusionem post communionem, quia non esset ieiunus. de celebra. miss. ca. ex parte. Vnde, licèt mors Christi fuerit vnica, quia semel tantum mortuus est, neque amplius morietur, vt habetur in epistola ad Roman. vbi dicitur: Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Tamen Missa, quæ repræsentat passionem suam, & in qua corpus suum sacrificatur, singulis diebus iteratur, & celebrabitur vsque ad finem mundi. Dixit enim ipse redemptor, qui est ipsa veritas, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. & in Clement. vnica §. alia namque. de reliq. & vener. sanct. hoc apostolis promisit Iesus benigna promissione, ipsos confortans, q; remaneret, & esset cum eis etiam præsentia corporali. vt ibi dicitur, in dicta Clement.

Vbi sciendum, quòd omni die, excepto in die Veneris

neris sancta missa celebratur: & tunc quia eo die Christus se ipsum immolauit: & cum missa sit figura passionis Christi, adueniente veritate, figura debet cessare. de consec. d. 3. c. Sabbato.

Missa quare in die Veneris sancti non celebretur.

Quare non celebratur Missa in die Veneris sancta? Respond. quia ipsa dies, in qua Christus passus fuit, ipsam passionem satis efficaciter repræsentat. Ioan. cap. 18. Ideò statuit ecclesia, vt illa die non consecretur corpus Christi: sed, quod in præcedenti die reseruatum est, sumatur.

Quare eodem die sanguis non reseruetur.

Quare eadẽ die nõ reseruaẽ sanguis; sicut reseruaẽ hostia cõsecrata? Resp. propter periculũ effusionis.

Missa quare quotidie celebrari debeat.

Quare Missa debet quotidie celebrari? Respond. secundum S. Thom. in 4. sententiar. distinctio. 13. quòd propter quinque causas. Prima, quia oportet semper medicinam paratam esse contra quotidiana peccata. Secunda, vt lignum vitæ sit semper in medio Paradisi. Genes. cap. 2. Tertia, vt nobis semper Christus vniatur sacramentaliter, & nos ei spiritualiter. Matth. cap. 28. Quarta, vt apud nos sit iugis memoria passionis. 1. Corinth. cap. 11. Quinta, vt vero agno, loco typici, quotidie vtatur, quem Iudæi ad vesperam conuertendi esurient. Psal. 58.

Vnde, Missam dicere quotidie est laudabile, si ex huiusmodi celebratione non minuatur reuerentia debita. Si autem minueretur, tunc aliquando cessandum est, quia maiorem efficaciam recipit homo in vna missa, vel manducatione cum bona præparatione, quàm in multis, si se non præparat diligẽter. Et ideò si quis cognoscit experimentaliter, quòd ex frequẽti sumptione huius sacramenti feruor charitatis augeatur in eo, & reuerentia ad sacramentũ non minuitur, quotidie debet communicare, vel saltem frequenter. Si autem sentiat per multam frequentationem, quòd reuerentia minuitur, & feruor nõ crescit, debet interdum abstinere, vt postea

cum

cum maiori reuerentia,et deuotione accedat.Vnde bene dicit Auguſt. Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere,nec laudo, nec vitupero.de conſe.diſt.cap.quotidie.Et infra.Faciat vnuſquiſq; ; qđ ſecundum fidem ſuam piè credit eſse faciendum: obſeruari tamen debet ſtatutum eccleſiæ : de pœnit. & remiſs.cap.omnis vtriuſque, de communicando ſemel in anno ad minus . Alio tempore non tenetur homo communicare de neceſſitate, niſi ratione officij: vt Sacerdotes communicare tenentur,quoties conficiunt corpus Chriſti. de conſe.diſt.2.cap. relatum. Vel ratione periculi mortis,vt cùm homines in grauibus infirmitatibus, in quibus eſt notabile periculum mortis,ſunt conſtituti. Bonau. autem dicit,q̃ homo à communione aliquãdo debet ceſſare,vt addiſcat reuereri: Aliquando accedere,vt inflãmetur amore,quia tali hoſpiti debetur, & amor, & reuerentia : & tunc ſecundum illum panem ,ſecundum quam melius ſe viderit proficere , & ad illam magis declinet.

Sciendum eſt , q̃ quilibet Sacerdos non tenetur quotidie celebrare,etiam in diebus feſtiuis,vt patet in cap.quotidie.de conſecr.diſt. 1. Exceptis habentibus curam animarum,qui ad minus in diebus feſtiuis tenentur celebrare, niſi per alium ſatisfaciat populo: argu.cap.1.de celebratio.Miſs. Dicit quoque Ricard.q̃ non licet Sacerdoti per totum tempus vitæ ſuæ à celebrando abſtinere , ne ſicut ſeruus nequam, qui abſcondit pecuniam domini ſui,à domino,niſi ſe corrigat, iudicetur . Vnde Sacerdos, qui hac poteſtate ſibi data loco, & tempore debitis, & conueniẽti,habita opportunitate, & diſpoſitione, non vult vti,ſed notabiliter negligit,peccat. Bonauen.autem dicit, q̃ Sacerdos , qui de altari non viuit, non peccat, ſi conſcientia ſua dictat , q̃ ab ſui indignitatem,& Sacramenti reuerentiam abſtineat.

Vnde

Vnde inquit S.Tho.3.par.d.ſ 82.& in 4.ſent diſt.13. quòd Sacerdotes non excuſantur à peccato mortali, quando ſine rationabili cauſa non celebrent ad minus in præcipuis feſtis,& maximè in illis, in quibus deuoti ſeculares ſolent communicare : Et propter hoc tenentur celebrare,vt Deo ſacrificium reddant,etiam ſi nulli hominum teneantur.

Miſſam aũdire qui teneantur.

Qui tenentur audire Miſsam ? Reſpon. quòd de præcepto quilibet tenetur in diebus Dominicis, & alijs diebus præcipuis, niſi magna neceſſitas excuſet,aliàs peccatur mortaliter. vt in cap. Miſsas,cum duobus ca.ſequen.de conſecr.diſtin. 1.niſi tales eſſent excommunicati,interdicti, vel legitimè impediti.Ratio aũt ob quam fuit ſtatutum ab eccleſia de auditione Miſsæ, eſt iſta:vt ſcilicet in hoc modico tempore homo dirigat ſe ipſum ad Deum , & vacet diuinis. Vnde,Sacerdotes non habentes curam animarum, non tenentur celebrare ſingulis diebus dominicis,& feſtiuis, cum ſolum iniugatur eis, q̃ vadant vnà cum laicis ad audiendam Miſsam , ex quo non habent populum, vt habetur in ca.& hoc attendendum,de conſecr.diſt.1.

Vtilitates q̃ quas conſequuntur audientes Miſſam quæ ſint.

Vbi ſciendum eſt , q̃ quicunque voluerit debitè Miſsam audire, nõ ſufficit eſse in ipſius Miſsæ principio,ſed debet expectare vſque in finem,quia finis coronat:& beatus,qui perſeuerauerit vſque in finẽ. Non eſt igitur diſcedendum ante benedictionem Sacerdotalem.cap. Miſsas,de conſecrat.diſt. 1. cum cap.ſequen.Vbi dicitur,Miſsas die dominica ſecularibus totas audire ſpeciali ordine præcipimus , ita vt ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non preſumat : qđ ſi fecerint,ab Epiſcopis publicè confundantur.hæc ibi , & cap.ſequent. Vnde iſtud præceptum de audiendo Miſsam , debet extendi ad alia feſta . Eſt autem magna vtilitas Miſsam audire, quia quicunque ſæpius , & deuotè illam audit , fa-

cilè à Deo impetrat, & obtinet ea, quæ petit.

Quæ sunt vtilitates, quas consequuntur audientes Missam? Respond. quòd primò non solum, qui Missam dicit, impetrat, quod petit, sed etiam qui illam deuotè, & sæpius audit. Qui ergo deuotè interest Missæ, in qua filius Dei offertur patri, & quicquid petitur, in nomine eius postulatur, quodcunque illum petierit, obtinebit, dicente ipso Domino Iesu: Ioannis, cap. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. De quo inquit Hieronymus: Absque dubio dabit nobis Dominus Deus illud, quod in Missa petimus, & quod magis est, etiam sæpè dat, quod non petimus. Vnde hostia immolata est Dei glorificatio, sanctarum animarum refectio, & humani generis exaltatio.

Secundò, vt inquit Augustin. & habetur in cap. passus. de consecr. distinct. 2. quòd ille, qui deuotè interest Missæ, si illa die moriatur contritus de peccatis suis, licèt actualiter recipere non potuerit Ecclesiastica Sacramenta, tamen illa censetur obtinuisse, & recepisse.

Tertiò, quòd magis meretur audiens vnam Missam deuotè, & sine peccato mortali, & multo magis eam celebrans, quàm si peregrinando transiret totum spacium terræ, & omnem substantiam suam pauperibus erogaret, secundum Bernard. Vnde dicit Augustinus, ꝙ omnes passus, quos facit homo eundo ad Missam, ab Angelo scribũtur, & prò quolibet passu, Dominus dabit ei bonum præmium.

Quartò, secundum Ambros. Illud, quod homo comedit post auditionem Missæ, in melius nutrimentum conuertitur, & magis proficit, & conuenit naturæ.

Quintò, secundum Anselmum, quòd plus valet vna Missa audita in vita, quàm mille dictę post mortem pro eadem persona, & vna Missa superat virtutem

tem omnium aliarum orationum, quantum ad remissionem culpæ, & pœnæ impetrandam.

Sextò, secundum Bedam, ait enim, quòd si mulier grauida deuotè audiat Missam, si eodem die pepererit, non sentiet in partu magnum dolorem.

Septimò, secundum Chrysꝙ celebratio Missæ quodammodo tantum valet, quantum mors Christi in cruce: sicut enim per mortem Christi redempti sumus, sic per celebrationem Missæ salutem cõsequimur. Vnde, secundum Gregor. pro qualibet Missa vnus peccator conuertitur, & vna anima absoluitur à pœna, sibi pro peccatis debita, & vnus iustus in via rectitudinis conseruatur. Et propterea idem Greg. in collecta Missæ, dicit: Sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium, sit viuorum, atque mortuorum fidelium remissio omnium delictorum.

Octauò, secundum Hieronymum, quòd animæ, quæ sunt in purgatorio, pro quibus solet Sacerdos in Missa orare, interim nullum tormentum subtinent, dum Missa celebratur. Dicit quoque Greg. quòd pœna viuorum, & mortuorum, interim dum cantatur Missa, relaxatur; & præcipuè illorum, pro quibus oratur specialiter. Ita quoque Gregor. de Sacrificio Missæ inquit. Hæc victima animam ab æterno interitu liberat, quæ nobis mortem vnigeniti per mysterium repræsentat. Ad significandum autem, quòd hoc sacrificium prodest viuis, & mortuis, Sacerdos in Missa frangit hostiam in tres partes. Verùm dicitur in rationali diuinorum officiorum, quòd prima particula ipsius hostiæ significat, quòd hoc sacrificium offertur ad honorem Dei, & Sanctorum, qui sunt in cœlo. Secunda, ad salutem viuorum in mundo. Tertia verò quæ in calice mergitur, ad liberationem laborantium in purgatorio. Et ideo Sacerdos dicit: Vt

illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutē, scilicet tam viuis, quàm mortuis nobis coniunctis per charitatem.

Nono, vt dicunt omnes Theologi in 4. sentent. distin. 45 quòd nullum sacrificium est in toto mundo, per quod animæ defunctorum citius liberentur à pœnis purgatorij, quàm per sacratissimam oblationem missarum. Liberantur enim animæ defunctorum per celebrationem missę pro illis dictę, vel in totum, vel in partem ab omnibus pęnis purgatorij. Vnde ait Hieronymus, quòd pro qualibet missa deuotè celebrata plures animę exeunt de purgatorio, vel saltem diminuuntur eorum pœnę. cap. cum marthæ ext. de celebr. miss. cap. animæ defunctorum, & cap. tempus. 13. quæstio. 2. Et ad hoc multa exempla ponit Gregor. in 4. dialog. de multis defunctis, in pœnis purgatorij existentibus, qui per missas pro illis dictas liberati sunt.

Decimò, quòd remittuntur peccata venialia in auditione missæ. Vnde Augustinus inquit, Si quis deuotè audierit missam, non incidet in peccatum mortale, & venialia remittuntur ei, & eriam periuria ignorata. Septies autem fit remissio venialium in missa. Primò in confessione generali, quæ fit in principio missæ. Secundò, quando nominat nomen Domini nostri Iesu Christi, & fitei reuerētia. Tertiò in eleuatione corporis Christi. Quartò, in eleuatione calicis. Quintò, quando dicitur Pater noster. Sextò, quando percutitur pectus cū contritione. Septimò, quādo accipitur benedictio Sacerdotis in fine missæ. & hæc omnia probantur, per cap. dictum. quæstio. 1. vnà cum: ca. tres sunt. de pœn. distinct. & cap. de quotidianis. de pœn. distinct. 3. vnà cum suis glosis. Et propter hæc ecclesia statuit, vt quotidie missæ celebrentur. Vnde de consecrat. distinct. 1. cap. iterarur. Scriptum est. Iteratur quotidie hæc oblatio,

oblatio, licet Christus semel passus sit: quia quotidie peccamus peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest. Et ideò quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis immolatur.

Vndecimò, vt inquit Innocent. in lib. 3. de officio missæ, cap. fin. quòd per huius sacramenti virtutem, vniuersæ in nobis virtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant.

Duodecimò, vt ponit S. Augus. in lib. de corpore Christi, quòd illo die, quo quis videt corpus Christi, lumen oculorum conseruatur ei, & quòd pro illo tempore, quo quis audit missam, non senescit, sed seruatur in eodem vigore, quo erat, quando incepit audire missam. Sicut etiam Adam, cum de ligno vitæ comedebat, non infirmabatur, nec senescebat, nec vita eius breuiabatur.

Tertiodecimò, quòd audientes missam, liberantur à multis periculis, vt inquit Aug. dicens, quòd illo die, quo quis missam deuotè audierit, morte subitanea non morietur. Et si absque communione decesserit, pro communicato habebitur. Et iterum ait, In illa hora visionis corporis Christi diabolus exit de corpore cuiuslibet peccatoris deuotè illud aspicientis. Et qui missam integrè, & deuotè audierit, non deficiet sibi illo die cibus necesarius. Idem quoque, quòd per auditionem missæ homo liberatur à multis malis, & periculis: vt affirmat Greg in 4. dialog. Vnde idem Greg in collecta missæ dicit. Sit contra omnia mundi pericula firmamentum, &c.

Quartodecimò, quòd audientes missam efficiuntur participes valoris, & effectus missæ. Vnde in Canone missæ dicitur: & omnium circunstantium, quorum fides tibi, &c. ergo quantò plures missas fideles audiunt, tantò magis lucrantur de valore missæ. Sciendum est, quòd triplex est valor missæ, scili-

cet ſpecialis, medius,& generalis, qui debetur totæ eccleſiæ : hunc ergo valorem generalem eccleſia, dum miſſa dicitur, applicat pro Papa, Rege, Epiſcopo, & pro circunſtantibus. Similiter, audientes miſſam lucrantur multas, & varias indulgentias, Vnde Sanctus Antoninus in ſecunda par. tit. 9. capit. 10 §. 2. ſic inquit. Fideles, licèt non teneantur, ex ſua deuotione tamen deberent quotidie miſſas videre, dum poſſunt, quia multa bona conſequúntur, inter cætera fructum orationum, quæ à celebrante pro aſtantibus dicuntur, quinimmo multa pericula, & mala euadunt hæc ille. Moueantur igitur fideles, vt quotidie miſſas audiant, vt indulgentia lucrétur: gratiam, & fructum miſſarum conſequantur, & pericula effugiant.

Miſſa effectus qd ſit. Quid eſt effectus Miſſæ? Reſpon. quòd per Miſſam, Deum nobis placatũ, & propitium reddimus, peccatorum remiſſionem conſequimur, in ea ſacrificium, et hoſtia illa munda: de qua Malachias vatici natus eſt, pro viuis, & defunctis offertur. Item effectus huius ſacrificij valet ad omnia, cum auctor omnium veraciter ibi continearur, ſcilicet, Chriſtus. Alia enim ſacramenta ſolùm valent his, quibus conferuntur: hoc autem ſacramentum, non ſolùm valet conſecranti, ſed etiam omnibus, pro quibus ſacerdos ſpecialiter orat, & vniuerſaliter toti eccleſiæ: non ſolùm viuis, ſèd etiam defunctis, quia in ipſo coutinetur vniuerſalis cauſa omnium ſacramẽtorum, ſcilicet Chriſtus

Miſſa in quot partes diuidatur. In quo partes diuidatur Miſſa? Reſpon. quòd in quatuor, ſcilicet in obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones. prim Thim. c. 2. Vnde, prima pars pertinet ad populi inſtructionem. Secunda, ad materiæ conſecrationem Tertia, ad materiæ conſecratę ſumptionem. Quarta, ad gratiarum actionem. Prima pars protenditur ab intrortu, vſq; ad

ad offertorium. Secunda pars ab offertorio, vſque ad finem Dominicæ orationis. Tertia pars à communione, vſque ad finem Miſſæ.

Vnde, Sacerdos celebraturus miſſam, ſacris veſtibus indutus, debet accedere ad altare. Primò, debet accuſare ſeipſum in confeſſione, faciendo, ſcilicet confeſſionem generalem, quę valet ad remiſſionem peccatorum venialium, & etiam mortalium oblitorum. Sed de mortalibus, de quibus recordatur, debet, antequam induat ſe, vel ipſe accedat ad altare, Sacramentaliter confiteri, & facta confeſſione procedere ad Miſſam. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 7.

Quid ſignificat, quãdo Sacerdos de Sacratio egreditur, ſacris veſtibus indutus? Reſpond. quòd ſignificat Chriſtũ, qui aſsumpta carne in mundũ intrauit.

Sacerdos quãdo egreditur de ſacrario quid ſignificet. Quid ſignificat acceſsus Sacerdotis ad altare? Reſpon. quòd ſignificat Chriſti aduentum: Et ideo in Miſsa ſollemni non ingreditur Sacerdos ad altare, quouſque introitus Miſsæ fuerit inceptus, quia ante Chriſtus fuit deſideratus, quàm venit.

Acceſſus Sacerdotis ad altare quid ſignificet. Quãdo Sacerdos celebrat miſsam, quare incipit à dextra parte altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtram, & iterum redit ad dextram? Reſp. ad ſignandum, quòd Chriſtus primo venit à dextra patris ad ſiniſtram mundi: & iterum redijt ad dextram patris in die aſcenſionis, iuxta illud, Exiui à patre, & veni in mũdum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem.

Sacerdos celebrat miſſam quare incipit à dextera parte altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtrã, & iterum redit ad dextram. Vnde prima Statio Sacerdotis ad dextrum cornu altaris, inchoando Miſsæ officiũ, repræſentat primi parentis Adæ rectitudinem, in qua Deus eum creauit, & cæteris animalibus eum propoſuit. Tranſitus à dextro cornu altaris ad ſiniſtrum, & ſecunda Statio ibidem, ſignificant electionem primorum parentum à deliriis paradiſi ad huius mũdi miſeriam. Statio in medio altaris, ſignificat mortem Saluatoris, quam in medio terræ, ideſt in Hieruſalem pro

nobis suſtinuit. Reuerſio ad dextrum cornu altaris prope finem Miſsæ, ſignificat humani generis reſtaurationem, & deuicto diabolo per paſſionem Chriſti ad dexteram Dei ſeſſionem.

Candelabra ſuper altare quid ſignificent.

Quid ſignificant Candelabra ſuper altare? Reſpond ꝙ duo candelabra, quæ ponuntur ſuper altare, ſiue in cornibus altaris, ſignificant gaudium duorum populorum de Chriſti natiuitate.

Lumen ſuper candelabra quid ſignificet.

Quid ſignificat lumen ſuper candelabra? Reſpõ. ꝙ ſignificat, quando Chriſtus dixit, ego ſum lux mundi. Ioan. cap. 8. quia officium Miſsæ eſt ad illuminandum, & miniſtri altaris debent eſse illuminati. Vel lumen candelabri, ſignificat fidem populi.

Introitus quare dicatur.

Vnde, certus numerus candelarum in Miſsarum celebratione ab Epiſcopis, tanqua ſuperſtitioſus, re moueri debet. Concil. Trident. ſeſs. 22. in decr. de obſer. & euitan. in celeb. Miſs.

Introitus quid ſit.

Quare dicitur Introitus? Reſpond. eo ꝙ dum ille canitur, Sacerdos miniſtraturus, altare intrat. Vnde, Introitus dr̃ principium Miſsæ, qué Sacerdos dicit, quando intrat ad altare. Et dicitur ab introeundo, quia tunc Sacerdos ad altare accedit.

Introitus quid ſignificet.

Quid ſignificat Introitus? Reſpond. ꝙ ſignificat inchoationem boni operis. Vel ſignificat vaticinia Prophetarum, & deſideria Sanctorum Patrum, deſiderantium filium Dei incarnari.

Verſus qd ſignificet.

Quid ſignificat Verſus, qui dicitur poſt introitũ? Reſpon. ꝙ ſignificat opera: & ideo Verſus dicitur, quia verſionem ad opus, vel ad introitũ ſignificat.

Verſus quare interponatur poſt introitum.

Quare Verſiculus interponitur poſt introitum? Reſpond. ꝙ ad denotandum maiorem mentis attẽtionem & ſubditur Gloria patri, &c. ad denotandum, ꝙ à tota Trinitate Chriſti aduentus poſtulatur. Vel, vt in qualibet Miſsa Trinitatẽ honoremus.

Gloria patri, &c. quare

Quare Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, dicitur poſt Verſum? Reſp. quia poſt operationem, dan-

danda eſt gloria Trinitati. In Miſſis defunctorum nõ dicitur, quia incerti ſumus de eorũ liberatione.

re poſt verſum dicatur.

Quare introitus reſumitur poſt Gloria patri? Reſpon. quia in noſtra inceptione debemus declinare à malo, & facere bonum. Pſalm 33. Ad deſignandum, quòd in Chriſto ſunt duæ naturæ, ſcilicet humana, & diuina.

Introitus quare reſumatur poſt Gloria Patri.

Quare poſt Introitũ ſubiungitur Kyrieeleiſon? Reſpond Introitus miſſæ ſignificat deſiderium aduentus Chriſti. Et quia aduentus Chriſti tempus fuit tempus miſerẽdi eius, ideo poſt introitum Miſſæ dicitur Kyrieeleiſon. Vel dicitur poſt introitum, quia ante omnem orationem Sacerdotum, neceſſe eſt miſericordiam Dei implorare.

Kyrieeleiſon, quare poſt introitum ſubiungatur.

Kyrieeleiſon, quid ſignificet.

Quid ſignificat Kyrieeleiſon? Reſpond. ꝙ ſignificat inuocationem miſericordiæ Dei, quod interpretatur, Domine miſerere, qđ nouies dicitur; computando ter, qđ dicitur Chriſteeleiſon, vt per miſericordiam Chriſti nouem aſſociemur ordinibus angelorum. Vnde Kyrie, idem eſt, qđ Domine. eleiſon, idem eſt, qđ miſerere. Ideo Kyrieeleiſon; idem eſt, qđ, Domine miſerere.

Kyrieeleiſon, quare tripliceur.

Quare Kyrieeleiſon triplicatur? Reſpond. ꝙ in laudem Trinitatis. Et primò dicitur ter Kyrieeleiſon, in laudem patris. Secundò, dicitur Chriſteeleiſon ter, in gloriam Filij. Tertiò, dicitur Kyrieeleiſon ter, in honorem Spiritus Sancti. Vnde ſciendum eſt, ꝙ Miſſa in tribus linguis celebratur, ſcilicet Hebraica, Greca, & Latina. Nam Alleluia, Amẽ, Oſanna, Sabaoth, ſumuntur de Hebraica: Kyrieeleiſon, Chriſteeleiſon, ſumuntur, de Græca: Reliqua omnia ſumunutur de latina. Et dicitur in tribus linguis, quia titulus Chriſti in Cruce pendentis ſcriptus fuit, Hebraicè, Græcè, & Latinè.

Gloria ī excelſis Deo,

Quare poſt Kyrieeleiſon dicitur Gloria in excelſis Deo? Reſpond. ꝙ ad commemorandum cœleſtem

quare post Kyrieeleison dicat.

stem gloriam, ad quam tendimus post præsentem miseriam.

Gloria i excelsis Deo quid significet.

Quid significat Gloria in Excelsis Deo? Respon. ꝙ significat gratiarum actiones, ad repręsentandum hymnum, quem Angeli pastoribus nato Domino cecinerunt. Luc. cap. 1. Vnde, Sacerdos dicens Gloria in excelsis Deo, gerit personam illius angeli: Chorus respondens gerit personam multitudinis Angelorum: de qua dicit ibidem, facta est multitudo cœlestis exercitus, laudantium Dominum, & dicentium, Gloria in altissimus Deo. de consec. distin. 1. c. nocte.

Gloria i excelsis Deo quare i medio altaris dicatur.

Quare Gloria in excelsis Deo dicitur in medio altaris? Respon. quia Christus mediator fuit inter nos, & Deum. distinct. 10 cap. quoniam: per cuius mediationem, Deo pacificati sumus. Vel quia angelus, qui natiuitatem Christi annunciauit pastoribus, erat in medio mundi. Luc. cap. 2.

Hic hymnus non dicitur ab aduentu Domini vsque ad natiuitatem: quia tunc repræsentat Ecclesia mæstitiam veterum patrum, expectantium Christi aduentum. Nec à Septuagesima vsque ad Pascha, nisi quando Episcopus Chrisma cõficit in cęna Domini, quia tunc Ecclesia per cantus mæroris repræsentat primorum parentum deuiationem.

Finito Gloria in excelsis Deo, Sacerdos vertit se ad populum, dicens: Dominus vobiscum, idest, petitionibus vestris Dominus tribuat effectũ; quæ salutatio fuit sumpta de veteri Testamento, de libro Ruth. 2. ca. quando dicit Booz messoribus suis, Dominus vobiscum.

Dominus vobiscum, quid significet.

Quid significat Dominus vobiscum? Respond. ꝙ significat salutationem, quam Christus populo fecit, quando incarnatus est, & ad nos venit. Episcopus autem dicit Pax vobis: quia Episcopus repræsentat personam Christi, qui quando salutabat discipulos suos, dicebat Pax vobis. Ioan capitu. 20. Notandum est, ꝙ septem vicibus populus salutatur in missa, quatenus exclusis septem vitijs capitalibus suscipiat gratiam septiformem. Secun. Innoc.

Et Chorus respondet, Et cum spiritu tuo, ideſt ille, qui nominatur in ore tuo, sit in corde tuo: quę responsio sumpta fuit ab Apostolo 2. ad Tim. ca. 4. vbi dicit, Dominus Iesus Christus cũ Spiritu tuo.

Post Sacerdos subiungit, Oremus: in signum, ꝙ Christus suos discipulos docuit orare, vt non intrent in tentationem. Et dicit orationem, quæ vocatur Collecta.

Collecta quid sit.

Quid est collecta? Respon quòd est oratio, qua quis cum Deo loquitur, & ei in loquendo vnitur, ad impetrandum diuinum auxilium, & gratiam diuinam. Nam ille, qui orat, Deo loquitur, & per hoc Deo vnitur.

Collecta quare uocetur.

Quare vocatur Collecta? Respond. quia olim Sacerdos collecto populo dicebat eã super populũ.

Collecta quid significet.

Quid significat Collecta? Respond ꝙ significat deuotam orationem, quam Sacerdos facit pro populo, vt populus sit dignus tantis misterijs.

Vbi sciendum est, ꝙ orationes debent dici in numero impari, ideſt vna, vel tres, quinque, vel septé. Quando dicitur vna, significat vnitatem essentiæ, quæ est in tribus personis. Quando dicuntur tres, significant tres personas Trinitatis: nam prima significat personam patris. Secunda, personam Filij. Tertia personam Spiritus sancti. Quando dicuntur quinque, significant memoriam quinque vulnerũ Christi. Quando dicuntur septem, significant, ꝙ Sacerdos, si dignè dicit Missam, exauditur pro omnibus septem petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur. vel significant septem Dona Spiritus sancti, quę Sacerdos petit sibi, & illis, pro quibus dicit Missam, infundi.

Item,

Item, sciendum, quòd totidem collectæ, & eodem ordine dici debent in secreta, & post communione, quot præcesserunt ante Epistolam in principio Missę, nec plures, nec pauciores: finis enim debet suo principio conuenire, & quælibet post communio collectę, & secretę precedẽtibus simili modo conueniat. Vnde septenarium numerum non debemus excedere in Missa, vt doctrinæ Christi nos conformemus, qui orationem Dominicam docuit, septem petitiones necessarias, tam animæ, quàm corporis continentem.

Orationes, quare numero impari dicatur.

Quare orationes dicuntur numero impari? Respon. quia numerus impar signat concordantiã, par verò discordiam, eo quòd par potest diuidi. 22. quęstio. 1. cap. nuptiæ.

Orationes quid significent.

Quid significant orationes? Respond. ꝙ repræsentant orationes, quas Christus post suam natiuitatem fecit pro populo.

Oratio quid sit.

Quid est oratio? Respond. ꝙ est mentis in Deum cum verborum expressione eleuatio. Et dicitur ab orando, eo quòd à populo bona corporis, & animæ orando, petuntur: Licet Dominus sciat, quibus egemus, orare tamen semper debemus.

Collectarũ finis qualiter fit.

Qualiter fit finis Collectarum? Respond. ꝙ omnis oratio dirigitur quandoque ad patrem, quandoque ad filium, & nulla ad Spiritum sanctum: quia Spiritus sanctus est donum, & à dono non petitur donum, sed petitur à largitore doni, secundũ August. in lib. de doctri. Christiana. Petitur ergo à Patre, & Filio, & ad eos sermo dirigitur, tanquam ad donatorem, & non à Spiritu sancto, qui est donum, & pariter ab vtroque procedit.

Vnde, si oratio dirigatur ad patrem, in qua fit mentio de filio, debet dici, Per eundem. Si autem oratio dirigatur ad filium, debet dici, Qui viuis, & regnas Deus. Si verò in fine orationis fiat mentio de

de filio, debet dici, Qui tecum viuit, & regnat. Si autem in oratione fiat mentio de Spiritu Sancto, debet dici in fine, in vnitate eiusdẽ Spiritus Sanc Deus.

Collectæ quare finiũtur per Dominum nostrum, &c.

Quare Collectæ finiuntur, Per Dominum nostrum, &c. Respond. ad significandum id, quod ipse Christus in Euangelio dixit: quidquid petieritis patrem meũ in nomine meo, fiet vobis. Orat enim Sacerdos ad Deum patrem, vt per filium suum, qui Dominus noster est æqualiter, sicut pater, oratio perficiatur. Hinc enim est, quòd omnis oratio generaliter ad patrem dirigitur, & terminatur in nomine filij. Non enim per viam aliam ad nos æterna Dei beneficia possunt decurrere, quàm per eum, qui est mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. distinctio. 10. cap quoniam.

Dictus Collectis, Respondetur, Amen. Populus enim assentit voci Sacerdotis, qui dixit, Per omnia sæcula sæculorum: assentit, quòd sęculum per eum creatum est. Vnde, cum Sacerdos concludit: Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spiritus Sãcti Deus: Per omnia sæcula sæculorum. Populus affirmando, respondet Amen, ideſt fiat. Et sumptum est ex Apocalip. cap. 10. Vnde Ambros. exponit Amen, ideſt, verũ est: quod sermo sonat, affectus sentiat. de cõsecratione, distinctione secũda, c. re vera, in fin. trigesimaoctaua distinctione cap. secundo. 3. quæstio 5. Et hoc nomen quandoq; ponitur pro verè, vt ibi, Amẽ, amẽ dico vobis. extra de iurei. c. etsi Christus.

Dicta Collecta, seu Collectis, sequitur Epistola, quæ legi debet in medio Ecclesiæ, pro eo quòd Ioãnes fuit medius inter Apostolos, & Prophetas.

Vnde per Epistolam vox precursoris Sancti Ioannis Baptistæ significatur.

Oratio quare Epistolã præcedat.

Quare oratio præcedit Epistolam? Respon quòd Epistola est quædam lectio doctrinæ: & ideo ipsam præcedit oratio, vt auditores proficiant.

Quid

Epistolæ quid sit. Quid est Epistola? Respond. quòd est superne commissionis per Apostolos, & alios Sanctos Dei ad hoc deditos, compilatio.

Epistola vnde dicatur. Vnde dicitur Epistola? Respon. quòd dicitur ab epi, quòd est supra: & stolon, missio, quasi Missa facta ab Apostolis, & veris orthodoxis, ad instructionem populi in fide catholica.

Epistolæ quid significet. Quid significat Epistola? Respon. quòd significat officium Ioannis præcursoris, quod ante Christum exercuit, qui præiuit ante faciem Domini parare vias eius, sicut ipse testatur, Ego vox clamantis in deserto, parate viam Domini. Ioannes ergo fuit quasi subdiaconus, & subminister ipsius. Et Ioannes Christum non solum prædicauit, imò præsentem monstrauit. Ioan. cap. 1.

Epistola quare Euãgelium præcedat. Quare Epistola præcedit Euangelium? Respond. quia Epistola significat obseruantiam veteris legis; Euangelium verò nouæ legis.

Epistola quare diuersimodè incipiãtur. Quare in principio Epistolarum Beati Pauli dicitur fratres: In principio Epistolarum Canonicarum, Charissimi: In principio librorum historialium, prophetalium, & Apocalipsis, In diebus illis. Et in principio librorum Sapientialium, dicitur Lectio libri Sapientiæ? Respon. quia Beatus Paulus scribebat ad conuersos, inter quos debet esse spiritualis germanitas, ideo dicitur. Fratres. Illi verò, qui scripserunt Epistolas Canonicas, non ad cõuersos ad se specialiter, sed ad omnes generaliter scribebant, inter quos debet esse charitas, ideo in signum huius, dicitur Charissimi. In libris verò historalibus, prophetalibus, & Apocalipsis tangitur tempus rei præteritæ, præsentis, & futuræ: ideo dum legimus de illis, dicimus In diebus illis. Libri autem Sapientiales continent doctrinam communem omni statui necessariam in omni tempore, ideo dicitur Lectio libri Sapientiæ.

Quare

Graduale quare post Epistolã sequatur. Quare post Epistolam sequitur Graduale? Resp. secundum Innoc. eo quòd pœnitentes debent per gradus ascendere de virtute in virtutem.

Graduale quid significet. Quid significat Graduale? Respon. quòd significat gressum Apostolorum post Christum. Vel significat lamentum pœnitentiæ, quia Ioannes prædicabat pœnitentiam, Matth. cap. 3.

Alio nomine Graduale vocatur Responsorium, eo quòd significat vocationem Apostolorum, qui à Domini vocati, non tantum verbo, sed opere responderunt: eò quòd relictis omnibus, sequuti sunt eum, vt opera sequentia doctrinæ auditæ in Epistola correspondeant, vt simus factores verbi, & non auditores tantum. Iac. cap. 1. Dicto Graduale, sequitur Versus, à vertendo: quia illi, qui dicunt ipsum versum, debent se vertere ad orientem, & esse in medio chori, ad insinuandum plenam conuersionem pœnitentium ad gremium Ecclesiæ, secundum Innocen.

Alleluia quid significet. Quid significat Alleluia? Respond. quòd significat ineffabile gaudium Angelorum, & hominum in æterna felicitate Deum laudantium. Vnde Alleluia exponitur pluribus modis. Vno modo secundum Hieronym. Alleluia, Saluum me fac Deus. Secundum Gregor. Alleluia, Cantate Deo laudes. Secundum August. idem est, quòd Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Secundum Ambr. idem est, quòd salus, vita, & lux.

Alleluia quare non dicatur tẽpore luctus, &c. Quare Alleluia non dicitur tempore luctus, scilicet quadragesimæ, & ieiuniorum? Respon. quia Alleluia est canticum lætitiæ, ad designandum vitam præsentem esse tempus luctus.

Alleluia quare post versum bis resumatur. Quare Alleluia bis resumitur post versum? Respon. quia versus interpositus, significat conuersionem: conuersi enim de duobus gaudent, scilicet de euasione suppliciorũ, & de acquisitione præmiorũ.

Quare

Tractus quare in quadrageſima loco Alleluia, dicatur.

Quare loco Alleluia, in Septuageſima dicitur Tractus? Reſpon. quia illud tempus eſt tempus pœnitentiæ: & Alleluia eſt canticum lætitiæ. ideo dicitur Tractus, qa ræpræſentat miſeriã vitæ præſentis.

Vnde Alleluia dicitur in Aduentu Domini, propter lætam ſpem, quam veteres patres habuerunt de aduentu Chriſti.

Tractus qd ſignificet.

Quid ſignificat Tractus? Reſpond. quòd ſignificat Chriſtum tractum ad varios iudices pro nobis miſeris in ſua paſſione. Dicitur autem Tractus, à trahendo, quia tractim, & cum aſperitate vocum, & prolixitate verborum canitur.

Alleluia quare ſæpius repetitur poſt Paſcha.

Quare Alleluia ſæpius repetitur poſt Paſcha? Reſpon. quòd propter gaudium reſurrectionis noſtræ reconciliationis, & æternæ glorificationis.

Sequentia quare poſt Alleluia dicatur.

Quare poſt Alleluia in ſolemnitatibus dicitur ſequentia, ſiue proſa? Reſpon. quòd etiam eſt canticũ lætitiæ: & ſic ſignificant iſta duo lætitiam gloriæ præſentis, ad quam virtute Miſſæ deuenire ſperamus, quia in proſa exprimitur victoria per glorificatum.

Poſt hoc, immediatè legitur Euangelium: & in principio, ille, qui legit illud, ſalutat populum, vt illum ad audiendum verbum Dei attentum reddat, dicens Dominus vobiſcum, in quo ſignificat ſe orare pro eis, vt Dominus ſit cum eis. Chorus reſpondet. Et cum Spiritu tuo, ac ſi diceret, tecum ſit ad dicendum. Deinde facit ſignum crucis in libro, ac ſi diceret, crucifixum prædico. Deinde facit crucem in pectore, ac ſi diceret, crucifixum credo. Tertio autem facit crucem in fronte, ac ſi diceret, non erubeſco crucifixum.

Euangeliũ quid ſit.

Quid eſt Euangelium? Reſpon. quòd eſt diuinæ veritatis per Sanctos Euangeliſtas cõſcripta editio.

Euangeliũ vnde dicatur.

Vnde dicitur Euangelium? Reſpon. quòd dicitur ab eu, quod eſt bonum: & angelon, nunciatio, quaſi bona deſurſum nunciatio.

Quare

Euangeliũ quare in alto loco legatur.

Quare Euangelium in alto loco legitur? Reſpõ. ad denotandum, quòd doctrina Euangelij omnes alias præcedere debet, & excellere.

Euangeliũ quando eſt dicendum, Quare liber portat à dextera parte in ſiniſtram.

Quare liber portatur à dextera parte in ſiniſtram, quando dicendum eſt Euangelium? Reſpon. quia duo cornua altaris ſignificant duos populos, ſcilicet Iudaicum, & Gentilem: Et quia primò venit ad Iudæos, ideò prius miſſam Sacerdos dicit in dextera parte altaris: quia ſignantur per dextrum cornu altaris, propter cultum veri Dei. Et exinde vadit ad ſiniſtram, cum dicitur Euangelium: quia ad gentilem populum tranſiuit, deſignatum per ſiniſtrum cornu: & hoc per prædicationem Euangelicam: Tandem reuertitur ad dextrum circa finem miſſæ, quia Iudæi, à quibus nunc remota eſt fides Euangelij, tandem circa finem mundi conuertentur ad Chriſtum.

Quare aliquando dicitur Initium ſancti Euangelij, & aliquãdo Sequentia ſancti Euangelij.

Quare aliquando dicitur Initium ſancti Euangelij, & aliquando Sequentia ſancti Euangelij? Reſp. quòd quando Euangeliũ ſumitur à principio, tunc dicitur Initium ſancti Euangelij: quando verò non ſumitur à principio, tunc dicitur Sequentia ſancti Euangelij. Dicto verò titulo, debet reſpõderi, Gloria tibi Domine: quia in Euangelio agitur de gloria Dei, & noſtra, qualiter ſcilicet Chriſtus Diabolũ vicit, & nos redemit, & victor ad gloriam patris aſcẽdit: ideò reſpondetur Gloria tibi Domine: quaſi dicatur, Domine, gloria tua, quæ in Euãgelio prędicaẽ, nobiſcũ ſine fine permaneat, et ſemper creſcat.

Quando legitur euangeliũ, quare cerei accendantur.

Quare cerei accenduntur, quando legitur Euangelium? Reſpon. ad denotandũ, quòd lumine Euangelij totus mundus illuminatur: & accenduntur duo cerei, ad denotandum, quòd Chriſtus miſit diſcipulos ſuos binos, & binos prædicare Euangelium. Vel, ad denotandum, quòd prædicatores debent habere notitiam vtriuſque teſtamenti.

Euangeliũ lecturus, quare petit benedictionẽ.

Quare lecturus Euangelium petit benedictionẽ? Reſpon. ad denotandum, quòd prædicatores Euangelij debent habere authoritatem prædicandi: Vnde lecturus Euangelium debet eſſe ad minus Diaconus propter Euangelij authoritatẽ: quia ſecund. Magiſtr. ſent. diſtinc. 4. ad Diaconum ex officio ſpectat dicere Euangelium: vt dictum eſt in prima parte, in tractatu de ſacramento ordinis.

Quare in principio Euangelij dicitur in illo tempore, cum in principio plurium epiſtolarum dicitur In dieb illis.

Quare in principio Euangelij dicitur, In illo tempore, cum in principio plurium Epiſtolarum dicitur, In diebus illis? Reſpon. quòd propter Euãgelij perfectionẽ: Tempus enim continet diem, ſic Euangelium continet doctrinam epiſtolarum, ſecund. Innocen. & intelligitur de tẽpore rei Euangelizatę.

Quare ante euangelium portatur thus.

Quare portatur thus ante Euangelium? Reſpon. ad deſignandum aromata, quæ mulieres portauerunt ad ſepulchrum. Vel, fit thurificatio, ad denotandum, ꝙ Chriſtus omni bono odore eſt plenus, & ab ipſo deriuatur ad fideles per officium miniſtrorũ eccleſiæ. Vel, alio modo, per thurificationẽ, deſignantur orationes iuſtorum: Vas enim dicitur thuribulum, quòd debet eſſe clauſum inferius, per quod deſignatur, quòd celebrans debet terrena deſpicere: debet habere in parte interiori ignem, per quod deſignatur, quòd celebrans debet habere charitatem feruidam: debet habere in parte ſuperiori aperturas, per quod deſignatur, quòd celebrans debet contemplari celeſtia.

Liber apertus, in fine Euangelij, quare datur Sacerdoti ad oſculandum.

Quare in fine Euangelij datur liber apertus Sacerdoti ad oſculandum? Reſpon. ad deſignandum, quòd Sacerdos debet habere plenam cognitionem contentorum in libro Euangelico.

Dicto Euãgelio, ſequitur Symbolum, ſeu Credo in vnum Deum: & cantatur alta voce, quod fuit factum ad multas hæreſes confutandas: ideò dicitur in miſſa, ad deſignandum, quòd non debemus ſolùm

lum fidem ex verbis Euangelij acceptam corde credere, ſed etiãm liberè pronunciare, iuxta illud, ad Roman. cap. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Sacerdos verò ſymbolum inchoat ad inſinuandum, quòd Chriſtus ore proprio fidem docuit Chriſtianam.

Credo, quare poſt Euãgelium dicatur.

Quare poſt Euangelium dicitur Credo in vnum Deum? Reſpon. ad ſignificandum, ꝙ ea debemus credere, quę audiuimus in Euangelio prædicari. Vnde Apoſtolus, ad Rom. cap. 10. Fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum Dei.

Credo, ꝙ in miſſa canitur, quare vocatur ſymbolum.

Quare Credo quòd in miſſa canitur, vocatur Symbolum? Reſpon. quia regulam fidei plenam indicat, & perfectam: Vel, quia ſimul in vnum fidei continet articulos.

Symbolum quid ſignificet.

Quid ſignificat Symbolum? Reſpon. quòd ſignificat fidem Apoſtolorum.

Finito Symbolo, ſequitur Offertoriũ, vbi primò fit populi ſalutatio, cum Sacerdos dicit, Dominus vobiſcum: & eſt tertia ſalutatio hęc, quam facit Sacerdos: nam prima fit in Collecta, ſecunda in Euangelio, tertia in offertorio: & hoc per expreſſionem trinitatis perſonarum ante oblationem ſacrificij. Sacerdos ſubiungit, oremus, ad denotandũ, quòd niſi Dominus fuerit nobiſcum, fruſtra oramus, & inutiliter ad noſtram ſalutem.

Offertoriũ quid ſignificet.

Quid ſignificat Offertorium? Reſpon. quòd ſignificat noſtri ſpiritus ſacrificiũ. Vel ſignificat Chriſtum, qui ſe obtulit hoſtiam immaculatam Deo patri: monet etiam nos offerre Deo preces, hoſtias, et munera pro peccatis.

Offertoriũ vnde dicatur.

Vnde dicitur Offertorium? Reſpon. quòd dicitur ab offerendo: quia offerimus noſmetipſos, & ea, quæ ſunt neceſſaria ad miſſam, ſcilicet, panem, vinum, aquam, & oblationes, ad ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiæ.

Sacerdos quando offert panē, et vinum quid significet.

Quid significat, quando Sacerdos offert panem, vinum, & alia sibi oblata, dicens: Suscipe sancte pater, &c. & facit signum crucis super panem, et vinū? Respond ad hoc, ꝙ Deus eos sanctificet. Deinde accipit aquam, quæ in tanta quantitate debet apponi, vt à vino valeat absorberi in signum, ꝙ Ecclesia debet incorporari Christo, non Christus Ecclesiæ. Vnde dicit August. Non mutabis me in te, sicut cibum carnis tuæ, sed mutaberis in me: In pane, corpus Christi designatur: In vino, designatur sanguis: In aqua populus repręsentatur.

Sacerdos quare benedicit aquā, et nō vinū.

Quare Sacerdos benedicit aquam, & nō vinum? Respon. quia aqua significat populum, qui indiget benedictione Dei: Vinum autem significat Christum, qui est super omnia benedictus. Concil. Trid. sess. 22. c. 7. & Catech. de Baptis. Sacr. cap. tractemus.

Sacerdos quare manus lauat recepta oblatione.

Quare Sacerdos recepta oblatione, lauat manus? Respond. ad denotandum, ꝙ Sacerdos sit interius lotus per confessionem, sicut exterius manus mundantur per ablutionem. Et lauantur extremitates digitorum, ad designandum emundationem à minutis peccatis, quæ quidem emundatio fit ad altare per confessionem in introitu Missæ. Vel prima lotio, quæ fit ante Missam, significat, ꝙ Sacerdos accedens ad altare, debet de peccatis suis plenam fecisse satisfactionem. Et secunda lotio, quæ fit post offertorium, significat, ꝙ Sacerdos debet habere munditiam mentis, & corporis, tanquam minister tanti Sacramenti.

Quare sacerdos dū lauat manus post offertoriū dicit septē versus Psalmi. Sacerdos

Quare Sacerdos dum lauat manus post offertorium, dicit septem versus vnius Psalmi? Respond. ad postulandum septem dona Spiritus sancti, quibus indiget.

Quare vertit se Sacerdos ad populum secretò dicens, Orate fratres, &c. Respon. per quod designatur, ꝙ Christus dixit discipulis suis: Orate fratres, ne

ne intretis in tentationem Luc. cap. 22. & Matth. ca. 26. Tunc Sacerdos dicit sub silentio secreta, quę debent esse secundum numerum collectarum ante Epistolam præmissarum.

Quare vertit se ad populū secretò dicēs, orate frat. &c. Secreta quare dicatur.

Quare dicitur secreta? Respon. quia secretè pronunciatur. Et significatur tempus, quo Christus latuit propter metum Iudæorum.

Sacerdos quare finitis secretis dicit alta voce, Per omnia sæcula sæculorū.

Quare Sacerdos, finitis secretis dicit alta voce: Per omnia sæcula sæculorum? Respon. ad designandum, ꝙ post suscitationem Lazari, Christus apertè prædicauit. Post hoc salutat populum, dicens: Dominus vobiscum, & monet mentes attendere ad diuina, cum dicit. Sursum corda. Postea dicit Prefationem, quę sic appellatur: quia precedit principale sacrificium.

Præfatio quid sit.

Quid est Prefatio? Respond. ꝙ est quædam gratiarum actio, & diuinæ laudis confessio. Vnde Prefatio idem est, ꝙ prelocutio, seu præparatio ad mysterium: quia accedentes ad illud sacrificium, debēt diligentissimè se prepparare.

Præfatio quid significet.

Quid significat Prefatio? Respond. ꝙ significat statum patrię.

Sanctus, qd significet.

Quid significat Sanctus? Respond. ꝙ significat laudem, quam sibi cecinerunt pueri Hebræorum Dominica in ramis palmarum. Et dicitur ter, ad denotandum Trinitatem personarum, & semel Dominus propter essentię vnitatem.

Sabaoth qd significet.

Quid significat Sabaoth? Respond. ꝙ significat Deus exercituum.

Osanna qd significet.

Quid significat Osanna? Respond. ꝙ significat Salua, obtecro. Matth. ca. 21. & de consec. dist. 4. ca. multi. per Archid.

Canon quid sit.

Quid est Canon? Respon ꝙ est compilatio verborum pertinentium ad diuinum officium, & ad consecrationem corporis, et sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Canon grecè, est regula latinè. di-

ſtinct. 4. capitu. Canon.

Canon qd ſignificet.

Quid ſignificat Canon? Reſp. ꝙ ſignificat tranſitus membrorum in corpus Chriſti myſticum.

Inclinatio Sacerdotis ante altare dū canonē incipit qd ſignificet.

Quid ſignificat inclinatio Sacerdotis ante Altare dum canonem incipit? Reſpond. ꝙ ſignificat inclinationem Petri, quando procumbens proſpexit in monumentum.

Sacerdos quē modū tenere debeat in memento ſuæ Miſſæ.

Quem modum debet tenere Sꝛcerdos in Memẽto ſuæ Miſsę tam pro viuis, quàm pro defunctis? Reſpond. ꝙ Sacerdos antequam dicat Miſsam; dicit, vel debet dicere. Domine Deus ego ſum in Miſſa, intendo tibi recommendare iſtum, & iſtum: & poſtea in Miſsa ſufficit, ꝙ dicat. Memento Domine illorum, quos tibi recommendaui antea, magna maturitate, & attentione pronunciando verba canonis, non nimis morando, ne diabolicæ tentationes interueniãt: & ideo dictum fuit filijs Iſrael, ꝙ comederent agnum Paſchalem feſtinanter.

Vnde quanquam Sacerdos celebrat pro aliquo ſpecialiter, debet virtutem Sacramenti referre ad ipſum: tamen propter hoc non excluditur, quin poſſit, & debeat orare pro alijs.

Sciendum eſt, ꝙ quando Sacerdos peruenerit ad Qui pridie quàm paterẽtur, ab hoc loco vſque ibi, Vnde & memores, debet præcipuè applicare cor ad attendendum, & os ad diſtinctè proferendum, vt nulli alteri rei attendat, nulla dictio euadat, nihilque de forma verborum, vel ſignis omittat. Conſequenter Sacerdos celebrans accedit ad conſecrationem, dicendo verba effectiua conſecrationis ſuper vtramque ſpeciem panis, & vini. Super ſpeciem panis dicit. Hoc eſt enim corpus meum, & eleuat in altum. Deinde ſuper vinum, dicit. Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui, & ęterni Teſtamenti myſteriũ fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionẽ peccatorum, et eleuat in altũ.

Quid

Eleuatio corporis Chriſti qd ſignificet.

Quid ſignificat Eleuatio corporis Chriſti? Reſpon. ꝙ ſignificat eleuationem Chriſti in cruce.

Demiſſio qd ſignificet.

Quid ſignificat demiſſio? Reſpon. ꝙ ſignificat depoſitionem eius de cruce.

Poſitio ſup pallã quid ſignificet.

Quid ſignificat poſitio ſuper pallam? Reſpond. ꝙ ſignificat inuolutionem eius in ſyndone mũda. Quid ſignificat Palla? Reſpon. ꝙ ſignificat ſyndonem: & ideo dicitur de conſe.d.1.c. conſultò cõſtituimus: vt ſacrificium altaris, nõ in ſerico panno, aut intincto quiſquã celebrare præſumat, ſed in puro linteo ab Epiſcopo cõſecrato, terreno, ſcilicet, lino procreato, atq; contexto; ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſyndone linea munda ſepultum fuit.

Eleuatio sãguinis quid ſignificet.

Quid ſignificat eleuatio ſanguinis? Reſp. ad denorandum, ꝙ totus Chriſtus fuit eleuatus in arbore crucis pro redemptione totius humani generis.

Sãguis quare à corpore ſeparetur.

Quare ſanguis ſeparatur à corpore? Reſpondeo ꝙ ad denotandum ſeparationem ſanguinis à corpore Chriſti in paſſione.

Sacerdos extẽdens brachia qd ſig.

Quid ſignificat, quando Sacerdos extendit brachia? Reſpon. ꝙ ad denotandum extenſionem brachiorum Chriſti in cruce.

Quando Sacerdos inclinat ſe dicẽs, ſupplices te, &c. qd ſign.

Quid ſignificat, quando Sacerdos inclinat ſe, dicens, Supplices te rogamus. &c. Reſpon. ꝙ deſignatur humilitas Chriſti, & obedientia in paſſione.

Quando Sacerdos eleuat brachia quid ſignifi.

Quid ſignificat, quando ſacerdos eleuat brachia? Reſp. ad denotandũ, ꝙ oratio eius pro populo dirigitur ad Deum, ſemper pollicem habendo coniunctum cum indice, quibus corpus conſecratũ tetigit, vt ſi aliqua particula hoſtiæ conſecratę adhæreat illis digitis, non cadat.

Nobis quoque peccatoribꝫ. qd ſig.

Quid ſignificat, Nobis quoque pecatoribus? Reſpon. ꝙ ſignificat contritionem, & confeſſionem latronis alterum increpantis, & dicentis: Nos quidem digna factis recipimus, &c. Luc. cap. 23. Et miſeri-

sericordiam petentis. Etiam ꝙ Centurio, & qui cũ eo erant, reuertebantur, percutientes pectora sua. Vnde in tunsione, tria sunt, scilicet ictus, sonus, & tactus: & hoc est, quia peccamus, cogitatione, locutione, & opere.

Exclamatio Sacerdotis voce eleuata, cum dicit Pater noster quid significet.

Quid significat exclamatio Sacerdotis voce eleuata, cum dicit Pater noster? Respond. ꝙ est reductio ad memoriam illius clamoris, quem emisit Christus in hora mortis, dicẽs: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Luc. ca. 23. & Heb. ca. 5.

Pater noster quid significet.

Quid significat Pater noster? Respond. ꝙ significat filiationem per gratiam: quòd autem ista oratio dicitur alta voce, significat, quòd Rex Cœlorũ in noua lege publicè prædicauit.

Dicto Pater noster, sequitur Libera nos quæsumus, &c. & cum dicitur da pacem, signat se Sacerdos cum patena, & osculatur eam, insinuando, quòd Deo Patri in passione Filij eius sumus reconciliati: Patena seorsum consequenter posita, significat lapidem à sepulchro Christi in sua resurrectione remotum.

Libera quæsumus &, quare sub silentio dicatur.

Quare dicitur sub silentio libera quęsumus, &c. Resp. in signum, quòd Christus interdum, scilicet, in triduo siluit à prædicatione. Cum autem Sacerdos dicit libera nos, subdiaconus tradit patenam Diacono, & Diaconus Sacerdoti, osculatur eum in dextro humero, per quod significatur, ꝙ ipse vult esse socius in passione, & in regno. 2. Timot. cap. 2. Per patenam autem quæ rotunda est, significatur æternitas, quæ caret principio, & fine. In fine clausulę huius, dicit Sacerdos, Per Dominum nostrum, & cætera, & facit tres partes de hostia, quarum duę partes extra calicem reseruantur, & vna illarum significat triumphantes in cœlo, altera expectantes in purgatorio, & tertia, quæ in calice mittitur, significat militantes in hoc mundo.

Quid

Hostiæ fractio, qd sig.

Quid significat fractio hostię? Respon. quòd significat separationem animę Christi à corpore.

Hostia, quare tres partes frangitur.

Quare hostia frangitur in tres partes? Respon. ꝙ propter tres apertiones in corpore Christi tẽpore passionis, s. manuum, pedum, & lateris. Istę tres partes fiũt propter trinitatẽ personarũ in vna essentia. Vnde, licet fiãt tres partes in diuisione hostię, vnus tamen est Christus totus sub qualibet parte hostię. Exemplum habemus in speculo, ꝙ si diuidatur in plures partes: in qualibet parte apparet imago, quę prius apparebat in integro. Vbi enim est pars corporis Christi, est totum: quia quælibet pars hostiæ, licet integrè consecretur, cõuertitur in totum corpus, non pars in partem. de consec. dis. 2. cap. vbi, & cap. dum frangitur, eadem distinct.

Hostiæ immissio in calicem quid significet.

Quid significat immissio hostiæ in calicem? Respond. ꝙ significat sepulturam. Vnde Commistio vnius partis in sanguinẽ significat, ꝙ corpus Christi, & anima in resurrectione coniunctæ fuerunt; quia deitas nunquam abfuit, imò semper fuit cum anima, & semper cum corpore.

Pax Domini sit semp vobiscũ qd significet.

Quid significat Pax Domini sit semper vobiscũ? Respõ. quòd Christus resurgens à mortuis, pacem suis discipulis commendauit, dicens. Pax vobis. Vel significat, ꝙ vna Sabbatorum stetit Iesus in medio discipulorum, & dixit eis, pax vobis: & quia tunc dedit potestatem remittendi peccata. Ioann. ca. 20. Et ideo Chorus exclamat Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: &c. Ioan. cap. 1.

Agnus Dei qd significet.

Quid significat Agnus Dei? Respond. quòd significat liberationem per misericordiam.

Agnus Dei quare triplicetur.

Quare Agnus Dei triplicatur? Respond. vt liberemur à malis præsentibus, præteritis, & futuris: ad significandum, ꝙ petimus nobis remitti peccata, s. cogitationis, locutionis, & operationis; per quorum remissionem veniemus ad æternam pacem.

Et

Et dicitur, ab Agnos, quòd est purus, pius: quia Christus Iesus sua pietate nos redemit. Vel dicitur ab agnoscendo, quia sicut solo balatu agnus matrem suam agnoscit: sic Christus in passione sua matrem suam agnouit.

Quare dicatur bis miserere, & vltimo da nobis pacem.

Quare dicitur bis miserere, et vltimò dona nobis pacem? Respond. ad ostendendum, quòd in mundo isto, et purgatorio indigemus misericordia Dei, & in paradiso habebimus pacẽ, & requiẽ opulentã.

Postea, pax à Sacerdote ministro datur, & consequenter omnibus præsentibus cummunicatur: in signum, ꝙ omnes filij Ecclesię debent habere vnam pacem inter se, quę principaliter datur à Christo in capite Ecclesię: In Missa pro mortuis, nõ datur pax, quia osculum est signum pacificationis discordantium, mortui autem discordes non sunt. Consequẽter Sacerdos ad dignè sumendum corpus Christi se prępărat per deuotas meditationes incarnationis, passionis, & duræ mortis Iesu Christi, quas per nimiam charitatem, qua nos dilexit, voluntariè sustinuit; & cum adhuc inimici essemus, nos patri reconciliauit; & sic cum timore magno, corpus Christi, & sanguinẽ sumat, ac demũ calicis perfusionẽ.

Communio quid significet.

Quid significat communio? Resp. ꝙ significat boni operis consummationẽ. Et dicitur à con, ꝙ est simul, & vnio: ad denotandum, ꝙ illius sacraméti virtute sumus per charitatem vniti Deo, & proximo.

Sacerdos quare redit ad dextrum cornu altaris.

Quare Sacerdos redit ad dextrum cornu altaris? Resp. in signũ, ꝙ Iudęi in fine mundi cõuertentur.

Post cõmunio quid significet.

Quid est postcommunio? Respond. ꝙ dicitur postcommunio quædam oratio, quæ sic nominatur. Et significat boni operis consummationem: vel gaudium, quod habuerunt discipuli post resurrectionem Christi. Et debent dici istę orationes eodem numero, & eodem ordine, quibus fuerunt dictę ante Epistolam.

Finita

Finita Missa, dicat diaconus, vel Sacerdos alta voce Ite Missa est, quasi dicat, ite ad propria, vel sequimini Christum: quia Missa, siue oblata est hostia salutaris pro nobis ad Deum placandum, Missa est consummata. Vel, Ite Missa est, quasi dicat, Ite, festinate ingredi in istam requiem. Item, Ite Missa est potest exponi sic. Redite ad propria, quia Missa, seu oblata est Deo hostia salutaris pro genere humano. Vel dic, quòd annunciat populo, quòd Missa, seu preces sunt finitæ, quoniam statutum est, vt patet de consecratio. distinctione prima capi. cum ad celebrandum, quòd nullus exire debet de Ecclesia, donec annunciatum sit per ministrum.

Ite missa est quid significet.

Quid significat, Ite Missa est? Respon. quòd significat illud, quòd dictum est discipulis statim post ascensionem Christi in cœlum, scilicet, hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, &c. Act. cap. 1.

Benedicamus domino quare in Missis votiuis dicatur.

Quare in Missis votiuis dicitur Benedicamus Domino? Respon. quia non sumus certi de salute nostra: ideo post omnia debemus humiliari Deo.

In Missis autem defunctorũ dicitur Requiescant in pace, idest per meritum passionis Christi, Sanctorum intercessiones, Ecclesiæ suffragia, & præcipuè per oblationem tanti misterij, liberentur à pœnis purgatorij, & requiescant in æterna requie, vbi est summa pax, & tranquillitas Quare Ite missa est non dicitur in omni missa? Resp. sec. Bonauen. in 4. sen. dist. 13. quòd quædam missę celebrantur in honore sanctorum; & quia sunt beati, Ideo dicitur populo: Ite missa est, idest festinate ingredi illam requiem sicut illi. Quędam sunt alię ad salutem viuorum: & quia non sumus certi de salute nostra, iuxta illud Eccle. cap. 9. Nemo scit, vtrum amore, an odio dignus sit: ideò debemus assidue esse solliciti, vt nõ per nostram ignauiã in nobis missę efficacia depereat, vnde dicitur Benedicamus domino. Quędam dicuntur

dicuntur ad requiem defunctorum, & in illis dicitur Requiescant in pace, quia sunt in loco penali.

Dicto Ite Missa est: clerus, & populus gratulando, respondet Deo gratias. Est autem interiectio gratulatiua, vel congratulatiua: & est sumptum de Esdra: quando populus Israel licentiante Ciro de Babilonica captiuitate ad Ierusalem reuersus, gratias egit Deo.

Deo gratias quid significet.

Quid significat Deo gratias? Respondeo. ꝙ significat Apostolos regressos cum gaudio magno in Ierusalem vnanimiter perseuerantes in oratione; & quòd pro beneficio redemptionis nostræ, cuius mysterium, vt dictum est, repræsentatur in Missa, debemus esse in continua gratiarum actione.

Missæ finis quid significet.

Quid significat finis missæ? Respon. quòd significat finem mundi.

Benedictio super populum quid significet.

Quid significat Benedictio super populum? Respond. quòd significat missionem Spiritus sancti, quem Dominus ascendens in cęlum, de cœlo misit in Apostolos, iuxta quod ipse promiserat eis, dicens: Accipietis virtutem Spiritus sancti superuenientis in vos.

Missam hanc quis reperit.

Quis reperit hanc Missam? Respon. secundum Alber in lib. de officio Missæ, ꝙ fuit Christus, qui in vita sua celebrauit duas Missas: Vnam secretè, & balsam quinta feria, in cœna in cęnaculo coram discipulis: tunc ordinauit hoc sacrificium, & cõmuni cauit se, & Apostolos: de quo S. Tho. in 3. par. q. 81. arti. 1. & Apostolus. 1. Corinth. c. 11. accipite, & comedite, &c. Sècundam Missam celebrauit sollemniter in Pontificalibus in die veneris sancto: Altare, fuit crux: Mitra, fuit corona spinarum: Annuli in manibus, fuerunt claui: Sandalia in pedibus, fuerũt claui: Casula rubea, sanguis fusus per totũ corpus: Baculus, fuit lancea: diaconus, fuit latro à dextris: subdiaconus, latro à sinistris: Acoliti, virgo, & Ioãnes

nes. Et quia in Missa sollemni Episcopi dantur indulgentiæ, & remittuntur peccata deuotè audientibus, sic fecit Christus: & hoc, quãdo dixit patri: Pater ignosce, &c. Notandum est, secund. Inn. in lib. de missa, ꝙ in missa fiunt viginti quinque crucis signationes, & fiunt in septem vicibus, quæ significant expresè passionẽ Christi. Prima vice fiũt tres, dicendo ista verba, hęc dona, hęc munera, &c. quæ significant Christi traditionẽ: nam Primò fuit traditus à Deo patre, qui eum in mundum misit. Vnde Apostolus ad Gal. Cap. 4. Cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium tuum, &c. Secundò fuit traditus à Iuda Scarioth. Ioan. cap. 28. & in alijs locis. Tertiò fuit traditus à Iudęis.

In secunda vice fiunt quinque crucis signationes, dicendo ista verba, benedictam, ascriptã, &c. quę repręsentant quinque personas, quę fuerunt in passione Christi, scilicet personam Christi venditi, personam Iudę vendentis, et personas ementium, qui fuerunt pontifices scribę, & pharisęi.

In tertia vice fiunt duę super illud verbum, bene dixit, ꝙ verbum dicitur: Primò super panem, secundò super vinum: & fiunt istę duę cruces propter cõuersionem duplicis materię, scilicet, panis, & vini, in corpus & sanguinem: vel ad designandum emptionem, & venditionem.

In quarta vice fiunt quinq;, dicendo illa verba, hostiam puram, hostiam sanctam, &c et repręsentãt quinque vulnera, quæ Christus pertulit in cruce.

In quinta vice fiunt duę cruces: Vna super corpus, alia super sanguinem, dicendo illa verba, filij tui corpus, & sanguinem sumpserimus; & significant vincula, quibus Christus fuit ligatus, & flagella, seu scorpiones quibus fuit flagellatus.

In sexta vice fiũt tres, dicendo illa verba, sanctificas, viuificas, &c. & significant tres crucifixiones, qui-

quibus Christus fuit crucifixus: prima fuit linguis Iudeorum, secunda fuit sententia Pilati, tertia fuit manibus militum.

In septima fiunt quinq; cruces, dicendo illa verba, per ipsum, cum ipso. &c. tres illarum quinq; fiũt cum corpore super calicem, & duę à latere, & significant tres primę tres cruciatus Christi, scilicet cruciata passionis ꝑpassionis, & cõpassionis: duę significant egressum animę Christi à corpore, & aquam, & sanguinem, quæ fluxerunt de latere Christi: & sic in toto sunt viginti quinque cruces, excepto, quòd cum dicitur Pax domini, fiunt tres: &c.

Item est notandum, quòd quinquies vertit se sacerdos ad populũm, per quod denotatur, ꝙ Christus in resurrectione quinquies apparuit. Primò Magdalenę in horto specie hortulani. Secundò mulieribus euntibus ad monumentum. Tertiò, beato Petro, sed quando, & vbi non legitur: & ideo quando Sacerdos vertit se tertiò ad populum, non loquitur altè. Quartò apparuit duobus discipulis euntibus in Emaus, quod dicitur esse castrum. Luc. capitu. 24. Quintò apparuit discipulis ianuis clausis. Ioann. capitu. 20. & Thomas non erat cum eis. Item post apparuit discipulis, & Thomas erat cum eis, Ioan. c. vi.

Item est notandum, quòd nouies sacerdos osculatur altare. Primò antequam incipiat introitum, per quod designatur, quod debet esse reconciliatus Deo ad peccati purgationem. Secundò ante. collectam primã, dum dicit Dominus vobiscum, per qđ designatur, quòd debet esse Deo reconciliatus per deuotã orationẽ. Tertiò in offertorio, dũ dicit Dominus vobiscum, per quod designatur, quod debet esse reconciliatus Deo per sui ipsius oblationem. Quartò antequam dicat orate fratres, per quod designatur, quòd debet esse reconciliatus per inter-

nam

nam mentis compũctionẽ. Quintò post te igitur, cùm dicit, vti accepta habeas, per quod designatur, quòd debet esse reconciliatus per bonarum operũ acceptationem. Sextò post supplices te rogamus, cum dicit ex hac altaris participatione, per quod designatur, quòd debet esse reconciliatus per sui ipsius veram humiliationẽ. Septimo finita illa oratione, Domine Iesu Christe, qui dixisti apostolis, &c. per quod designatur, quod debet esse Deo reconciliatus, per communem tam amicorum, quàm inimicorum dilectionem. Octauò ante post communionem, cũ dicit, Dominus vobiscum, per quod designatur, quòd debet esse deo reconciliatus per dignam sacramenti perceptionem: Nonò completa oratione, Placeat tibi Sancta Trinitas, &c. per quod designatur huius sacramenti rememoratio.

Item est notandum, quòd sępius Sacerdos in missa salutat populum, per quod designatur, quòd virtute missę salutẽ consequatur ęternam, in qua habemus septem dotes, scilicet quatuor à parte corporis, & tres à parte animę: Et est Dos idem, quòd donatio glorię à Deo facta animę, & corpori, &c. Dotes enim animę, sunt cognitio, comprehensio, & dilectio: Dotes corporis sunt, seu erũt istę quatuor, claritas, impassibilitas, subtilitas, & agilitas: De istis tractatum est in prima parte. Vel septies salutat populum ad designandum septiformam gratiam Spiritus sancti. Episcopus verò dicit Pax vobis, quia repręsentat in hoc personam Christi, qui ita salutabat discipulos suos, &c. Ioan. ca. 11. & Luc. ca. 28. Stetit Iesus in medio discipulorum suorum, & dixit eis Pax vobis.

Item est notandũ, quòd sacerdos inclinat se octo vicibus à principio missę, vsq; ad finem. Prima dum dicit Confiteor, per quod designatur reuerentia, quam debemus Deo facere pro peccatorũ remissio

ne.

ne. Secunda vice ante gradus altaris, quando dicit, Aufer à nobis domine,&c. per quod defignatur reuerentia Deo fienda pro collatione bonorum. Tertia vice, dum dicit hanc orationem. Suſcipe ſancta Trinitas,per quod defignatur Deo reuerentia fiẽda pro euaſione periculorum. Quarta vice in inchoatione canonis,quãdo dicit Te igitur,&c. per quod defignatur reuerentia Deo exhibenda pro collatione oblationum. Quinta vice poſt conſecrationem, dum dicit Supplices te rogamus,per quod defignatur reuerentia, quam debemus Deo exhibere pro conſeruatione collatorum. Sexta vice ante pacem, dum dicit,Domine Ieſu Chriſte,per quod defignatur reuerentia, quam debemus Deo pro confederatione inimicorum. Septima vice, poſt pacem, dũ dicit, Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui, per quod defignatur reuerentia Deo exhibenda pro dilectione reconciliatorum. Octaua, & vltima vice inclinat ſe ſacerdos, quando dicit Placeat tibi ſancta Trinitas,&c. per quod defignatur,quòd reuerentia eſt Deo exhibenda pro confeſſione prẽmiorum.

Miſſa, pro quibus celebrari debeat.

Pro quibus debet Miſſa celebrari? Reſpond. ꝙ generaliter pro viuis, & defunctis mortuis in ſtatu purgatorij. de conſec. diſt. 1. c. viſum. & Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 2 & Catech. in Euchar. ſacr. c. ꝙ ſi. Vnde ſciendum eſt ſecundum S. Thom. in 4. ſenten. diſtinctio. 13. quòd pro paruulis defunctis, & baptizatis, etiam Miſſarum ſolemnia celebrantur: non quia proſunt ad remiſſionem alicuius culpæ, vel augmẽtum gloriæ, ſed propter alias rationes: tum propter ſolatium viuorum, tum ad oſtendendum paruulos ad vnitatem miſtici corporis Chriſti pertinere, & idem modus exequiarũ ſeruatur in ipſis, vt in alijs: tum ad commendãdum redemptionis myſterium, quod in hoc Sacramẽto commemoratur: per quod paruuli ſibi proprio merito ſalutem æternam conſe-

ſequuntur. Tamen eſt ſciendum ſecundum Petrum de Palud. lib. 4. ſent. Vbi dicit, ſi miſſa dicatur pro paruulis, tũc oratio debet eſſe pro omnibus defunctis, vel pro alijs. Similiter orationes, & oblationes ad alios defunctos referendæ ſunt.

Miſſa de defunctis quo modo plus valeat defunctis, quã alia Miſſa.

Quomodo Miſſa de defunctis plus valet defunctis, quàm alia Miſſa? Reſpon. ſecundum S. Thom. in 4. ſententiar. diſtinct. 45. quæſt. 2. quòd in officio Miſſæ non ſolùm eſt ſacrificium, ſed etiam ibi ſunt orationes: & ideo ſuffragium Miſſæ continet duo de prædictis, idẽſt orationes, & ſacrificium, quantum ex parte ſacrificij oblati, Miſſa de quocunque dicatur, ęqualiter prodeſt defuncto: & hoc eſt præcipuum, ꝙ fit in Miſſa: ſed ex parte orationum, magis prodeſt Miſſa de defunctis, in qua ſunt orationes ad hoc determinatę: ſed tamen iſte defunctus recompenſari poteſt per maiorem deuotionẽ eius, qui dicit Miſſam aliam, vel eius, qui facit dici: vel per interceſſionem illius Sancti, cuius ſuffragium implorabatur, & de quo Miſſa celebrabatur.

Suffragia facta pro defunctis, quo modo etiam proſunt facienti.

Quomodo ſuffragia facta pro defunctis, etiam proſunt facienti? Reſpond. ſecundum S. Thom. in 4. ſen. diſt. 65. ꝙ opus ſuffragij, qđ pro altero fit, poteſt dupli citer conſiderari. Vno modo prout eſt expiatiuum pęnæ per modum cuiuſdam recompenſationis: & hoc modo opus ſuffragij eſt eius, ꝓ quo fit; & ſic abſoluit eum à debito pęnæ ſuæ, qđ non abſoluit facientem à debito pęnę proprię. Alio modo poteſt conſiderari, in quantum eſt meritorium æternæ vitæ, qđ habet, in quantum procedit ex radice charitatis: & ſecundum hoc non ſolum prodeſt ei, pro quo fit, ſed magis facienti.

Sacerdos quomodo poſſit ſatisfacere

Quomodo ſacerdos poteſt ſacrificare in celebratione Miſſæ pro vno, vel pro pluribus? Reſpon. ꝙ ſi Sacerdos eſt celebraturus pro aliquo, vel aliquibus, dummodo non fecerit promiſſionem alicui

in celebratione Missæ pro uno, vel pro pluribus.

de merito totius illius Missæ, & superueniat alius, vel plures, rogantes celebrari pro animabus defunctorum, potest omnes accipere, & valet pro omnibus, secundum deuotionem offerentium; nam offerentes eleemosynam, & rogantes offerti, dicuntur offerre sacrificium: & in hoc potest intelligi, cap. non mediocriter. de consec. dist. 5. Debet ergo Sacerdos esse cautus, vt nulli promittat specialiter, sed dicat, rogabo pro eo, &c. secũdum Syluestrum & alios. Et si Sacerdos tribus sigillatim promisit celebrare vnam Missam, & postea non celebrat, nisi vnam pro illis tribus, secundum Petr. de Palud. non satisfacit. Potest tamen secund. eund. & secun. S. Antonium, multis modis excusari: & primò propter impossibilitatem celebrandi, & quia oportet ipsum celebrare secundum intentionem Prælati. Secundò, propter consuetudinem, & maximè si talis scit consuetudinem. Tertiò, si in alijs suffragijs satisfacit, vel si haberet tantum affectum ad quemlibet trium, sicut ad vnum tenetur habere.

Item, secundum S. Thom. vbi supra, quòd valor suffragiorum, si consideretur secundum quòd valent ex virtute charitatis, sic tantum prosunt singulis, ac si pro vno tantum fierent, quia charitas non minuitur, si distribuatur affectus in multos, imò magis augetur. Et similiter etiam gaudium ex charitate procedens, quanto pluribus est commune, tanto fit maius, vt dicit Augustin. in libro confes. Et sic, quantum ad congratulationem potest intelligi. de consecr. distinct. 5. cap. non mediocriter. Si autem consideretur valor suffragiorum in quantum sunt satisfactiones quædam per intentionem facientis, translatæ in mortuos, sic magis valent ei, pro quo specialiter fiunt. Sic enim effectus suffragij diuiditur ex diuina iustitia inter eos, pro quibus fiunt. Vnde sciendum est, quòd Missa quælibet, quæ dicitur,

tur, respectu operis operati, generaliter. Primò, valet omnibus viuis, & defunctis, existentibus in charitate, qui non sunt in patria. Secundò, valet singulariter illi, qui eam dicit, si dignè celebrat. Tertiò valet illis, qui sunt in statu gratiæ, qui faciunt eam dicere pro se, vel quibus Sacerdos per intentionem applicat: & sic non minus habebit quilibet horum trium, quàm si pro singulo eorum singulariter dixisset. Vnde vna Missa posset liberare aliquando vnam animam de purgatorio, si cum tanta charitate, & deuotione diceretur. Vel si quis se moueret ad faciendum dicere: & sic quantum ad hoc, scilicet per intentionem applicabilem satisfacit Sacerdos omnibus tribus. Quantum verò ad meritum generale nõ satisfacit vnam Missam dicens pro tribus. Potest verò satisfacere in alijs missis, et officijs, seu bonis per spiritualem applicationem, & intentionem: & si sufficienter satisfaceret in missis, & alijs multis orationibus, & attenta consuetudine, vt dictum est: tales optimè satisfaciunt. Tamen est aduertendum, quòd si aliquis promisisset dicere Missam de Domina, aut de Spiritu sancto, seu de alijs sanctis in tali ecclesia, seu altari, vel tali die, non posset commutare ad libitum, quia tenetur seruare promissum, & aliter non satisfacit, nisi aliqua rationabili causa.

Suffragia specialiter facta, pro aliquo quomodo ꝓsint æquè alijs.

Quomodo suffragia pro aliquo specialiter facta prosint æquè alijs? Respon. secund. S. Tho. vbi sup. quòd cum suffragium sit virtutis finitæ, dirigetur per intentionem facientis, quo voluerit; & sic valet illi, pro quo fit, quantùm ad liberationem pœnæ. Tamen, quantum ad congratulationem, & interiorem consolationem, secundum ꝙ vnus in charitate existens de bonis alterius congaudet: sic suffragia facta pro vno, etiam valent omnibus in purgatorio existentibus, & plus illi, qui in maiori charitate est. Vnde patet, quòd quandocunque aliquis

aliquod ſuffragiũ facit pro anima patris, vel matris, vel alicuius conſanguinei, vel alterius hominis, de hoc gaudẽt omnes animæ in purgatorio exiſtẽtes.

Suffragia facta per malum hominem, quo modo proſint defunctis.

Quomodo ſuffragia facta per malum hominem proſint defunctis? Reſpon. ſecun. eund. S. Tho. vbi ſup. quòd ſuffragia facta per malum hominem, poſſunt fieri dupliciter. Vno modo, vt per miniſtrum publicũ Dei, vel totius eccleſiæ: ſicut eſt ſacerdos, qui celebrat Miſſas, vel exequias mortuorum in eccleſia, tũc ſuffragia talis ſacerdotis, quamuis ſit peccator, proſunt defunctis. Secundo modo ſuffragia fiunt per malum hominem ex proprio motu, & talia ſuffragia non proſunt animabus. Vnde dicitur in decret. Peccatis inuolutus pro alijs orare non poteſt. prima quæſt. 1. cap. fertur. §. vulnerato. Catech. de ordin. ſacr. capitu. illud verò. §. ſed quamuis. Eſt tamen ſciendum, quòd ſi malus homo daret eleemoſinam pauperi, per quam eleemoſinam pauper ille bonus homo exiſtens excitaretur ad orandum pro anima alicuius, pro qua daretur, tunc per accidens illi animę prodeſſet. Notandum eſt, quòd plus peccat malus Sacerdos, qui tantum Sacramentum conficit, & non ſumit, quàm qui vtrumque facit: quia talis, non tantum eſt miniſter indignus, ſed etiam non obſeruat ritum, qualem debet.

Sacerdos ſi dum celebrat nõ applicat valorem Miſſæ, cui applicare tenetur, qui faciendum ſit.

Quid faciendum, ſi ſacerdos dum celebrat, non applicat valorem Miſſæ, cui applicare tenetur? Reſpond. quòd qui eſt obligatus ad dicendum Miſſam pro aliquo, & non applicat ei totã illam eius partem, quam tenetur ei applicare, peccat mortaliter: & hoc intelligendum eſt, cum ex intento, & voluntariè facit: ſecus autem, ſi inaduertenter, vel ex obliuione faciat: quia tunc ſufficit virtualis intentio applicandi dictum valorem, cui applicare tenetur. Vnde ſciendum eſt, quòd triplex eſt valor miſſæ, ſcilicet generalis, qui debetur tali eccleſiæ, iuxta intentionem illius. Medius, qui debetur ei, pro quo dicitur miſſa. Et ſpecialis, qui debetur dicenti miſſam: & ſic, qui totum generalem, non applicat toti eccleſiæ, ſecundum ordinationem eius, & non applicat totum medium ei, pro quo Miſſam celebrat, peccat mortaliter, quia iniuſtitiam committit: vt inquit Nauar. cap. 25. §. 92. & §. 110. notan. 35.

Similiter peccat mortaliter, qui non dicit tot, & tales Miſſas, quot, & quales, & in quo loco tenetur abſque iuſto impedimento, aut quas omiſit, vt debet, non complet. arg. cap. 1. de pact. & prom. Greg. & cap. ſignificatum, de præben. vt Nauar. affirmat. cap. 25. §. 134. Vnde Conc. Trident. ſeſſ. 25. Decretũ de purgatorio, dum fidelium animæ in purgatorio detentæ, ſuffragium fidelium, & præſertim altaris ſacrificio adiuuantur.

Vbi aduertendum eſt, quòd poſt hanc vitam, conſolatio denegabitur ei, qui defunctis in ſeculo minus ſuffragatur. Et ideo curent Epiſcopi, vt fideliũ viuorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſinę, ac alia pietatis opera pro fidelibus defunctis deuotè fieri debeant. Cõc. Trid. ibidẽ. Vnde Greg. O quantum bonum, quàm mirificum, quia nunquam diuina miſteria peraguntur, quin ibi concurrãt duo opera virtuoſa, ſcilicet vnius animæ de purgatorio liberatio, &c. Caueant ergo hæredes parentum, & carorum mortuorum, & commiſſarij teſtamentorum, & maximè ſacerdotes, & cęteri, quibus animę committuntur, vel quorũ eleemoſinis vſi ſunt, vel vtuntur, ne aliquo modo hæc remedia ſubtrahant, vel deſerant, quia eorum meritum eſt faciendum, & in futuro pro ſummo priuilegio eis reputatur: Non autem faciendo, mortaliter peccant. Primò, in Deum, propter infidelitatem cõmiſſi. Secũdò, in omnes ſanctos, & angelos, de quorum collegio ſunt, dum liberantur. Tertiò, in om-

nes animas, in purgatorio existentes, quia impediũt eorum absolutionẽ. Quartò, in omnes viuos Christianos, pro quibus animæ liberatæ orarent, & intercederent ad Deum, pro quibus negligentijs, si tales non satisfecerint, in præsenti, grauiter punientur, & in futuro damnabuntur. Ideò stultum est differre bona opera sua, & eleemosinas, quas quis dare intendit vsque post mortẽ. Nam Greg. ait, Tutior via est, vt bonum, quod quisque post mortem speret agi per alios, agat dum viuit ipse per se: beatius quippe est liberum exire, quàm post vincula libertem quærere. Quòd autem eleemosina danda est in vita hominis, patet Eccles. cap. 14 vbi dicitur, Ante mortem benefac amico tuo, id est Christo, scilicet in membris eius, id est pauperibus. Apost. Gala. cap. 6. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, &c. quia eleemosina in vita est lucerna lucens ante hominem precedens, quę custodit hominem, ne ipse cadat in foueam: et eleemosina, quæ post mortem datur, est sicut lucerna, quę post hominem portatur, quæ non custodit hominem, quin in foueam cadere possit, & si ceciderit in eam, inde non extrahit, quia in inferno nulla est redemptio. Ambro. Bona hominis non sunt, quę secum ferre non potest: & insuper bona, quæ ibi præmittis, ibi inuenies. Et Apost. Galat. cap. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.

Pericula siue defectus quæ accidere possunt circa eucharistiæ sacr. quæ sunt.

Quæ sunt pericula, siue defectus, qui accidere possunt circa sacramentum Eucharistiæ? Respon. si contingit, quòd Sacerdos celebrans moriatur, vel graui infirmitate occupetur ante consecrationem corporis Christi, non oportet, quòd per alium sacerdotem suppleatur, qđ restat: Si autem post consecrationem hoc acciderit, etiam iam consecrato corpore ante consecrationem sanguinis, debet missa celebrata expleri per alium sacerdotem, vt habetur,

tur, de consecr. distinct. 2. cap. nihil.

Item, si sacerdos post consecrationem huius sacramenti inceptam, recordetur se aliquid comedisse, aut bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium, & sumere sacramentum: Et similiter, si recorderur se commisisse aliquod peccatum mortale, de quo non fuerit confessus, debet pœnitere de commisso cum proposito confitendi, & satisfaciẽdi, & sic perficere sacrificium, & sumere sacramentum. Eadem ratio si sacerdos in Missa post consecrationem corporis Christi recordetur, se cuicunque excommunicationi subiacere, debet haberet propositum humiliter petendi absolutionem, & sic per Iesum Christum totius ecclesiæ Pontificem inuisibilem, consequitur sacerdos absolutionem, quantùm ad hunc actum, scilicet, quòd perficiat Missam iam inceptam. Si autem sacerdos celebrans Missam ante cõsecrationem corporis recordetur de talibus prędictis, tutius reputarem maximè in causa manducationis, & excommunicationis, quòd Missam inceptam desereret, nec eam perficeret, nisi graue scandalum timeretur.

Item, si musca, vel aranea in calice ante consecrationem sanguinis Christi ceciderit, aut etiã cognouerit sacerdos in calice venenum esse positum, debet effundi illud, quod est in calice, & abluto calice, debet poni vinum aliud in eodem calice cum aqua ad consecrandum: Si verò aliquid horum post sanguinis consecrationem ceciderit, debet animal, quod cecidit in calice, cautè capi, & lauari diligenter, & comburi, & ablutio illa cum cineribus simul in sacrarium mitti. Si verò sacerdos cognouerit venenum esse in calice post verba consecrationis sanguinis, nullo modo debet ipsum sumere, nec dare alij ad sumẽdum, ne calix vitę, vertatur in mortem: sed diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum

reliquijs conſeruari: Et ne ſacrificium remaneat imperfectum, debet ſacerdos aliud vinum cum aqua ponere in calice, & iterum reſumere conſecrationem ſanguinis, & ſacrificium perficere, & Miſſam complere.

Item, ſi ſacerdos ante conſecrationem ſanguinis, & poſt cõſecrationem corporis Chriſti cognoſcat vinum, aut aquam non eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare: Si autem poſt verba conſecrationis ſanguinis Chriſti hoc aduertat, ſcilicet, ꝙ aqua nõ fuerit in calice poſita, ſed vinum, debet ſacerdos nihilominus procedere in Miſſa, & perficere eam, quia appoſitio aquæ in vinum non eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Debet etiam puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit, quòd non fuerit appoſita in calice in vino ante conſecrationem: Nullo autem modo debet aqua miſceri vino conſecrato, ſcilicet facta conſecratione ſanguinis Chriſti: quia, ſi miſceretur poſt ſanguinis Chriſti conſecrationem, ſequeretur corruptio ſacramẽti ſanguinis Chriſti ſub aliqua parte ſpecierum. Si autem aduertat ſacerdos poſt verba conſecrationis ſanguinis Chriſti, quòd vinũ non fuerit poſitum in calice, ſed aqua: ſi hoc aduertat ante ſumptionem corporis Chriſti, debet depoſita aqua, quæ in calice erat, ponere vinum in calice cum aqua, & debet reſumere à verbis conſecrationis ſanguinis, & conſecrare ſanguinem, et perficere Miſſam: Si autem poſt ſumptionem corporis Chriſti ſacerdos hoc aduertat, quòd vinum non fuerit poſitum in calice, debet aliam hoſtiam apponere, et vinum cum aqua in calice apponere, & debet corpus, & ſanguinem Chriſti conſecrare: quod ideo dico, quia ſi diceret ſola verba conſecrationis ſanguinis, & non eſſet ibi hoſtia conſecrata, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi: Si verò tantum inciperet à verbis conſecrationis ſanguinis, & repeteret omnia verba ſequentia poſt ſanguinis conſecrationem, non ſic eſſet competens huiuſmodi repetitio verborum ſequentium, niſi ibi eſſet Hoſtia conſecrata: quia in illis verbis conſequentibus, occurrunt quædam dicenda, & fienda, non ſolum circa ſanguinem Chriſti, ſed etiam circa corpus: vt cum ſacerdos facit ſignum crucis circa ſanguinem Chriſti, & etiam corpus dicens, ſacroſanctum filij tui corpus, & ſanguinem, ſumpſerimus, &c. Debet etiam ſacerdos hoſtiam ſumere iterum appoſitam, & conſecratam, & ſanguinem Chriſti, non obſtãte etiam, quòd prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice prius: quia præceptum datum, quod perficiatur integrè Euchariſtiæ ſacramentum, eſt maioris obligationis, quàm ſit præceptum datum, quòd hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur: Si tamen Sacerdoti dicenti Miſſam probabiliter conſtet, quòd aliqua omiſerit, ſi huiuſmodi non ſunt de neceſſitate Euchariſtię, ſacerdos non propter hoc debet reſumere illa, mutando ordinem ſacrificij, ſed debet vlterius procedere: Si verò ſacerdos ſit certus ſe omiſiſſe aliquid eorũ, quæ ſunt de neceſſitate huius Sacramẽti, ſcilicet, formã conſecrationis corporis, & ſanguinis Chriſti, cum forma ſit de neceſſitate Sacramenti, ſicut & materia, in hoc caſu idem faciẽdum, quod dictum eſt eſſe faciendum, ſi deſit materia huius Sacramenti. Debet enim Sacerdos reſumere à forma conſecrationis, & cætera, quæ ſequuntur, per ordinem reiterare, ne mutetur ordo ſacrificij. Si autem contingat, quòd propter frigus, vel aliàs hoſtia conſecrata dilabatur de manibus ſacerdotis in Calicem, ſiue ante fractionem Hoſtiæ, ſiue poſt, non eſt neceſſe in hoc caſu reiterare aliquid circa celebrationem huius Sacramẽti. Fractio enim hoſtiæ, & quòd vna pars mittatur in calicem ſola, reſpicit, & ſignificat

ficat corpus Christi mysticum, sicut commixtio aquæ cum vino in calice, significat vnionem populi Christiani ad Christum, & ideo horum intermissio non facit imperfectionem sacrificij corporis, & sanguinis Christi, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius Sacramenti.

Item, si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in tabula, quæ terræ adhæret, lingua lambatur, & tabula radatur. Si verò non fuerit tabula, terra radatur, & igni comburatur, & cinis intra altare recondatur, & sacerdos quadraginta diebus peniteat. Si autem super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si verò super linteum altaris, & ad aliud peruenerit stilla, tribus diebus pœniteat, si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat: Si vsque ad quattum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus vicibus lauet minister, calice suppositio, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur: Posset etiam sumi in potum à ministro, nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel sacrario recondunt, vt patet de consecrat. distin. 2. cap. si per negligentiam.

Item, si quis per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam euomuerit, laicus quadraginta diebus pœniteat, clericus verò, vel monachus sexaginta, Episcopus autem nonaginta. Si autem infirmitatis causa euomuerit, septem diebus pœniteat. ead. dist. cap. si quis per ebrietatem.

Item, si quis non bene custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat: qui autem perdiderit illud in Ecclesia, vel pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat: Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt, quæ tamen putrefactio fit in ipsis speciebus sacramentalibus, & non in ipso vero corpore Christi. ead. distin. ca. qui benè.

In prædictis autem diebus in penitentia positis, debet pœnitens ieiunare, & à communione cessare: pensatis tamen conditionibus negotij, & personæ, potest minui, vel augeri pœnitentia prædicta. Hoc tamen obseruandum, quòd vbicunque species sacramentales integræ inueniuntur, conseruandæ sunt reuerenter, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebus manet corpus Christi. Illa autem animalia, in quibus species sacramentales inueniuntur, & mures, & huiusmodi, si commodè possit, sunt comburenda, & cineres eorum in sacrario recondendi, sicut de rasura tabulæ dictum est supra.

Explicit Secundus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

TER-

TERTIVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Horis Canonicis, & de earum ſignificationibus.

Horæ canonica qd ſit.

QVid eſt Hora Canonica? Reſpond. q̃ eſt officium diuinum certa hora diei naturalis Deo perſoluendum ab Eccleſiaſticis perſonis. Vel eſt quædam ſatisfactio obligationis, contracta propter beneficium, ordinem, vel officium ſuſceptum, ex quibus alterum eorum, quis deuotè obligatur ad ipſas dicendas.

Horæ, vnde dicatur.

Vnde dicitur Hora? Reſpond. quòd dicitur a: oro, oras: quia orando, & contemplando debet dici, vt in ca. j. & ca. dolentes, de celebr. Miſſ.

Canonica quare dicatur.

Quare dicitur Canonica? Reſpondeo, quia Canone ſunt inſtitutæ. in dicto capitu. de celebratione Miſſarum.

Horę canonicę, quot ſunt.

Quot ſunt horæ canonicæ? Reſpond. quòd ſunt ſeptem, ſcilicet Matutinum, Prima, Tertia, Sexta Nona, Veſperæ, & Completorium. ſecundum Gl. in Clement. prima, de celebrat. Miſſ.

Horæ canonicæ, quo-

Quomodo, & quando ſunt inſtitutæ horæ canonicæ? Reſpon. quòd ſunt inſtitutæ ab Eccleſia, vt dican-

dicantur ad laudandum Deum pro beneficijs ſuis: inter quæ ſunt maxima; ſcilicet beneficium creationis, quod expletum eſt in ſeptem diebus: vt patet Geneſ. c. 1. Et beneficium redemptionis, ſeptem quodammodo horis peractum eſt. *modo et quæ do inſtituta ſint.*

Horæ canonicę quare ſint ſeptem.

Quare ſunt ſeptem horę canonicę? Reſp. quia ſicut cadimus ſeptiés per peccatum, ita ſepties reſurgamus per ſeptē horas canonicas: iuxta illud Pſal. 118. Septies in die laudem dixi tibi. Itē, ſeptem ſunt, ſicut ſeptem dona Spiritus ſancti: de celebrat. Miſſ. ca. peruenit. Septem dies ſæculi, & ſeptem ætates, quibus completis, finitur mundus: Septem petitiones in oratione Dominica: Septem Pſalmi pęnitentiales: & ita ſunt ſeptem horæ.

Ad horas canonicas q teneãtur.

Qui tenentur ad horas canonicas? Reſp. q̃ omnes Eccleſiaſticę perſonę, ad laudandum Deum, & gratias agendas de beneficijs. 92. diſt. cap. fin.

Genus perſonarum Eccleſiaſticarum quotuplex.

Quotuplex eſt genus perſonarum Eccleſiaſticarum? Reſpond. quòd eſt triplex. Primum genus eſt illorum, qui ſunt beneficiati: propter officiū enim datur beneficium, ca. fi. de reſcrip. lib. 6. & qui altari ſeruit, de altari viuere debet: ita è contra, qui viuit de altari: altari ſeruire debet. in cap. cum ſecundum Apoſtolum, de pręben. Vnde, beneficiati tenentur, non ſolum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed etiam ex obligatione iuſtitię, dum modo poſſint fructus beneficij percipere: quia qui de altari non viuit, altari ſeruire non tenetur. Nec excuſare ſe poſſunt, ratione exiguitatis beneficij, ſi ex eo non participant, niſi neceſſaria: ſed imputent ſibi, ex quo ſe fecerunt ad illud intitulari. Tenentur, etiam ſi beneficium ſit factum de patrimonio, & omittentes ſine rationabili cauſa, mortaliter peccant: quia recipiens temporalia, ad ſpiritualia obligatur.

Secundum genus eſt, exiſtentes in ſacris, licet non ſint beneficiati: & hoc, tam ſecundum omnes

nes Theologos, quàm canonistas, extra de celebr. Miss. capitu. dolentes. Ecclesia enim tam intitulando clericos ad beneficium, quàm sacros ordines eis conferendo, intẽdit eos ad huiusmodi ministerium obligare: & in signum huiusmodi subdiacono, qui primum sacrum ordinem recipit, in ordinatione sua sic dicitur. Si hactenus ad ecclesiam tardus fuisti, amodò sis velox: si hactenus somnolentus fuisti, amodò sis vigilans.

Tertium genus est illorũ, qui per professionem, vel votum ad id faciendum se obligauerint. Glos. in clem. de celebr. miss. cap. fin. cap. cum sede, de præb. & in ca. dolentes eod. tit. eò quòd religiosi professi sint instituti, non solum ad orandum pro se particulariter, sed etiam pro vniuersali vtilitate fidelium: & eò etiam quòd sint totaliter applicati ad cultum Dei: ideo dicuntur habere beneficium interpretatiuè, scilicet, viuendi ex eleemosinis, vel ex redditibus monasterij. Nam professi, quorum religio ad actus vitæ contemplatiuæ est instituta, & per ecclesiã confirmata: & hoc ratione suæ professionis tenentur orare, vt dictum est: quia ad huiusmodi orationem, scilicet fiendam in persona totius populi Christiani, pro vtilitate omnium sunt institutæ specialiter horæ canonicæ. Per votũ enim sollemne religionis, homo obligatur magis laudare Deum, qui non religiosi. clem. j. tam in tex. quàm in glo. de stat. mona. Clerici autem in minoribus ordinibus constituti non beneficiati ad horas huiusmodi non tenentur secundum omnes doctores.

Ad horas canonicas obligati, quid dicere debeat

Quid debent dicere obligati ad horas canonicas? Respon. quòd quilibet debet ecclesiæ suæ consuetudinem seruare. cap. nouit. 12. distin. & cap. sed Nam dicere hoc, vel illud, non est in præcepto, cum diuersi diuersa dicant. de consecrat. distinct. 5. ca. in die. Modus tamen dicendi horas, quò ad cle-

cos seculares, sumendus est ab ecclesia Romana, vt in dict. cap. in die, vel Metropolitana, distinct. 12. ca. fin. Vnde Metropolitani à mensura ciuitatum dicũtur, quia decem, vel vndecim debent sub se habere ciuitates. 7. quæst. 3. cap. 1. Vel dicitur à meter. i. mater, quia metropolis est mater aliarum ecclesiarum, sec. gloss. ibid. Etiam metropolitani singulis prouincijs præeminent: quarum authoritati, & doctrinę ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus reliquis episcopis nihil agere licet de his, quæ spectant ad totam prouintiam. secund. gloss. 11. dist. cap. cleros. §. Metropolitani.

In ecclesijs verò monachorum, & aliorum religiosorum, seruari debet illud, quod dicit eorum regula, & institutio, aut consuetudo, vt in cap. in his, dist. 12. & in cap. placuit: ibi, neque monasteriorum, ead. distinct. 12. Vnde Monachus dicitur à monos ideſt vnum, & icos, custos; Vel à chaos ideſt tristis, quia solus debet stare tristis, 16. quest. 1. cap. placuit. 2. vbi dicitur, quia mundo mortuus est, Deo autem viuit. Et interpretatur vnus, tristis, vt ead. quæst. cap. si cupis. Itẽ Religiosi sunt, qui vitam regularem professi sunt. Et tria substantialia vitę regularis profiteri debet religiosus, scilicet obedientiã, castitatẽ, & proprietatis abdicationem. 12. q. 1. ca. non dicatis.

Vnde, notandum est, quòd Clericus habens plura beneficia, non tenetur dicere plura officia diuina: quia hoc nullibi præceptum reperitur. Tenetur tamen dicere horas canonicas, sicut & quiliber beneficiatus: & in beneficijs, quibus non residet, per alios faciat eas dici.

Item, S. Thom. in quolib. in quadam quæst. dicit. quòd beneficiatus in duabus ecclesijs, debet dicere officium secũdum morem illius ecclesiæ, in qua maiorem dignitatem habet: vt puta, si in vna ecclesia est decanus, in alia simplex canonicus, debet dicc-

cere officium ſecundum morem eccleſiæ, in qua eſt decanus: Si in vtraque ſit ſimplex canonicus, dicet ſecundum morem eccleſiæ dignioris, nõ illius, in qua habet opulentiorem præbendam, quia temporalia nullius ſunt mòmenti, ſpiritualibus comparata: Si autẽ eccleſiæ ſint paris dignitatis, & in neutra reſidet, eligat morem alterius earum, quæ magis placuerit: Si autem in vna eſt reſidens, ſiue præſens, illorum, cum quibus conuerſatur, moribus ſe conformet. Vnde Decanus nomen dignitatis eſt, & dr̃ à decas ideſt decẽ, & canos, canonicus, quaſi ad minus ſup. decẽ canonicos cõſtitutus. Etiã Decanatus eſt ſocietas decẽ virorum. Itẽ Canones, dr̃ à canon, i. regula, & icos, cuſtos, q̃a ſemp̃ dẽt eſſe ſub regula.

Ad officium Beatæ Mariæ, quando regulariter dicitur in choro, tenentur omnes ex conſuetudine eccleſiæ, quæ conſuetudo ad præceptum obligat, ſicut ad aliud officium; ſecus quando non dicitur in choro, licet bonum ſit, vt priuatè tunc dicatur. Secundum Panormit. capit. primo, de celebratio. miſſ. & clement. prima, eodem titulo.

Sed quò ad officium mortuorum conſiderãdum eſt, quòd quandoque dicitur in eccleſia ordinariè, tanquàm pertinens ad officium eccleſiæ, ſicut in die animarum in tota eccleſia, ſicut ſolet dici, & in quibuſdam eccleſijs conſuetudo eſt vt dicatur illud officium ordinariè in qualibet eccleſia, vel hebdomada ſemel, vel in qualibet feria vacante, vel qualitercunque aliter, ſecundum certum tempus: & ad illud officium tenetur beneficiatus in illis eccleſijs, etiam reſidens in ſcolis, vt per hoc ſatisfaciat mortuis, quorum recepit bona. Aliquando autem fit officium mortuorum extraordinariè propter aliquã cauſam emergentem, vt puta ad preces alicuius perſonæ, vel alia ſimili, ad illa clericus reſidens non tenetur, ſecundum S. Th. in quolib. 6. quæſt. 5. art. 2.

Qua

Qua hora dicendæ ſunt Horæ Canonicæ? Reſp. quòd in eccleſijs collegiatis debent dici tempore ſuo, ſcilicet, Matutinum in nocte: iuxta illud Pſal. 118. Media nocte ſurgebam. &c. de celebr. miſſ. cap. 1. Prima in ortu ſolis: & ſic de cæteris, niſi in neceſſitate, ſed ſtandum eſt conſuetudini. Officium verò, quòd dicitur in priuato, ſi dici nõ poteſt horis propriis propter occupationem, melius eſt præuenire, quam tardare. Nam præuenire eſt præuidentia, ſed tardare, negligenria. Vnde refert Panorm. hoc miraculum de quodam ſancto eremita, quem Angelus paſcebat, & tempore vuarum portabat ei quandoqs vuas bonas, quadoque marcidas, quandoque agreſtes. Interrogatus Angelus ab eremita, quæ ſit tantæ diuerſitatis cauſa: reſpondit, quòd bonas portabat tempore, quo dicebat officium tempore cõpetenti, & horis competentibus: agreſtes verò quãdo anticipabat horam: marcidas, quando differebat vltra debitam horam: & hoc, ideò, quia eremita nõ occupabatur alijs exterioribus, & competens tempus eſt, quando hora officij correſpõdet horæ diei. Solent curiales, & alij occupati dicere de mane vſque ad veſperas excluſiuè, & de ſero veſperas cum completorio: & hoc conſulitur ext. de celeb. miſſ. cap. j. Satisfacit tamen ſiquis dicat quamcunqs horam vnius diei à Veſperis pręcedentis diei vſque ad mediam noctem ſequentis.

Horæ Canonicæ quæ horæ dicendæ ſint.

Matutinum in ſero poteſt dici, ſi ex rationabili cauſa facit, quia ſecund. S. Thom. quolib. 3. Melius eſt vt Deo debitas laudes præueniendo reddamus, & alia honeſta officia poſtea faciamus, quàm ſi per vnum aliud impediatur. Secus, ſi faceret non ex rationabili cauſa: quia ſic eſſet peccatum. arg. capitu. clericus, il pri. diſt. 91.

Sciendum eſt, quia non eſt aliquis modus ſpecialis dicendi horas, ad quem omnes obligantur: ideo

ille, qui propter defectum visus, vel aliam infirmitatem, vel quia propter paupertatem libro caret, aut alia necessitate, non dicit secundum formam ecclesiæ, vt credit, recompensat tamen æquiualens per psalmos, vel orationem dominicam, non peccat mortaliter.

Horæ Canonicæ vbi dicendæ sint.

Vbi debent dici Horæ Canonicæ? Respon. quòd in Ecclesia, quò ad collegiatos. vt not. glos. in cap. fin, 92. distinct. & libentius debet ibi dici, quàm extra, tum propter deuotionem loci, tùm propter præsentiam corporis Christi, tùm propter reliquias sanctorum, tùm propter angelos assistentes, tùm propter societatem clericorum, & maiorem diligentiam, quæ in officio dicendo solet ibi apponi. Vbi notandum, quòd clerici seculares se debent conformare iuxta modum, & ordinem officiandi suæ ecclesiæ cathedralis. de consecr. dist. 2. cap. institutio. & distin. 12. cap. de his. Regularibus autem attendendum est ad ordinationem regulæ suæ, & suorum statutorum. dist. 12. cap. placuit. vt dictum est. Conc. Triden. sess. 22. cap. 3.

Vnde debẽt ministri ecclesiarum in puritate conscientię, & cum deuotione diuinum officium dicere, vel psallere, nec transcurrendo, vel syncopando, neq; extranea profana, seu inhonesta colloquia miscendo: non tardè ad Chorum venire, nec absq; rationabili causa ante finem officij ecclesiam exire, non aues prædales secum portare, seu facere portari, nec canes venaticos adducere. vt extr. de celebr. miss. cap. graui. in clemen. Et ad defectus huiusmodi reformandos, debent superiores, ad quos pertinet, suã diligentiam exhibere; nec non vt in cathedralibus, regularibus, & collegiatis ecclesijs horis debitis deuotè diuina psallantur. In alijs verò ecclesijs, conuenienter, & debitè celebretur diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum, hoc etiam in

in virtute obedientiæ fieri præcipitur: de celebrat. miss. cap. dolentes. Concil. Trident sess. 22. cap. 3. Sed quia modus iste dicendi solum ex præcepto ecclesiæ statutus est: præcepta autem iuris positiui non referuntur, nisi ad ea, quæ sub iudicio humano cadere possunt; cuiusmodi sunt actus exteriores, sed non interiores, habere etiam deuotionem, vel continuam attentionem, nõ subest hominis potestati, sed est diuinæ gratiæ. Ideo, quãuis dicens verba diuini officij sine deuotione ex sua desidia, pœniteat pro sua negligentia, non tamen mortaliter peccat, nisi fortè ex affectata incuria, vel ex libidine mortali, ista negligentia proueniret.

Præterea, si is, qui tenetur ad diuinum officium cum alijs dicens, non omnia verba dicat, sed quædam ipsum euadant, non oportet eum resumere à capite diuinum officium, perturbando: sed sit contentus, si ab alio audiuit, quia talem modum alternatim dicendi, seu cantandi ecclesia ordinauit.

Insuper, si quis officiando in choro cum alijs, ex necessitate aliqua prætermisit psalmũ aliquem, vel lectionem, vel aliud simile. & non potest omissum supplere, nisi vocem suam subtrahat sub adiutorio chori in cantando melius est pertransire, quàm officium chori minuere, suas operas subtrahendo, maximè cum Ecclesia certum numerum Psalmorum, lectionum, & huiusmodi non præcepit: Consuetudo enim dicendi horas canonicas in locis varijs est diuersa: Secus, si solus diceret, quia tunc si commodè poterit, quod omissum nouerit, supplere tenetur Si verò ex industria is, qui ad horas canonicas tenetur, aliquam omiserit absque necessitate infirmitatis, vel alicuius similis, nec aliud in recompensationem facit, vel facere proponit, mortaliter peccat, contraueniens præcepto Ecclesiæ, quanto plures horas sic omiserit, tanto grauius pec

cat. Sed fortè non tot peccata mortalia distincta incurrit, quot horas omittit: quia totum, scilicet septem horarum vnius diei, est vnum integrum ex suis partibus, super quod cadit præceptum: & sic omittens officium integrum vnius diei, nõ transgreditur nisi vnum præceptum, & vnum peccatum cõmittit: & quot officia diurna huiusmodi omittit, toties peccat mortaliter: & omittens vnam horam vt prædictum est, peccat mortaliter, quia non exoluit officium integrum, vt tenetur. Si verò ex obliuione omittit, non peccat mortaliter, excusante eum ignorantia: & si ista obliuio causetur ex legitima occupatione, nullum est peccatum. Sed quando illa omissio reducitur ad memoriam, tenetur supplere omissum, vel dicendo illud, quod omisit, vel aliud æquiualens.

Vnde, quòd siue ex necessitate, siue ex voluntate, siue ex negligentia, siue ex incuria, sic omiserit, non tamen de nouo peccat, si officia tandiu omissa non dicat: sed confiteri debet, & pœnitentia est ei indicenda de peccato omissionis: Et congruum est, quòd confessor in eo pœnitentiam imponat ei, in quo deliquit, scilicet, in dicendo eadem officia: & si hoc nõ credit ei proficere, vel sufficere, in aliã pœnitentiam commutabit, secundum Innocen. de celebrat. Miss. cap. 1. Vt puta fortè propter multitudinem horarum, ad quam tenetur, quas valde difficile esset dicere, vel quia nimis indeuotè eas diceret. in clem. in cap. graui. eod. titul. Infirmi autem bene excusantur à dicendo, & forte ab audiendo, si tamen talis sit infirmitas, in qua directè, vel occasionaliter sibi obesset, vel obesse timerent, si celebrationi diuinorum interessent. Infirmis autem non est lex posita, Innocent. vbi supra. Nec tenentur ad dicendum ea, cum conualuerint, neque ad confitendum, quia omittendo, non peccauerunt. secundum

cundum Innocent. eod. titu. capitu. presbyter.

Sciendum est, quòd Episcopus non potest cum clerico, qui ad horas canonicas tenetur, dispensare vt non dicat, nec in aliud commutare: nec etiam Abbas cũ monacho, etiam propter scolas, vel propter iter. Item, qui ex malitia, vel negligentia non aduertit ea, quæ dicit, quamuis omnia verba completè recitet. Vel, si det operam suæ distractioni, inutiliter se ponendo inter fabulas aliorum, tenetur ea redicere. Si verò præter voluntatem, seu præter propositum rapiatur ad aliud cogitandum, non tenetur. Item, propter crebras cogitationes vanas, distractiones, omissiones, vel negligentias, quæ in dicendis horis canonicis eueniunt, expediens est, quòd saltem sub generali confessione, qnæ quotidie fit in Missa, vel in horis, exprimatur inter alia, peccatum omissionis. Item, si quis non interfuit in principio officij sine malitia, non oportet, quòd à capite incipiat; & idem de fine dicẽdum est, si interesse non poterit, quia sicut ministerium absentis prodest illis, qui sunt in Ecclesia, ita officium eorum, qui sunt in Ecclesia, prodest illis qui sunt extra Ecclesiam in administratione, cum sint quasi corpus vnum. Si tamen magnam partem, vel nocturnorum, vel laudis omitteret, bene faceret, si idem diceret, secundum Innocen. in capitu. dolentes, in fine. Non videtur peccare clericus, qui in diuinis officijs, non intelligit omnia, quæ ibi dicit, dum tamen cor suum habeat ad Deum, & psallat eidem, vt dictum est.

Quare institutæ sunt Horæ Canonicæ? Respondeo. quòd institutæ sunt in memoriam passionis Christi. *Horæ canonicæ quare institutæ sint.*

Quare instituta fuit hora Matutini? Respond. quòd in memoriam passionis Christi: quia in tali hora, scilicet mediæ noctis comprehensus fuit, & *Horæ matutini quare instituta fuit.*

ligatus tempore passionis, vt nos ad ipsum vinculo amoris attraheret: & tali hora à Iudæis illusus est, & viliter tractus, vt nos à captiuitate inimici eriperet, & ereptos perpetuæ libertati donaret.

Horæ primæ, quare instituta fuit.

Quare instituta fuit hora primæ? Respon. quòd in memoriam passionis Christi. quia in tali hora conuenerunt sacerdotes, et seniores populi, et quę rebāt falsum testimonium aduersus Iesum, in atrio Cayphę Principis sacerdotum, & illudentes ei, & colaphis cędentes, & conspuētes in eum, vinctum eum adduxerunt in prętorium, & tradiderunt eum Pontio Pilato Præsidi. Luc cap. 23.

Hora tertia, quare instituta fuit.

Quare instituta fuit hora Tertiæ? Respon. quòd in memoriam passionis Christi: quia in tali hora crucifixus est, linguis Iudęorum accusantium, & clamantium, ac dicentium: Crucifige eum, reus est mortis. Postea colaphizatus, ligatus ad columnam, flagellatus vsque ad sanguinem, purpura indutus, & illusus, spinis coronatus, tandem morte condemnatus. Marc. cap. 15.

Hora sexta, quare instituta sit.

Quare instituta fuit Hora sextæ? Respon quòd in memoriam passionis Christi: quia in tali hora crucifixus fuit, manibus, & pedibus eius clauis perforatis, & cruci affixis, riuis dulcissimi sanguinis in terram profluentibus: & tunc tenebræ factę sunt à sexta hora vsque ad nonam. Matth. cap. 27.

Hora nonæ, quare instituta sit.

Quare instituta fuit hora nonæ? Respon. quòd in memoriam passionis Iesu Christi: quia in tali hora pendens, & patiens in cruce, felle, & aceto potatus est, cum se sitire testatus est, sed cum gustaret, potum amarum bibere noluit: Et tali hora in cruce tormentis, & pœnis fatigatus, dicens patri: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, expirauit feliciter.

Hora Vesperorum, quæ

Quare instituta fuit hora vesperorum? Respond. quòd in memoriam passionis Cristi: quia in tali ho-

hora requisita licentia à Pilato, vt tollerentur corpora crucifixorum de patibulis propter instans festum Sabbati, venerunt milites, & primi quidem, & alterius, qui pendebant cum Iesu, fregerunt crura: ad Iesum verò cum veniissent, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura: Sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis, & aqua. Ioan. cap. 19.

re instituta fuit.

Hora completorij, quare instituta sit.

Quare instituta fuit hora completorij? Respon. quòd in memoriam passionis Christi: quia in tali hora Ioseph ab Arimathia venit cum discipulis Iesu ex permissione Pilati, vt tollerent corpus Iesu: venit & Nicodemus ferens misturam mirrhæ, & aloes, quasi libras centum. Cæperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt linteis cum aromatibus. Ioseph autem mercatus syndonem inuoluit corpus Iesu in syndona munda, & posuit illud in monumento suo nouo, quod erat excisum de petra Luc. ca. 23. & de consecr. dist. 1. cap. consultò.

Hora canonicę quid repræsentent.

Quid repræsentant horæ canonicę? Respond. quia dies naturalis vniuscuiusque ętatem, non quā quilibet homo habet, sed quam, si nō peccasset, haberet: quæ naturalis dies septem habet varietates. Prima est infantia, quæ per matutinas laudes repræsentatur. Secunda pueritia, quę per primam. Tertia adolescentia, quę per tertiam. Quarta iuuentus, quę per sextam. Quinta senectus, quæ per nonam. Sexta senium, quæ per vesperas. Septima decrepitas, quæ per completorium designatur. In his ideo singulis ætatibus Creatorem nostrum super iudicia iustitię suę laudare debemus. Psalm. 118. Notandum est secundum consuetudinem aliquarum religionum, octo sunt horę canonicę, in quibus specialiter laudi diuinę, & orationi vacandum est, scilicet Matutinę, laudes, quę diuisim ab alijs in principio aurorę ab eis dicuntur. Hanc distinctionem horarum tra-

didit beatus Benedictus in regula sua, ostendens sic faciendum esse, exemplo Dauid, dicentis, Media nocte surgebam ad confitendum tibi: & hoc, quantum ad matutinas primas. Et iterum, septies in die laudem dixi tibi, quantum ad alias septem horas secundum vsum communem ambę matutinę simul dicentur, & pertinent ad vnam horam: & sic sunt septem horę canonicę in die naturali, vna in nocte, & sex in die. His horis leguntur sancti laudi diuinę, & orationi vacasse: Vnde Dauid, Media nocte surgebam, &c. Ecce hora matutina. Idem, Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo, &c. ecce alię tres horę, Vesperę, prima, & sexta. In tertia verò orabant Apostoli, cum Spiritum sanctum receperunt, Act. ca. 2. Petrus verò, & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam, Act. cap. 3. Circa septimam horam, quę dicitur Completorium, dicitur Christus orasse ad Patrem in die Cœnæ. Ioan. cap. 17.

Matutini hora quare oramus.

Quare oramus in hora matutini? Respon. quòd officium matutinale dicimus propter carnem domandam: quia, siut dicitur Ecclesiast. capitu. 12. Vigilia oculorum tabescit carnes. Et dicuntur matutinę communiter in media nocte, vt ait Propheta, Media nocte surgebam ad confitẽdum tibi, Ps. 118. quia Christus eadem hora natus fuit. Vel quia in illa hora quasi surrexit, & infernum spoliauit, & venturus est iudicare sęculum per ignem. Matth. capitu. 25. Vnde ad sanitatem corporalem valere potest, quòd aliquis ad matutinas surgat: occasio est enim, vt natura purgetur. Laudes dicimus ad tentationes diaboli repellendas. Vnde Isa. capitu. 26. Expergiscimini, & laudate, qui habitatis in puluere, scilicet carnis. Item, dicuntur ad coronam glorię obtinendam; iuxta illud, Non sit nobis vanum mane surgere ante lucem, quia promisit Dominus coronam vigilatibus: quia in hac hora laudes Deo canimus, vt ei de eius natiuitate, & captione, & nostra liberatione gratias agamus, & eius aduentum cum gaudio expectemus. Et quia in illa hora Deus mũdum in mane creauit, & Aegyptios in mare sub mersit, & a morte resurrexit: ideo Deo laudes debitas referamus, ne in mare huius mundi cum Aegyptijs demergamur, et vt pro nostra creatione, & eius resurrectione gratias Deo reddamus.

Prima hora quare oramus.

Quare oramus in Hora primę? Respon. quòd officium horæ primę dicimus, in quo Deum laudare debemus: tùm quia est initium diei, & nobis dedit noctem cum salute, & siue Sathanę impedimento transire: tum quia angelus nunciauit mulieribus, ad monumentum orto iam sole venientibus, eum resurrexisse: & ideo in hac hora prima diei laudes Deo exoluimus, vt ipsum imitemur, & sibi resurgẽti, & apparenti gratias agamus, & tanquam omniũ principio ipsius diei primitias exoluimus.

Tertia hora, quare oramus.

Quare oramus in Hora tertię? Respon. quòd officium horę tertię dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia in hac hora, in die sancto Pentecostes descendit Spiritus sanctus super apostolos, & discipulos Christi, & repleuit eos, et visibiliter Dei magnalia loquebantur. Vnde cantat Sancta mater ecclesia: Dũ hora cunctis tertia: Et in Actibus Apostolorum, cap. 2. Non isti ebrij sunt, cum sit hora tertia diei, propter quod dicitur hymnus, Nunc sancte nobis spiritus. &c.

Sexta hora quare oramus.

Quare oramus in Hora sextæ? Resp. ꝙ officium Horæ sextę dicimus, in quo Deũ laudare debemus: quia in hac hora Christus discipulis suis recumbẽtibus apparuit, & ipsis cernentibus est eleuatus in cœlum. Luc. cap. 24. Marc. cap. 16. & Act. cap. 1.

Hora nona quare oramus.

Quare oramus in Hora Nonę? Respon. quòd officium Horę Nonę dicimus, in quo Deum laudare debe-

debemus: quia in hac hora cętus apoſtolorum ad orandum conuenire conſueuit:& Petrus,& Iohannes aſcendebant in templum cauſa orationis. Petrus quoque eadem hora aſcendit in cœnaculum oraturus,quãdo raptus eſt in extaſim, & linteolum plenum reptilibus de cęlo ante ſe demitti vidit,audiens hæc verba; Petre, macta,& manduca: & ideo Eccleſia hac hora laudat,dicens Pſalm.Mirabilia teſtimonia tua,&c.

Veſpertina hora quare oramus.

Quare oramus in Hora Veſperorum; Reſpond. quòd officium horæ Veſperorum dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia in hac hora Chriſtus in cœna ſacramentum corporis,& ſanguinis inſtituit,& pedes diſcipulorum lauit.Ioan.cap.23. & diſcipulis euntibus in Emaus in habitu peregrini, in fractione panis ſe manifeſtauit.Luc.cap.vlt.& 1.9.j. cap.Dominus in patria:Et ideo Eccleſia Chriſto in hac hora gratias agit.

Completorij hora quare oramus.

Quare oramus in Hora Completorij? Reſpon. quòd officium horæ Completorij dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia eccleſia celebrat illã horam in memoriam æterni gaudij: Nam completo electorum numero, in illa hora complebitur gaudium electorum in die generalis retributionis: & inde eſt, quòd completorium ſignificat gaudiũ. Dicitur autem Completorium, quia in eo completur communis vſus loquutionis, cibi, & potus, & aliorum, quæ neceſſariò pro corporis ſuſtentatione ſumuntur, & ſecum etiam hoc ſignificat finem vitæ præſentis.

Horæ,quare diuerſimodè incipiuntur.

Quare diuerſimodè horæ incipiuntur? Reſpon. quòd nobis contingit peccare tripliciter, ſcilicet, corde,ore,& opere: & ideo tribus modis diuerſis incipiuntur horæ. Vnde, Matutinum incipit per Domine labia mea aperies.Pſal.50. Completorium per Conuerte nos Deus ſalutaris noſter. Pſal. 84.

Aliæ

Aliæ horæ per medium, ſcilicet, Deus in adiutorium meum intende. Pſal.69.

Domine labia mea, &c.

Vnde,Domine labia,dicimus cõtra peccata oris. Deus in adiutorium,contra peccata operis.Cõuerte nos Deus,contra peccata cordis.Sed quia in peccato cordis,& oris,eſt aliquid operis: idco,per omnes horas diei, dicimus Deus in adiutorium. &c.

Quare in tribus diebus hebdomadæ ſanctę non dicatur.

Quare in tribus diebus, ſcilicet, Iouis ſancta, & in duabus ſequentibus diebus non dicitur Domine labia mea, ſicut in alijs matutinis? Reſpon.quia Chriſtus caput noſtrum aufertur.Nec dicitur Deus in adiutorium, quia percuſſo paſtore noſtro, nos oues illius,à quo auxilium petamus, nõ habemus. Dimittitur partim Gloria patri in principio paſſionis,& totaliter in triduo,propter ignominiam paſſionis Chriſti. Tollitur autem principium, & finis horarum, quia oblatus eſt à nobis dominus Ieſus Chriſtus,qui eſt principium & finis.

Inuitatorium, quare non dicatur.

Quare non dicitur Inuitatorium in dictis diebus?Respon. vt non inuitemur per hoc ad prauum conſilium Iudęorum contra Ieſum factum.

Hymnus quare non dicatur.

Quare non dicitur Hymnus? Reſpon. quia tunc Chriſtus factus eſt opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Benedictio, quare non petatur ad lectiones.

Quare ad lectiones non petitur benedictio? Reſpon.quia paſtor,qui gregi ſuo benedicat, non habetur. In principio enim aliarum lectionum dicitur Iube domne benedicere, & formatur vox imperfectè, ſcilicet Domne: ad denotandum,quòd nullus eſt perfectus in hoc ſęculo.

Hieruſalẽ, &c. quare à fine lectionũ dicatur.

Quare in fine lectionũ dicitur Hieruſalem,Hieruſalem,conuertere ad Dominum Deum tuum?Reſpon.ad denotandum, & ſi velimus Deum recuperare, quem amiſimus propter peccata noſtra,quòd debemus nos conuertere ad pęnitentiam.

Lamentationes

Quare leguntur lamentationes Hieremiæ? Reſp.

ad

tiones Hieremiæ, quare legãtur.

ad denotandum, quòd debemus deplorare mortem Christi.

Gloria patri, quare nõ dicatur in fine psalmorum.

Quare in fine Psalmorum non dicitur Gloria patri, &c.? Resp. quia in Christi passione abscondita fuit fortitudo gloriæ ipsius Christi: & in eius morte Trinitas visa est latere; in cuius laudem dicitur ille versus.

Quare istis trib. dieb. dicũtur tenebrę? Resp. quia posito Christo in cruce, fuerũt tenebrę per tres horas. s. à sexta vsq; ad nonã. & ideo ob memoriã tanti miraculi, illas rres horas p tres noctes repsentamus.

Officium tenebrarum quare dicatur alta voce, & officium diurnũ silenter.

Quare istis tribus diebus officium tenebrarũ dicitur alta voce, & officium diurnum dicitur silenter? Respon. quia per nocturnũ officium tenebrarũ significatur prophetia prophetarũ apertè, qui quæ Christo erant ventura, nunciauerunt, remota formidine, Spiritu sancto dictante. Per officium verò diurnum significatur prædicatio Apostolorũ: ideo silenter dicitur, quia Apostoli, aut omnino tacuerunt, aut occultè prædicauerunt.

Antiphona de Benedictus, &c. quare alta voce cantatur.

Quare Antiphona de Benedictus, et ipse Psalmus alta voce cantatur extinctis candelis? Respon. quòd significat tumultum cohortis, quam Iudas adduxit cum gladijs, & fustibus comprehendere Iesum.

Versiculi, &c. quid significent.

Quid significant Versiculi, qui dicuntur post Benedictus? Resp. ꝙ significant lamẽtationes, & dolores mulierũ, quæ à Galilęa Iesum fuerunt sequutæ, inter quas erant Maria Magdalena, Maria Iacobi, & Maria Salome, plorantes iuxta sepulchrum.

Cãdelæ qndecim quid significent.

Quid significant quindecim candelæ, quę ponũtur super candelabrum ante altare? Resp. ꝙ significant quodecim Apostolos, & tres Marias, quæ sequuntur Dominum: quæ extinguntur, quoniam omnes laudes Dei tacuerunt: Apostolis tamen fugientibus, ipsę Mariæ, quæ minus timebant, circa Christum, quo ad poterant, versabantur. [illegible] verò

[illegible] significat fidem per [illegible] Virgin[illegible] [illegible] laudem filij [illegible] [illegible] Virginis [illegible] [illegible] ne, & pop[illegible] ad ipsam [illegible] deuotione.

Candelæ quare vna post aliam extinguatur. & non omnes simul.

Quare extinguitur vna candela post aliam, & non omnes simul? Respon. ad denotandum, quòd discipuli non omnes simul reliquerunt Iesum magistrum eorum, sed vnus post alium. Candela autem, quæ in medio est, non extinguitur, sed occultatur, & postea in apertum dicitur, & luce illius media alia luminaria ecclesiæ reaccenduntur: significat Iesum, qui licet videatur secundum corpus extinctus, tamen viuebat secundum diuinitatem, quæ illis erat occulta: postea resurgens cum luce clarissima suis discipulis se manifestauit, quando in mentibus eorum claritate iam extinctis, illustratione sua iterum reaccendit.

Campanæ quare in illis tribus diebus non pulsentur.

Quare campanæ non pulsantur illis tribus diebus? Respon. quia per campanas significantur pastores, & prædicatores, qui tunc eessauerunt: & pulsandum est tabulis ligneis.

Tabula lignea, quid significet.

Quid significat tabula lignea? Respon. quòd significat Christum, qui in ligno crucis clamabat, prædicabat, & orabat.

Altaria, quæ denudãtur, in die Cęnæ quid significent.

Quid significant altaria, quæ denudantur in die cænæ? Respond. quòd significant recessum discipulorum Domini: quia altare significat Christum, seu corpus eius. Alio modo, nudatio altaris significat Christum, in passione nudatum. Velatio vero imaginum, significat absconsionem discipulorum.

Altaris vestimenta quid significent.

Quid significant vestimenta altaris? Respondeo. quòd designant Apostolos, seu Sanctos Dei? quorum prædicatione Christus, quasi quibusdam vestimentis, adornatur: ideo altare denudatur, quia fugientibus Apostolis, Christus solus remansit. Ter

tia

tia die cooperitur, quia post eius [illegible] discipuli ad eum redierunt.

Sciendum est, quòd omnibus diebus, & post matutinas, & post vesperas à Sacerdote [illegible] Dominica profertur. de consecrat. distinct. 5. cap. Id semper. Vnde Missa non est de horis canonicis, nec est præceptum quotidie audire. Peccat tamen Sacerdos, qui nunquam vult celebrare, cum possit: quia in vacuum gratiam Dei recepit. vt dicitur in summa confess. lib. 1. titu. 7.

Item qui celebrat nondum dictis matutinis, peccat mortaliter, quia facit contra consuetudinem generalem, & approbatam Ecclesiæ; iuxta cap. in his. 11. distinct. Nisi incidenter aliqua repentina necessitate ad vitandum graue aliquod damnum, aut scandalum id faciat. Secundum Nauar. capitu. 2. §. 83. Qui autem celebrat, antequam dicat primam, non peccat mortaliter, nisi hoc esset contra præceptum, vel statutum. secundum S. Anto. 3. par. titu. 13.

Sacerdos dispositus, cũ possit semel in die celebrare, quare non celebrat in Paraſceue.

Cum Sacerdos dispositus, possit semel in die celebrare, quare non celebrat in Paraſceue? Respond. quòd in die Paraſceues Missa non dicitur, quia illud Sacramentum est figura, & memorialis passionis Christi, quæ quidem passio tali die fuit facta; & ideo veniente veritate, debet cessare. Vel quia tali die velum templi sciſſum est, & cornua altaris transuersa sunt; & sic non habemus, vbi corpus Christi conficeretur.

Officiũ istius diei, quare capite careat.

Quare officium istius diei capite caret? Respon. quia Christus caput nostrum nobis sublatum est. Nec in illa die damus osculum pacis, propter osculum Iudæ: Nec aliquem in illa die salutamus, eò q Iudas salutatione Christum tradidit.

Officiũ huius diei quare à lectionibus inchoabatur.

Quare hoc officium incipit à lectionibus? Respõdeo: quia in primitiua Ecclesia omnis Missa à lectionibus inchoabatur: sed hoc, hac die specialiter fit, [illegible]eo, quia passio Domini hodie celebrata est, in cuius memoriam, omnis Missa cantatur.

Quare in ista die duæ lectiones leguntur.

Quare in ista die duæ lectiones leguntur? Respon. quia pro duobus populis passus est Christus, scilicet, pro Hebræo, & Gentili: ideo, vna lectionum sumpta est ex lege, scilicet ex Leuitico. Altera à Prophetis: quia Christi passio ex lege prefigurata fuit, & à Prophetis prænunciata.

Lectiones quare sine titulo legantur.

Quare istæ lectiones leguntur sine titulo? Resp. quia tunc amisimus Christum caput, qui nos illuminat, sicut tituli illuminant libros.

Tractus quatuor versuum quid significet.

Quid significat Tractus quatuor versuum? Respond. significat, quòd per Christi passionem: homo, qui ex quatuor elementis componitur, redimitur. Tractus prolixior denotat magnum bellum Dauid contra Goliam, ideſt, Christi cõtra Diabolum, scilicet, Luciferum.

Passionẽ lecturus quare non petit benedictionem.

Quare lecturus passionem, non petit benedictionem? Respond. quia in illa describitur esse sublatus, qui auctor est benedictionis, vnde non est, à quo petatur.

Quando legitur Passio, quare incensum nõ feratur.

Quare Passio legitur sine luminaribus? Respond. quia ille morte extinctus denunciatur, qui secundum Ioannem lux est mundi.

Quare non fertur incensum, quando legitur Passio? Respond. ad denotandum, quòd tunc feruor deuotionis, vel orationis, qui per incensum designatur significari, in Apostolis tepuit, vel potius quasi extinctus fuit.

Dominus vobiscum quare non dicitur quando Passio legitur.

Quare non dicitur Dominus vobiscum, quando legitur Passio? Respond. quòd in detestationem salutationis Iudæ.

Quare in passione non respondetur Gloria tibi Domine? Respond. quia in ipsa exprimitur, quòd Christus fuit à suis separatus per mortem corporaliter,

liter, & ſpiritualiter, qui metu mortis, eo de[illegible]cto fugerant, & nulla gloria ſibi erat.

Quare in Paſſione nõ reſpondeatur Gloria tibi Domine.

Quare tota Paſſio non legitur ſub vna voce, ſed cantus verborum Chriſti dulcius moderatur? Reſpon. in ſignum, quòd dulcius verba Chriſti in ore ipſius reſonabant, quàm in ore cuiuslibet Euangeliſtę referentis, cuius verba in tono Euangelij proferuntur. Verba verò impijſſimorum Iudæorum clamosè, & cum aſperitate vocis cantantur, in ſignum, quòd ipſi Chriſto aſperè loquebantur. Finis autem paſſionis, quæ ad ſepulturam pertinet, legitur in tono doloroſo, vt planctus mulierum, de paſſione Chriſti lamentantium, deſignetur.

Paſſio Domini ſecundũ Ioannem quare i die Paraſceues legatur.

Paſſio quare ſub una voce non legatur.

Quare in fine paſſionis benedictio non petatur, &c.

Quare in fine paſſionis benedictio petitur, incenſum portatur, & ſub Euangelij tono legitur? Reſpond quia finita eſt iam narratio paſſionis, & et tunc omnia verba ſunt Euangeliſtæ narrantis, quæ poſt Chriſti mortem vſque ad reſurrectionem contigerunt.

Quare Paſſio Domini ſecundum Ioannem legitur in die Paraſceues? Reſpond. quia ipſe interfuit crucifixioni, & iuxta crucem ſtetit ſecurus, alijs fugientibus, quia notus erat Pontifici: & quia iſta die oculis noſtris paſſio Domini repræſentatur, meritò eius teſtimonium legitur.

Paſſio, quare ſuper nudum pulpitũ legatur

Quare legitur Paſſio ſuper nudum pulpitum? Reſpond. in ſignum, quòd ſicut in Chriſto in cruce pendente ipſius ſecreta, non tam cordis, quàm corporis, nuda omnibus aſtantibus apparuerunt: ita & velo templi per medium ſciſſo omnia intima templi nuda remanſerunt. Vel ad memorandum, quòd ſuper nudum crucis patibulum nudus fuit poſitus ipſe Chriſtus.

Veſtis inconſutilis quare non fuit

Quare veſtis inconſutilis non fuit ſciſſa, ſed ſortem miſerunt? Reſpond. ad denotandum, quòd vnitas Eccleſiæ nunquam potuit ſcindi ab hæreticis,

cis, vel ſciſmaticis, quia non eſt ſapientia contra Deum.

ſciſſa, ſed ſortem miſerunt.

Notandum eſt, quòd Iudæi tres accuſationes cõtra Chriſtum propoſuerunt, ſcilicet, quòd tributũ negaſſet; quòd ſe Regem feciſſet: & quòd ſe Dei filium dixiſſet. Contra quas tres in eius perſonam accuſationes dicuntur, ſcilicet, Populo meus, vbi Chriſtus eis exprobrat tria beneficia ſua, ſcilicet liberationem de Aegypto, regimen in deſertum, & introductionem in terram optimam, quaſi dicat. Tu accuſas me de negatione tributi, potius deberes gratias agere, quia te liberaui à tributo, ſiue à ſeruitute Aegypti. Tu accuſas me, quia me Regem dixi, potius deberes gratias agere, quia te rexi in deſerto, & regaliter paui. Item, accuſas me, quia filium Dei me dixi, potius deberes gratias agere, quia terram lacte, & melle manantem, contuli tibi.

Denudatio crucis i Paraſceue, qd ſignificet.

Quid ſignificat denudatio crucis in Paraſceue, Reſpond. in ſignum, quòd peruerſi Iudæi Saluatorem denudauerunt; & fit denudatio in tres vices, ad notandum, quòd illi ter Chriſto in paſſione illuſerunt. Primò, quando in atrio principis velata facie eius colaphis eũ cędebant: ad quod deſignandũ in principio reuelationis ipſius crucis, nõ oſtenditur facies crucifixi. Secundò, ante prætorium, quando eo tradito ad crucifigendum, milites plectentes coronam ſpineam illudebant ei flexis genibus, adorando eum, dicentes, Aue rex Iudæorum: ad qđ repræſentandum, in ſecunda reuelatione diſcooperitur caput, & facies crucifixi: Et ſcias, quia corona fuit de iuncis marinis, ſicut eam videre licet in theſauris Regis Francorum, quorum acies non minus ſpinis durę ſunt, & acutæ. Tertiò, quando ei in cruce pendenti tranſeuntes dicebant: Vah, qui deſtruis templum Dei: & quia quando hæc illuſio fiebat, Chriſtus totus nudatus in cruce pendebat: Ideo in

tertia reuelatione, totus nudus ostenditur crucifixus, & etiam a fi significandum, quòd omnia, quæ in lege, & in prophetis obscura fuerant, in passione aperta, & manifestata sunt. Reuelatur ergo crux post orationes, ad notandum, quòd oratio à Christi passione, quam in cruce sustinuit, habet effectũ, & exemplar: ipse enim in cruce pendens, pro amicis, & inimicis orauit.

Vnde Crux Christi fuit facta de quatuor lignis, Pes crucis fuit de cedro: per quod designatur contemplationis altitudo. Stipes fuit de cypresso, per quod designatur fama bonæ opinionis. Transuersale fuit de palma, per quod designatur fructus iustitiæ. Tabula crucis fuit de oliua, per quod designatur lenitas misericordiæ.

Christus quare sexta feria pati voluit.

Quare Christus voluit pati sexta feria? Resp. vt die, qua crucifixus est, conpraretur sextę ferię primę creationis, & sextę ætati huius mundi: quia cum tali die Adam peccauerit, illa etiam die hominem redimere voluit. Vbi sciendum est, quòd Christus in passione sua redemit non tantum illos, qui tunc erant in lymbo inferni, qui locus dicebatur sinus Abrahæ, vbi Lazarus erat, sed omnes futuros, qui sancta morte vitam erant finituri.

Vnde, hunc diem Ecclesia celebrat cum mœrore, tristitia, & abstinẽtia, passiones verò sanctorũ cum gaudio, quia sancti post martyriũ statim cęlos ascẽderunt, Christus verò ad infernum descendit, sed quoniam iam tartara confregit, & inde sanctorum animas eduxit, & tertia die resurrexit: ideo tunc sci licet die resurrectionis maximè ecclesia lætatur

Ecclesia, quare hac die non cõsecrat corpus Domini, &c.

Quare Ecclesia nõ consecrat hac die corpus Domini, cum dominus dixit, Hoc facite in meam cõmemorationem? Respon. quia recessit, & sublatus est verus Sacerdos, idest, Christus sponsus ecclesię, descendit enim ad inferos. Alia ratio, secun. Inno. &

& habetur de consec. dis. 5. cap. Sabbato, vbi inquit: quòd in die Parasceues, & in Sabbato sancto, sacramentum non celebratur, quia constat Apostolos illis duobus diebus in mœrore, & in tristitia fuisse, & se propter metum Iudæorum occultauisse. Missa enim, quæ in Sabbato sancto celebratur, non ad ipsum sabbatum, sed ad diem pertinet subsequentem: Cum igitur hac die non fit corpus Domini conficiendum, ad hanc diem reseruandum est.

Corpus Domini quare sub specie panis reseruetur.

Quare corpus Domini reseruatur sub specie panis? Respõ. ne aliquis sine viatico decederet ab hac vita, & hoc ordinauit Innocentius Papa. Alia causa, quia per illos tres dies licitum est communicare, & maximè religiosis. Sanguis verò non reseruatur propter periculum effusionis. Notandum, q̃ à dominica in passione vsque ad Pascha non dicitur Gloria Patri, quia ex illius omissione signatur iudęorum ingratitudo. Secundò, quia ex illius omissione, signatur vituperiorum Christi multitudo. Tertiò, vt omittendo Gloria Patri, &c. occurrant nobis pœnæ Christi ad memoriam, quibus sumus liberati.

In principio officij sabbati sancti, totus ignis debet in ecclesia extingui. Postea debet excuti cum calibe, & de sarmento foueri. Deinde debet benedici cum cruce, & aqua benedicta. Postea benedicitur cereus, & accenditur.

Ignis, quæ ante nouũ ignẽ in Ecclesia erat, quid signi. Ignis, q̃ extinguitur, quid signif. Silex, de

Quid significat ignis, qui ante nouum ignem in Ecclesia erat? Respondeo. quòd significat veterem legem.

Quid significat ignis, qui extinguitur? Respond. significat, quòd omnia legalia veteris legis in passione Christi completa sunt, & ex tunc debuerunt cessare.

Quid significat Silex, de qua ignis extrahitur, seu excutitur? Respond. q̃ significat Christum, super

qua ignis extrahitur quid signi

quem, sicut firmam petram, ecclesia est ædificata, & à qua Spiritus sancti ignis procedit.

Cereus illuminatus, & renouatus, quid si.

Quid significat Cereus illuminatus, & renouatus? Respon significat, quòd Christus resurgens à mortuis in carne gloriosa verus Deus apparuit. Vel significat Christum splendore diuinitatis illuminatum.

Quinque grana incẽsi in cereo, quid signif.

Quid significant quinq; grana incensi in cereo? Respond quòd significant aromata, quę mulieres emerunt, vt vngerent crucifixum. Vel quinque grana significant quinque plagas in cruce receptas.

Crux de incenso facta in cereo, quid signif.

Quid significat Crux de incenso facta in cereo? Respon. quòd repręsentat vespertinum sacrificium legis, quod ad immolationem Christi in ara crucis factam, in vespere mundi præfigurauit, quod in eius passione fuit completum.

Cereus, q à diacono benedici-- tur, quid significet.

Quid significat Cereus, qui à Diacono benedicitur, qui est minoris ordinis? Respon. quòd significat, quòd Christus resurgens à mortuis se primò mulieribus manifestauit, & per eas, quæ sunt debilioris sexus, gloriam suæ resurrectionis discipulis manifestauit. Et hoc fecit Dominus, ad denotandum, quòd sicut mortis initium per mulierem intrauerat in mundum, ita per mulierem mundo nunciaretur reparatio.

Lectiones, siue prophetiæ quę legũtur quid significent.

Quid significant lectiones, siue prophetiæ, quæ leguntur? Respond quòd designant processum nostræ captiuitatis à principio vsque ad passionem Christi.

Lectiones siue prophetię, quare sine titulo legantur.

Quare lectiones, siue prophetiæ leguntur sine titulis? Respond. quia Christus caput nostrum nondum nobis redditur.

Baptismus,

Quare hac die fit baptismus? Respond quia in eo consepulti sumus Christo, propter hoc baptizandus ter immergitur.

Quot sunt in benedictione Baptismi? Respond. quòd

quòd sunt sex, quoniam Sacerdos orat, aquam manu tangit, vocem mutat, cereus immergitur, alij cerei illuminantur, insufflat Sacerdos, & Chrisma miscet.

quare hac die fit. In baptismi benedictione quot sint.

Quare in Missa Sabbati sancti non dicitur Introitus, sed incipitur à Kyrie eleison? Respõ. quia caput nostrum Christus nondum nobis redditur: Hac enim die, & vigilia Pentecostes non dicitur Introitus, ad repræsentandum antiquam consuetudinem Missam incipiendi, quæ fuit ante Celestinum Papam. Incipit ergo à Kyrie eleison, eo quòd est quædam vox lætitiæ, de hoc, quòd neophiti sunt renati rogat Ecclesia, vt Dominus eos in nouitate conseruare dignetur. Omnia enim quæ dicuntur vsque ad Euangelium ad eos referuntur.

In Missa Sabbati Sancti, quare introitus nõ dicatur, sed incipitur à Kyrie eleison.

Quare dicitur Gloria in excelsis Deo? Resp. quia angeli pro renatis baptismate in cœlis gloriantur. Epistola verò de beato Paulo, communi sermone debet legi, quia doctrinam Apostolorum significat, quæ iam in baptizatis est publicanda.

Gloria in excelsis Deo, quare dicatur.

Quare Graduale non dicitur? Respond. quia baptizati nondum per opera in virtutibus gradum fecerunt. Alleluia, quæ est vox angelica ideo dicitur, qui Angeli pro baptizatis à seruitute diaboli ereptis, et ad fidem conuersis gloriantur. Sed quia conuenit ipsos laborare, quandiu sunt in hoc mundo, ideo dicitur Tractus, Laudate Dominum omnes gentes, &c.

Graduale quare non dicatur.

Quare ad Euangelium non portantur luminaria? Respondeo, quia qui est lumen nondum nobis redditus est. Incensum tantum portatur; in signum, quòd mulieres tulerunt aromata, vt vngerent Iesum.

Luminaria, quare non portantur ad Euãgelium.

Quare Credo non dicitur? Respond. vt per hoc denotetur infirmorum animorum dubitatio.

Credo, quare nõ dicat.

Quare offertorium non dicitur? Respondeo,

Offertorium

quare non dicatur. Cõmunio, quare non dicatur.

quia nondum surrexit, qui det nobis, quod offerre possimus. Communio quoque non dicitur, quia baptizati nondum communicauerunt: nam in die Paschæ communicare debent. Facta communione, statim dicuntur vesperæ breues: ne Neophiti, qui nondum consueuerunt audire diuinum officium, tædio afficiantur.

Vesperæ, quare dicãtur ante orationem Missæ.

Quare Vesperæ dicuntur ante orationem Missæ? Respondeo, ne finita Missa populus videatur habere licentiam abeundi, & quòd nihil amplius deberet expectare. Vnde, ideo totum officium sub vna oratione completur, quoniam Sacramentum Baptismi in Christi passione consummatur. Vel ideo dies hæc in Missa, non in vespera terminatur, vt Christus, qui nos sua morte redemit, sine fine laudetur, qui est in sæcula benedictus.

Vesperę in quadragesima, quare ante prandium in ferialibus diebus dicantur.

Quare in Quadragesima dicuntur Vesperæ ante prandium ferialibus diebus cum Missa? Respond. secundum Archid. de consec. dist. 1. quòd ieiunium quadragesimæ solet magis celebrari ad imitationẽ Christi: & quia Christus ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, nihil comedens; deberemus nos toto illo tempore ieiunare nulla die, vel hora comedentes, sicut ipse non comedit: & quia hoc facere non possumus propter defectum naturæ, saltem tota die ieiunando, volumus eum modo, quo possumus, imitari: & quia instante, & vrgente famis necessitate, non possumus expectare, vt finiatur dies, expectamus saltem, quòd horæ diurnales finiãtur: horæ, scilicet, quæ in die sunt celebrandæ, quarum vltima est officium vespertinum: Completorium enim, quod sequitur, licet deputetur huic diei, quasi complens ipsam, non tamen dicitur in hac die, sed post finem ipsius in principio sequentis diei, quia secundum computationem canonicam à vespertino tempore incipit sequẽs dies.

Et

Et ideo statutum est, q̃ in quadragesima vesperæ post Missam conuentualem statim celebrentur sine interuallo, q̃ non fit in alijs ieiunijs, quæ non cum tanta districtione seruantur.

Officium quid sit.

Quid est officium? Respon. secundum Isid. q̃ est proprius, vel congruus actus vniuscuiusque personę secundum mores ciuitatis, vel institutę professionis. Alia nanque habent instituta Monachi, alia Canonici, alia Heremitæ, & sic de reliquis.

Officium vnde dicatur.

Vnde dicitur officium? Respon. secundum Hieronym. in libro de officijs, quòd dicitur ab efficiendo, quasi efficium: ab efficio, efficis: vna litera in aliã propter decorem sermonis mutata, vnicuique etenim conuenit suum efficere officium. Vel secundum Isidor. Officium dicitur, vt quisque illa agat, quæ nulli officiant, sed omnibus prosint.

Vnde, in singulis diurnis horis Sacerdos incipit, Deus in adiutorium meũ intende, & singulæ finiũtur per Deo gratias: & sic initium, & finis referuntur ad idem, scilicet ad Deũ, qui est Alpha, & Omega, id est principiũ, & finis. 35 dicta ab exordio. Post Deus in adiutorium meum intende, &c. statim in singulis horis subiungitur Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, &c. quos duos versus Damasus Papa in fine Psalmorum cantari instituit. In officio mortuorum, nec Deus in adiutorium, nec Gloria Patri dicẽdum est, quia in illis Saluatoris exequias imitamnr, in quibus hæc cessant.

Antiphonæ quid signif. Psalmi, q̃d significent. Antiphonæ quare ichoantur ante Psalmos.

Quid significant Antiphonæ? Respon. quòd significant charitatis copulam.

Quid significant Psalmi? Respond. quòd significant bonam, & diuinam operationem.

Quare Antiphonæ inchoantur ante Psalmos? Respond. quia Psalmi opus significant, antiphona verò charitatis copulam, seu mutuam dilectionem, sine qua opus non prodest, & per quam opus

incipit meritorium esse.

Hymni qd significent.

Quid significant Hymni? Respondeo, quòd significant laudem, qui tam ex institutione Gelasij Papæ, quàm ex approbatione Conciliorum Toletani, & Agathen. de consecr. dist. 1. cap. de hymnis, & distinct. 5. cap. conuenit, in singulis diuinis officijs canuntur. Est autem hymnus Græcè, Latinè Laus Dei, cum Cantico: vel vox humana in laudem Dei, metricè composita. Canticum verò est exultatio mentis habita de æternis, in vocem humanam prorumpens.

Cantica qd significent.

Quid significant Cantica? Respon. quòd significant iubilationem spiritualem.

Psalmos, vt canerent in duas partes chori diuisi alternatim ps̄ instituit.

Quis instituit, vt canerent Psalmos in duas partes chori diuisi alternatim? Respond. quòd Damasus Papa. Et dicuntur alternatim Psalmi, ad notandum alternam exhortationem Sanctorum ad benè operandum. Dicuntur etiam alternatim, idest, vna pars chori vnum versum, & altera alium dicit: ad notandum, quòd alter alterius onus ferre debet.

Lectiones matutini quid signi.

Quid significant lectiones matutini? Respond. quòd significant doctrinam nostram, quia per eas docemur.

Respōsoria quid significent.

Quid significant Responsoria? Respond. quòd significant bona opera. Dicitur enim Responsorium, quia lectioni respondere, idest consonare debet.

Officium nocturnum ḡd significe.

Quid significat officium nocturnum? Respond. ꝙ licet officia à Vesperis incipiant, iuxta illud, de vespera in vesperam celebrabitis Sabbata vestra: extra de ferijs, cap. 2. quia tamen ordo conueniens est, vt a tenebris procedamus in lucem, & non è cõuerso, ideo à nocte officium inchoemus. Tempus autem nocturnum significat vitam nostram in peccatis: nocturnum officium, nostri exilij seruitium. Nam laus matutina pœnitentiæ suffragium, per quam

quam tendimus ad laudis gaudium, & libertatis. Vel tempus ante nocturnum, significat tempus ante legem mortis, in quo omnes filebant à laudibus Dei: tempus nocturnum significat tempus legis datæ Moysi: tempus laudis matutinæ significat tempus gratiæ à resurrectione, vsque ad finem mundi: in quo tempore Deum laudare tenemur de bonis naturæ, quæ illa hora nobis contulit resurgẽdo, et de bonis gloriæ, quę in ea nobis dabit resuscitãdo.

Capitula qd significe.

Quid significant Capitula? Respon. quòd significant exhortationem boni operis, seu diuini.

Versiculi qd significent.

Quid significant versiculi? Respondeo, quòd significat fructus.

Quid significat Oratio? Respond. quòd significat misericordiam Dei, quæ præcedit, & subsequitur hominem in bonis operibus.

Orationes, quare in singulis horis dicantur.

Quare orationes dicuntur in singulis horis? Respondeo, quia per orationes promissio impetranda est. Oratio enim petitio est. Nam orare, petere est: sicut exorare, est impetrare. Et secundum Gregor. veraciter orare, est amaros in compunctione gemitus, & composita verba sonare.

Sacerdos oraturus, quare populum salutat, dicens Dominus vobiscum.

Quare, Sacerdos oraturus, populum salutat, dicens Dominus vobiscum? Respond. vt illum animet ad orandum pro ipso, quòd eius oratio sit accepta Deo. Oratione finita, iterum orat dicens Dominus vobiscum, quasi dicat: si gratiam Dei impetratis, in illa perseuerate: & iterum populus dicit. Et cum spiritu tuo, ac si dicat, orasti pro nobis. Finita otatione dicitur Benedicamus Domino, & dicitur quandoque à pueris, qui sunt imperfectæ ætatis, ad denotãdum omnia opera nostra imperfecta esse. Respondens Corus Deo gratias, significat, qnòd vsque in finem vitę nostrę, innocentiam debemus seruare, & Deo benedicere, ei pro beneficijs gratias exoluendo.

Qua-

Horæ Canonicæ quare per Deo gratias terminantur.

Quare Horę Canonicæ per Deo gratias terminãtur? Resp. in signum, ꝙ omnia opera nostra in eius debent gratiarum actione finiri. Vnde Apost. Colos. ca. 3. dicit: Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo patri. Et Greg. Dignum est semper gratias agere Deo, qui nunquam cessat benefacere, nisi malitia hominum prohibeatur. Quodcunque igitur opus inchoaueris Primò inuoca Deum, & non desinas gratias agere cum perfeceris illud.

Benedicamus Domino cum Deo gratias qd significent.

Quid significat Benedicamus Domino cũ Deo gratias? Resp. quòd significat finalem laudem, et ineffabilem exultationem, quæ erit in gloria cum gratiarum actione.

Explicit Tertius Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

QVARTVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ professoris.

De modo audiendi Confessionem: Et modo confitendi.

Confessor qualis esse debeat.

QValis debet esse Confessor? Respondeo, quòd debet esse iustus, et mundus, quòd omnibus præcellere debet in vita, & moribus: quia pœnitentiam iniungens, debet esse sine peccato. Hinc August. inquit, Sacerdos, vt sapiens medicus, & perfectus, primum sua peccata delere sciat, et postea aliena detergere, et sanare, & nõ publicare; & habetur 3. q. 7. c. Sacerdos. Vnde, Gregor. In grauibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. 3. quęs. 7. cap. in grauibus. Verùm, quantum ad vitæ meritum, cum non possit diluere peccata aliorum, tamen ex officio potest: quia Sacerdos, quantumcunque immundus, non potest Sacramenta polluere, quia purgatoria cunctorum peccatorum existunt, sed semetipsum tantum lædit, bona administrando, & dispendium sibi ipsi præbet, alijs verò commodum. vt patet distinctio. 5. quæstione octaua, capitu vltim. Sacramenta etiam non habent effectum, se.

cundum merita dantis, sed accipientis. 11. quæst. 8. cap. 6. Nota tamen secundum Bonauen. in 4. senten. distinct. 19 quòd Sacerdos existens in peccato mortali, quando absoluit pœnitentem, nisi ipse de sua mortali culpa pœniteat, grauiter peccat.

Debet etiam Confessor esse discretus, vt sciat discernere de peccatis, & cognoscere, quid sit criminale, quid veniale. Vnde August. inquit & habetur de pœnit. dist. 6. c. qui vult. Caueat spiritualis iudex, sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ: oportet enim, quòd sciat cognoscere, quicquid debet iudicare. Sit diligens inquisitor, subtilis inuestigator, sapienter, & astutè interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito verò crimine, varietates eius non dubitet interrogare, locum, tẽpus, &c.

Requiruntur etiam plures aliæ conditiones in Confessore, quas ponit August. ibidem, vbi dicitur, quòd habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in varietate: adiuuet confitentem, orando, eleemosinas & cætera bona pro eo faciendo: semper eum iuuet, leniendo, consolando, spem promittendo. Vnde versus.

Confessor dulcis affabilis, atque benignus.
Prudens, discretus, mitis, pius, atque suauis.

Hæc omnia prædicta, ac plura alia de hac materia, habentur, de pœnit. distin. 6. capit. qui vult, & in 4. sent. dist. 17. & 19 Vbi notandum est, quòd sacerdos erga pœnitentem debet esse affabilis, ac benignus, vt sic eum alliciat ad omnia peccata detegenda. nimia nanq; seueritas confessoris est quandoque cõfitentibus occasio non integrè confitendi.

Vnde sacerdos, siuè Confessor cum pio affectu, & benigno vultu, non execrando, nec spernendo, sed supportando, & contribuendo, debet pœnitentẽ audire. 26. quæst. cap. pœnitentem. Vbi dicitur, quòd

quo ipse pœnitens ex corde, ita debet suscipi, sicut Christus fecit, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ perierat: Luc cap 15. & de pœnitentia remissi cap omnis vtriusque sexus, habetur, quòd Confessor debet esse cautus in inquirendo, discretus in consulendo, misericos in pœnitentiam imponendo.

Confessor quomodo officiũ sum exercere debet.

Quomodo Confessor debet suum officium exercere. Respon. quòd debet dulci, & suaui eloquio inducere pœnitentem ad compunctionem, & confessionem, proponendo ei beneficia, quæ contulit ei Deus, qui ipsum creauit, animam eius sua imagine insignuit, ipsum gubernat, & pascit, suo precioso sanguine redemit, vitam æternam ab initio mundi præparauit. Proponat sibi vitæ breuitatem, mundi instabilitatem, & præcipuè Christi pietatem, qui venit redimere peccatores, & de passione eius, & similia. Et quòd Deus paratus est semper recipere ad gratiam suam peccatores, humiliter pœnitentes: & si non vult confiteri, proponat ei terrorem extremi iudicij, pœnas inferni, & huiusmodi: & debet confortare peccatorem, ne desperet præ multitudine peccatorum, aut enormitate, vel magnitudine. Proponat ei exempla Sanctorum, de Petro, qui Christum negando, grauiter peccauit, & post amaram pœnitentiam factus caput Ecclesiæ, fratres suos cõfirmauit. De Paulo, qui de persequutore sequissimo, effectus est vas electionis. De Maria Magdalena publica peccatrice: Matthæo Teloneario, & alijs. Exhortetur etiam penitentem, vt integrè confiteatur omnia peccata sua, de quibus recordari poterit, nullum celando, vel excusando. Caueat autem Sacerdos, vel quicunque confessionem auditurus, ne cõfessiones audiat, vel pœnitentias imponat, aut absoluat, ea intentione, vt aliquid temporale à pœnitente recipiat: nam si hoc facit, apud discretum iudicem,

cem,qui omnia nouit,grauirer se astringit. extra de simon.cap.tuà nos. Tamen gratis oblatum, à pœnitente deuotè recipere debet, etiam quantumcunq; modicum,& non respuere ex contemptu, sicut magni prælati quidam faciunt, quasi hoc sit dedecus: Nam tota Ecclesia de eleemosina sustentatur. Honestum est autem, vt confitens aliquid det in signum deuotionis tempore confessionis, quamuis de rigore iuris non teneatur. Etiam laudabiles consuetudines circa hoc sunt seruandæ: tamen si subditus nihil voluerit dare, non est propter hoc pœnitenti sua absolutio deneganda: secundum Hostiens. in summa titul, de pœn. §. 16.

Confessor quomodo habendus sit erga pœnitentes.

Quomodo habendus sit Confessor erga pœnitentes? Respond. quòd confessor peccatorem venientè ad confessionem, benignè, dulciter, & charitatiuè recipere debet. 26. quæstio. 7. per totum. Suscepto peccatore, Confessor primò debet inducere ad deuotè confitendum cum omni humilitate, genua flectendo, & monendo, vt faciat sibi signum crucis: & dicat Confiteor Deo omnipotenti, &c. vsq; ad meâ culpam. Et non debet permittere, vt confitentem in faciem aspiciat, quia audacius confitebitur: et si est mulier, faciat eam ex transuerso stare, nec ipsius faciem respiciat, quia sicut dicitur Abacuch. ca. 1. Facies mulieris ventus vrens. Vnde, secund. S. Tho. in 4. sentent. distinct. 19. quòd Sacerdos à principio cõfessionis, decens est interrogare confitentem de cõditione sua, & de exercitio, & statu, & quantum tẽporis est, quòd fecerit vltimam confessionem: et si fecerit pœnitentiam sibi iniunctam; & vtrum in statu gratiæ, vel peccati mortalis.

Deinde, Sacerdos si nouit, quòd confitens est persona rudis, interroget eum, si scit Pater noster, Aue Maria, & Credo: & si nescit, doceat ea, vel saltem iniungat, vt addiscat: extra de pœnit: & remiss. cap. Deus

Deus qui: & de vita, & honest. cler. capit. quisque presbyter.

Item interroget, si habet odium contra proximum, quia debet eum ad concordiam cogere, dist. 79 capit. placuit. Catech. in expos. orat. dominic. in verb sicut, & nos dimittimus. Et si habet aliquid restituere, cogendus est, vt quàm citius restituat: Catech. de pœn. fac. cap. vltim. Nam, vt dicit August. nõ remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. & habetur 14. quæst. 6. ca. si res.

Deinde Sacerdos interroget pœnitentem, si est impeditus, ita vt non possit absolui: vt puta, si est excommunicatus, vel habet aliquos casus reseruatos: Nam, si est excommunicatus, absoluat eum ab ea, si potest: si autem non potest, remittat eum ad superiorem, vel ab eo habeat licentiam absoluendi: nec absoluat eum à peccatis, antequà fuerit absolutus ab excommunicatione: quia excommunicatus maiori, vel minori excommunicatione, nõ est particeps Sacramentorum Ecclesiæ; secus autem, si ignoranter absoluat. Si verò nõ sit excommcnicatus, sed habet aliquos casus, vel peccata superiori reseruata, tunc debet eum absoluere ab his, de quibus potest, deinde remittere eum ad superiorem de residuo absoluendum. Concil. Trident. sess. 14. cap. 7.

Postremò, Confessor debet eum inducere ad cõfitendum per seipsum omnia peccata sua eo modo, quo scit: & si scit ordinatè dicere, non debet impediri, sed est supplendum, vbi deficit in exprimendo circunstantias necessarias, & declarando grauitatem peccatorum, vel numerum: & quomodo debeat abstinere, arguendo, vel exhortando, secundũ conditionem personæ, & status: Et si non scit dicere, vt plurimum accidit, bonum est, vt dicat saltem illa, quæ scit dicere.

Quantã di

Quantam diligentiam debet habere homo ad te-

Ligentiã ad rememorã dũ peccata ſua homo habere debeat.

rememorandum peccata ſua? Reſp. q̃ debet habere maiorem, quam unquam in aliqua re tranſitata habuit: vt puta, ſi quis Regi terreno rationem deberet reddere de multis, & arduis cauſis, ſub pęna priuationis oculorũ, vel aliorum membrorum, ſi in ipſa ratione deficeret: tunc magnam diligentiam adhiberet, vt debitè rationem redderet. Sed maiorem rationem reddituri ſumus in confeſſione, & ſub maiori pęna, quia de tota vita noſtra, et ſub pęna damnationis ęternę.

Vbi ſciendum eſt, q̃ Pęnitens debet duo facere: Primò debet rememorari omnia peccata ſua, & omne poſſe ſuum facere ad memoriam reuocãdo, quibus locis, & quibus remporibus, & quotiens per totum annum contra Deum fecerit. Secundò Deum rogare, vt ſibi reuelet, & cor ſuum illuminet ad cognoſcendum peccata ſua: & ſic accedere ad confeſſionem, etiam omnia peccata nudè, & aperte cõfiteri: ſic quòd confeſſor intelligat, nullum ex humana verecundia palliando, vel obticendo: & ſic habere sũmam ſpem de indulgentia omniũ peccatorum: quia ſi quis centum peccata mortalia commiſiſſet, & ſuam diligentiam faceret, ſcrutando ſuam conſcientiam ad recognoſcendum ſua peccata, & non poſſet plura, quam decem recognoſcere, & illa integraliter confiteretur, & libenter vellet omnia alia cõfiteri, ſi ea cognoſceret: tunc Deus omnia peccata, tàm cõfeſſa, quàm oblita ſibi indulgeret: ſic è cõtrario, ſi quis decem peccata mortalia commiſiſſet, & ſolùm nouem confiteretur, & vnum de his ſciens obticeret, nullam veniam conſequeretur.

Quem modũ debet habere pęnitens in aggrediendo confeſſionem? Reſpon. quòd penitens primò debet meditari crimina, quæ commiſit. Vnde Chryſo. inquit, Si recordaberis peccatorum tuorum, & frequẽter ea in cõſpectu Dei pronũncies, & pro eis de-

preceris, citò ea delebis. Secundò pęnitẽs debet colligere peccata propria, & non aliena in cap. confideret, de pœnitent diſtin. 5. Tertiò, debet confitens flebiliter orare. Vnde Bernar. dicit. Lachryma, & ora pro peccatis tuis, vt inuenias gratiam. Qnartò, pœnitens debet eligere Confeſſorem prudẽtem, qui ſciat diſcernere inter lepram, & lepram, ideſt, inter peccatum, & peccatum. de pœnit. diſt. 6. cap. 2. Qui confitetur, omnino Sacerdoti confiteatur meliori, quàm poteſt. Quintò, confitens debet dicere pecca ſua vni presbytero, ſecũdum Magiſt. ſent. lib. 4. ſent. d. 16. vbi inquit. Qui peccata vult redimere, caueat, ne ductus verecundia, diuidat apud ſe confeſſionẽ: ſed vt diuerſis diuerſa velit Sacerdotibus manifeſtare. Quidam enim vni cęlant, quæ alij manifeſtanda conſeruant, quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tẽdere, & ſemper venia carere: & ibidem habetur de pœniten. diſtin. 5. capitu. cõſideret. §. qui igitur peccata. Sextò, confitens non debet ſponte cęlare aliquod crimen, præcipuè mortale. Vnde Auguſt. de pœniten. diſtinctione prima. §. non ergo. Vbi eſt taciturnitas confeſſionis, non eſt ſperanda venia criminis. Qui enim timet iudicium Dei, nõ erubeſcit peccatum confiteri, ſecundum. Ioã. Chryſoſt. ſuper Matth. Perfectus timor ſoluit omnem pudorem, cõfeſſio peccati pudorem habet: Et ipſa erubeſcentia eſt grauis pœna: ideo iubemur confiteri peccata, vt erubeſcentiam patiamur pro pœna: Nam hoc ipſum eſt pars diuini iudicij, ſecundum Magiſt. ſentent. libr. 4. diſtinctio. 17. De negligentia autem oblitorum debet pœnitens grauiter dolere, & generaliter confiteri. Si verò à mente aliqua exciderint, confitetur pœnitens veritatem Deo: cum generaliter dixerit. Deus, qui noſti occulta cordis, opera mea, & delicta mea à te non ſunt abſcondita, quibus veniam largiaris. Et hæc eſt veritas confiten-

fitentis, quam diligit Deus. Ex hoc patet, quòd generalis confessio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur, secundum Magist. sent. lib.4.distin.21.

Quisquis ergo vult peccata confiteri, vt inde mereatur veniam, debet humiliter, & deuotè adire Sacerdotem, & ponat se in eius arbirrio, & acquiescat suo consilio, & cætera. Offerat Deo cor contritum. Aperiat Sacerdoti cordis secretum. Omnem verecundiam exuat in confitendo. Non erubescat dicere, quod non erubuit facere. Non cęlet peccatum. Non fileat modum. Non palliet commissum. Non modum attenuet. Non imminuat quantitatem. Non omittat qualitatem: Nam qui sic verè confitebitur, veniam consequetur. Ait enim Ambrosius. Vera confessio liberat à morte, paradisum aperit, spem salutis tribuit, nec meretur iustificari, qui in vita sua non vult confiteri. Audi Isaiã, Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris, quasi dicat, Si nõ dixeris, nõ iustificaberis: Frustramus verbũ Christi. Chrys. Peccata tua dicito, vt deleas illa, peccare non erubuisti, & confiteri erubescis, dicito in hac vita, vt in alia requiem habeas, dicito ingemiscens, & lachrymans, in Codice scripta sunt peccata tua. Augusti. ò breue verbum, peccaui, quòd aperit portas paradisi, exemplum in latrone: Confitere, & da gloriam Deo, & indica mihi, quid feceris. Vnde sciendum est, quòd multi sunt adeo simplices, nisi interrogentur, nunquam confitebuntur, & quòd maius est, multi, qui secundum seculum sapientes censentur, in pertinentibus ad confessionem ignorantes pęnitus reperientur.

Quomodo debent fieri interrogationes? Respõ. secundum S. Thom. in 4. sent. dist. 19. quòd sacerdos debet perscrutari conscientiam peccatoris in confessione, quasi medicus vulnus, & iudex causam: quia

quia frequenter præ confusione confitens taceret, interrogatus reuelat.

In interrogationibus faciendis, q̃ obseruanda sint.

Quæ sunt obseruanda in interrogationibus faciendis? Respond. secundum S. Tho. ibid. quòd primò, vt peccator interrogetur de peccatis, quæ consueuerunt in hominibus illius conditionis abunda re: nõ enim oportet, quòd à milite quæratur de peccatis clericorum, aut religiosorum, aut econuerso. Secundò, vt nõ fiat explicata interrogatio de peccatis, nisi de illis, quę omnibus manifesta sunt: de alijs autem adinuentionibus peccatorum, ita debet à longinquo fieri interrogatio, vt si commisit, dicat, & si non commisit, non addiscat. Tertiò, vt de peccatis præcipuè carnalibus non descendat nimis ad particulares circunstantias: quia huiusmodi delectabilia, quanto magis in speciali considerantur, magis concupiscentiam nata sunt mouere: vt dicitur in 3. Ethic. & ideo potest contingere, vt Confessor talia quærens, & sibi & confitenti noceat.

Quot sunt illa de quibus pœnitẽs sit interrogandus.

Quot sunt illa, de quibus pœnitens est interrogandus? Respond. q̃ sunt septem, scilicet, de iurisdictione, de cõditione, de excõicatione, de examinatione, de iteratione, de dilatione, et de variatione.

Primum est, quando pęnitens non est notus confessori: interrogandus est, de iurisdictione, id est de quo loco, vel terra sit: vt ex hoc Confessor possit intelligere, si spectat ad suam iurisdictionem: quia non potest quis soluere, vel ligare eum, qui sibi cõfitetur, nisi habeat iurisdictionem super eum: extra. de pęn. & remiss. cap. omnis, & de pœn. distin. 6. ca placuit. Nam benè aduertere debet, quantum illa se extendat. Vnde, absolutio prolata in sibi non subiectum, est nullius momẽti. Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

Secundum est, quando pœnitens non est notus confessori, interrogãdus est de cõditione, id est cuius conditionis sit: vt puta, si est clericus, vel laicus:

si solutus, vel coniugatus: cuius artis, vel officij: si ex substantia licite acquisita viuat, vel non: & sic de cæteris huiusmodi; vt sacerdos præcognita pœnitentis conditione, melius de omnibus sciat interrogare, ac cognoscere, quæ ad eum spectant. Vnde, Aug. Oportet, vt sacerdos sciat cognoscere, quicquid debet iudicare: Iudiciaria enim potestas hoc exposstulat, vt qui debet iudicare, discernat. de pœn. dist. 6. c. j.

Tertium est, quòd pœnitens interrogandus est de excõmunicatione, idest, si nouerit se ab aliquo iudice esse excommunicatum, vel si inciderit in aliquam excommunicationem iuris communis, Papalem, seu episcopalem, vel etiam in sententiam alicuius cõstitutionis synodalis, vel prouincialis, particulariter interrogando de aliquibus casibus excõmunicationum, secundum conditionem personæ, & præcipuè de constitutionibus illius diœcesis, vel Prouinciæ, vel etiam à legatis factis: & si reperiet eũ excommunicatum, antequam absoluat à peccatis, absoluat eum ab excommunicatione, si authoritatem habet: si autem remittat eum ad habentem, vt dictum est: & si talis pœnitens esset in articulo mortis, posset tunc absolui, Concil. Trid. sess. 14. ca. 17.

Quartum est, quòd pœnitens interrogandus est de examinatione, idest, si se ad confessionem præparauit, & adhibuit diligentiam in examinando conscientiam suam: monendo, vt discutiat vitam suã, discurrendo diuersas ætates, scilicet, pueritiæ, adolescentiæ, virilitatis, & senectutis. Deinde, Confessor instruat, vt consideret diuersos status, scilicet virginalem, vidualem, & matrimonialem: ac etiam diuersas fortunas, s. prosperitatis, aduersitatis, sanitatis, & infirmitatis: Postea, vt cosideret diuersa officia, & exercitia, quæ exercuit: nec non diuersas societates, quas tenuit, & diuersa loca, in quibus conuersatus est: Postremò, vt consideret diuersas culpas,

pas, quibus Deum offendit, corde cõsentiẽdo, ore loquendo, & opere adimplendo. Rom. cap. 10. hæc S. Thom. de integritate confessionis.

Quintum est, quòd pœnitens interrogandus est, de iteratione, idest, si in vltima confessione confessus fuit integrè omnia peccata sua, vel cõfessus fuit confessori, qui nõ potuit eum absoluere, vel nescivit ligare, & soluere, quia tunc teneretur iterare cõfessionem. Vnde, Augustinus ait. Qui cõfiteri vult peccata sua, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem ligare, & soluere. de pœn. dist. 6. c. qui vult.

Sextum est, quòd pœnitens interrogandus est de dilatione, idest quantùm temporis est, quòd nõ fuerit confessus: quia vt dicitur in cap. omnis. q. vnusquisque tenetur saltem semel in anno confiteri omnia peccata sua, cum peruenerit ad annos discretionis: Nam, tam puer, quàm puella possunt peccare mortaliter à septennio supra, cum tunc sint dolicapaces: vt notant Doctores, extra de delict. cap. 1.

Septimum est, quòd pœnitens interrogãdus est, de variatione, idest, de peccatorũ varietatibus: quia non solum cõfessor debet interrogare pœnitentem de mortalibus, sed etiam de circunstantijs, vt cap. omnis, de pœni & remiss. § sacerdos. Quantò altior est gradus, tantò periculosior est casus. Vnde, præcipitur cuilibet confessori, vt sit discretus, & cautus, scilicet, circa qualitates, & circunstantias peccatorum perquirendas, & discutiẽdas, aliàs cum expresso periculo damnationis sui, & sibi confitentis cõfessiones audit: iuxta illud Matth. c. 15. Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

Interrogationes quo ordine fieri debeant in confessione.

Quo ordine fieri debent interrogationes in cõfessione? Respon. quòd fieri debent de peccatis cõmunibus: vt puta, sicut est transgressio decem præceptorum: commissio septem peccatorum mortalium: abusio quinque sensuum, et de circunstantijs,

quæ mutant ſpeciem, & aliquando, quæ aggrauant notabiliter: non omnes de omnibus, ſed quilibet interrogentur de peccatis, quę conſueuerunt in hominibus illius ſtatus, & conditionis communiter reperiri, vt dictum eſt.

Circunſtantiæ confeſſionis quot ſint.

Quot ſunt Circunſtantiæ confeſſionis? Reſpondet S. Tho. 1.2.q.7.art.1. & 2. & omnes doc. in 4. ſent. d.17. q. ſunt octo, ſcilicet Quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quomodo? quando.

Quis, ſcilicet religioſus, vel ſecularis. Quid, ſcilicet ſi fecit furtum, vel homicidium. Vbi ſcilicet, in quo loco. Per quos, ſcilicet an ſolus, vel aſſociatus: per ſe, an per alium. Quoties, ſcilicet ſemel, an pluries. Cur, ſcilicet quo animo, vel qua intentione. Quomodo, ſcilicet an naturaliter, vel contra naturam. Quando, ſcilicet an die feſto, vel ieiunioru.

Circunſtantiarum ſpecies quos ſint.

Quot ſunt ſpecies Circunſtantiarum? Reſpondet quòd ſunt tres. Quædam ſunt, quę mutant ſpeciem peccati: quędam, quæ aggrauant, ſed non mutant: & quædam, quæ alleuant.

Circunſtantię, quę mutãt ſpeciem peccati, ſunt: ſicut accipere rem alienam inuito domino, eſt peccatum furti, modò iſto peccato addatur iſta circunſtantia vbi, ſcilicet q̃ accipiatur de loco ſacro, iam mutatur ſpecies peccati, quia non ſolùm eſt furtũ, imò ſacrilegium. Similiter, cognoſcere mulierem non ſuam, eſt fornicatio, addatur iſta circunſtantia, quis, ſcilicet, quòd ſit coniugata, iam eſt adulteriũ, vel quòd ſit virgo, iam eſt ſtuprum, vel quòd ſit conſanguinea, iam eſt inceſtus. Vel, addatur iſta circunſtantia, quomodo, ideſt, quòd nõ cognoſcatur modo debito, iam mutatur ſpecies, quia eſt cõtra naturam. Similiter, inebriari de ſua natura non eſt peccatum mortale: addatur iſta circunſtantia, quoties, ſcilicet, iam habet in vſu, q̃ inebriet ſe, iã eſt peccatum mortale. Similiter, alium percutere iniuriosè, eſt

eſt peccatum adatur iſta circunſtantia, quis, ſcilicet, quòd ille, qui percutitur, ſit clericus, iam mutatur ſpecies, quia ibi eſt excommunicatio: & ſic de alijs circunſtantijs.

Circunſtantiæ autem, quæ aggrauant peccatum, ſed non mutant ſpeciem peccati, ſunt: ſicut cognoſcere ſoluram non ſuam, eſt fornicatio: modò addatur iſta circunſtãtia, quando, i. q̃ cognoſcatur tempore ſacro, licet nõ mutetur ſpecies peccati, tamẽ aggrauat peccatum. Vel additur iſta circunſtantia, quid, i. quãdo fornicetur publicè, & manifeſtè, iam aggrauat peccatum, & ſic de alijs circunſtantijs.

Circũſtantiæ verò, quę alleuiant peccatum, ſunt: ſicut percutere clericum, eſt peccatum, addatur iſta circũſtantia, Cur, ſcilicet, q̃ aliquis percutiat cum ludo, & non animo nocendi, iam minuitur peccatum. Similiter, accipere rem alienam, eſt peccatum, addatur iſta circunſtantia, quando, ideſt, aliquid accipiat cum tempore neceſſitatis, minuitur peccatum, & ſic de alijs circunſtantijs. Aliqui doctores dicunt, q̃ Circunſtantiæ aggrauantes, continentur in his Verſibus.

Aggrauat ordo, locus, perſona, ſcientia, tempus,
Ætas, conditio, numerus, mora, copia, cauſa.
Eſt modus in culpa, ſtatus altus, lucta puſilla.
Quæ omnia ſic intelligi poſſunt.

Primò, aggrauat ordo, ſcilicet Subdiaconatus, diaconatus, vel presbyteratus, & huiuſmodi.

Secundò, locus, ſcilicet Sacer, vel ſi percuſſerit aliquem in loco publico, vel in foro.

Tertiò, perſona, ſcilicet matrimonio copulata, quæ minorem excuſationem habet, ſi luxurietur, quàm perſona inconiugata.

Quartò, ſcientia, quando peccatur per malitiam, & non per ignorantiam.

Quintò, tempus, ſcilicet Sacramento.

Sextò ætas, minorem enim excusationem habet senex, & decrepitus, si luxurietur, quàm iuuenis.

Septimò, conditio, videlicet, si diues furtum faciat magis peccat, quàm pauper.

Octauò, numerus, tantum enim est grauius peccatum, quantò fit frequentius.

Nonò, mora, scilicet si sterit in peccato multo tempore: vt puta viginti annis, quia hoc dicendo, comprehendit simul quadraginta peccata mortalia, quæ commisit in hoc tempore, non obediendo præceptis sanctæ malis ecclesiæ circa confessionem, et communionem.

Decimò, copia, idest quantum abstulit multum, aut paucum.

Vndecimò, causa, idest ex qua causa comedit in quadragesima carnes, scilicet propter gulam, aut infirmitatem, & sic de similibus: vel si quis offendit eum à quo nunquam offensus fuit, sed ab eo recepit beneficia.

Duodecimò, modus, tali enim modo posset quis alium persequtere, quòd eum non offenderet, sed ex solatio videretur facere, & è contrario. Item modus, idest si peccauit manifestè, aut cõtra naturam, & huiusmodi.

Tertiodecimò, status altus, idest si religiosus, vel religiosa, vel prælatus.

Quartodecimò, lucta pusilla, idest si parua tentatione stimulatus, aut nulla, sed illam à se ipso, & propria iniquitate præuenit: hæc omnia diligenter debemus cõfiteri. Vnde Aug. ad heremitas inquit: Si illis, qui vadunt ad confessionem. Primò, talis ordo tenendus est, vt peccata præmeditemur, & proferendo taliter modum, & circunstantiam peccatorum Deo, & Sacerdotibus cõfiteamur, vt à pedibus suis non onerati, sed alleuiati discedere valeamus.

Circunstã- Quę Circunstantię sunt de necessitate confitendæ,

tię, quæ sunt de necessitate confitendæ, & quæ non.

dæ, & quæ non? Respond. quòd Circunstantiæ, quę mutant speciem peccati, sunt de necessitate confiteudæ, secundum omnes doctores in 4. sentẽ. distin. 16. Vnde, non sufficit dicere in confessione, accepi alienam rem, imò si accepta fuerit de loco sacro, oportet, ꝙ exprimatur, dicendo, & accepi illud de ecclesia, vel de tali loco. Non enim sufficit dicere, peccaui cum muliere: imo oportet, quòd exprimatur, si sit coniugata, vel virgo, vel consanguinea, vel religiosa, & sic de alijs.

Circunstantiæ autem, quæ aggrauant peccatum, sed non mutant speciem peccati, est diuersitas inter doctores: Nam quidam dicunt, quòd tenentur de necessitate: Alij autem dicunt, quòd non sunt de necessitate confitendæ. Est tamen multum congruum, & vtile, quòd confiteantur, & confessores debent interrogare de huiusmodi circunstantijs, & maximè simplices.

Circunstantiæ verò, quæ alleuiant peccatum, secundum omnes doctores, vbi supra, quòd non debent confiteri, nisi fortè interrogentur ab eis.

Item, secundum Petr. de Palu. lib. 4. sentent. distinct. 16. quæst. 3 quòd circunstantiæ sunt in quintuplici differentia.

Primæ sunt, quæ nihil faciunt ad rem, quia nec aggrauant, nec alleuiant: & huius generis sunt illæ, quæ nobis important aliquam conuenientiam, aut disconuenientiam ad rectam rationem, nec ex se, nec ex suppositione: sicut furari cum dextera, vel sinistra manu. Confiteri autem huiusmodi circunstantias, non est de necessitate, quinimo superfluum est.

Secundæ Circunstantiæ sunt, quæ alleuiant, quales sunt illæ, quæ important aliquam conuenientiam, vt facere malum bona intentione: vt puta, si quis furetur, vt det pauperi, vel si quis peccet per igno-

ignorantiam, credens bene facere: & istas circunstantias confiteri est imperfectum, nisi timeret scandalum confessorum.

Tertiæ circunstantiæ sunt, quæ aggrauant, veruntamen non mutant speciem peccati: sed tantum aggrauant infra speciem peccati, sicut illæ, quæ important disconuenientiam ad rectam rationem ex suppositione: vt furari multum, est grauius, quam furari parum. Confiteri huiusmodi circunstantias secund. S. Tho. lib. 4. sent. distin. 16. quæst. 3. artic. 2. non esse de necessitate, nisi circunstantiæ, quæ ad aliud genus peccati trahunt. Tamen, eadem confiteri perfectionis est.

Quartæ circunstantiæ sunt, quæ mutant speciem peccati, sed tamen non in infinitum, vt puta, quia vtrunque peccatum est veniale, & tunc non est necesse illas confiteri, sicut neque peccata venialia.

Quintæ circunstantiæ sunt, quæ aggrauant in infinitum, & mutant speciem peccati, vt puta, furari in loco sacro. Ité cognoscere mulierẽ cõiugatã, vel sanctimonialem, vel germanam, vel affinem, vel prius cognitam à consanguineo suo, vel contra naturam, & huiusmodi: Et de talibus circunstantijs secundum omnes doctores, quòd necesse est confiteri. Item Concil. Trid. sess. 14. ca 5. & Catech. de pœn. sacr. cap. sed quoniam. Vnde, Circunstantia, à circũsto, circunstas: ideò circũstare nihil aliud est, quàm circa aliud stare. Illud autem quod circunstat, non est de essentia eius, quod stat, ideò, quæ circunstant nos, non sunt intra nos, sed extra nos: Aliquo tamẽ modo actione sua dicuntur attingere nos. Sunt igitur ex toto corde rememorandæ, ac examinandæ illæ circunstantiæ, quæ trahunt peccatum ad aliud genus, quia plerunque contingit in vno peccato eiusdẽ multas deformitates, quas peccator tenetur recognoscere, vt dictum est.

Quot

Cõditiones, quas debet habere confessio, quos sint.

Quot sunt conditiones, quas debet habere confessio? Respon. secundum S. Tho. & omnes Theol. in 4. senten. distinct. 14 quæst. vlt. articu. 4. quæstio. 3. ad 4. quòd sunt sexdecim, quæ in his versibus continentur, scilicet.

Sit simplex, humilis, confessio, pura fidelis.
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata.
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Simplex, ideſt, quòd non tecitet in confessione, nisi quod ad quantitatem peccati pertinet.

Humilis, vt. s. se miserum peccatorem cognoscat.

Pura, vt scilicet, recta sit confitentis intentio.

Fidelis, ideſt vera, & sine falsitate.

Atque frequens, ideſt, sæpè confiteatur. Istud est ab bene esse.

Nuda, vt. s. non inuoluat obscuritate verborum.

Discreta, s. vt maiora cũ maiori pudore cõfiteat.

Libens, ideſt spontanea, & non coacta.

Verecunda, vt scilicet, erubescat, & non se iactet de peccatis.

Integra, vt scilicet, non subtrahat aliquid de his, quæ sunt manifestanda.

Secreta, scilicet quantùm ad conditionem fori, in quo de occultis conscientiæ agitur.

Lachrymabilis, quo ad dolorem de peccato commisso:

Accelerata, vt scilicet, non differat de dle in diem. Hoc est de bene esse.

Fortis, vt scilicet, nihil propter verecundiam dimittat.

Et accusans seipsum, & non alium.

Et sit parere parata, scilicet Confessori.

Quot sunt conditiones, quas debet habere confessor? Respo. quòd sunt quinque, scilicet, Potestas, Scientia, Prudentia, Bonitas, & Sigillum.

Pri-

Prima conditio, quam Confessor debet habere, est potestas, scilicet ordinis, iurisdictionis, & quo ad vsum: & primo quantum ad potestatem ordinis, quia non sacerdos quamuis in necessitatis articulo audire possit confessiones, non tamen potest eum absoluere. Nam solis sacerdotibus datæ sunt claues Ecclesiæ, & potestas ligandi, & soluendi. Ioan. capitu. 20. Nam in tali casu confessionem audiens, tenetur ad seruandum sigillum. Secundò, Confessor debet habere potestatem iurisdictionis, scilicet ordinariam, & delegatam: quia non potest quis soluere, vel ligare eum, qui sibi confitetur, nisi habeat iurisdictionem super eum: & benè aduertere debet, quantum illa se extendat. Tertiò, Confessor debet habere potestatem quo ad vsum, quia excommunicatus, suspensus, & huiusmodi: etsi habeant potestatem, non tamen habent vsum talis potestatis: ex defectu enim huius potestatis, confessio redditur inualida, & mortaliter peccat sacerdos audiens confessionem, sine huiusmodi potestate.

Quãta scientia debeat esse in confessore.

Secunda conditio, quam debet habere Confessor, est scientia, quæ secundum S. Thom. in 4. sent. distint. 17. in expositione literæ: Et si non sit maior, tãta debet esse, vt sciat distinguere inter peccatum, & non peccatum: & inter veniale, & mortale, & si in aliquo esset dubitatio, sciat considerare, vt possit recurrere ad peritiores. Item, secundum Bonauentu. in 4. sentent. eadem dist. quòd tantam scientiam debet habere cõfessor, quòd sciat discernere in peccatis cõmunibus, quid veniale, & quid mortale, & quòd sciat semper ad quę peccata sua potestas se extendere possit Item, secũd. Alexand. de Ales. Scire, soluere, atque ligare, est scire illi ostendere quę requirũtur ad absolutionem à peccato, & ligare cum pęnitentia competẽti Vnde Ricar. in 4. sent. dist. 18. inquit. ꝙ sacerdos inquantum deputatus est ad celebrandum diuinum officium tantum debet habere de grammatica, vt sciat congruè, & benè verba proferre, & quòd intelligat saltem ad literam, quod legit. In quantum verò est minister sacramentorum scire tenetur quę sit cuiuscunq; sacramenti materia, & forma. Debet etiam scire modum disputandi. Inquãtum verò est doctor tenetur scire fidei erudimenta. In quantum verò est index in foro cõsciẽtię, tenetur scire discernere inter peccatum, & peccatum saltem in illis peccatis quę sunt notoria, & pęnitentem ad salutem dirigere. In alijs verò peccatis, de quibus etiam sapientes dubitant, simplex sacerdos debet habere tantam scientiam, quòd sciat de his saltem dubitare, & remittere pęnitentem ad consilium sapientioris. Nam difficile est scire omnem materiam restitutionum, contractuum, suspensionum, & huiusmodi. Vnde sciendum est, quòd Confessor quoties se ingerit ad confessiones audiẽdas, toties se offert ad respondendum de quolibet, & interdũ de casibus inopinatis, & aliàs inauditis, & de quæstionibus valde perplexis. Vnde debet Cõfessor quilibet saltem cognoscere genera peccatorum, & quę sunt mortalia, & capitalia saltem in cõmuni. Aduertendum etiã secund. Antcninum, quòd potest quis, dummodò non sit nimis imperitus in tribus casibus audire confessiones. Primus est quando periculum mortis imminet, nec alius confessor potest haberi, tunc enim quilibet confessor potest, & debet eum audire. Secundus est, quando cõfitens est peritus sufficienter, ita ꝙ doceat cõfessorem, qđ debet intelligi, si est bonę conscientię ille qui confitetur, ita ꝙ non sit verisimile, ꝙ debeat fallere cõfessorem in dicendo. Tertius est quando confitens viuit spiritualiter, & crebro confitetur, & non consueuit habere nisi venialia. Qui ergo vult rectè confiteri, quęrat sacerdotem habentem cõscientiam, & scien-

ſcientiam, quia non omni ſacerdoti eſt confitendũ, ſi non inuenitur idoneus ſcientia, & conſcientia, ſed vnus deficit in ſcientia, & alius in conſcientia. Aliqui dicunt, q̃ tutius eſt confiteri habenti ſcientiam, quàm conſcientiam, quia ſcientia eſt neceſſaria ad exequtionem ſacramenti. Alij autẽ dicunt oppoſitum, & fortè melius, quia, vt dictũ eſt, deficies in ſciẽtia, poteſt in caſu neceſſitatis ſine peccato audire confeſſionem: ſed deficiens in conſcientia, nõ poteſt ſine peccato mortali ſe intromittere, cui peccato annectitur, qui ei peccandi occaſionẽ prebet, cum poſſet ſibi aliter prouidere: vt ſup. dictum eſt.

Tertia conditio, quam debet habere Confeſſor, eſt Prudentia: Vbi ſciendum eſt, quòd Confeſſor debet eſſe prudens, ſcilicet, pœnitentem inſtruendo, intertogando, hortando, animando ad ſpem, & huiuſmodi, ſobriè inueſtigando, ne ſeipſum in tentationem præcipitet, & pœnitentem doceat peccata, quæ ignorat, & iuxta grauitatem peccatorum, & conditionem confitentium, quo ad arguendum peccata, confeſſor prudenter ſe habeat, & pariformiter quo ad omnes: ſed cum ſimplicibus ſe dulciter habeat eos diligenter de modo confitendi inſtruendo, rudes, & ruſticos, ne eorum peccata enormia reputent leuia, durius increpando, ſapientes, & eruditos vrbanius corripiendo. Induratos, & inſenſatos, acriter arguendo, & quantum fieri poteſt, verbis, & exemplis ad compunctionem inducendo, & terrorem extremi iudicij eis incutiendo: Mulieres blandis verbis, & mollibus non alliciendo, ſed potius ſeueris, & rigidis corripiendo, & quàm citius poteſt fieri, ſuperfluis colloquijs penitus reſecatis, de ipſis ſe expediendo.

Quarta conditio, quam debet habere confeſſor, eſt Bonitas, ideſt, vt ſit ſine peccato mortali: hoc eſt, vt nullum habeat peccatum mortale, de quo non

non ſit contritus: Si in mortali audit confeſſiones, mortaliter peccat, adminiſtrando ſacramentũ iſtud: quia, ſecundum S. Thom. omnis exiſtens in mortali, exhibendo ſe miniſtrum Eccleſiæ in aliquo actu, mortaliter peccat, & toties, quoties huiuſmodi actum facit: non tamen ſemper requiritur confeſſio, niſi in Euchariſtia, ſed ſufficit contritio Et ideo, qui accedit ad audiendas confeſſiones, debet prius probare ſeipſum ſaltem in generali, dicendo verè ſuam culpam de omnibus commiſſis cum vero propoſito amplius nòn peccandi mortaliter, & ſatisfaciendi Deo: & ſic contritus miniſtret Sacramentũ.

Quinta cõditio, quam debat habere Confeſſor, eſt ſigillum; Ita quòd quocũque præcepto ei facto, etiam à Papa, non debet manifeſtare, quę audiuit in confeſſione, ſecundum S. Thom. in 4. ſent. diſtin. 21. quæſtio. 2. artic. 1. quia, quantum ad hoc, nulli, niſi Deo ſubiicitur: & hoc eſt contra præceptum naturale, & diuinum, quia contra charitatem: Nam præcipitur in cap. omnis, de pœniten. & remiſſ. vbi dicit, Caueat Saeerdos omnino, ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem: Et ſi requiratur ſub quacunque pœna, an tale quid ſciat, poteſt dicere, ſe neſcire abſolutè, quia neſcit, vt homini ſubiectus, & hoc poteſt iurare, ſecundum S. Thom. ibi. ad 3. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitę ſuę ignominoſus, peregrinando pergat, de pœnit. & remiſſ. cap. omnis vtriuſque ſexus.

Confeſſio non reiterare in qbus caſibus quis teneatur.

In quibus caſibus tenetur quis reiterare confeſſionem? Reſpond. ſecundum omnes Doctores in 4. ſentent. diſtin. 17. quòd in ſex: duo ex parte confeſſoris, & quatuor ex parte confitentis.

Primus eſt, ſi Confeſſori defuit poteſtas abſoluẽdi: & hoc eſt, quando confitetur ei, qui non poteſt abſoluere, ſecundum S. Thom. & Richar. ibidem,

&

& 33.quæſt.2. cap. latronem. & arg.extra de pœnit. & remiſſ.cap.ſignificauit.

Secundus eſt,propter ignorantiam confeſſoris: vt puta,quia neſcit ligare,nec ſoluere,ſeu diſcernere inter mortale,& veniale,& conſequenter, nec ritè abſoluere.de pœnit.diſt.6.cap.qui vult.

Tertius eſt,ex parte pœnitentis,quando non cõfitetur integrè omnia peccata mortalia: & non ſolùm ſi tacuit ſcienter,ſed etiam ſi omiſit ex obliuione,ſeu ignorantia affectata, vel craſſa,vt puta, quia de peccatis ante cogitare noluit,nec adhibuit debitam diligentiam: ſecus ſi ex ignorantia probabili aliquid etiam mortale miſit, quia tunc nõ tenetur iterare, niſi qđ omittit.de pęnit. d.3.c.ſi Apoſtolus.

Quartus eſt, quando pœnitens pœnitentiam ſibi iniunctam de mortalibus ſcienter, & deliberatè abſque legitima cauſa omiſit, ſeu non compleuit, & etiam eſt oblitus: ſecus eſt de venialibus tantum. de pœnitent.diſtinctio.3. capitu.ſunt plures.& capitu ſi Apoſtolus.

Quintus eſt,cum quis fictè ad confeſſionem vadit,& ſine contritione,vel attritione debita: vt puta, quia non dolet de peccatis omnibus, vel nõ intendit in futurum abſtinere ab eis ſecundum Archi. de pœnitent.diſtin.3.cap.fin.& Hoſtien.in ſumma, tit.de pęnitent.& remiſ.

Sextus eſt, vt cum tempore,quo confeſſus fuit, erat excommunicatus: quia,ſiue ſciret ſe excommunicatum,ſiue ignoraret probabiliter,vel etiam oblitus fuiſſet, tenetur iterare confeſſionem , cum poſtea nouerit,tam de excommunicatione maiori, quàm de minori.extr.de cler.excom.mi.cap.ſi.celebrat,& ſic prima abſolutio fuit nulla.

Confiteri alteri, q̃ proprio ſacerdoti in quibus caſibus quis teneatur.

In quibus caſibus poteſt quis alteri cõfiteri , qui proprio ſacerdoti? Reſpond.ſecundum Hoſtienſem ſumma,tit.de pœnit.& remiſ.quòd in octo.

Pri-

Primus eſt, quando proprius Sacerdos eſt omnino indiſcretus,& ignarus: vt quia neſcit diſcernere inter peccatum , & non peccatum : nam qui vult confiteri, debet quærere ſacerdotem , qui ſciat ſoluere, & ligare. de pœnit. diſtinct.6.cap.qui vult. & & cap.ſi ſacerdos, & cap.placuit. Et multo magis ſi eſt ſollicitator ad malum , vel reuelator confeſſionis : quia tunc recurrendum eſt ad ſuperiorem , & petere licẽtiam alteri confitendi,ſecundum S.Tho. in 4.ſent.diſtin.17.

Secundus eſt, quando quis tranſtulit domicilium de vna parochia ad aliam , quia ſtatim efficitur Parochianus illius Eccleſiæ,ad quam ſe tranſtulit animo remanẽdi, & ſubiectus illi curato in omnibus, quæ ad ius parochiale pertinent,præter quam in decimis prædialibus, quæ regulariter illi Eccleſiæ debent dari, in cuius parochia prædia ſunt ſita. extra de parochia. cap.ſi.& 16.quæſt. 1.cap.ſi qnis laicus.

Tertius eſt, quando quis eſt vagabundus, nullibi habens,nec quærens domicilium,ſed hinc inde circumiens,talis enim poteſt vbique confiteri cuilibet ſacerdoti, nedum,quo ad celebrandum , ſed etiam, quo ad ſoluendum , & ligandum. Nam , & vagabundus criminoſus vbiq; puniri poteſt. ext. de rap. cap.1.& Monachus vagabundus vbiq; capi poteſt. 18.quæſtio 2.cap. Abbates.

Quartus eſt,cum quis proprio domicilio relicto nauigat , vel iter facit , quærens quò ſe transferat , ſecund. Richar.in 4.ſent.diſt.17. artic3. quæſtio.1.

Quintus eſt,ratione delicti, ſcilicet, quãdo quis deliquit in aliena parochia. extra de rap.cap.1.& 6. quæſtio.3.cap. placuit:quod in foro iudiciali intelligitur.16.quæſtio.1.cap.5.& Collec. in cap.omnis de pęn. & remiſ.puta, cum quis eſt excõmunicatus in loco delicti, vt fieri ſolet in furtis , & ſimilibus , Nam tunc non poteſt abſolui à proprio ſacerdote,

sed ad excõmunicatorẽ mittendus est absoluẽdus.

Sextus est, ratione studij. Nam scholares, & alij incolæ annales, & mercenarij debent confiteri sacerdoti parochiæ, quam incolunt per annum: vt dicit Innocent.dist.cap.omnis.

Septimus est, ratione necessitatis: quia in articulo mortis constitutus, siue occasione infirmitatis, siue alterius periculi, belli, maris, & huiusmodi, in absentia proprij sacerdotis, cuilibet simplici sacerdoti catholico, dummodo censura Ecclesiastica nõ ligato, confiteri potest, & ab eo absolui ab omni peccato, etiam ab excommunicatione, siue à iure, siue ab homine. extra de sepult. cap. parochiano.

Octauus est, si sacerdos nõ proprius ponat spem in ratihabitione proprij Sacerdotis: hoc tamen non tenetur, quia in talibus non habet locum ratihabitio: eod.titul.cap.actus legitimi. & cap. ratihabitionem lib.6. Vbi sciendum, secund. Hostien. quòd in omni casu, quo quis potest audire alienum parochianum, debet audiens de bene esse confitenti iniungere, quòd se repræsentet proprio sacerdoti. ar. exrr. de sent. excom cap. de cætero. & ca. ea nascitur, & cap quòd de his. & Concil. Trid. sess. 14. cap. 7.

Quis est proprius sacerdos? Respond. secundum S. Thom. in Opus. & Petr. de Palud. in 4. sen. dist. 16. quæstio. 3. arti. 1. quòd proprius sacerdos est omnis, qui habet curam alicuius ordinariam, siue delegatã in foro animę. Sed strictius accipitur proprius sacerdos ille, qui iure suo ordinario, & immediatè habet hanc curam, vt Papa, Episcopus, & Curatus Parochialis: quia his tribus immediatè quælibet anima subest, videlicet, Papæ, qui curam habet omniũ generaliter, & vbique. Episcopo proprio, quo ad suã dioceſim: & de his habetur expresse in Clement. ca. dudum, de sepult. Et proprio curato, quo ad suam parochiam. vt in cap. omnis, de pœnitent. & remiss.

Quis

Cura animarũ quid sit.

Quid est Cura animarum? Respond. secundum Innocen. quòd est potestas ligandi, & soluendi in foro pœnitentiali, & reijciendi, & recipiendi in Ecclesia, corrigendi, & puniendi excessus: Vnde sub hac intelligitur etiam interdicere, suspendere, & excommunicare, vt dictum est in Tractatu duodecimo primæ partis.

Confessor quomodo erga infirmos se habere debeat.

Quomodo Confessor se debet habere erga infirmos? Respond. quòd Confessor, cum ad infirmum pro confessione vocatur, cum omni solicitudine eum audire debet, & omni diligentia eius saluti intendere. Vnde, de pœnit. dist. 6. cap. si quis: dicitur, Quanquam periculosum est, pœnitentiam vsque ad extremum vitæ differre: Tamen nemo est desperandus, dum in hoc corpore constitutus est. ead. distin. cap. nemo. Presbyter, qui morientibus, vel in mortis periculo constitutis pœnitẽtiam negauerit, eorum animarum reus erit. 29. quæstio. 6. cap. si presbyter. & cap. sequen Facile est enim prudenti Confessori in tali casu, animam, etiam cuiuslibet magni peccatoris ad Deum conuertere, & ad omnem bonum persuadere, & disponere, ac tandem eius animam de inferno liberare.

Sacerdos quę infirmũ interrogare debeat.

Quæ sunt illa, quæ sacerdos infirmũ debet interrogare? Respond. quòd si infirmus est suæ mentis compos, debet eum inducere cum spe venię ad cõtritionem, & interrogare eum, quantum temporis est, ex quo non fuit cõfessus: & totius illius temporis, quo non est confessus, omnium peccatorum suorum ab eo exigat puram confessionem, eum interrogando in generali, vel in speciali plus, et minus, prout eius discretioni, & confitentis conditioni expedire videbitur, & infirmitatis grauitas sine multo detrimento patietur, & præcipuè de his interrogandus est: Si contentatur de omni eo, quod Deo placuerit circa ipsum disponere, siue de sani-

tate,vel infirmitate,siue de vita,siue de morte, & si doleat de omni offensa Dei,& proximi, & ei iniurias remittit,nam aliàs saluari non potest, & similibus. Si verò fuerit infirmitate grauatus, seu in periculo mortis constitutus, non est ei pœnitentia iniungenda, sed tantum innotescenda quantitas, & qualitas.26 q.6.c.si presbyter.& c.ab infirmis.Declarare tamẽ debẽt ei sacerdos. Si tu esses sanus,talem pœnitentiam tibi darem, & vsque ad tale tempus, quamuis etiam multo maiorẽ facere deberes secundum Canones;& si conualueris, facias hoc, vel illud. Si verò ad Deum migraueris, facias pro pœnitentia talem eleemosinam., vel iniungas hęredibus tuis,vel amicis,vt pro te faciant:& si hoc acceptat, securè eum absoluat:talis enim erit viatico reficiendus,& ante mortem oleo inungendus, et amicorũ orationibus,& eleemosynis adiuuandus:vt in d.ca. ab infirmis.. Si verò talis infirmus infirmitate oppressus loquelam amiserit, vel in frenesim conuersus fuerit: distingue,quia, aut talis benè viuebat,vt fidelis Christianus,singulis annis cõfitebatur, & se communicabat, & huiusmodi, licet sacramenta nõ petierit: quia talia ex insperato acciderunt: vel etiã si malus, & obstinatus diu in peccatis perseuerauerit,& à longo tempore non est confessus: petijt tamen sacerdotem pro confessione, & ostẽdit se omnia velle facere,quæ debuit,et de hoc dent testimoninm, qui eum audierunt, & periculum est in mora, quia continuò creditur morituus, in vtroq; casu talis præsupponitur contritus: Ideò aliquo de circunstantibus faciente pro eo cõfessionem generalem, sacerdos absoluat eum ab omnibus cẽluris, casibus,& peccatis iniungens aliquid circunstantibus, vel consanguineis, aut hæredibus pro anima eius faciendũ, si voluerint acceptare. Deinde proprius sacerdos ministrabit sacramentum Eucharistiæ,

stiæ,licet non sit confessus, eo q̃ non potuit 26.q. 6.cap.is, qui: nisi timeretur de eius expuitione, vel vomitu. Idem,videtur,si quis à natiuitate amẽs fuerit,nam talis potest baptizari,& ei in necessitate,sci licet,in mortis articulo constituto, Sanctum Corpus Christi dari: vt no.glo.26.quæst.cap. qui recedunt. Extrema verò vnctio omnino talibus danda est, etiam si non potuerint cõmunicare: quia licet propter frenesim non permitterent se inungi,poterunt ligari,et sibi violenter dari.secus autem de eo, qui multo tempore citra non cõfessus est,vel notorius peccator existens, subitò incurrit amentiam, vel loquelam perdidit,nec prius, vel postea ostendit signa contritionis:nam tali sacramenta non debent dari,nec in ecclesiastica sepultura sepeliri. Notandum est, q̃ ext.de pœn.& remiss.cap.cum infirmitas. Prohibetur medicis sub interminatione anathematis, ne pro corporali salute suadeant aliquid, erga quod in periculum animæ conuertatur, cum anima sit præciosior corpore. Districtè etiã ibi præcipit Papa, vt cùm cos ad infirmos vocari contigerit,ipsos ante omnia moneant,et inducant,vt medicos animarum aduocent.

Interrogationes infirmo morienti,quomodo faciendæ sint.

Quomodo faciendæ sunt Interrogationes infirmo morienti? Respon.secund. Ansel.quòd primò infirmus interrogari debet? Si credit omnia, quæ sunt fidei Christianæ;& respondeat,Credo.Secundò, si gaudet se mori in fide Christiana, & respondeat,Gaudeo. Tertiò,si recognoscit,se Deum multum offendisse: & respondeat, recognosco. Quartò,si dolet de omni Dei offensa: & respondeat,doleo. Quintò,si proponit de cętero ab omni offensa peccati mortalis abstinere: & respondeat, diuino auxilio mediante propono. Sextò,si credit meritis passionis Christi, & non propriis, ad gloriam peruenire;& respondeat,credo.Vltimò,debet sic dici,

si occurrerit tibi inimicus diabolus, semper ei opponas merita passionis Christi.

Item, secun. eundem Anselmum, Ab infirmo languente, sic debet sacerdos interrogare: Frater kætaris, quia in fide Christiana morieris? respondeat infirmus, etiam. Fateris te non ita bene vixisse, vt debuisti? respondeat etiam. Pœnitet te de hoc, & habes voluntatem emendandi te, si spacium haberes viuendi? respondeat etiam. Credis, quòd Iesus Christus filius Dei viui natus fuit ex Maria Virgine gloriosa? respondeat etiam. Credis te non posse saluari, nisi per mortem eius? respondeat etiam. Agis ei gratiam ex toto corde propter ista beneficia? respõdeat etiam. Dicat Sacerdos age dum superest in te anima tua, in eius morte sola totam fiduciam tuam pone, huic morti te totum immisce, hac te totum contege, te totum inuolue. Si Deus te iudicare voluerit propter peccata tua, dic mortem Iesu Christi Domini nostri obijcio inter me, & mala merita mea, ipsiusque mortem offero pro bono merito, quòd habere debuissem, ipsamque mortem pono inter me, & iram tuam.

Exhortetur etiam Sacerdos infirmum, vt patienter, & humiliter sustineat, & suscipiat infirmitatem sibi immissam à Deo, nam infirmitas corporis, si benè, & sine murmure toleretur, parit animæ sanitatem: Flagellum ergo Dei, ne cõtemnas, à quo solo est animæ salus, sed magis age gratias Deo te flagellanti, te corripienti: flagellat Deus omnem filium, quem recipit. ad Hebr. cap. 12.

Item contemptum vitæ præsentis, & mortis appetitum, Sacerdos infirmo tali modo, quo poterit, suadeat: vt si de vitæ huiusmodi miseræ naufragio intimè cogitares, festinanter mori in Domino concupisceres: beati enim mortui, qui in Domino moriuntur. Considera vitam præsentem, cuius

initium dolore plenum, medium, & ærumnis, & peccato infectum, finem verò, pœnam multiplicem comitantem, & vide, an potius sit appetendum benè mori, an malè viuere; nemo sine crimine viuit, ait Ecclesiast. Hoc aduertebat satis Apostolus, cum dicebat, Cupio dissolui, & esse cum Christo, multo autem melius: denique præsentis vitæ molestias quis sufficit numerare? scilicet, esurire, sitire, calere, frigescere, lassari, & alia, quasi innumerabilia, ex consnetudine quasi nobis domestica. Sunt, & alia incommoda spiritus longe gratiora, vt concupiscere, fornicari, adulterari, rapere, furari, occidere, mutilare, irasci, & odire, & alia plurima, quæ spiritum necant, à quibus omnibus per mortem liberari, cum alia via non poterit, quis sapiens non desideraret? Hinc est, quòd August. mortem sic alloquitur. O mors desiderabilis, finis omnium malorum præsentium, laborum clausula, quietis principium, quis excogitare potest vtilitates tuarum beatitudinum.

Signa p quę cognoscitur infirmus vtrũ citò morietur quæ sint.

Quæ sunt signa, per quæ cognoscitur infirmus, q̃ quàm citò morietur. Primum signum est, quando quis consideret faciem infirmi, qui si omnino dissimilis est respectu status sanitatis, signum est mortis. Secundum signum est, si infirmus vigilat, & lucem, & homines fugit, & faciem abscondere nititur, signum est mortis. Tertium signum est, si infirmus stridet dentibus in acuta passione, & est antiquus, nec hoc antea facere consueuerat, vel insanire incipit, tunc citò morietur. Quartum signum est, si nasus contrahitur, & si labia contrahuntur, signũ est mortis. Quintum signum est, si infirmus habet linguã siccam, & nigram, pustulam in lingua, hoc est signum mortis. Sextum signum est, si sternutationem non habet, cum piper, vel helleborum immittitur in nasum infirmi: quòd tamen simplices face-

re non debent, alioquin infirmum grauiter lędere poſſent, & eſt ſignum malum, ſi non ſternutat: modò in ſternutatione mouetur totum corpus hominis ab intra, & ab extra. Septimum ſignum eſt, ſi fordes aurium, quæ naturaliter ſunt amaræ, vertantur in dulcem ſaporem, eſt ſignum mortis. Octauum ſignum eſt, ſi ſudor, & anhelitus frigeſcit, & inſuper manus ipſius infirmi ſunt frigidæ, & fuſcæ, ſignum eſt mortis. Nonum ſignum eſt, ſi infirmus nec dormire, nec requieſcere poteſt, ſed iam vult hic, iam illuc, nec in vno loco manere poteſt, ſignum eſt mortis. Notandum eſt ſecundum Grego. ſuper euangelia, homil. 39. inquit, In hora mortis, Diabolus tanquam leo rugiens circundabit peccatorem, oſtendendo ei omnia peccata ſua, & adducendo eum in deſperationem, niſi ſpeciale à Deo auxilium, ſuccurſum, & confortamen habuerit, ſubtilibus, & cauteloſis, & deceptorijs argumentis ſibi realiter concludit. Vnde, ſicut quando arguens petit rationem, vel authoritatem deducit reſponſalem, ad concedendum prius negata, vel ad negandum prius cõceſſa: tunc ibi realiter concluditur. Sic verè iſto modo diabolus in hora mortis concludet peccatori, quia faciet eum negare prius conceſſa, & prius negata concedere: Nara tunc Diabolo oſtendẽte viderit peccator ſua horribilia peccata, & ſuas iniquas operationes, et pęnas inferni, quas pro illis æternaliter patietur, ſi poſſet ad vitam redire præſentem, multa concederet ſe facturum, quæ viuens facere ſe negauit, & multa ſe facere negaret, quæ prius ne dum facere conceſſerat, ſed etiam opere realiter adimpleuit. Vnde ſecundum ſententiam doctorum in hora mortis diabolus peccatori ſpecialiter tria argumenta ſubtilia faciet, vt realiter concludat, & in deſperationem deducat.

Quorum Primum erit iſtud. Tu inquit, commiſiſti

multa peccata mortalia, grauia, & horribilia, de quibus nunquam pœnituiſti: Deus iuſtiſſimus eſt, & ſicut nullum bonum dimittet irremuneratũ: ita etiam nullum malum dimittet impunitum, &c. Igitur iuſtitia Dei exigente, oportet omnino, ꝙ tu pro iſtis peccatis puniaris, ſed iam eſt vltima hora vitę tuæ, & non habes ſpacium, vt pro eis puniaris, & ſatisfacias in hac vita: igitur oportet omnino, ꝙ tu puniaris pro illis in vita futura: & cum iſta peccata tua ſint peccata mortalia, cuiuſmodi in Purgatorio non punientur ſaltem, niſi confeſſione, & cõ tritione præuia habita, quæ tibi defecerunt: igitur oportet, quòd puniantur in inferno: & cum in inferno nulla eſt redemptio, oportet omnino, ꝙ tu æternaliter damneris. Sed hic caueas de iſto argumento deceptorio, quia non valet. Et huic iſto modo reſpondeas. O maledicte diabole, ego ſcio bene, ꝙ peccata mea multa, magna, & horribilia sũt, ſicut tu dicis, quia hoc negare non poſſum. Scio etiam ꝙ Deus iuſtiſſimus eſt, & ſicut nullum bonũ dimittet irremuneratum, ita nullum malum dimittet impunitum. Sed tamen maledicte inimice, ego conſidero, ꝙ ipſe miſericors Deus, cuius miſericordia infinita excedit omnia peccata mundi, dicit Ezech. cap. 18. Nolo mortem peccatoris, ſed magis, vt conuertatur, & viuat: & ego nunc conuerto me ad miſericordiam Dei, & pro pęnitentia, & ſatisfactione affero illud ſacrificium, quod ſibi valdè acceptabile eſt pro peccatis: de quo loquitur Prophe ta in Pſal. 50. dicens: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus nõ deſpities. Iſtud ſacrificium iam offero ſibi intantum quòd pro omnibus diuitijs, quę vnquam fuerunt in mundo, nollem, iſta peccata, quæ mihi oſtendis commiſiſſe, nec ſi in mundo viuere poſſem, illa iterato committerem. Sed ſi ad vitam præſentem redire

dire poſſem, omnem pœnitentiam mihi in hac corruptibili vita, poſſibilem in ſatisfactione pro illis libenter, ac gaudenter peragerem. Et ideo maledicte diabole, licet iſta ſit vltima hora vitæ meæ, adhuc ſpero firmiter, miſericordiam à Saluatore meo obtinere: conſiderans, ꝙ ipſemet per Prophetam dicit Ezech. cap. 33. Impietas impij non nocebit ei quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua: & in confirmatione huius, ſicut manifeſtè oſtēdit euangelium, Luc. cap. 23. Latro pendens in dextero latere Chriſti in Cruce, qui in vltima hora vitæ ſuæ cum vera cordis contritione, petens miſericordiā, protinus audiuit Chriſtum, dicentem ſibi, Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo: Ex hoc planè patet maledicte diabole, ꝙ argumentum tuum non valet, nec contra me procedit.

Secundum argumentum, quod diabolus faciat contra peccatorem in hora mortis, erit iſtud: Deus nō eſt acceptator perſonarum, ſed iuſtus iudex, reddens vnicuiq; ſecundum opera ſua: ſed vt cōſtat ex fide ſcripturæ: me, qui fui glorioſiſſimus eius Angelus in cęlo, pro vnico peccato, quod commiſi, perpetuò damnauit, de cęlo expulſit, & in profundo inferni proiecit: ſed tu commiſiſti plura peccata, imo, etiam innumerabilia, & ęquè grauia, ſicut peccatum meū, quapropter ſi te ſaluaret, qui tot peccata commiſiſti, & me damnaret, qui vnicum peccatum commiſi; tunc in iudicio tuo eſſet acceptator perſonarum, fauorabilis vni, & crudelis alteri, & ſic nō iuſtus iudex: Sed hoc nullo modo poteſt, quare ſequitur ineuitabiliter, quòd ex ſua iuſtitia, oportet te omnino damnari: Sed adhuc certè iſtud argumentum non valet, & ideò meritò ad illud ſibi iſto modo reſpondeas. O maledicte diabole, concedo tibi bene, quòd Deus nō eſt acceptator perſonarum, ſed iudex iuſtus reddens vnicuiq; iuſta opera ſua, concedo etiam, ꝙ tu damnatus es pro illo vnico peccato, quod commiſiſti, & concedo inſuper, quòd ego cōmiſi inſuper multa horribilia peccata abſolutè, conſiderando actum peccati, ſecundum genus æquè grauia, ſicut peccatum, pro quo tu damnaris, ſed tamen conſiderando circūſtantias peccatorum meorum, et circunſtantias peccati tui, & cauſam: peccatum tuum vnicum grauius eſt, quā omnia peccata mea: nam tu quando feciſti, fuiſti primò creatus, & glorioſiſſimus angelus conſtitutus, & in gloria poſitus ſine gratia, ex tua propria malitia ſine inſtigatione alicuius inimici peccaſti, & continuè ex quo peccaſti tam obſtinatus es in malitia, quòd potius eligis perpetuò eſſe in pœna, quàm te ſubmittere, & miſericordiam Dei poſtulare: Sed illa peccata, quæ ego commiſi, feci ad maledictam inſtigationem tuam, qui inſidiaris mihi in die, ac nocte ex inueterata malitia, & inuidia, quam mihi habes, ex hoc, quod ego habitarem in illo loco glorioſiſſimo, à quo tu propter malitiam tuam cecidiſti, ac etiam peccata, quæ ego commiſi ad inſtigationem carnis meę, cuius ſocietatem declinare nō valeo, & inſtigationem mundi, qui ſemper eſt coram oculis meis, ac etiam de iſtis peccatis, quæ ego commiſi, cum vera cordis contritione ſubmitto me domino meo, cuius miſericordiam humiliter deprecor, & exoro conſiderans, quomodo ipſe naturam meam aſſumpſit, & mortem paſſus eſt in cruce duriſſimam, ad redimendum me, et alios per te deceptos de tua poteſtate, ad præſtādum ſuam miſericordiam omnibus, qui ſibi volunt debitè humiliari, & eius miſericordiam humiliter implorare, quare maledicte diabole, ego firmiter ſpero per miſericordiam Dei ſaluari, non obſtante multitudine peccatorum meorum, vbi tu exigente tua obſtinata malitia per illo vnico peccato, quod com-

commisisti, perpetuò damnaberis.

Tertium argumentum, quod Diabolus faciet cõtra peccatorem in hora mortis, erit hoc. Ego, inquiet, quondam eram glorioſiſſimus angelus in cęlo, cognoſcens arcana Dei, & quando ſteti in gratia, reſpiciens in libro vitæ, clarè cognoui, & vidi, qui eſſent præſciti à Deo, & qui prædeſtinati, & inter cęteros vidi te eſſe præſcitum à Deo, ſed illud, qđ eſt ſemel ſimpliciter ordinatum à Deo, non poteſt mutari, dicente ſe ipſo per Prophetam, Malach. cap. 3. Ego dominus, & non mutor. Ex quo planè ſequitur, qꝙ oportet te omnino damnari. Sed adhuc non obſtante iſto argumento nullius valoris: confortare, & ne deficias, ſed tempeſtiuè præuideas reſponſionem tuam, & dictum Prophetæ Abacuc. ca. 2. Contemplabor, vt videã, quid dicat mihi, & quid reſpondeam ad arguentem me. Vnde, & iſto modo reſpondeas ad prædictum diaboli argumentum. O falſiſſime demon, hæc ſemper fuit conſuetudo tua cum mendacio decipere hominem: nam vt teſtatur Chriſtus, Ioan. 8. tu es mendax, & pater mendacij: vnde, & cum mẽdacio tu decepiſti primos noſtros parentes in Paradiſo, vt patet Gen. cap. 3. ac etiam cum mendacio tuo propoſuiſti decepiſſe Chriſtũ, quando oſtendiſti ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, dicens: hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me, vt patet Matth. cap. 4. Et ideo maledicte diabole, non multum admiror, ſi mendacio tuo velles me decipere. Et falſiſſime demon, quòd præmiſſum ſuper totum argumentum fundaſti, ſit falſum, vbi dicis, quòd quando ſtetiſti in gratia, vidiſti, & ſciuiſti, qui eſſent damnandi, & qui ſaluandi, & inter cæteros vidiſti me eſſe damnandum. Patet ex hoc, quòd quando ſtetiſti in grãtia, tuam propriam damnationem nõ vidiſti, & à multo fortiori non vidiſti, nec cognouiſti meam damnationem: &

& ideo per toto tuo mendacio maledicto nunquã me in deſperationem deduces, ſicut intendis, ſed firmiter ſpero in miſericordiam Dei mei, cõſiderans, qꝙ propheta dicit, Deus Saluos facit ſperantes in ſe. Et ſi iſto modo reſtiteris diabolo in tribus argumẽtis prædictis, diabolus ſentiens ſe ſuperatum, vertet dorſum ſuum, & fugiet à te, dicente Apoſtolo Iacob. cap. 4. Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Exẽplum huius habemus Matth. cap. 4. ibi legitur, qꝙ poſtquam Chriſtus in tribus tentationibus reſtitit diabolo, reliquit eum diabolus, & fugit ab eo, & angeli acceſſerunt, & miniſtrabunt ei: Sic certè, et ſi benè vixeris in hac vita, & prudenter prouidearis de reſponſione tua in hora mortis: deuicto, & fugato à te diabolo, angeli, ac etiam ſaluator tuus accẽdet ad te confortandum, cuſtodiendum, & ab omnibus inimicis tuis te defendendum.

Vnde Aug. de doc. Chriſti inquit, Non poteſt malè mori, qui benè vixit: eo quòd Deus aſſiſtit cuilibet, qui fideliter obſeruat eius præcepta, & cõſilia: ſic quòd omnes aduerſarij non poſſunt in mortis articulo, ipſum deteriorando, offendere, vẽl tenere. Hæc Auguſt. Et ideò merito dicitur Eccleſiaſtici. cap. 8. Ante iudicium para iuſtitiam tibi, & antequam loquaris, diſce reſponſionem tuam.

Vnde notandum eſt, cum homo eſt in anxietate mortis, deuõtè orare debet, ſi non ore poteſt, tamẽ corde. Iſid. de ſummo bono, Melius eſt cum ſilentio cordis orare ſine ſono vocis, quam ſolis verbis, ſine intuitu mentis. Item, in agone homo debet clamare, & iſte clamor non debet fieri ore, ſed corde: quia iſte clamor, quem Deus vult habere in agone, nihil aliud eſt, niſi deſiderium cordis, quod homo debet habere pro æternis gaudijs. In agone enim quiſque abſtrahere debet ab omnibus terrenis, & corporalibus rebus, & eleuare mentem ſuam ad

Deum,

Deum,& ad cœleſtia,ſic vt vnuſquiſque poſſit dicere cum Apoſtolo, Philip ca.primo. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Item in agone homo debet flere ſaltem corde pro peccatis ſuis: Caſſiodor. ſuper Pſalm. Dominus neſcit differre, quem compuncto corde ſibi ſenſerit ſupplicare. Ezech.capit. 17. In quacunque hora peccator ingemuerit, omnium peccatorum eius amplius non recordabor. Item,in agone mortis homo debet committere animam ſuam Deo omnipotenti,qui eſt protector omnium ſperantium in ſe. Item, homo debet reddere animam ſuã ipſi Deo,qui eſt creator, & redemptor animarum noſtrarum. Vnde crucifixus habẽdus eſt iuxta infirmum, vt infirmus per ſignum crucifixi viſũm admoneatur ad meditandum paſſionem Chriſti, vt ſicut Chriſtus mortuus eſt in cruce, ſic & ipſe velit mori:etiam circa infirmum habẽda eſt aqua benedicta, & ipſe infirmus ſæpe aſpergatur propter infeſtationes dæmonum, quia in agone adſunt multi dæmones.

Item Sacerdos in agone mortis debet ſic infirmũ exhortari: Frater, ſi vis ad viſionem Dei tui peruenire,omnino oportet,vt ſis mundus in mente.Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, ait Chriſtus. Si ergo vis mundum cor, & puram conſcientiam habere, peccata tua vniuerſa confitere: oris enim confeſſio fit ad ſalutem, ait Apoſtolus. Et ſi ante hoc, aut per obliuionem,aut verecundiæ confuſionem,aliqua peccata,vel circunſtantias aggrauantes omiſiſti,truncaſti,abſcondiſti, vel minus plenè dixiſti,reſume,& confitere,quoniam in proximo eſt, vt amplius confiteri non poſſis; dic vna peccata tua, & Deus coram millibus in iudicio tegget ea.Si hic tu tegas,& abſcondas, in omnium conſpectu, ad tui confuſionem nudabuntur. Recogita ergo omnes annos tuos in amaritudine animę tuæ &

& ſi forte prius confeſſus es grauia, modò ſaltem, ſi ſuperuixeris,reliqua confitere:non ſit tua ſollicitudo de vxore, de liberis, de rebus mundialibus, ſed omnem ſollicitudinem tuam proijce in Deum, vt hortatur Beatus Petrus: non ſis immemor tuæ ſaluris,multum tempus in vanũ trãnſegiſti,nunc vna hora tibi forte ſupereſt in hac vita, vel paulo plures: hanc,vel illam,ſeu illas expende totaliter in vtilitatem animæ tuæ,& commodum:ſurge,& comede, grandis enim tibi reſtat via, ſurge de lacu miſerię,& de luto fecis ſpiritualis,ideſt, peccati per cõfeſſionem,& lotus lachrymis contritionis,comede corporis Chriſti ſacramentum, & hoc erit tibi viaticum, ideſt,via hac, qua gradieris, robur, & fulcimentum,& ambulabis per Dei gratiam in fortitudine cibi illius vſque ad montem Dei,quòd tibi concedat fidelium omnium redemptor Dei filius Ieſus Chriſtus.

Confeſſor quomodo ſe habere debeat circa abſolutionẽ peccatorũ.

Quomodo Confeſſor ſe debet habere circa abſolutionem peccatorum? Reſpon.quòd poſtquam pęnitens integrè omnia peccata ſua confeſſus fuerit: conſideret Confeſſor,ſi occurrat aliquod peccatũ, de quo pœnitens abſolui non debeat ante reſtitutionem factam, vel ſaltem ſine firmo propoſito reſtituendi, cum potuerit: & in his ita diſcretè ſe habeat,ne in deſperationẽ pęnitens inducatur. Conſideret,ſi occurrat in confeſſione aliquis caſus reſeruatus ſuperiori, ſiue ſit caſus excommunicationis maioris,ſiue propter enormitatem, vel alia cauſa reſeruata: & ſi pęnitens excommunicatus fuerit, remittat eum ad illum, qui poteſt eum ab excommunicatione abſoluere, antequã abſoluat à peccatis.Concil.Trident.ſeſſ.14.cap.7.Si verò non ſit excommunicatus, ſed habet aliquos caſus, vel peccata ſuperiori reſeruata, tunc debet eum abſoluere ab his,à quibus poteſt: deinde remittereeum ad ſu-

ſuperiorem,de reſiduo abſoluendum, informando pœnitentem, quòd illa peccata, à quibus ipſe non potuit eum abſoluere, confiteatur Epiſcopo, vel eius Vicario,& faciat ſe ab eis abſolui; nec per hoc dicitur confeſſio diuiſa,quia integrè confitetur primo, & abſoluens ſecundò confirmat, & perficit, quod inceptum erat: vel ſi confeſſus, perſona ſimplex fuerit, vadat ipſe Confeſſor, ſi poteſt, ad Epiſcopum pro authoritate obtinenda, aut ſi confitentem mittit, de eius licentia illa peccata in cedula, quam ipſemet pœnitens portet epiſcopo, vel eius Vicario,ſcribat ſub hac forma, vel ſimili, videlicet: Latorem, vel latricem præſentium pro homicidio, vel inceſtu in tali gradu commiſſo,abſoluendũ paternitati veſtræ tranſmitto, vt beneficium abſolutionis impendendo, & ſalutarem pœnitentiam iniungendo, ipſum Sanctæ Eccleſiæ reconcilietis. Et Confeſſor cautum ipſum reddat, ne illam cedulam alteri legendam tradat. Sed ſi ille non habet caſum reſeruatum,vel etiam ſi habet, & ipſe Confeſſor ab omnibus abſoluere poteſt, liberè abſoluat eum.

Vnde,ſi confitens in articulo,ſeu periculo mortis ſit poſitus,ab omnibus cenſuris, caſibus,& peccatis poterit Confeſſor eum abſoluere,& ab omni excommunicatione,ſiue à iure,ſiue ab homine,ratione neceſſitatis: ſiue occaſione infirmitatis,ſiue alterius periculi,belli,maris,& huiuſmodi,in abſentia proprij ſacerdotis, cuilibet ſimplici Sacerdoti catholico, dummodo cenſura Eccleſiaſtica non ligato:extra de ſepultu cap.parochiano. niſi ſpecialiter aliud ſit ſtatutum: vt in Excommunicationibus Bullæ cœnæ Domini.Si verò ſanus fuerit,& ligatus reperitur aliqua excommunicatione iudicis,remittat eum ad excommunicatorem,vel ad eius ſuperiorem,ad quos de iure pertinet abſolutio, ſecundum Richar.in 4.ſenten.diſtin.18.art.9.quæſt.1.Si autem ſit

ſit excommunicatus excommunicatione iuris, abſoluat eum ab ea, ſi poteſt: ſi autem non poteſt, remittat eum ad habentem authoritatem abſoluendi, vt ſupra dictum eſt. nec abſoluat eum à peccatis, priuſquam fuerit abſolutus ab excommunicatione: quia excommunicatus maiori, ſeu minori excommunicatione non eſt particeps ſacramentorum Eccleſiæ,ſecundum omnes Doctores, in 4.ſenten.diſ. 18.artic.9.quæſt.4.ſecus autẽ ſi ignoranter abſoluat.

Sacerdos ſimplex in quibus caſibus pœnitẽ abſoluere nõ poſſit, ſed ad ſuperiorẽ remittere.

In quibus caſibus ſimplex Sacerdos non poteſt pœnitentem abſoluere,ſed ad ſuperiorem remittere?Reſpondeo.ſecundum Sanct.Thom.in 4.ſententiarum diſtinctio.19.quæſtio.1.ad 3.quòd in quinq; caſibus. Primus eſt, quando eſt ſolemnis pœnitentia imponenda. Secundus eſt de excommunicatis. Tertius eſt quando inuenit irregularitatem contractam.Quartus eſt de incendiarijs. Quintus eſt quando eſt conſuetudo in aliquo Epiſcopatu, q. omnia crimina ad terrorem Epiſcopo reſeruantur. Conc. Triden.ſeſſ.14.cap.7.

Confeſſor quomodo ſe habere debeat in impoſitione pœnitentiæ.

Quomodo Confeſſor debet ſe habere in impoſitione pœnitentiæ? Reſpond. quòd Sacerdos debet ſcire,& attendere in danda pœnitentia, & res,& facultatem pœnitentis, ſicut peritus medicus conſiderat in danda medicina vires ægrotantis,ſcilicet,quęcunque medicina,ſiue pœnitentia conueniat: Et ſecundũ hoc iniungatur alijs ieiunare, alijs eleemoſinæ,alijs peregrinatio,alijs minus, proprietatem, & vires pœnitentis conſideret.Vt autem ſciatur,qualiter ſacerdos procedere debeat. Nota, quòd pro quolibet peccato mortali, deberet regulariter ſeptennis pœnitentia imponi 33. quæſt.2.c.hoc ipſum; niſi maior, vel minor inueniatur in canone expreſſa:& hoc intellige pro crimine publico:nõ eſt maior, vel minor pœnitentia, quam ſcripta reperitur, imponẽda,niſi ex magna cauſa ſuper hoc diſpenſe-

tur.extra de pęnit.& remiſſ.cap.quæſitum. Si autem fit occultum, tunc indiſtinctè pęnitentia erit arbitraria, & huiuſmodi ſeptennis pęnitentia, magis, vel minus aſpera debet imponi, ſecundum quòd maioritas criminis, vel minoritas cum cæteris circunſtantijs expoſcit: quòd ſecundum Hieronym. plus valet apud Deum mortificatio vitiorũ, quàm abſtinentia ciborum. de pęnit.diſtin.1. cap. menſuram.Concil.Trident.ſeſſ.14.cap.de ſatisfact. neceſſ. & fruct.Catech.de pęn.ſac.cap.vltim.

Et bene faceret Sacerdos, ſi diceret ita pęnitenti, tu cõmiſiſti tot, & talia peccata mortalia, pro quorum quolibet deberes ſeptennem pęnitentiam ſubire: ſed quia forte vita tua ad hoc non ſufficeret, iniungo tibi talem pęnitentiam pro omnibus, & concedo, quòd Indulgentiæ prælatorum, quas tuo labore, ſeu eleemoſinis te mereri contigerit, tibi proſint, & omnia bona, quæ facies, & mala, quæ tolerabis iniungo tibi pro pęnitentia. Item, ſi pęnitens nolit ſubire onus pęnitẽtiæ ſibi impoſitum, inducat eum ad hoc, ſuaſionibus, & exemplis oſtendendo ei, quantam pęnam ſuſtinuit primus parens cum tota poſteritate pro guſtu pomi vetiti. Exprimat ei horrorem pęnarum inferni, acerbitatem purgatorij, quod in illo purgabitur hic plenè per pęnitentiam.

Caueat Sacerdos, ne cuiquam tam grauem pęnitentiam imponat, quòd eam complere non poſſit: melius eſt enim de miſericordia rationem reddere, quàm de crudelitate: vbi enim paterfamilias largus eſt, non debet diſpenſator eſſe tenax: & ſi Dominus benignus eſt, vt quid vult ſeruus apparere auſterus? 26.quæſt.7.cap.alligant.

Caueat etiam Sacerdos ex alio latere, ne per indiſcretam pietatem, pęnitenti noceat: nam facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi.23. quæſtio. 4. cap.

4.cap. eſt iuiuſta miſericordia. Et ſicut nulli homini laudenda eſt miſericordia, ita nulli peccatori relaxanda eſt impunitas: ibidem, cap. duo iſta. Sic ergo moderatè ſe habeat ſacerdos, & prudenter, vt nullum ſinat pęccatorem à ſe decedere deſperatum propter grauitatem pęnitentiæ: ſed potius ſibi imponat pro quolibet die, dicat vnum Pater noſter, & Aue Maria: vel qualibet ſeptimana vadat ad Eccleſiam, vel aliquid leuius, quod mera ſuſcipere voluerit voluntate.

Vnde, Magiſter ſent.dicit, quòd ſi Sacerdos non iniungat pęnitentiam condignam, vel ſi iniungat dignam, & pęnitens eam non implet, non abſoluitur à tota pœna debita, ſed à tanta, quantam pęnitentiam fecit, niſi fortè propter magnitudinem cõtritionis, pars reſidua dimittatur. Catech. de ſacr. pęnit.cap.vltim.

Quæ pęnitẽtia pro ſingulis peccatis iniungenda ſit.

Quæ pœnitentia eſt pro ſingulis peccatis iniungenda? Reſpon. quòd pro quolibet peccato mortali, eſſet regulariter ſeptennis iniungenda, ſeu imponenda, vt dictum eſt.33.quæſt.2.cap.hoc ipſum, & de pœnit.diſtin.j.cap.menſuram. Sed hodie omnes pœnitentiæ ſacerdotis arbitrio taxandæ ſunt: conſideratis circunſtantijs perſonarum, & conditionũ. 26.quæſt.7.cap.tempora: & d.cap.menſuram.& ext. de pœnit.& remiſſ.cap.Deus qui, & Conc.Trid.ſeſ. 14.cap.8.Vnde ſacerdotes debent ſemper iniungere pęnitentiam per contrarium peccato: vt ſuperbo iniungenda eſt humilitas, præponens ei humilitatem Chriſti, quomodò ſe ipſum pro nobis humiliauit, deſcendens de cœlis, naturam humanam aſſumendo, vt nos perditos, ſecum traheret, & diuinitatem nobis tribueret: & etiã præponat ei caſum diaboli, qui per ſuperbiã è cœlo ad infernum cecidit.

Auaro iniungenda eſt eleemoſina: & debet inducere eum ad miſericordiam, & miſericordiæ opera

complenda informet eum de breuitate vitæ, de bonorum, & fortunæ inſtabilitate, & quomodo cum bonis commutabilibus interiret, & bonum incommutabile, felicitatem ſcilicet perpetuam, non conſequeretur: & quòd ſit memor, ſicut nudus in mundum intrauit, ita nudus reuertetur.

Luxurioſo iniungenda eſt continentia: & debet inducere eum ad ieiunia, & flagellationē corporis: vt ſic ad ſeruitutem animæ corpus ſuum redigat, & quòd præmeditetur, quale corpus ſuum erit poſt mortem, & quòd non perdat perpetuitatem vitæ per corruptibile cadauer.

Iracundo iniungenda eſt patiētia, quòd ſcilicet, omnia ferat æquo animo, & præponat ei patientiā Ieſu Chriſti, qui cum pro nobis peccatoribus pateretur, non comminabatur iudicanti ſe iniuſtè, ſed pro ſe crucifigentibus rogauit patrem, vt eis ignoſceret: & ſic inſtruat pœnitentem, vt poſſit vocari filius Dei, ſecundum illud Euangelij: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Matth. cap. 5.

Guloſo iniungendum eſt ieiunium, & debet inducere eum ad abſtinentiam obſeruādam, eo quòd nimius potus, & cibus, non ſolùm generāt corporis infirmitates, & prauos humores, verum etiam intellectus, & ingenij obtuſitatem.

Inuido iniungenda eſt Charitas proximi: & q omnes multa membra ſumus in vno corpore, ſcilicet Chriſto, & qui proximum lędit, proprium membrum lædit.

Acedioſo imponenda eſt diligentia, et boni operis operationes: & confeſſor debet incitare ad feruorem, & ſolicitudinem propriæ ſalutis, & quòd ſit ſectator bonorum operum, et adimpleat præcepta Dei ſummo labore, & firmo propoſito amando cęleſtia, & ne vagetur erga terreſtria, & efficiatur negligens diuinorum operum, & ſalubrium. Quia cōtraria contrarijs curantur. de pœnit. diſt. 2. capitu. 2.

Tamen ſciendum eſt, quòd Sacerdotes ſemper cauere debent, ne per pœnitentiam, quam iniungunt, alteri præiudicium faciant: vt viro, in præiudicium vxoris, & familiæ: aut ſeruo, in prędiudicium Domini, & huiuſmodi.

Item, caueat Sacerdos, ne pœnitentia, quam iniungit pœnitenti, ſit nimis rigida, vel arcta, ſed quòd ſit medicinalis ad diluenda peccata mortalia, non ad deſtruendum corpus, ſed etiam ſi quis ſe nimis attenuare, vel macerare voluerit per indiſcretam pœnitentiam, prohibeat Sacerdos, ne hoc faciat, quia is, qui ſe nimium affligit, ita vt mors ſequatur, homicida eſt ſuijpſius.

Item, grauior pœnitentia eſt ei imponenda, qui publicè peccat, quàm qui occultè propter ſcandalum proximi, ex peccato publico proueniens: Eſt enim ſcandalū dictum, vel factum minus rectum, præbens alijs occaſionem ruinæ. Ideò inquiratur à pœnitente, ſi peccatum ſuum fuit publicū, & multos ſcandalizauerit, ideſt taliter peccandi occaſionem dedit, & ſi ſit publica pœnitentia, videtur imponenda maior, vel minor ſecundum q plus, vel minus peccauit. Catech. de ſatisfact. ca. nunc ad tertiā. eod. tit. de pœn. ſac. Vnde Auguſt. vbi ortum eſt malum, ibi moriatur: ſi in occulto factum eſt, extinguatur per occultā pœnitentiam: ſi in publico, per manifeſtam, vt gaudeat eccleſia de conuerſo.

Vbi notandum, quòd facientes digna opera pœnitentiæ, vt ſecundum quantitatem delictorum, ſic quantitas bonorum operū. Vnde dicit Gre. hom. 4. Tantus debet quiſq; à ſe licita reſcindere, quāto ſe memini: illicita perpetraſſe. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, quia aliter non poteſtis iudicium euadere; & non ſolùm dicit fructum pœnitentiæ, ſed dignum pœnitentiæ, ſecundum peccati modum:

dum:hæc ille. Apocalipſ.cap.18.dicitur, Quantùm glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum,& luctum.Leuem, & breuem pœnitentiam iniunxit Dominus mulieri in adulterio deprehenſæ, dicens: vade, & iam amplius noli peccare. Ioan.ca.8.dicit Dominus Petro,Non dico tibi vſq; ſepties,ſedvſq; ſeptuagies ſepties:& ponitur ibi numerus determinatus pro indeterminato, ac ſi diceret,toties,quoties, vt dicit Aug.Mat. 18.vniuerſitas enim numero ſeptenario deſignatur. Reg. cap. 12. Melius eſt modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in viſceribus. Dicit Auguſt. de eccleſiaſticis dogmatibus,cap.48.Si erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt propter miſericordiam Deo rationem dare, quàm propter nimiam crudelitatem ſuccumbere pœnitentem. Si enim benignus eſt Deus, vt quid ſacerdos vult eſſe auſterus?26.quæſt.7.cap.alligant.de pœnit. diſt.6. cap. qui vult. Melius eſt Deo reddere rationem de nimia miſericordia, &c. in dict. cap. alligatur.Exemplum habemus à Chriſto,vt dicit Ray.qui nulli vnquam grauē impoſuit pœnitentiam,ſed dixit,vade,& iam amplius noli peccare vt dictum eſt. Si pœnitentiam non habueritis,peribitis; vt ſcribitur Leuit. capitu. 13. ſine qua nemo poterit videre Deum.13.quæſt.8.cap.quemadmodum. Qui vult ergo ſaluus eſſe, pœniteat, dum ſanus eſt, ſecundum Auguſt. De modo abſolutionis, dicetur in fine huius ſecundæ partis.

Canones pœnitentiales qui ſint.

Qui ſunt canones pœnitentiales; Reſpon.quòd primus eſt,vt presbyter fornicarius pœniteat annis decem.82.diſtin. cap.presbyter. Ibi etiam habetur, qualiter hoc tempore pœnitere debeat.

Secundus eſt, vt presbyter, qui cognouit filiam ſpiritualem,ſcilicet,quàm baptizauit,vel cuius confeſſionem audiuit,pœniteat annis duodecim. Epiſcopus verò, qui talia cōmiſit,pœniteat annis quindecim.cap.ſi Sacerdos: & cap. non debet.30.q.1.

Tertius eſt, vt quicunque filiam ſuam ſpiritualē, vel matrem cognouit, pœniteat annis ſeptem:& ſimiliter ei conſentientes.30.quæſt.3.c.non oportet.

Quartus eſt,vt qui contraxit cum aliqua alteri deſponſata per verba de præſenti,ipſa dimiſſa,quadraginta diebus ieiunet in pane, & aqua. & ſequentibus ſeptē annis pœniteat.ext.de ſpō.c.duo accepiſti.

Quintus eſt, vt qui cognoſcit duas commatres, vel ſorores,ad minus annis ſeptem pœniteat.30.q.4.cap.ſi presbyter.

Sextus eſt, vt qui cognouit monialem, ſiue deuotam, decem annis pœniteat: Et ſimiliter ipſa ſecundum formam traditam 27.quæſt.1. cap. de filia, & cap.deuotam.

Septimus eſt,vt qui ignoranter cognouit duas ſorores,vel matrem,& filiam,vel amitam,& neptem, pœniteat ſeptem annis.Si autem ſcienter, perpetuò priuetur coniugio.24.queſ.3.c.ſi quis cum duabus.

Octauus eſt, vt qui duxit in vxorem eam, quam polluit per adulterium,pœniteat quinque annis.31. quæſt.1.cap.ſi qua vidua.

Nonus eſt, vt qui contra naturam peccauit, ſi ſit clericus, deponatur, vel religioni tradatur: Si verò ſit laicus,à cetu fidelium,vſque ad ſatisfactionē,debet fieri alienus.ext.de exceſſ.præla.cap.clerici.

Decimus eſt:vt, qui coierit cum brutis, pœniteat pluſquam ſeptem annis,& ſimiliter pro inceſtu.32. quæſt.2.cap.hoc ipſum.

Vndecimus eſt,vt presbyter, qui intereſt clandeſtinis nuptijs,triennio ſuſpendatur:Et ſi culpa exegerit,grauius puniatur,exrr.de cland.deſpon.capit. cum inhibitio.

Duodecimus eſt, vt qui votum ſimplex violauerit,pœniteat tribus annis.37.diſt.cap.ſi vir.

Tertiusdecimus est, vt qui excommunicatus celebrauit, debeat triennio pœnitere, & feria secunda, quarta, & sexta, à vino, & carne abstinere. 11. quæst. 3. cap. de his. De pœna vero degradati: habetur. distin. 80. cap. accedens.

Quartusdecimus est, vt homicida voluntarius, sine spe restitutionis deponatur, & pœniteat septé annis. dist. 50. cap. minor.

Quintusdecimus est, vt homicida causalis pœniteat quinque annis. d. 50. c. eos, & duobus ce. seq.

Sextusdecimus est, vt si quis fecerit homicidium propter necessitatē ineuitabilem, pęniteat duobus annis. dist. 50. cap. de his clericis.

Septimusdecimus est, vt matricida pœniteat decem annis secundum formam traditam 33. q. 2. c. latorem. Vxoricidæ pęna grauior debet imponi.

Octauusdecimus est, vt qui presbyterum interfecit, pęniteat duodecim annis. ext. de pœn. & remiss. ca. 2. De pœnitentia verò, qui occidit monachum, vel clericum, subdiaconum, vel diaconum, habetur. 17 q. 4. cap. qui occiderit. De pęnitentia autem, qui machinatur in mortem Domini sui, vel in regimen eius, habetur. 23. q. vlt. § si quis.

Nonusdecimus est, vt qui iniustè alium ad mortem accusat; quadraginta diebus in pane, & aqua per septem annos ieiunet, & pęniteat, & hoc si accusatus sit occisus: Si autem tantum membrum perdiderit, triennio pœniteat, extra de accusatio. capitu. accusati.

Vigesimus est, vt qui est periurus, quadraginta diebus in pane, & aqua ieiunet, & septem annis sequentibus pœniteat: & semper debet esse in pœnitentia, scilicet interiori. 6. q. 1. c. quicunque.

Vigesimusprimus est, vt qui compulsus conditionaliter, aut non scienter periurat: si liber sit: quadraginta diebus ieiunet in pane, & aqua: si verò ser-

uus sit eius, qui coegit eum, tribus quadragesimis, & legitimis ferijs, scilicet, secunda, quarta, & sexta. 22. quæst. 5. cap. qui compulsus.

Vigesimussecundus est, vt qui iurat in manu Episcopi, vel in cruce cōsecrata, pęniteat tribus annis: Si verò in cruce nō consecrata pęniteat vno anno: Qui verò coactus, & ignorans ignorantia iuris, & postea cognoscit, pœniteat tribus quadragesimis. 22. q. 5. cap. 2. Qui verò coactus pro vita redimenda, vel quālibet causa, vel necessitate, pœniteat tribus quadragesimis. ead. quęst. cap. si quis coactus.

Vigesimustertius est, vt qui mensurat in falsa mēsura, triginta diebus in pane, & aqua ieiunet. ext. de contrahen. emp. cap. vt mensurę. De pęna falsarij literarum habetur extra eod. capitu. ad audientiam, & capitu. dura, & capitu. ad falsariorum, & de verb. signifi. cap. nouimus.

Vigesimusquartus est, vt qui frangunt solemnem pœnitentiam, siue redeundo ad priora crimina, vel similia, à communione suspendantur, à catholicorum conuiuijs separentur, & decem annis pœniteant, & communicent in fine vitæ suæ. 33. q. 2. c. de his verò. & de pęn. dist. 5. cap. si quis verò.

Vigesimusquintus est, vt qui scienter falsum iurat, vel alium iurare cogit, quadraginta diebus ieiunet in pane, & aqua, & septem sequentibus annis pęniteat. Alij etiam, si conscij fuerint, similiter pœniteant. 22. q. 5. c. si quis conuictus.

Vigesimussextus est, vt qui canit Missam, & non communicat, vno anno pœniteat, & interim Missas non cantet. de consec. d. 5. c. relatum.

Vigesimusseptimus est, vt presbyter, qui mortuū clericum inuoluit in palla altaris, decem annis, & quinque mensibus pœniteat: Diaconus verò triennio, & dimidio. de consecr. distinct. 1. capitu. nemo per ignorantiam.

Vige-

Vigesimusoctauus est, vt qui committit sacrilegium, Ecclesiam violando, vel chrisma, siue calicem sacrum pollutis manibus accipit, vel similia sacrilegia committit, septem annis pœniteat: in duobus primis non intret Ecclesiam, & vsque ad quartum non offerat, & tribus diebus in hebdomada à vino, & carnibus abstineat ieiunando: sed alia consideranda sunt, sicut hoc plenius inuenitur. 12. quæst. 2. cap. de viro.

Vigesimusnonus est, vt parentes, qui frangunt sponsalia filiorum, à communione triennio separentur, & similiter filij si sint in culpa. Si tamen filij secundum promissionem factam contraxerint, excusantur vtrique: scilicet, quo ad pœnam Ecclesiæ, sed non quo ad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium. 21. q. 3. c. si qui parentes, arg. de pœnit. dist. 1. cap. si cui.

Trigesimus est, vt qui blasphemauerit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum, & maximè Beatam Virginem, septem dominicis diebus ante fores Ecclesiæ, nudis pedibus, dum cantatur Missa, existat: et septem sextis ferijs ieiunet in pane, & aqua, & tres pauperes, si poterit, pascat: & alia, vt in c. si quis iratus. 2. q. 3. & c. statuimus, extra de maled.

Trigesimusprimus est, vt presbyter, qui reuelat confessionem, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus debeat peregrinari, de pœniten. distin. 6. cap. Sacerdos.

Trigesimussecundus est, vt qui in dicendis horis canonicis, & alijs officijs diuinis discrepat à consuetudine propriæ Metropolitanæ Ecclesiæ, sex mẽsibus priuetur à communione, si hoc accidat ex contemptu. distin. 12. cap. de his.

Trigesimustertius est, vt Episcopus, qui ordinat sine causa iusta clericum inuitum, aut reclamãtem, vel pœnitus inuitum absolutè, vno anno suspenda-

datur. distinctio. 34. capitu. 1.

Trigesimusquartus est, vt Episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, duobus mẽsibus, presbyter quatuor, diaconus tres, subdiaconus, & cæteri ad arbitrium iudicis pœniteant. 1. q. 1. c. quicquid inuisibilis.

Trigesimusquintus est, vt sortilegus, quadraginta diebus pœniteat. extra de sor. cap. requisisti.

Trigesimussextus est, vt qui videt in astrolabio, duobus annis pœniteat. extra de sor. ca. ex tuarum.

Trigesimusseptimus est, de stilla sanguinis Altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, quadraginta diebus pœniteat. de consec. dis. 2. ca. si per negligentiam.

Trigesimusoctauus est, vt qui euomit Eucharistiam propter ebrietatem, vel voracitatem: si laicus, pœniteat quadraginta diebus: si clericus, vel monachus, vel presbyter, vel diaconus, pœniteat septuaginta diebus: Si Episcopus, pœniteat nonaginta: si verò propter infirmitatem euomit, septem diebus pœniteat, de consecr. distin. 2. cap. si quis propter ebrietatem.

Trigesimusnonus est, vt qui domum, vel aream voluntariè succendit, sublata, vel incensa omnia restituat, & tribus annis pœniteat. extra de iniu. capitu. si quis domum.

Quadragesimus est, quando mus corrodit, vel comedit Eucharistiam, Sacerdos quadraginta diebus pęniteat: Si perdiderit, triginta diebus: de consecr. distin. 2. cap. qui bene.

Quadragesimusprimus est, vt qui dederit, vel acceperit communionem ab hæreticis, & nescit hoc esse prohibitum ab Ecclesia, & postea intelligit, pęniteat vno anno: Si autem sciuit, & neglexit, pęniteat decem annis: Qui verò permittit hæreticum Missam celebrare in Ecclesia Catholica per ignorã-

tiam

tiam iuris, pęniteat quadraginta diebus: Si pro reuerentia eius per annum pœniteat: si pro damnatione Ecclesiæ Catholicæ,& pro contemptu Pontificum Romanorum, proijciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, si sit impęnitens, alioquin pęniteat decem annis: Si autem relicta Ecclesia ad hæreticos transierit, & alios ad hoc induxerit, pęniteat duodecim annis, tribus extra Ecclesiam, septem inter audientes, duobus extra communionem,& sic duodecimo anno communionem, siue oblationē percipiat. 24.q.1.c.si quis dederit.

Quadragesimussecundus est, vt patronus, qui res Ecclesiæ dilapidat, vno anno pœniteat. 16.quęst. 7. capitu. filijs.

Qnadragesimustertius est: vt, qui domum suam magicis,& incantatoribus lustrat, vel aliud facit: & qui ei hoc consulit, quinque annis pęniteat. 16.q.5. c.qui diuinatores.& c.non liceat.

Quadragesimusquartus est, vt, qui pacem cum proximo suo non facere iurat, vno anno pęniteat, & ad pacem redeat. 22.q.2.c.qui sacramento.

Quadragesimusquintus est: vt pro periurio, adulterio, homicidio, dentur pro pœnitentia regulariter septem anni: & similiter, pro fornicatione, licet non ita aspera pęnitentia iniungatur. 22.q.c.prædicandum. 23.q.1.c.hoc ipsum,& §.seq.

Quadragesimussextus est: vt, qui scienter rebaptizatur, septem annis pœniteat, & feria quarta, & sexta in pane, & aqua, ieiunando tres quadragesimas faciat, & hoc si pro vitio hæresis fecerit: Si autem pro munditia, idest, pro salute corporis obtinenda: vt extra de aposta. cap.2. tribus annis pœniteat. de consecrat. distinctio. 4. cap. qui bis: & talis, qui bis baptizatur, vel confirmatur, fit de foro Ecclesiæ,& cogitur fieri irregularis. de consec. dis. 84. cap. dictum est.

Qua-

Quadragesimusseptimus est: vt qui vxorem adulteram cognoscit, antequam pęniteat, annis tribus pęniteat. 21. quæstio. 1. cap. si quis, el secundo; qui verò cognoscit eam pęnitentem ante pœnitentiam peractam, duobus annis pęniteat. eadem quæstio. cap. si quis, el primo.

Sunt plures alij casus, quos causa breuitatis prætermitto. Hi autem intelligendi sunt de pęnitentia publica, & pro peccato publico. Possunt tamen ex causa moderari, consideratis diuersis circunstantijs. Concil. Trident. sess. 14. cap. 8.

Explicit Quartus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

QVIN-

QVINTVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ professoris.

De Indulgentijs.

Indulgẽtiæ quid sit.

QVid est Indulgentia? Respon. quòd nihil aliud est, quàm remissio pœnæ pro peccatis debita. Item secun. Nauar. de Iubileo, notab. 20. nu. 1, quòd Indulgentia est remissio pœnæ temporariæ debitæ actuali peccato pœnitentis, extra sacramentalem absolutionẽ facta à prælato ecclesiæ ob rationabilem causam, eam de thesauro satisfactionum ecclesiæ compensante. Sciendum est, q̃ nomen Indulgentiæ, secun. Ardrid. cap. Indulgentiæ, de pœn. & remiss. lib. 6. est sumptum ab Indulgeo, indulges: quod verbum sumitur multis modis. Aliquando enim significat cõcessionẽ gratiæ: vnde solet dici, Indulsit mihi talem gratiam ad hoc: vt lit. pendent. cap. dilectus, de priuil. dudum. Aliquando dispensationem. 77. dist. cap. fin. in fi. de elect. dudum, il 2. Et aliquando ius commune. 33. quæst. 2. cap. interfectiones. & 35. quæst. 3. cap. de incestis. Alquando accipitur pro vacare, seu operam dare: vt dicendo iste indulget gulæ. Aliquando remittere, vel condemnare: nam dicimus, Deus

Deus peccata indulget pœnitenti. Aliquando demonstrat pœnæ remissionem: vt 2. quæst. 3. in fin. Et sic communiter accipiunt doctores, quando loquũtur de Indulgentijs, quæ dantur communiter in ecclesijs, vel personis priuatis per prælatos. Vnde vt dicit S. Thom. lib. 4. sent. dist. 20. quòd Indulgentiæ valent ad remissionem pœnæ residuæ post contritionem, & confessionem. Pro quo sciendum est, quòd in contritione, & confessione remittitur culpa, sed solutio pœnæ adhuc manet: quia secundum Mag. sen. lib. 4. distin. 14. Deus ex iustitia impunitum non dimittit delictum. Et August. Nullum malum impunitum, aut hic, aut in futuro: in purgatorio oportet nos soluere pœnam pro peccatis: & respectu talis pœnæ valent indulgentiæ, Concil. Trid. sess. 21. cap. fin. & sess. 26. in decreto de Indulgentijs.

Indulgentiæ vnde originẽ habeant.

Vnde habent originem Indulgentiæ? Respond. quòd habent ortum ex thesauro ecclesiæ, qui consistit in superabundanti merito Christi, & sanctorum, quem dedit dominus dispensandum suo Vicario, cum Petro dedit claues regni cælorum. Vbi sciẽdum est, quòd sunt quatuor thesauri ecclesiæ, vnde emanant illæ indulgentiæ. Primus est thesaurus reconditus ex superabundanti merito passionis Christi: quia illud meritum sufficiebat ad infinitos mundos, & ad infinitos homines redimendos, & de superabundanti indulgentiæ dantur.

Secundus thesaurus est genitricis Dei Mariæ, quæ nunquam venialiter, nec mortaliter peccauit, & tamen multos dolores sustinuit, & specialiter in morte filij. Luc. cap. 2. tuam ipsius animam pertransibit gladius: & de superabundantia istius thesauri dicuntur illæ indulgentiæ erogari.

Tertius thesaurus est Ioannis Baptistæ, qui in vtero sanctificatus erat: cuius cibus erant locustæ, & mel silueſtre, & vestes de pilis camelorum: & insuper

per caput eius datum est salatrici,& sanctorũ Apostolorum, & omnium martyrum, quorum sanguis pro Christo fusus plus meruit,quàm eis fuisset necessarium ad prẽmium, & de tali superfluo sumitur illud,vnde indulgentiæ dantur.

Quartus thesaurus est sanctorum confessorum, virginum, & omnium electorum, qui in ieiunijs, vigilijs,orationibus,& castigationibus, & peregrinationibus Deo fideliter seruierunt, quorum merita ita fuerunt sublimia, vt longè minora eis sufficissent ad salutem:& ideo de ipsorum superfluo ceteris peccatoribus prouidetur indulgentiæ. Sed dices: quia sancti sunt iam premiati in cœlo vltra condignum, ergo nihil remansit superfluum. Respondet S. Thom.in 4.sent.dist.29. quòd quodlibet bonum opus in charitate factum, ad duo proficit. Primò,est meritorium vitæ æternæ:& sic verum est, quòd sancti prẽmiati sunt vltra condignum: quia habent iam vitam æternam, cui nullæ dantur hic passiones condignæ,vt patet per Apostolum,dicentem, ad Roman. cap. 8.Non sunt condignæ passiones,&c.Secundò, bonum opus in charitate factum est relaxatiuũ pœnæ pro peccatis debitæ:& sic sancti per bona opera, & passiones; etiam meruerunt relaxationẽ pẽnæ pro peccatis deputatę:ideo, quo ad hoc non sunt prẽmiati, quia ipse glorioſus Dominus noster Iesus Christus peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: Et etiam gloriosa virgo Maria non peccauit venialiter,nec mortaliter:Et etiam Sanctus Ioannes Baptista non peccauit mortaliter: & Sancti Apostoli, & Sancti Martyres,& Sancti Cõfessores,& Sanctæ Virgines pauca peccata commiserunt,& tamen multa bona opera, & exercitia habuerunt, laborando, ieiunando, vigilando,castigando corpora sua; & insuper multas passiones sustinuerunt, quę pro peccatis multo

rum possent sufficere: quorum meritorum tanta est copia, ꝙ omnem pẽnam debitam nunc viuentibus excedunt,& præcipuè propter meritum Christi.

Thesaurus Ecclesiæ cui cõmissus sit, & qui habet potestatẽ expendẽdit thesaurum Ecclesiæ.

Cui commissus est thesaurus Ecclesiæ, & qui habet potestatem expendendi thesaurum Ecclesię?Respond secundum S. Thom in 4.sent.distin.23.quòd solus Papa habet potestatem plenariam super thesaurum Ecclesię: Vnde,dicitur extra de pẽnit.& remiss. c.cum ex eo. In Indulgentijs dandis summus Pontifex habet plenitudinem potestatis: Sed Episcopi habent limitatam potestatem faciendi indulgentias,non vniuersalem.

Christus quare dedit potestatem sup thesauris Ecclesiæ Vicario,scilicet Domino Apostolico, & Episcopis.

Quare Christus dedit suo Vicario,scilicet,Domino Apostolico, & Episcopis talem potestatem super thesauris Ecclesiæ? Respon. quòd quintuplici ratione. Prima ratio, vt ostendatur Dei bonitas immensa,& eius infinita misericordia: & hęc est potissima causa. Nam Deus per hoc ostendit se plus velle acceptare modicum opus ex charitate factũ idest elemosinam, orationem, peregrinationem, quàm quòd velit hominem pati pẽnam magnam inuitè.

Secunda ratio, vt homines per indulgentias moueantur ad opera pietatis exercenda,& ad venerandas reliquias Sanctorum, quæ organa spiritus sancti fuerunt:placet enim Deo honorare Sanctos, & reliquias Sanctorum: quod ostendit in hoc, quòd miracula in præsentia reliquiarum facit.

Tertia ratio, vt diuites delicati, qui de minimis pẽnis dolent valde,nõ desperent,cùm pẽnas purgatorij audiunt ita horribiles esse:dantur eis indulgẽtiæ per eleemosinarum erogationem,quod sine dolore in prẽsenti possunt efficere: & sic pẽnas purgatorij euadere in fururum.

Quarta ratio, vt pauperes consolarentur, quia cùm diuites faciunt eleemosinas, pauperes vtique consolãtur: quia Dominus solicitus est pauperum,

quòd oſtenditur in hoc.

Quinta ratio, vt Deus probaret noſtram fidem, quomodo credamus in Sanctam Eccleſiam Catholicam, & quomodo credamus, quòd Dominus dederit tantam poteſtatem, primò Beato Petro Apoſtolo ſingulariter, dicens, Matth. cap. 16. Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. Et eandem poteſtatem haberiam Dominus Apoſtolicus, quam habuit Beatus Petrus, & conſequenter alij Prælati Eccleſiæ.

Ad indulgentias conſequēdas quę requruntur.

Quæ requiruntur ad Indulgentias cōſequendas? Reſpond ſecundum S. Thom. in 4. ſenten. diſtin. 20. quòd quatuor requiruntur. Primum eſt, authoritas dantis Indulgentias: Nam Papa habet plenitudinē poteſtatis, poteſt enim centum annos, vel mille dare, imo poteſt dare Indulgentias omnium peccatorum, vel dimidiam, vel ſeptimam partem peccatorum, & breuiter, in quātum vult, poteſt dare: quia ipſe ſolus aſſumptus eſt in plenitudinē poteſtatis. cap. cum ex eo. de pęni. & remiſſ. cap. quodcunque. 24. quæſt. 1. & poteſtas eius eſt indeterminata. 2. q. 6. cap. quę ſe ſcit: & ext de auro: & vſu pall. cap. ad honorem. Legati verò domini Papę poſſunt de iure facere perpetuas Indulgentias in terminis ſuę legationis, ſicut, & perpetua ſtatuta: de off. lega. cap. vlt. in text. & in gloſſ. Archiepiſcopi etiam in ſua prouintia, & Epiſcopi in ſua diœceſi habent authoritatem limitatam. Sed Epiſcopi habent authoritatem limitatam, quando dedicatur Eccleſia, non poteſt dare vltra annum. In anniuerſario verò dedicationis, aut alia ex quacunque cauſa, non poſſunt dare Indulgentias, niſi quadraginta dierum. extr. de pen. & rem. ca. cum ex eo. Alij autem Prælati inferiores, ſiue ſeculares, ſiue regulares, vt Abbates, Præpoſiti, Decani, Priores, & huiuſmodi non poſſunt facere, aut dare indulgentias, vt not gloſſ. cap. noſtro, niſi ex ſpeciali conceſſione, aut priuilegio, vel alia cauſa

ſa legitima, puta, præſcriptione, & huiuſmodi, id ei competat, in cap. accedentibus, de exceſ. præla. Alij verò ſacerdotes etiam parochiales, ſimiliter non poſſunt dare Indulgentias publicus, & generales, tamen, ſecund. Card. in Clemen. cap. religioſi de priuil: in foro pęnitentiali poſſunt dare indulgentias illis quos poſſunt abſoluere. Archid. in cap. Deus qui, de pęnit. & remiſſ. & idem tenet gloſſ. in capit. menſuram, de Pen. diſt. 1. & Panorm. in cap. Sicut dignum. de homi. & allegat cap. quam pertinet, de pen. diſt. 1. & idem tenet Innoc. & Bernar. in cap. qđ autem, de pęnit. & remiſſ. Sed quantas, non determinatur, niſi ꝙ Innoc. dicit quòd poſſunt dare Indulgentiam annorum, vel dierum, ſicut eis videbitur, dummodò diſcretè fiat: Et idem tenet Archid. in ca. Indulgentię, de pęni. & remiſſ. lib. 6. Et ideò conſilium eſt, quòd confeſſor ſemper intendat due confitenti omnem illum indulgentiam, quam dare poteſt. Dicit autē S. Thom. in 4. ſent. diſt. 20. art. 4. quæſ. 4. quòd etiam malus Epiſcopus poteſt dare Indulgentias, quæ quidem conferuntur per poteſtatem, & iuriſdictionem prętatis eccleſię traditam: malitia autem non tollit poteſtatē, vel iuriſdictionē, ſed ſolùm hominem. Item prętatus nō dat Indulgentias, nec remittit pęnam ex ui meritoria reconditorum in theſauro eccleſię. Sicut ergo malus Epiſcopus poteſt à peccato abſoluere Subditum etiam poteſt ei indulgentiam conferre, vt etiam tenet Hoſt. in ſum. dicens, quòd Indulgentię, quas talis dat, ualēt quandiu ab eccleſia toleratur. Et facit cap. dictum eſt, 1. quæſt. 1.

Secundum eſt, cauſa rationabilis: pro quo ſciendum eſt ſecundum S. Thom. quòd cauſa quare danda ſit indulgentia, debet eſſe honor Dei, & vtilitas Eccleſiæ, ſiue vtilitas proximorū: Et quandocunq; illa concurrunt, tunc prælatus habet cauſam ſuffi-

cientem ad dandum indulgentias. Notandum est autem sec. S. Thom. in 4. sent. dist. 20. art. 3. quæst. 2. ℘ Indulgentię dantur ad supportandum infirmitatę, & declarandum diuinam benignitatem: cui dicitur Sapien. capit. 11. Misereris omnium &c. Dant ergo Indulgentię pro Dei gloria, & laude præcipuè relucet in sanctis eius, vt dicunt communiter doctores. Sancti verò honorãtur in constructione basilicarum, & commemoratione virtutum suarum. Et ideò rectè dantur Indulgentię celebrantibus earũ festa, vel his, qui intersunt prędicationibus, vel visitantibus eorum ecclesias, aut porrigentibus manus adiutrices earum constructioni, vel reparationi, & huiusmodi. Similiter dantur Indulgentię pro communi vtilitate, & defensione fidei, vel terrę sãctę. Item pro promotione studij sacrę scripturę, vel Theologię, & huiusmodi, q̃ ordinant̃ ad prędicta.

Tertium est, quòd recipiens indulgentias sit in gratia: Nam indulgentiæ non prosunt existenti in quocunque peccato mortali, de quo non est contritus, nec confessus, nec habet propositum dimittendi, nec valent excommunicato maiori excommunicatione, nisi sit absolutus.

Quartum est, quòd faciat illud, pro quo indulgẽtia datur: Nam secundum S. Thom. in 4. sent. distin. 20. indulgentia non valet ei, qui est in gratia, & libenter faceret illud, pro quo datur, & non potest: quia indulgentia datur sub hac forma, scilicet, vt faciat, vel det hoc, vel illud. Vnde, ista quatuor requiruntur ad indulgentiam consequendam: & si vnum de his quatuor defuerit, nihil consequetur.

Vbi sciendum est secundum S. Thom. in 4. sententiarum. distinctio. 24. quòd indulgentia aliquando determinata est ad tempus: puta, quicunque vadit ad talem Ecclesiam vsque ad tale tempus, habeat tantum de Indulgentia: tunc intelligitur semel tantum.

tum. Aliquando est indulgentia peremnis, sicut in Ecclesia S. Petri Romę quadraginta dierum, & tunc quoties quis vadit, toties indulgentiã consequitur.

Item, sciendum est secundum eundem S. Thom. ibidem, quòd ille, qui est vicinus Ecclesiæ, & etiam sacerdotes, & clerici consequuntur tantam indulgentiam, sicut ille, qui venit à mille dietis, quia remissio non proportionatur labori, sed meritis, quæ dispensantur, sed ille, qui plus laborat, plus acquirit de merito essentiali.

Item, sciendum secundum eundem S. Thom. ℘ quamuis religiosus sit in statu perfectionis, tamen ipse sine peccatis venialibus viuere non potest: Et ideo si aliquando propter peccatum reus sit alicuius pœnæ, potest per indulgentias ab hoc expiari. Quæ etiam si sit indulgentia de dando, possunt dare, si habent administrationem, vel aliquid dandum a suis prælatis petere.

Indulgentia quantum valeant.

Quantum valent Indulgentiæ? Respond. secundum S. Thom. quòd indulgentiæ simpliciter in tantum valent, quantum sonant. Valent igitur omnibus suscipientibus quadraginta dies Indulgentię in tantum, quantum valent eidem quadraginta dies pœnitentiæ in præsenti, non tamen æqualiter omnibus, sicut nec quadraginta dies pœnitentiæ æqualiter valent omnibus. Nam, sicut in mundo quadraginta dies pœnitentiæ plus valent vni perficienti cum maiori labore, & feruore, seu afflictione, quàm alteri cum minore, ita quadraginta dies indulgentiæ plus valent illi, qui se ad eam disponit cum maiori labore, afflictione, & feruore, seu dati quantitate, quàm alteri, qui cum minori. Vnde sequitur, quòd duo simul quadraginta dies, siue annum, siue centum, siue mille annos consequuntur, & vni delet plus pœnam purgatorij, quàm alteri: Similiter si est indulgentia ad dimi-

diam partem, vel quartam, vel ſeptimam partem peccatorum, quò ad pœnam: tum in tantum valet, quantum valet pœnitentia facta, ſufficiens pro tantorum peccatorum quantitate. Et ideo de iſta portione non habebis pęnam in hoc ſeculo, neque in futuro: quia Deus non punit bis in idipſum. Similiter etiam ſi ſonant indulgentiæ ad totum cumulum peccatorum, tunc omne debitum auferetur: nec poſt hoc amplius habebit pœnam, neque in præſenti ſeculo, neque in futuro. Vnde, Papa ex cauſa, quæ concernit honorem Dei, & vtilitatem Eccleſię, & proximorum, poteſt dare indulgentias, prout vult, vel pro toto, vel pro parte.

Quid ſit de illo, qui conſequitur generalem indulgentiam poſitam per Papam.

Quid ſit de illo, qui conſequitur generalem indulgentiam poſitam per Papam? Reſpond. ſecundum Hoſtien. quòd ſtatim ad cœlum euolat, ſi in tali ſtatu decedat: quia nullum impedimentum eſt aſcendendi in Cœlum, ex quo quis moritur in gratia, niſi ſolutio pœnæ. Et dicit S. Thom. in 4. ſententiarum diſtinctio. 20. quòd qui indulgentias ſuſcipit, non abſoluitur ſimpliciter loquendo à debito pœnæ, ſed datur ſibi de theſauro Eccleſiæ, vnde debitum ſoluat, ergo cum remiſſa eſt pœna illa tota ex theſauro Eccleſiæ per indulgentias, idem eſt, ac ſi eſſet per ipſum hominem ſoluta, & ſic iuſtitiæ Dei ſatisfactum eſt.

Indulgentiæ ad quid valent? Reſpõ. ſec. Panor. in cap. quòd autem, de pęnit. & remiſſ. vbi inquit. Quidam dicunt, quòd valent tantum, quò ad Deum nõ quò ad eccleſiam: Quò ad Deum, quoniam ſi quis ſine mortali decedat, non tamen facta condigna pęnitentia de peccatis, pęnam purgatorij minus ſentiet pro modo remiſſionis ſibi factæ in vita iſta, eccleſia tamen viuenti ob hoc debitam ſatisfactionẽ non relaxat. Alij dicunt quòd valent quò ad eccleſiam, ſed tunc tantum, cum peccatum per contritionem, vel ſatisfactionem ſufficiẽter punitum eſt, tunc enim quod ex ſuperabundanti eccleſia impoſuit, quò ad Deum, etiam quò ad eccleſiam omnino per tales remiſſiones remittitur. Alij etiam dixerũt, quòd omnino prout dantur proficiunt, & quò ad Deum, & quo ad eccleſiam, ſed qui eas faciunt, ſe onerant, tenentur enim eleemoſinis ſuis, & orationibus eas ſupplere, alioquin in purgatorio grauiter punientur. Alij dicunt, quòd valent tantum ad remiſſionem illius pœnitentiæ, quæ negligenter eſt omiſſa.

Notandum eſt ſecundum S. Thom. in 4. ſen. diſt. 45 q. Indulgentia poteſt accipi pro alio, dummodo concedens indulgentiam, exprimat; quia tunc ille, qui pro alio facit illud, qui continetur in forma conceſſionis indulgentiæ obtinebit eã. Vnde Hoſt. in ſumma inquit, quòd indulgentiæ non proſunt illis, qui non ſunt de iuriſdictione illius, qui eas conceſſit. ca quod autem, de pęnit. & remiſſ. Illi autem, qui ſunt in purgatorio, non ſunt de iuriſdictione prælatorum eccleſiæ: quia dixit dominus Petro, Matth. cap. 16. Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. quaſi diceret quod ſuper mortuos non haberet iuriſdictionem. Indirectè tamen ipſis mortuis proſunt indulgentiæ talis in quantum exiſtentes in hac vita faciunt pro eis illud, quod continetur in forma indulgentiarum, quando concedens expreſſit, quod vult, vt etiam accipi poſſit indulgentia pro defunctis. Vnde Innoc. in ead. cap. quod autem: dicit, quòd Indulgentiæ multum proſunt defunctis, ſi hoc in literis dimiſſorijs ponitur. Et San Thom. in 4. ſen. diſt. 45. art. 3. quæſt. 2. inquit, q. Indulgentiæ proſunt exiſtentibus in purgatorio, ſi hoc exprimat indulgentiæ forma: puta, ſi dicitur, quicunque fecerit hoc, vel illud; ipſe, & patet eius, vel quicunque alius amicus in purgatorio detentus,

tus, tantum de indulgentia habeat: talis indulgentia, non tantum viuo, sed etiam mortuo proderit: hoc probatur, tum ex consuetudine ecclesiæ, quæ non vult filios suos decipere: tùm quia illi, qui sunt in purgatorio sunt de foro ecclesiæ: aliàs eis ecclesiæ suffragia non prodessent: quapropter potest ecclesia transferre in eos merita communia, sicut & in viuos: hæc S. Thom. Non obstat, quia dixit dominus Petro, quodcunque ligaueris super terram, &c. Illi autem non sunt super terram: quia, vt dicit Bonauent. cum erant super terram meruerunt, vt sibi prodessent. Concord. Ricard. Alio modo si referatur hi, super terram, ad absoluendos, etiam potest intelligi de existentibus in purgatorio. Cùm enim omnes purgandi sunt intra, vel circa terram, possunt dici super terram, quia non sunt in cęlo. Sciendum est tamen, quòd ad hoc, vt indulgentia valeat pro alio, requiritur, quòd tam ille, qui accipit, quã ille pro quo accipitur, sit in statu gratiæ, aliàs non valet, neque per modum Indulgentiæ, neque per modum suffragij.

Notandum quoque est, quòd ex Indulgentijs proueniunt nobis multa bona, scilicet augmentatio gratiæ: accumulatio gloriæ: dimissio, siue absolutio pœnæ, & similia. Vnde si in indulgentiæ forma dicatur, Remittimus tot annos, vel dies de iniunctis pœnitentijs, accipiens ipsam indulgentiam, est absolutus à pœnitentia, quam tenebatur facere ex impositione confessoris, vel canonis per tot annos, vel dies. Si verò simpliciter dicatur Damus tot dies, vel annos de Indulgentia, est varia opinio Theologorum in 4. sent. distin. 20. Aliqui enim dicunt, quòd accipienti ipsam indulgentiam, remittuntur tot dies, vel anni de pœnitentia, quam tenebatur facere in hac vita pro peccatis suis. Alij autẽ dicunt, quòd remittuntur illi tot dies, vel anni de pœnitentia, & pœna, quàm pertulisset in purgatorio pro suis peccatis. Alij verò dicunt, quòd talis post acceptam illam indulgentiam, perinde est, ac si voluntariè egisset in hoc mundo pœnitentiã tot dierum, vel annorum pro suis peccatis. Pœnitentia autem etiam parua in hoc mundo pro peccatis voluntariè peracta, liberat à magna purgatorij pœna, sec. Rich. lib. 4. sent. dist. 15.

Indulgẽtiarum impedimenta quæ sint.

Quot sunt impedimenta indulgentiarum? Respond. quòd sunt quatuor. Primum est, defectus credendi: Vnde, qui non habet fidem, quòd talia sibi proficiant, non consequitur indulgentias. Vt enim dicit Aug. lib. 1. de doctrina Christiana. Christus ita dedit claues ecclesiæ, vt qui non crederent sibi peccata dimitti, nõ dimitterentur eis, et qui crederẽt, Indulgentiam perciperent. Hæc ille. Secundum impedimentum est, quando quis non est in gratia, scilicet in mortali peccato, vel etiam, quando est excommunicatus, talis non consequitur indulgẽtias, quia est sicut membrum abscissum à corpore: & sicut palmes abscissus à vite. Vnde non prosunt ei sacramenta ecclesiastica. cap. si celebrat: de cler exco. min. Sicut enim membrum à corpore separatum non suscipit beneficia corporis: ita nec excommunicatus, beneficia ecclesiæ, quia est separatus à corpore Christi. cap. engeltrudam. 3. quæst. 4. Tertium impedimentum est, quando quis non est cõfessus: Nam communiter omnes indulgentię dantur contritis, & confessis, & verè pœnitentibus. Pro quo sciendum, quòd quando quis est verè contritus, & habet propositum confitendi, & satisfaciendi: tunc Deus in illa vera contritione dimitteret sibi omnia peccata sua, & quæcunque bona opera sic talis contritus facit in illo bono proposito, etiam antequã ad confessionem veniat, & talia opera omnia, sunt Deo accepta, & sibi meritoria ad vitam æternam.

Quæ-

Quartum impedimentum est, quando quis non facit ea, propter quæ indulgentiæ datæ sunt: quamuis enim quis esset confessus, & per omnia ad indulgentias dispositus: & si non faceret ea, propter quæ Indulgentiæ datæ sunt, tunc nullo modo secundum Sanctum Thomam Indulgentias consequeretur. Sciendum est, quòd hoc nomen Indulgentia, dicitur etiam Iubileus, qui dicitur annus plenariæ remissionis, ac redemptionis, & secundum interpretationem deriuatur à Iobel: Iobel enim Hebraicè, Latinè interprætatur initium, vel remissio. Inde Iobileus, remissiuus, vel initium, dicitur, quia fiebant in eo remissiones. Secundum verò ethymologiam, dicitur à iubilo, iubilas, quia vera pœnitentia verum confert cordis iubilum. Vel quia est annus totius gaudij, & lætitiæ, in quo Indulgentia plenaria conceditur, qua animabus lætitia inerrabilis acquiritur. Vnde, hoc tempore in anno 1575. per felicem memoriam Gregorij XIII. Pontificis maximi annum sacri Iubilei per vniuersum orbem publicari iussit: quatenus fideles Christiani, imò tota Christiana religio ad satisfaciendum maximis debitis pœnarum propter innumerabilia, & grauia peccata, quibus fragiles peccatores tenentur obnoxij, ex thesauro meritorum sacratissimæ passionis Christi, & sanctorum eius, redduntur idonei. Et Indulgentia anni Iubilei, quæ habetur Romæ, in nullo differt ab Indulgentia plenaria, quæ alibi conceditur: de hoc vide Felinum in ferm. de Indulg. Et Indulgentia concessa verè pœnitentibus, & confessis prodest illis, qui sunt confessi semel in anno, & habent propositum cõfitendi. Abb. in c. omnis vtriusque sexus. & Felin. vbi sup. Et de anno Iubilei, vide extrauag. Bonifacij, quæ incipit. Antiquorum.

Sciendum est igitur, quòd quando est concessa Indulgentia plenaria ab eo, qui eam concedere po-

test, & ex rationabili causa cum debitis modis est indulta, quilibet obseruans ea, quæ in forma indulgentiæ cõtinetur, ipsam consequitur: & si tunc moreretur, statim euolaret ad cœlum sine aliqua pœna purgatorij.

Indulgẽtiã plenariã recipiẽte, quare aliquando ãbingressu Paradisi retardantur.

Quare recipientes Indulgentiam plenariam, aliquando retardantur ab ingressu Paradisi? Respõ. ꝙ propter quatuor causas. Primum est, formæ indulgentiæ taxatio: vt si dicatur: Tibi indulgentiam plenariam omnium peccatorum tuorum de pœnitentia, tibi iniuncta, indulgemus: tunc si moreretur, nõ statim euolaret ad cœlum, quia maior sibi pœnitentia fuerat iniungenda, quam fuerat iniuncta: & vigore indulgentiæ, non sibi remittitur, nisi pœna sibi iniuncta à confessore. Pro illa ergo parte pœnæ, quæ sibi debent iniungi in foro pœnitentiæ, luet in purgatorio. Secundum est, alicuius peccati omissio per obliuionem, vel per ignorantiam, scilicet non fuit de eo confessus, quando in forma indulgentiæ dicitur, quòd habeat remissionem omnium peccatorum, de quibus contritus fuerit, & confessus, quia indulgentia non extenditur ad peccata non confessa ex tali negligentia. Tertium est alicuius peccati mortalis post acceptam indulgentiam perpetratio: de illo enim licet postea confiteatur, non habet indulgentiam. Quartum est culpæ venialis inexpurgatio, ideſt quando quis moritur cum peccato veniali, de quo non est contritus, sed fixus in affectione eius. Stãt enim venialia cum gratia, quia pœna non remittitur, remanente culpa: ideò per indulgentiam non videtur remitti pœna, quòd ad ipsa peccata venialia, remanente in anima voluntate, & affectu, ac culpa ipsorum. Vnde talis decedens cum ipsis venialibus, pœna ipsorum perferret in purgatorio. Non enim est intentio ecclesiæ, seu vicarij Christi parcere, siuè remittere pœ-

nam alicuius peccati, de quo quis non sit malè cō sensus., imo affectet in illo perseuerare. Dicit autem Ricard. in 4. sent. distinct. 16. quòd si quis staret centum mille annis cum complacentia vnius peccati venialis, totidem annis staret exclusus à patria cœlesti.

Indulgentiæ plenariæ absolutionis forma quæ sit.

Quæ est forma absolutionis indulgentiæ plenariæ? Respond. quòd illa debet esse forma verborum in remissione plenaria concedenda, quam concedens indulgentia decreuit: quia minister debet exequi secundum formam mandantis, & communiter talis est secundum S. Antoninum, par. prima, titu. 10. §. 5. Authoritate sedis Apostolicæ mihi pro nunc commissa, concedo tibi plenariam remissionem omnium peccatorum tuorum, de quibus es corde contritus, & ore confessus, vel proponis confiteri, (si hoc indulgentia dicat) præterquam eorum, quæ propter confidentiam huius indulti commisisti. Et quamquā congruum sit addere, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Non est tamen necesse. Et quòd aliqui dicunt, restituo te illi innocentiæ, in qua eras, quando baptizatus fuisti, superfluum est, non tamen vitiat actum. Sed conueniens forma hæc est. Authoritate Apostolica mihi in hac parte commissa, concedo tibi plenariam Indulgentiam omnium peccatorum tuorum.

Sciendum est, quòd quando quis habet priuilegium à Papa, quòd semel possit absolui plenariè in articulo mortis, & fecit se absolui, postea liberatus est, non potest iterum in alio articulo mortis virtute dicti priuilegij absolui, nisi Papa latiorem authoritatem daret: quia priuilegia de Indulgentijs tantùm valent, quantum sonant.

Quomodò per ingressum religionis approbatæ quis plenariam remissionem omnium peccatorum consequatur.

Quomodo per ingressum religionis approbatæ consequitur quis plenariam remissionem omnium pec-

peccatorum? Respondeo, secundum S. Thom. 2. 2. quæstio. vlt. art. 3. circa finem, quòd ingrediens religionem, habet tantam indulgentiam, quantum habet pertransiens ad terram sanctam, scilicet plenariam. Vnde, vt inquit idem S. Thom. ibid. quæst. 189. art. 3. ad 3. Cùm votum religionis sit perpetuū, & maius, quàm votum peregrinationis terræ sanctæ, quod est temporale, vt dicitur in cap. Scripturæ, de vot. & vot. redemp. rationabiliter dici potest, quòd etiam per ingressum religionis aliquis consequatur remissionem omnium peccatorum. Si enim aliquibus eleemosinis factis homo potest statim satisfacere de peccatis suis, secundum illud Dani. capitu. 4. Peccata tua eleemosinis redime. & Luc. capitu. 11. Date eleemosinam, & omnia munda sunt vobis: multò magis in satisfactione pro omnibus peccatis sufficit, quòd totaliter diuinis obsequijs mancipetur per religionis ingressum, qui excedit omne genus satisfactionis, etiam publicæ pœnitentiæ, vt habetur 33. quæstio. 2. capitu. admouere: Sicut etiam holocaustum excedit sacrificium, vt Grego. dicit super Ezech. Vnde legitur in vitis patrum, quòd eandem gratiam consequuntur religionem intrantes, quam consequuntur baptizati. Si tamen non absoluerentur per hoc ab omni reatu pœnæ, nihilominus ingressus religionis vtilior est, quàm peregrinatio terræ sanctæ, quantum ad promotionem in bonum, quæ præponderat absolutioni à pœna.

sum religionis approbatæ quis plenariam remissionē omnium peccatorum consequatur.

Vbi sciendum est secundum eund. S. Thom. ibid. quæstio. vlti. art. 3. circa finem, quòd religiosus tantùm facit Donum Deo in sua professione, quòd consequitur Indulgentiam plenariam omnium suorum peccatorum à pœna, & culpa. Et ideò S Bernard in quodam sermone inquit, quòd quotiescunque se contentum reperit, quòd eam fecit, & rursus

ſus ipſam faceret, ſi non feciſſet, eandem indulgentiam plenariam abſque dubio conſequitur, quam in profeſſione habuit. Vnde non eſt neceſſe religioſis ire ad Iubileum, vel viſitandas aliquas eccleſias proficiſci pro indulgentia conſequenda, cum habeant Indulgentiam plenariam omni tempore quando volunt, & vbicunque volunt.

Explicit Quintus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

SEXTVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS *Scrutinij Sacerdotalis*

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Voto.

QVid eſt votum? Reſpondeo, ſecundum Magiſtrum ſententiarum lib. 4. diſt. 38. quòd eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ Dei ſunt, fieri debet: & fit verbis, vel ſignis. *Votum quid ſit.*

Item, ſecundum Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 88. artic. 1. quòd Votum eſt conceptio melioris propoſiti animi deliberatione firmata: & fit ex ſola cordis cogitatione. Item Votum eſt alicuius boni cum deliberatione facta promiſſio, vel Deo facta pollicitatio. 27. quæſt. 1. cap. de viduis 2. Et dicitur, boni, quia de malo, nec etiam de re bona ſine deliberatione non procedit obligatio: nam de malo quis non obligatur, quia in malè promiſſo, reſcinde fidem, & in turpi voto muta decretum. 20. quæſt. 4. ca. in malis. Dicitur, cum deliberatione: quia votum, quod facilitate animi pòtius, quàm arbitrio diſcretionis emittitur, non eſt vſquequaquam obligatorium cap. veniens.

Item, ſecundum Raym. in ſumma. quòd Votum

est alicuius boni cum animi deliberatione Deo facta promissio. Et habetur in cap.1.de vot. & vot. redemp.in glo.

Item, secundum Nauar Manu.Confess. capit.12. numero 24. quòd votum est promissio saltem interior deliberatè Deo facta de aliquo bono maiori, à superiore non reuocata.

Vbi sciendum est, quòd in hac diffinitione ponitur promissio pro genere, quia debet adesse animus obligandi seipsum, & sufficit, quòd sola mens sit interior, ideo dicitur, saltem interior, etiam si nihil dicat, aut scribat deliberatè. Ideo dicitur, quoniam promissio subita, & facta absque consideratione non sufficit, sufficit tamen tanta deliberatio, & consideratio, quanta ad peccandum mortaliter, ad merendum sufficeret: quòd enim sufficit ad obligandum diabolo, sufficit etiam ad obligandũ Deo. Glo.c.mulier.32 quæstio 2.dicitur, facta Deo, quoniam omne votum tacitè, vel expressè mediatè, vel immediatè fit Deo. Dicitur etiam in diffinitione, de aliquo bono maiori, quia propriè loquendo, voti est de meliori bono: & hoc siue sit de consilio, siue de præcepto: vnde qui vouit non peccat, quamuis de præcepto aliàs teneatur, nihilominus ita obligatur, vt si fregerit illud, non solùm transgreditur præceptum de non peccando, sed etiam de adimplendo voto. Præterea dicitur de meliori bono, quia votum faciendi aliquid, cuius contrarium, secundum se melius est, nihil valet, vt votum non ingrediendi religionem: similiter votum non obligat in impedimentum maioris boni: Vnde vouens se ducere aliquam in vxorem, non impeditur, quo minus ingredi possit religionem: similiter votum de his, quæ necessariò eueniunt, non obligat, vt votum de morie do, & materia indifferenti, vt de non eundo in ciuitatẽ Neapolis, & de huiusmodi: & de re turpi, & impos-

possibili, & re bona, in malum finem, & de non obseruandis consilijs Euangelicis, vt de non seruare castitatem: vlterius dicitur in diffinitione, à superiore non reuocata, quia vota filiorum familias, & religiosorum. & aliorum, qui alterius potestati subduntur, legitimè à suis parentibus, prælatis, alijsque superioribus irritata, non obligant. capitu. puella.20. quæst.2. Nullus enim potest per promissionem se firmiter obligare ad id, quod est in potestate alterius, sed solùm ad id, quod est omnino in sua potestate.

Quicunque autem est subiectus alicui, quantum ad id, in quo est subiectus, non est suæ potestatis facere, quòd vult, sed dependet ex voluntate alterius: & ideo non potest se per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri subijcitur sine consensu sui superioris.

Vnde dicitur Votum? Respon. secundum S. Tho. vbi supra, & in 4. senten. distin.38. quòd dicitur à voluntate, tanquam dicatur à primo mouente rationem ad vouendum. *Votum vnde dicatur.*

Quot requiruntur ad Votum? Respond. secundũ S. Thom.2.2.quæstio.88. q̃ tria ex necessitate, scilicet deliberatio volũtatis, propositum, & promissio saltem in corde. Primum est, deliberatio voluntatis: quia, qui vouet, debet prius deliberare in mente: vtrum illud, quod vouere vult, sit ei expediens: & an possit perseuerare. Secundum est, quòd propositum sit firmum: quia nõ sufficit solum propositum, etiam præcedente deliberatione, nisi sequatur promissio. Tertium est, promissio voti, scilicet, vel vocalis, aut mentalis, quæ obligat, quò ad Deum, qui solus intuetur cor. *Ad votum quot requiruntur.*

Vnde Abbas, in cap. literaturam: extra de vot. & vot. redempt. dicit, quòd in Voto possunt attendi tria, scilicet.

Initium, Confirmatio, & consummatio. Initiatur

enim Votum, cum propositum in mente seminatur, & cognoscit homo illud esse bonum, quod proponit, non tamen aliquid deliberat: ideo ex hoc non obligatur, quò ad Deum, nec quò ad Ecclesiam. Cõfirmatur, cum super proposito figitur, & firmatur deliberatio: & ex hoc obligatur, quò ad Deum. Consummatur, cum propositum deliberatum ore, vel alio actu extrinseco exprimitur: & hoc obligat, quò ad Deum, & quò ad Ecclesiam. In dubio consulat Confessor, quod tutius est.

Votum quotuplex sit.

Quotuplex est Votum? Respondeo, secundum Magistrum sentent. distinct. 38. quod duplex, scilicet Votum singulare, siuè voluntatis. Et Votum commune, siue necessitatis. Votum Commune, siue necessitatis, est illud, quod in Baptismo omnes faciunt, cum spondent per se, vel per alium renunciare Diabolo, & pompis eius, tenere fidem, seruare decalogum, & alia, sine quibus salus nõ est. de consecratio. distinctio. 4. cap. prima igitur: & ca. primum interrogetur, & 1. quæstio. 1. cap. si qui Episcopi. §. ecce. Votum autem singulare, siue voluntatis, est cum aliquis sponte promittit se facturum ali quod bonum, ad quod non tenebatur ante votum, decimaseptima, quæstione prima. capite sunt quædam. Sed post votum astringitur: sicut est votum cõtinentiæ, & abstinentię, peregrinationis, & huiusmodi: secundum Hostiens. Si quis tamen aliquid voueret, ad quod tenetur etiam sine voto, tanto grauius peccat contra faciens: quia duplici vinculo est innodatus.

Vnde notandum, q̃ Fractio voti pertinet ad infidelitatem, secundum S. Thom. 2. 2. quæstio. 88. artic. 3. Votum enim est actus latriæ. Isai. cap. 19. Colent eum in hostijs, & muneribus, & vota vouebunt Domino, & soluent. vt inquit S. Tho. vbi sup. arti. 5. & Eccl. ca. 5. Quodcunque voueris, redde, multoque melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere: ad fidelitatem enim hominis pertinet vt soluat id, quod promisit. Vnde August. in lib. de mendacio. Fides dicitur ex eo, quod fuit dicta, maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tũ ratione dominij, tum etiam ratione beneficij suscepti: & ideo maximè obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo. Fractio autem voti est quædam infidelitatis species, & propter hoc sunt vota reddẽda, quia displicet Deo infidelis promissio. Votum enim pro opere reputatur, vt in cap. qui bona agunt. 17. quæst. 1. Vbi etiam dicitur: Post votum quisq; necessariò cogitur soluere, quod vouit: Itaque cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, vt Deuteronom. cap. 23. & in Psalm. 75. Vouete, & reddite Domino Deo uestro, & Eccles. Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere.

Votũ singulare, quomodo dividatur.

Quomodo diuiditur votum singulare, siue voluntatis? Respondeo, quòd quoddam est Votum simplex, & quoddam solenne. Nam votum simplex fit mente Deo, vel nuda promissione sine solemnitate speciali. Votum verò solenne fit in conspectu Ecclesię, scilicet, quando homo actualiter se Deo dedicat per sacri ordinis susceptionem. dis. 32. cap. placuit: & distin. 27. cap. diaconi. Vel per professionem debitę regulæ debito modo factã in manu superioris, cui professio debet fieri per susceptionem sacri habitus, qui tantum datur professis. c. omnes fœminę 28. quæstio. 1. & capitu. 1. de vot. & vot. redemp.

Votum quomodo sollẽnizatur.

Quomodo Votum solennizatur? Respon. quòd per susceptionem sacri ordinis. Vel per professionem tacitam, vel expressam alicui de religionibus approbatis: & dirimit matrimonium post contractum, & est nullum. 27. q. 1. c. sicut qui clerici.

Votorum species quot sint.

Quot sunt species Votorum? Respon. secundum S. Thom. 22. quæst. 88. art. 2. & in 4. sentent. distin. 38. artic. 2. q. 1. quòd sunt duę, scilicet. Votum purum, siue absolutum; & Votum conditionatum Votum purum, siue absolutum est, cum quis vouet se factu rum aliquid absolutè, & simpliciter, sine aliqua cõditione, vel determinatione: & tunc tenetur statim adimplere, cum poterit, nisi aliud in mente habuerit, vouendo; & tunc datur ei tempus, ad arbitrium boni viri, vt votum suum impleat.

Vnde, qui vouit religionem intrare, statim tenetur, cum potest, nec sufficit intrare in fine vitę suę: quia per votum intrandi religionem, residuum vitę suę Deo dedicauit: Similiter, qui vouit cum aliqua muliere contrahere matrimonium, non sufficit semel contrahere ante mortem: quia ad hoc fit matrimonium, vt simul viuant.

Votum autem conditionatum est, cum quis promittit aliquid sub conditione: puta, si ab infirmitate liberetur, & huiusmodi: & tali conditione non existente, non tenetur, 22. quæst. 8. cap. non solum, & hoc intelligitur, siue sit conditio expressa, siue sit tacita, quę ex sui natura inest voto, vt si potero, & huiusmodi. Si tamen aliquis voueat ex duabus causis, & sub diuersis conditionibus, respiciendum est ad eius intentionem, si intendebat se obligare qualibet illarum conditionum existente.

Sunt tamen aliqua vota, quę prorsus neque probantur, neque reprobantur: vt si quis vouet die Sabbati indui albo in memoriam Virginis Marię, &c. Et redditio voti est de iure naturali, siue diuino. gl. & Doct. in cap rursus, qui clerici, vel vouentes, secundum Sanct. Thom. in 2. 2. quæst. 80. & Hostiens. in summa. titu. de Voto, §. vtrum. Et si quid possibile vouetur, vt ędificare Ecclesiam, si superueniente paupertate adimplere non potest, liberatus est à vo-

voto, secundum Sanct. Thom. in quarto sententiarum distinctio. 38. Et qui vouit ieiunare hoc anno vigiliam Sanctę Catharinę, & non seruauit, alia die votum implebit secundum Panormitan. in cap. per tuas, de Voto.

Item, vouens sub conditione, siue sit generalis, sicut sunt talia, si Deus voluerit, si vixero, si potero, & similia, quę in omni voto suhintelliguntur, licet non exprimantur. 27. quæstio. 2. cap. Beata Maria; Siue conditio sit specialis, vt puta, si filius meus conualescat, visitabo limina Apostolorum, vel simile. Si conditio non extiterit, non obligatur, sic vouens ex voto: si conditio extiterit, tenetur. extra de conditio appo. veri. de restitu. spol. intellige tamen vouentem non obligari, quando tota obligatio ponebatur in euentu conditionis: & si vouens non fuerit in culpa, quòd conditio non euenit, quia sic tenetur, & iterum, nisi propter vitandum scandalum votum fuerit adimplendum. extra de conuers. coniugit. ca. ex parte, circa finem. secundum Innocent. & Hostien.

Mulieres in partu laborantes, & alij quicunque in angustijs constituti, vouentes si habeant deliberatam intentionem obligando, obligati sunt. arg. 18. quæstio. 4. capitu sunt qui opes. secus, si subitò, & indeliberatè.

Votum de quo fieri debeat.

De quo debet fieri Votum? Respondè, secundum Sanct. Thom. secunda secundæ quæst. 88. quòd Votum non potest fieri de malo, nec de indifferenti, sed tantum de bono, & de tali bono, ad quod quis aliàs non teneretur: illud autem quod in aliquo euentu est bonum, & in aliquo est malum, non obligat, nisi pro euentu bono.

Vnde, vt ait S. Thom. vbi supra, quòd Vota illorum, qui vouerunt non comedere de capite, vel de pedibus animalis, vel non lauare manus, & huiusmodi,

modi, sunt potius deridenda, quàm seruanda, etiam si pro honore Sanctorum fiant, quia quandam superstitionem important.

Item Vota implenda sunt rationabiliter, vt natura non nimis grauetur: & quia homo in his, quæ ad seipsum pertinent de facilè fallitur: ideo Vota cum nimia carnis maceratione an seruanda sint, an prætermittenda, superioris est arbitrium requirendum: si tamen homini in seruatione voti magnum grauamen immineret, nec est facultas recurrendi ad superiorem, non debet huiusmodi votum obseruare, secundum S. Thom. vbi supra.

Item, si aliquis vouet aliquid propter duas causas, deficiente vna illarum, non est absolutus: vt puta, Fabius vult ire ad Sanctum Iacobum, quia credebat ibi inuenire germanum suum, & etiam pro peccatis suis redimendis, quamuis sciat antea iter arreptum, germanum suum esse mortuum, nihilominus tenetur propter aliam causam, secundum Raymun. hoc verum si nihilominus intendisset se obligare.

Si quis emisit duo vota inter se compassibilia, vtrunque seruari debet, nisi authoritate superioris alterum in melius commutetur: si sint incompassibilia, debet seruari, quod maius est, de reliquo satisfacere ad arbitrium prælati, secundum Sanct. Thom. vbi supra.

Item Votum non potest legitimè fieri de re inutili ad salutem, quia de oblatione promissionis, quæ nec est ad honorem Dei, nec ad vtilitatem offerentis, Deus non curat, & quamuis conscientia erronea obliget, fortè ad huiusmodi sponsiones seruandas; ita quòd contrafaciens peccat, stante tali conscientia. Error tamen ille deponendus est ad consilium boni viri, quia Deus obligationem, quæ fit per conscientiam erroneam, non acceptat. secundum Richard in 4. sentent.

Item vouens aliquod bonũ, quod est improportionatum secundum probabilem æstimationem suæ infirmitatis, facit quod non expedit sibi, nec licet, imò magis videtur illaqueare se, quàm augere securitatem de sua salute, & tale votum non habet discretionem concomitantem. secundum Richard. in 4. sentent.

Vnde, licet aliquando Votum fiat Sanctis, tamen propter Deum fit eis, & principaliter fit Deo, cum enim quis vouet visitare Ecclesiam Sancti Iacobi, promissio talis operis vocalis, vel mentalis fit Sancto Iacobo: sed obligatio ad proficiendum promissum fit Deo. Et sic quod est materiale in illo voto, fit sancto, quod est formale, fit soli Deo. secundum Ricard. in 4. sent. dist. 38.

Vbi sciendum est, quòd simpliciter Votum est alicuius boni: ideo de eo, quod malum est, simpliciter non potest fieri votum: vt si aliquis voueat se fornicari, aut hominem occidere, vel huiusmodi. In omnibus talibus decretum voluntatis est mutandum, & agenda est pœnitentia de turpi voto. Similiter votum non debet fieri de impossibilibus: vt si voueat se non moriturum. Item, non debet fieri votum de indifferenti, inquantum scilicet non est materia virtutis, vt leuare festucam, & huiusmodi. Item, non debet fieri votum de bono communi, quod est omnibus necessarium, & ad quod omnes tenétur, sicut votum baptismi, sed solùm debet fieri votum de bono supererogationis, vt religio, Ieiunium, eleemosina, peregrinatio, continentia, & huiusmodi. Nam si quis fecit votum de impossibili, non tenetur, quia ad impossibile nemo tenetur: Sed vouendo, peccauit mortaliter. Si verò fecit votum de possibili, quod postea factum est impossibile, non tenetur seruare, nisi in quantum potest: Si autem

tem omnino sit impotens, in toto liberatur, donec poterit: quòd si sua culpa impossibilitatem incurrit, grauiter peccauit, secundum Richardum, in 4. sent. dist. 38 artic. 5. quæst. 1. & tenetur facere, quod in se est, vt possit, & habere promptam voluntatem faciendi, quando poterit, secundum Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 88. artic. 3.

Item sciendum est secundum Richardum, vbi supra, quòd siquis vouit monasterium aliquod, vel religionem intrare, debet dare operam, quantũ potest, vt ibi recipiatur: & si habuit intentionem obligandi se ad religionem in generali, si ibi nõ potest recipi, tenetur aliam intrare, etiam si habuerit particularem affectionem ad vnam: Si verò solùm intendebat intrare vnam religionem, vel locum, nõ tenetur aliam intrare, si ibi recipi non potest: Si verò non appareat de eius intentione, licet optaret intrare aliquam in particulari, in hoc dubio tenetur intrare aliquam aliam religionem, si in ea recipi non valet.

Item sciendum, quòd si quis fecit votum de carnibus non comedendis, vel de non bibendo vino, & huiusmodi, & postea infirmetur, & à medicis dicatur, quòd in maximum discrimen sibi erit tale votum obseruare: Potest contrauenire, maximè ex authoritate superioris. cap. consilium. §. fin. de obseru. ieiun. Voto enim videtur inserta conditio tacita, scilicet, si necessitas non obuiet: quia, quod est licitum ex lege, fit licitum. cap. quod non est, de reg. iur.

Qui sunt illi, qui non possunt vouere? Respond. quòd illi, qui sunt in potestate alterius, nõ possunt vouere, nec per votum se obligare his, in quibus alteri sunt subiecti: sed in alijs, in quibus non subijciũtur, possunt vouere, & se per votum obligare. Vnde notandum secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 88. artic. 8. quòd sunt quædam personæ, quorum vota non

sunt obligatoria, nisi ratificentur ab illis, à quibus possunt irritari: & ideo non debent seruari, illis cõtradicentibus.

Primò, sunt Episcopi, qui sine licentia Papæ nõ possunt vouere, ita quòd dissoluatur vinculum, qđ est inter eos & ecclesiam. extra de renuncia. cap. nisi pridem. Episcopi enim sunt sponsi ecclesiæ. vt in cap. inter corporalia. extra de transl. episco. vel elec. Item, non possunt emittere vota, quæ essent in prę iudicium suæ curæ: vt in cap. magnæ. extra de vot.

Secundò, qui non possunt vouere, sunt clerici beneficiati, qui vouere nequeũt peregrinationem, aut aliud, propter quod habeant relinquere ecclesiam suam sine licentia prælati sui. vt de consecrat. distinct. 5. cap. non oportet & extra de renunc. cap. admonet. & ext. de vot. cap. magnæ. Votum tamen religionis facere possuut sine licentia episcopi. 19. quæstio. secunda, capit. duæ sunt: & sim liter de accipiendo crucem: vt extra de vot. capit. fin. Alia verò vota, quæ non vergunt in præiudicium ecclesiæ suæ: vt puta, abstinentię, & orationis dicendæ, & huiusmodi, possunt facere sine licentia Papæ, argumẽ. 8 quæstio. prima, cap. clemens: & extra de testi. cap. relatum. el 2. & extra de vot. cap. magnæ §. j.

Tertiò, non potest vouere religiosus professus circa ea, quæ sunt in præiudicium obedientiæ prælati sui: Vnde in alijs, quæ non præiudicant prælato suo, aut religioni, potest vouere, & tenetur seruare, nisi contrarietur à prælato suo: vt in glos. capit. monachis. 20. quæstio. 4. & secundum S. Thom. vbi supra. Si autem vouerit, frangendum erit, vt in eodem cap. Tantæ enim altitudinis est religionis votum, vt omnia alia vota in eo transmutari possint, extra de vot. cap. scripturæ.

Quartò, pueri ante annos pubertatis, scilicet, masculus ante decimumquartum annum, & puella an-

te duodecimum completum, non potest vouere: quia, vt plurimum patiuntur defectum rationis, & sunt in potestate parentum, vel tutorum: & ideo, si uouent, potest à parentibus, uel tutoribus irritari eorum uotum. Item, si impuber intrat religionem, patet, uel tutor potest eum reuocare infra annum. 20. quæstio. 2. capitu. puella. & extra de regu. capitu. Post annos uerò pubertatis, quò ad ea, quæ pertinèt ad personam eorum, possunt vouere, & tenentur seruare, etiam inuitis parentibus, puta, de ingressu religionis, de abstinentia, de contrahendo matrimonio, & huiusmodi: sed quantum ad illa, quæ pertinent ad dispensationem domesticam, nõ possunt sine consensu patris vouere: puta, de danda eleemosina, nisi habeat peculium castrense, vel quasi: de ipso enim possunt vouere, & tenentur seruare, etiam inuitis parentibus, quia in ipso habent plenum dominium: generaliter, non solùm pueri impuberes, sed etiam omnes alij, non habentes vsum rationis, & liberi arbitrij, non possunt vouere. cap. sicut teneor, extra de regu.

Quintò, serui non possunt vouere contra voluntatem dominorum aliquid, quod impediat eorum seruitium, vt de ingressu religionis, vel peregrinationis, & huiusmodi. 54. dist. cap. ex antiquis, & casi seruus: possunt autem vouere illa, ex quibus non fit præiudicium dominis.

Sextò, vir, seu mulier non potest vouere sine cõsensu alterius coniugis, seruare castitatem: In hoc enim est æqualis mulier viro suo. 1. Corinth. 7. cap. Tamen si aliquis coniugum vouerit castitatem, nõ potest petere debitum, licet teneatur reddere alteri petenti, cap. quidam, & cap. placet, de conuers. coniug. In alijs verò quæ pertinent ad regimen familiæ, & dispensationé domus, mulier est subiecta viro suo, & non contra: & ideo de illis mulier non po-

potest uouere sine licentia uiri sui. 23. quæstione quinta, cap. manifestum, & capit. voluit, & cap. mulierem. Ideo, non potest vouere, facere eleemosinã de rebus viri: In alijs verò, ex quibus non fit præiudicium viro, potest vouere: tamen si maritus nolit, tenetur frangere. Vir quoque non potest facere votum, per quod generetur præiudicium vxori, quò ad debitum reddendum: quia, vt supra dictum est, quò ad hoc sunt pares: capitulo gaudemus, de diuor. Sciendum est autẽ, quòd si vxor vouerit facere eleemosinam de re propria, in qua vir nihil iuris habet, vt sunt bona paraphernalia, debet adimplere votum, etiam non consentiente viro, cum ei nullum ex hoc præiudicium subsequatur. Vnde Paraphernalia bona, vel res paraphernales dicuntur res, quas mulieres iuxta dotem inferunt in domum viri, à para ideſt iuxta, & pherna, quod est dos, uel donatio. Inde Paraphernale dicitur quicquid mulier habet vltra dotem vndecunque.

In Votis dispẽsare vel ea cõmutare qs possit.

Quis potest in votis dispensare, vel ea commutare? Respond. secundum S. Thom. secunda secundæ. quæstio. 88. artic. 12. quòd summus Pontifex, qui gerit plenariè vicem Christi in tota ecclesia; ipse habet plenitudinem dispensandi in omnibus dispensabilibus votis. Episcopis verò committitur dispensatio in votis, quæ communiter fiunt, & indigent frequenti dispensatione, vt habeant de facili homines, ad quos recurrant: sicut sunt vota communium peregrinationum. argumen. ad hoc, extr. de vot. capit. 1. Vnde Dispensatio est iuris communis prouida relaxatio, vtilitate seu necessitate pensata, secund. Gul. in spec. tit. de dispen. Vel sic, est rigor iuris per eum, ad quem spectat canonicè facta, relaxatio, 1. quæstio. 7. capitu. nisi rigor. & capitu. sequen.

Notandum est circa dispensationem votorum, se-

ſecundum Hoſtien. quòd quandocunque aliquis vouet, vel promittit aliquid facere, quo facto: vel aliquid non facere, quò non facto, cædit in detrimẽtum ſalutis animæ, vel corporis, vel peccatum mortale incurritur, non eſt ſeruandum votum, nec iuramentum, nec pactum, nec conſuetudo, nec lex, nec præceptum, nec aliquod aliud vinculum firmitatis. 22. quæſtio. 4. §. iuramentum. cap. innocens, & cap. inter cætera. & extra de iureiuran. cap. quantum. Si verò uotum eſt licitum authoritate ſuperioris, et cauſa poteſt diſpenſari, ſeu commutari. ext. de uot. & uoti redemp. cap. primo, ubi patet, quòd Epiſcopus, uel eo ſuperior poteſt omnia uota ex cauſa diſpenſare, uel commutare in melius, præter ea, quæ ſunt ei expreſsè prohibita, & Papæ reſeruata, quæ ſunt quatuor. Primum eſt, uotum continentiæ, ſeu caſtitatis, uel religionis, q̃ ſolus Papa poteſt diſpẽſare ex magna cauſa, & propter maius bonum, ut dicit Hoſtienſ. dict. c. 1. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare ſuper uoto de nõ petendo debitum coniugale. Secundum eſt, uotum ultramarinum. extra de uot. & uot. redemp. cap. ex multa. Tertium eſt, uotum de uiſitando limina Apoſtolorum Petri, & Pauli. Quartum eſt, uotum Sancti Iacobi. Hæc quatuor reſeruantur Papæ de conſuetudine curiæ. Cęteri uerò prælati, & Confeſſores, Epiſcopo inferiores, licẽt à peccato tranſgreſſionis uotorum poſſint abſoluere, cum nõ ſit de caſibus reſeruatis: uota tamẽ de iure communi nõ poſſunt diſpenſare, nec commutare, & ſic de conſuetudine ſeruatur, vt dicit Hoſtien. Exceptis tamen prælatis religioſis, qui diſpenſare poſſunt in votis ſubditorum ſuorum, vt dictũ eſt. Nam omne votum, quod quis fecerit in ſęculo, ſi ingrediens religionem actualiter, ſeu habitualiter intendit illi voto, quod fecerat, amplius non tenetur, votum ipſum commutatur in votum religionis,

nis, & in ipſo ingreſſu liberatur: extra de vot. & vot. redemp. cap. ſcripturæ. Si verò actualiter, ſeu habitualiter intendit, ingrediendo religionem, etiam obligari ad illa, remanet obligatus, tamen poſtquã deuenerit hoc ad notitiam prælati ſui, ipſum ab illis abſoluere poterit, præcipuè ſi tempore profeſſionis eius prælatus hoc ignorabat. ſecundum Richar. in quarto ſententiarum diſtin. 38. artic. 8. quæſt. 2.

Quomodo debet fieri cõmutatio Voti? Reſpondet ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundę queſt. 88. artic. 10. q̃ conuenienter in voto poteſt fieri diſpenſatio, ſi commutetur in aliquid, quod ſit magis ad honorem Dei, non autem poteſt diſpenſare ſimpliciter: ideſt, vt vouens nihil teneatur facere. cap. non eſt, extra de vot. Et ideo in commutatione voti, tria debent conſiderari: vt in cap. magnæ, extra de vot. ſcilicet, quod licet, quod decet, & quod expedit, ſcilicet, vt ſit melius. In diſpenſatione verò non ſufficit, q̃ ſit æquè bonum, aliter vterque peccat, ſcilicet, diſpenſans, & ille, qui diſpenſatur, ſi hoc ſciat. ſecundum Hoſtien. Quo autem ad diſpẽſationem, ſeu commutationem, ſciendum eſt, ſecundum Richard. libro quarto ſententiarum, diſtinctione trigeſimaoctaua, articulo octauo, queſtione prima, quòd quamuis in votis poſſit fieri cõmutatio, non tamen fieri debet authoritate vouẽtis: quia nemo eſt iudex in cauſa propria. In commutatione verò Confeſſor multa habet conſiderare. Primò, cauſam licitam: q̃a, qui ſine cauſa rationabili diſpẽſat, licet quo ad Eccleſiam, tamen quo ad Deum, & in iudicio animæ diſpenſans, ſibi damnationem acquirit, nona, quæſtione tertia, capite, aliorum: & extra de vot. & vot. redemp. cap. nõ eſt. Secundò, conſiderare debet qualitatem perſonæ vouentis: quia, ſi votum eſt peregrinationis, & vouens eſt robuſtus, commutari poteſt in vigilias, & ieiunia: Si vouens eſt diues, ſed debilis,

lis, potest commutari in eleemosinam. Et si votens eleemosinam est pauper, & fortis, potest commutari in itinerationem, & ieiunia.

Tertiò, debet considerare maiorem vtilitatem, expedit enim vtilitatem re publicæ præferre vtilitati priuatæ. Vnde Dan. 4. capitu. dicitur: Peccata tua eleemosinis redime. Quartò, Confessor considerare debet facultates vouentis, laborem, & expensas itineris: ista opinio est verior. Tollere autem absque causa, vel vlla commutatione, non videtur posse fieri, nec etiam sine authoritate superioris, quantumcunque sit causa posse differri, si haberi potest. de vot. & vot. redempt. cap. non est, & secundum Hostien. Similiter, dicendum est de dispensatione iuramentorum: nam ad quem pertinet votum commutare, seu dispensare, ad eundem etiam pertinet iuramenta dispensare, seu commutare, secundum Innocent. in capitu. debitores, extra de iureiurand.

Explicit Sextus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

SEPTIMVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ professoris.

De Vsura.

QVid est Vsura? Respond. quòd est quicquid præter vsum sorti accedit ex pacto, vel intentione præcedente, 14. quæst. 3. cap. plerique. Sola enim spe, vel expectatione vitium vsurarium contrahitur: vt ca. 1. & cap. consuluit, de vsur. & 14. quæst. 3. cap. si fœnerarius. Et hoc cùm principaliter habetur spes, & expectatio lucri: aliàs si propter charitatem, moueatur quis ad mutuandum: & secũdario speret de aliqua retributione, non putatur vitiosum. arg. ad hoc, distin. 80. cap. & in singulis. & 72. dist. cap. quid proderit. Vel secundum Raym. in summa, quòd Vsura est lucrum ex mutuo pacto debitum, vel exactũ. *Vsura quid sit.*

Item secundum Nauar. Manu. Conf. cap. 17. nume. 207. quòd Vsura est lucrum pecunia æstimabile suapte natura, quod principaliter vi mutui veri, vel palliati quæritur.

Item secundum Hostien. in summa, titu. de Vsur. quòd Vsura est quicquid solutioni pecuniæ mutuatæ accedit, ipsius rei vsus gratia, pactione interposita,

sita, vel hac intentione habita in contractu, vel exactione post contractum.

Vbi sciendum est Primò, quòd quicquid accipitur vltra sortem, idest, vltra portionem mutuatam, siue sit pecunia, siue fructus, vel bladum, siue vinũ, aut ceruisiam, siue quodcunque aliud, quod aliquo precio æstimari potest, vsura est, secundum Sanct. Thom. secunda secundæ quęstio. 78. vbi dicit, quòd etiam si propter mutuum recipiatur munus à lingua, vel ab obsequio, tanquam ex obligatione mutui, & hoc pacto, vel intentione principali; vsura est, & habetur in summa confes. lib. 2. tit. 7. quæst. 2. & 5. Vnde ille, qui mutuat frumentum antiquum principali intentione, vt nouum accipiat, & magis bonum; vsuram committit: secundum Raym. & Hostiens. Quando aliquis propter hoc facit mutuum frumenti, vt ex melioratione lucretur. cap. consuluit, & ca in ciuitate: extra de vsu si autem mutuat, non principaliter, vt lucretur; sed, vt non pereat, & accipienti gratiam faciat, non committit vsuram, secundum Raym. & Hostien. in titu. de vsu. Si tamẽ quis taliter mutuans, præsumeret verisimiliter, ꝙ nouum deberet plus valere, mutuans hac intentione, esset vsurarius. cap. nauiganti. extra de vsur. & habetur in summa confess. eod. tit. q. 42.

Secundò sciendum est, quòd Vsura committitur solum in contractu mutui veri, vel interpretati. Mutuum autęm est contractus, in quo quis aliquid dat recepturus, non idem in numero, sed tantundem in genere suo: Vel est quòd alicui præstatur, vt tempore suo reddat. Et dicitur mutuum ex eo, ꝙ de meo tuum fiat: quia mutuans transfert dominiũ in eum, cui mutuat: quia quòd meum fuerat, mutuando tuum facio. Vnde res, quæ ponderantur, vt argentum, & similia: et quę numerantur, vt pecunia, & quæ mensurantur, vt frumẽtum mutuari possunt,

sunt, quia mutui datio consistit in his rebus, quę põdere, mensura, vel numero consistunt: veluti oleo, frumento, pecunia numerata, &c. Vnde pecunia numerata duobus modis dicitur: Vno modo respectu creditoris, qui propriè dicitur numerare pecunias debitori, vt sibi reddantur: Alio modo, respectu debitoris, qui propriè dicitur soluere creditori, & impropriè dicitur numerare, cum soluit, quod debet. Et pecunia dicitur à pecoribus, quia quicquid anti qui habebant, totum in pecoribus constitebat. vt 1. q. 3. ca totum. Et fit in rebus, quæ consistunt in numero, pondere, vel mensura. Et committitur vsura in isto contractu, quãdo aliquid recipitur vltra sortem, non obstante, quòd mutuans, recipiat in se aliquo casu sortis periculum: vt in cap. nauiganti, extra de vsu. Vt, si quis mutuat eunti ad nundinas pecuniam, & suscipit in se periculum maris: est enim vsurarius, vt ibi dicit text. Item, si quis mutuat centum ad decem annos: ita ꝙ si infra decennium alter cõtrahenti um moriatur, debitor sit liber: si autẽ nullus moriatur, det ducẽtum, vsurarius est. Et licet Vsura sit quicquid accedit sorti in mutuo ex pacto, vel intentione principaliter, tamen in alijs rebus, puta uestibus, vel alijs, non in mutuo consistentibus, etiam vsuram committitur. vt 13. quæst. 3. capit. pleriq; & cap. sequen. Vsura est vbi amplius requiritur, quam datur. Pro quo distingue duplicem vsuram idest inter usuram, & rem illam, in qua usura committitur: nam quę ab vsurario exigitur propriè est lucrum, quod vltra sortem exigitur, scilicet lucrum restituendum. Sed res in qua vsura committitur est mutuum, de quo lucrum p̃dictum gignitur. Sed nunquid erit mutuum, si quis oues ad mutuum dederit: Respondetur, ꝙ non, quia in mutuo inspicienda est natura, & consuetudo rei mutuatę. Nam consuetudo pecunię natura, & aptitudo est, ut ad

numerum detur: Sed libri, oues, & similia, non dantur ad numerum, nec ad pondus, vel mensuram, eo quòd res mutuata, non eadem, sed consimilis reddi debeat, & huiusmodi rebus non potest omnimodò similitudo inueniri, ita ꝙ res semper omnino similis reddatur: Mutuum enim dantes, & nihil inde sperantes, &c. de vsu. cap. consuluit & cap. nauiganti. eo. cap. in glos. Et differt mutuum, à commodato: quia commodatum est de eadem re pręcisè: mutuũ autem de consimili restitutio. Vnde, Commodatum est alicuius certę rei ad aliquem specialẽ usum gratuita facta concessio ad certum tempus tacitum, vel expressum, sec. Io. Andr. in ca. unico, de commoda.

Tertiò sciendum est, dum dicitur ipsius rei vsus gratia: quòd si non accipiatur aliquid vltra sortem, gratia consumptionis usus ipsius rei, sed pro loco pœnæ appositæ absque fraude, non est usura. Vnde, secundum Raymund. in summa, & Richar. in 4. senten. distin. 14. quòd exigens talem pęnam, non tenetur ad restitutionem, si non fuit apposita in fraudẽ vsurarum, sed intentione lascẽdi accipientem ad obseruantiam fidelitatis promissæ, extra de arbitris. ca. dilecti. & 12. quæstio. 2. capit fraternitas.

Quartò sciendum est, quòd si in mutuo fit expressa pactio de aliquid accipiendo ultra sortem, quòd tunc expressa est usura: & tales facientes hos contractus propriè dicuntur usurarij, secundum Host. maximè quando sunt confessi in iure, uel conuicti, uel quando tenent mensam paratam ad vsuras: ar. ext. de cohabi. cleri. & muli. cap. tua, & cap. fin. & in cap. cum in diœcesi. extra de usur. Vnde dicit Scotus in 4. sen. distin. 15. quòd ad uitandum uitium usuræ, non debet se alter contrahentium constituere in loco tuto de lucro, & proximum in damno. Vnde, si quis mutuaret frumentum eo pacto, ut sibi restituatur in tẽpore, quo, uel semper, uel ut in pluribus, ei plus

plus ualiturum: uel si quis uendit ad terminum, & precium determinat pro quacunq; die, qua interim plus ualebit, talis committit usuram: secũ. Hostien. in sum. in tit. de usur. §. an aliqui: & glo. in cap. fina. de usuris: & habetur in summa confess. eodem titu. quæst. 21. Talis enim contractus claudicat in pacto: quando autem debeat plus, uel minus ualere, attendendus est solitus cursus regionis. sec. Host. in sum. eod. tit. §. an aliquo.

Quintò sciendum est, quòd si aliquis mutuet gratis, & aliquid sibi detur gratis ultra sortem, non est usura. 24. quæst. 3. cap. usura: & dist. 18. cap. de eulogijs, & 1. quæst. 1. cap. sicut. Similiter, si aliquis principaliter mutuet ex charitate, tamen secundariò habeat spem habendi aliquam remunerationẽ ab illo: ita tamen, quia etiam, si sciret se nihil habiturũ, uellet mutuare, non uidetur usura. 57. dist. cap. in singulis. 59. dis. cap. si efficio. & 61. dist. cap. quid proderit. Cum enim quis mutuum dat liberaliter, scire potest debitorem sibi naturaliter obligari ab antidota, ext. de testam. c. cum in officijs, & 1. q. 2. cap. quampio: & ext. de simon. c. tua, & concordat Host. in sum. & gl. cap. consuluit: ext: de usu. Si autem principaliter causa mutuãdi, ponitur in expectationẽ lucri, uel emolumenti, pręcipuè si aliàs nõ erat mutuaturus, quicquid postea accepit, usura est, siue sit pecunia, uel alia res: siue consistat in dando, siue faciendo. 14. q. 3. cap. 1. 2. & 3. & extra de usur. cap. 1. & cap. consuluit. Quicquid enim accipitur cum tali corrupta intentione, est usura: ut inquit glo. sup. 18. c. Exod. ꝙ nõ debemus recipere propter mutuum fruges, nec aliquam aliam rem. Et Io. Cald. cap. fin. extr. de usur. ubi dicit: quòd sicut in simonia prohibitio muneris includit, non solùm munus à manu, sed etiam à lingua, & obsequio. 1. q. 1. c. sunt nonnulli. & in clemẽ. & si quæstiones, extra de simon. Ita, & in usura.

Sextò, & vltimò sciendum est, quòd, quicquid etiam sine pacto extorquetur propter mutuum, est vsura. 14.q.3.cap plerique,& ibi Archi. Dicit quoq; Scot.in 4.sen.dist.3.quòd vltra prędicta,necesse est, ꝙ in contractu mutui lucrum nō veniat ex tempore,quia tempus non potest vendi. Vnde in cap. qui manumittitur 12.quæstio.2 .dicitur, quòd est commune,non est particulare singulorum.

Vsura unde dicatur.

Vnde dicitur Vsura? Respon. secundum Raym. quòd dicitur ab vsu, & es, eris: quasi vsu era, idest, vsus eris, idest pecuniæ: licet tamen nomine pecuniæ, quicquid habent homines,contineatur.1.quæstio.3.cap.totum.

Vsura quotuplex sit.

Quotuplex est Vsura? Respond. secundum omnes Theologos,& Canonistas, ꝙ est duplex, scilicet, mentalis,& extrinseca. Vsura mentalis consistit in spe lucri ex mutuo absq; conuentione. Vsura verò extrinseca consistit in hoc, ꝙ est lucrari ex mutuo,interueniēte pactione explicita, vel implicita.

Vsura mentalis quomodo sit peccatum.

Quomodo vsura mentalis est peccatum? Respō. ꝙ si lucrum speretur ex mutuo, est peccatum restitutioni obnoxiū.Si verò ex mera gratitudine eius, qui accipit mutuum,& non ex mutuo,non est peccatum,neque tenetur ad restitutionem.

Vsura extrinseca quomodo sit peccatum.

Quomodo vsura extrinseca est peccatum? Resp. ꝙ si lucrum est aliquid pecunia æstimabile:vt puta, si aliquis mutuat alteri,vt fiat amicus, non est vsurarius.Si lucrum non est suum, scilicet,mutuantis: vt puta,si aliquis mutuat alteri ,vt rehabeat suum, vel vt redimat vexationem,quia si non mutuaret, forte debitum negaret,vel se ad iudicium trahi faceret,ꝙ non fecit propter mutuum,non est vsura: neque etiam est peccatum, si mutuans deducit in pactum damnum emergens, vel lucrum cessans, quia non est lucrum:sed obligat ad remutuādum,vel molendum in mola sua, vel ad sumendum aliquid ex officina

cina sua, vsura est: quia illa obligatio pecunia æstimari potest: distinguendum tamen est lucrum licitum ab illicito: lucrum licitum in præsenti casu est precium pro mola, vel alijs mercibus, & hoc non est vsura, nec subiacet restitutioni: Illicitum verò est obligatio, ideo tenetur ad relaxandum vinculū obligationis, & ad recompensationem illius ad arbitrium boni viri.

Vsura,et interesse quomodo differant.

Quomodo differunt vsura,& interesse?Respon. quòd vsura est lucrum de capitali acceptum. Interesse autem est æstimatio alicuius vtilitatis non habitæ propter alicuius factum iniustum, vel iniustam concessionem.

Interesse quotuplex sit.

Quotuplex est Interesse? Respondeo, quòd est duplex. Aliud est lucri cessantis,aliud dicitur damni emergentis. Lucri cessantis est,vt quia non dedisti mihi pecuniam meam,cessauit lucrum, quod cū ea faciebam.Damni emergentis est,vt quia non dedisti mihi pecuniam meam, oportuit me accipere ad vsuram,ex quo damnum incurri.

Exemplum damni emergentis, habeo pecunias ad reficiendum domum, vel emendum æstate triticum, aut fœnum, & eas mutuo tibi, quas quia ad præfixum diem non soluisti, domus cecidit, triticū duplo carius est emptū, pecora fame perierunt, aut aliquod simile damnum accepi. Exemplum verò lucri cessantis:sum mercator, habeo pecunias, quibus merces emere volo ad ad negociādum, eas tibi mutuo,et die prefixo non restituis,lucrū,quod ob id facere cessso, est meum interesse lucri cessantis:& tam emergēs damnum, quàm lucrum cessans peti potest in tribus casibus. Primò, quando mora in soluendo præcessit.cap.conquestus.de vsuris. Secundò, cum ante, aut post moram contingit mutuum, tamen datum fuit per aliquam vim superioris. Tertiò,cum à principio conuenit de soluendo

damno: in quibus casibus non solùm est licium accipere, & exigere, sed etiam à principio conuenire de summa, quæ vltra sortem sibi repetenda est ex verisimili illo interesse damni, aut lucri, secundum Nauar. Manual. conf. capit. 17. nume. 212. & Abb. cap. conquestus, de vsur.

Vsura in quibus contractibus committatur.

In quibus rebus, seu contractibus committitur Vsura? Respondeo, secundum Raym. quòd solùm in his rebus, circa quas consistit mutuum, quę consistunt in numero, pondere, vel mensura. Numero, vt quælibet moneta, quæ propriè dicitur pecunia numerata. Pondere, vt ære, argento, auro, &c. quæ appenduntur. Mensura, vt frumento, vino, oleo, & similibus. 14. quæst. 3. cap. vsura: & quæst. 4. cap. nullus. Sed secundum Hostien. intelligēdum est, quòd in contractu mutui, solùm regulariter habet locum vsura. Mutuum autem locum habet in his rebus, quæ consistunt in numero, pondere, & mensura. Si tamen aliquid tibi mutuo, & pro illo mutuo, promittas mihi vestem, vel equum, vel prędium, vel aliquid aliud, quòd nec in numero, pondere, vel mensura consistat, vsura est, vt in 14. q. 3. c. plerique, &c. vsura. Secus, si res esset locata, non mutuata.

Cōtractus, quid sit.

Quid est Contractus? Respon. quòd est obligatio mutua ex voluntate partium consurgens. Vel Contractus est duorum, vel plurium in idem consensus. Et ponitur quandoque pro omni pacto, cōuentione, vel quasi contractu: vt si quis gesserit alterius negotia, vel tutelam: de hoc vide Ardid. in §. contrahentes cap. romana, de fo. compe. lib. 6. in gl. verb. mittis. Ideoque dicimus, quod paciscendo, diuersas in vnum trahimus volutates: vnde emptiones, conductiones, & similia cōtracta dicimus, quæ omnino obligationes ex contractu nascuntur.

Contractus quot modis

Quot modis contrahitur Contractus? Respond. quòd quatuor modis. Primò, ex contractu, vt emptione, venditione, locatione, & huiusmodi. Secundò, ex quasi contractu, scilicet, quando quis gerit negotium alterius sine mandato eius. Vnde, Quasi contractus est obligatio, quæ prouenit, non ex contractu, vel maleficio, vel quasi, sed quodā medio modo, sicut, quando quis agit negotia alterius sine eius mandato, aut exercet tutelam, vel est curator, & huiusmodi. Tertiò, ex maleficio, vt ex furto, rapina, & huiusmodi. Quartò, ex quasi maleficio, scilicet, cum quis non directè, seu dolosè deliquit, sed quasi, quia fuit in culpa, vt ex eius domo aliquid est effusum, quod alteri nocuit.

contrahatur.

Item, contrahitur quatuor modis. Primò, re: vt mutuo, commodato, deposito, & huiusmodi. Secundò, verbis in stipulando. Tertiò, literis, vt quando in literis confitetur se recepisse, quod tamen non recipit. Quartò, solo consensu: vt in societate, mandato, emptione, venditione, vel locatione: In his non requiritur scriptura, nec præsentia, sed sufficit eos, qui contrahunt, consentire per se, vel per alium, scilicet, per nuntium, vel epistolam, secus in alijs, quia requiritur vltra consensum, litera, res, vel verbum.

Contractus quotuplex sit.

Quotuplex est Contractus? Respond. quòd est duplex. Quidam dicuntur nominati: vt sunt emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, depositum, societas, pignus, commodatum, permutatio, stipulatio, & mutuum. Alij dicuntur innominati, qui sunt quatuor. Primus do, vt des: vt puta, domum, vt des vineam. Secundus, facio, vt facias: vt puta, facio tibi librum, vt ędifices mihi domum, & huiusmodi. Tertius, do, vt facias. Quartus facio, vt des. Et dicuntur innominati, quia nomina eorum possunt alijs contractibus nominatis conuenire: & isti sequuntur naturam contractuum nominatorum, qui eis assimilantur.

Vsurarij cõ tract quot modis fiant.

Quot modis fiunt Contractus vsurarij? Respon. q multis modis. Primus Contractus vsurarius est, quando Nobiles tradunt pecuniam mercatori, vel campsori, ne ipsa deficiat eis, paulatim consumendo: intendentes principaliter recipere annuatim ad discretionem eorum, saluo tamẽ capitali, vsura est. Similiter vsura est, quando aliquis dat mercatoribus, aut artificibus pecuniam, vt cum ea negotietur cum hac intentione principali, quia sperat ab eis aliquod lucrum; aliter non deponeret. Et quamuis sine pacto hoc faciat, tamen vsuram committit. 14. quæstio. 3. cap. vsura. Similiter vsura est: quando aliquis mutuat pecunias diuersis personis accipientes in pignus, vel hypothecam, domos, vel agros, aut alias res sub nomine securitatis; sed fructum, seu vsum dicti pignoris, interim volunt habere, quousque restituatur eis pecunia, non computando in sorte ipsum fructũ, seu vsum. vt patet in c. 1. de vsu.

Secundus contractus vsurarius est, quando mercatores, & artifices vendunt ad credentiam vsque ad certum terminum: & propter hanc dilationem solutionis, appreciant rem plus, quàm valeat. Hoc enim fit in fraudem vsurarum. capitu. in ciuitate, & cap. fina. de vsur.

Tertius contractus vsurarius est: quando aliquis indiget pecunia, vadit ad diuitem, rogans, vt mutuet sibi, offerẽs pro securitate hypothecam bonorum suorum: cui ille respondet, nolo mutuare, sed paratus sum emere pro eodem precio, & vsque ad certum tempus retrouendere tibi pro eodem precio: Secundum enim Hostien. in cap. ad nostram, de emptio. & vendi. hic contractus præsumitur fieri in fraudem vsurarum, maximè quando est inæqualitas in precio, vt quia ille vult emere multo minori precio, quàm valeat res.

Quartus contractus vsurarius est; quando quidam

dam emunt possessionem, vel domom valentem mille, & quinquecentum, vel sexcentum, aut circa. Deinde locant eam, siue dant ad ephyteosim ipsi venditori, habita consideratione precij in emptione soluti, recipientes pro fructu annuo quinque pro centenario soluto. Iste enim contractus est illicitus, & præsumitur factus in fraudem vsurarum, secundum communiter Doctores, de empt. & vendit. cap. ad nostram, & in cap. illo vos: de pigno. & secundum Hostien. in sum.

Quintus contractus vsurarius est, quando aliquis ponit pecuniã in societate, vt lucrum faceret ex ea, ita quòd vnus ponat pecuniam, & alius operam personalem: Hic contractus est licitus, dummodo sit negociatio licita, aliàs non, c. per vestras, de dona. inter vir. & vxor. & ideo vterque potest accipere lucrum, tam ponens pecuniam, quàm ponens operam: quia plerumque, quod pecuniæ deest, per operam suppletur. Vnde sciendum est, quòd potest quis deducere in pactum, quòd ipse accipiat tres partes lucri, & alius solum quartam partem; & hoc quando quis ponit plus in societate, siue ratione pecuniæ, siue ratione industriæ: Arbitrio ergo boni viri æstimabuntur, an illud plus, quòd in societate ponit quis, correspondeat illi pluri, quòd de societate percipit. Similiter ad propriam conscientiam recurrendum est. Si autem vnus plus altero non conferret, tale pactum non valeret. Ex quibus concluditur alius casus vsurarius: videlicet, quòd si quis paciscatur, vt habeat duas partes lucri, & vnam tantum damni, & alius duas partes damni, & solum vnam lucri: & tamen ambo aqualiter ponũt in societate, vel respectu pecunię, vel respectu industriæ: Iste cõtractus est illicitus. Sciendum est quoque, quòd aliquis posset dare licitè pecuniã ad societatem, vel pecora, non facto aliquo pacto

de

de lucro, ſed committendo diſcretioni ipſius recipientis, vt aſſignet partem lucri, vel damni, ſecundum quod ei iuſtum videbitur. Vnde ſi ille non benè aſſignaret, non ſolum in foro conſcientiæ teneretur, ſed etiam poſſet cogi ſatisfacere ad arbitrium boni viri.

Sextus contractus vſurarius eſt, quando aliquis dat pecuniam ad ſocietatem, aut pecora cum hoc pacto, quòd capirale ſit ſaluum, iſte enim contractus in foro conſcientiæ fieri non poteſt. 14. quæſt. 3. cap. pleriq́ue, in gloſſ.

Septimus contractus vſurarius eſt, quando aliquis dat alicui mercatori centum ducatos, vel centum oues alicui ruſtico tenendas ad ſocietatem, & ipſe vult habere commodum de toto, & non vult ſentire damnum, niſi de dimidia parte capitalis, & tamen alius tantum ponit in ſocietate, ſicut ipſe ratione operæ, & induſtriæ, vel alio modo: talis enim contractus eſt iniquus, ſecundum Raym. & ſummam Confeſſ. lib. 2. titu. 7.

Octauus cõtractus vſurarius eſt, quaudo aliquis dat ad ſocietatem certa capita ouium æſtimata certo precio, hoc pacto, quòd ruſticus nõ accipiat aliquam vtilitatem, donec, qui dederit, recipiat prius totam ſortem ex fętibus: vel ſi quis paciſcatur, ꝙ antequam ruſticus accipiat aliquid, reſtaurabit de fęribus omnia mortua: hic enim pactus eſt quaſi vel le facere oues immortales, & ideo eſt illicitus iſte contractus: vt habetur in ſum. confeſſ. lib. 2. titu. 7.

Sunt autem plures alij contractus vſurarij, qui fiũt à diuerſis hominibus, maximè à campſoribus in cambijs ſuis, quos cauſa breuitatis prętermitto.

Cambiorũ genera quot ſint.

Vnde ſciendum, quòd ars campſorum, nõ eſt de ſe illicita, ſi debito modo fiat: Sed, vt inquit S. Ant. in 3. par. ſum. tit. 8. diuerſa ſunt genera cambiorum. Quoddam enim dicitur cambium minutum, & reale ſolum: vt quando quis habens ducatos in auro, vellet monetam: vel habens monetam, vellet aurũ, aut alterius generis pecuniam, campſor verò vult tantum pro ducato: & hoc eſt licitum, ſi accipit ſecundum rationabilem patriæ conſuetudinem: poteſt enim aliquid accipere pro labore ſuo in numerando: & ratione expenſarum, quas fecit pro penſione, & miniſtris. Ratio namque laboris, & expenſarum habenda eſt. cap. magnæ: extra de vot. Et licet aliqui dicant, hoc locrum ſolum licere campſoribus facientibus illam artem, tamen etiam alijs eſt licitum aliquid pro labore numerandi accipere; licet non tantum, quantum illi, qui tenent banchum ad iſtam artem.

Secundum cambium dicitur etiam reale, ſed per literas, quòd ſic fit. Quidam indigens pecunia Romæ, nec eam volens ſecum portare propter periculum, dat campſori centum aureos hic, vt ſibi faciat dari totidem Romæ, vbi non valent tantum, ita ꝙ campſor lucratur quinque, vel ſex ratione huius valoris: vel ſi Romę tantundem valent, ipſe campſor facit literam alteri campſori Romę, vt illi det nona gintaquinque: & dicit S. Ant. ꝙ iſte eſt contractus nominatus: Do, vt des, deſeruiens vtilitati hominum, rationabiliter inſtitutus: & poteſt licitè accipi lucrum: & hoc ratioue laboris in ſcribendo, & alijs expenſis penſionis, & miniſtrorũ, ob pericula multa, quibus ſubiacent campſores. Nemo enim cogitur de ſuo facere beneficium 10. quæſt. 2. cap. præcariè, & 1. Corinth. cap. 9.

Cambium tertium dicitur ſiccum, & per Venetos etiam ad libras groſſorum nũcupatur, & idem eſt. Et ſit iſto modo: Indigens pecunia Romæ exiſtens, accipit à mercatore centum florenos reſtituẽdos ſibi inde ad menſem, ſed cum illo valore, qui valebunt inde ad decem dies à tempore dictę pecuniæ

nię acceptę. Venetijs illi centum floreni, aliquando valent plus, aliquando minus, & valde rarò. Hoc arbitror usurarium contractum, quia hic est mutuum, & sub spe lucri, quorum primum est materia, secundum ut forma in peccato usuræ, nec excusat dubium, ut in cap. nauiganti: extra de usur. Et ista cambia dicuntur sicca, eo quòd in ueritate sunt sicca à charitate proximi, & siccant animam à gratia Dei, & ideo sunt prohibita, secundum communiter Doctores; causa breuitatis pertranseo. de quibus uide Sanctum Antoninum: ubi supra, & Sil uest. in uerb. usur. 4 per totum.

Quot modis variatur contractus societatis? Respon. ꝙ tripliciter. Aliquando vnus ponit tantùm pecuniam, & alter operam corporalem. Aliquando vnus ponit pecuniam & operam, alius pecuniá tantum. Aliquando autem ambo ponunt in societate pecuniam, & operam, vel pecuniam. Et in omnibus seruanda est æquitas, ne aliquid fiat in fraudem usurarum. Vnde Societas Secund. Tull. est duorum, pluriúue, ob commodiorem vsum, & vberiorem quæstum rationalis conuentio: Quæ solo consensu cõtrahitur, siuè verbis, siuè scripto, ad tempus, siuè ad vitam ab his, qui possunt alienare in omnibus licitis, siuè negocijs, siuè rebus. Vbi sciendum est sec. S. Thom. 22. quæst. 78. art. 2. ad quintum. Istis tamen cõditionibus seruatis. Primò, ꝙ ars, siuè illud, in quo stat societas, sit licita, & honesta cap. per vestras, de dona. inter vir: & vxor. Secundò, ꝙ æquitas seruetur in omnibus, scilicet pericula, dãna, & lucra: ita breuiter, quòd qui plus ponit, plus accipiat, secundum arbitrium boni viri, quod maximè in ista actione se qui debet, aliàs nõ est societas bona, sed lupina 14. quæst. 3. cap. pleniq. in glos. Ratio, quare potest aliquid accipi de pecunia posita in societate, & non in mutuo, Secund. S. Thom. vbi sup. quia in mutuo transfer-

tranfertur dominium, & periculum stat apud recipientem, secus in societate. Vnde siquis poneret pecuniam in societate, & transferret dominium pro toto, vel pro parte, pro illa, pro quo transfert, non potest dici societas, sed mutuũ, & sic nihil posset accipere respectu illius, quod transfertur, & ista est tertia conditio. Quarta, quòd omnia ista fiant uerè sine fraude. Vnde sicut dicit Goffre. Si vis dare pecuniã tuam in societate sine peccato: Pone tu pecuniam, & alius operam personalem, quia plerunque qđ pecunię deest, per operam suppletur, & communicentur pericula, lucra, & damna. Concordat Host. & notatur 14 quæst. 3. cap. pleriq; in glos. vt si dicatur sic Do tibi certum, & tu pones industriam, & laborem tuum; in fine anni facta ratione, ego accipiam illa centum, & pręcium personę tuę, siue industrię, ꝙ ponimus esse, siuè ualere alia centum: post hęc quicquid superuenit de lucro, accipiam ego medietatem, occasione pecunię meę, & tu aliam medietatem, occasione personę tuę. Posset etiam fieri aliud pactum, ꝙ ego acciperem quartam partem lucri, & tu tres alias, vel è conuerso: tu quartam, & ego tres, secundum quòd conuenerimus, quod tua industria æstimari deberet, & similiter pro rata diuidatur damnum. Posset etiam fieri non expressa prædicta æstimatione personę, sed committendo discretioni ipsius, qui recipit pecuniam, vt assignet partem lucri, vel damni, quantum sibi videtur iustum, & postea si esset aliquis excessus, vel defectus, concorditer sibi remitterent.

Societas quot modis reddatur illicita.

Quot modis societas redditur illicita? Respond. ꝙ pluribus modis. Primò quando negociatio est illicita cap. per vestras de dona inter vir: & vxor. Secundò, quando pecunia non subiacet periculo eam cõferentis: hoc est, vt si pereat, tota illi pereat glos. cap. plerique. 14. quæstio. 3. Tertiò, quando æqualitas

tas non ſeruatur,& pro quantitate partium collatarum lucrum non diuiditur. Nauar. Manua. conſil. capit.17.num.251.quòd autem ſit vſurarius,quando periculum ad vnum ex ſocijs tantùm pertinet. Abb. cap.nauiganti.num.11.de vſur.Ex quibus ſciendum eſt. Primò, ꝙ ſi quis ponat in ſocietate operas ſuas, alius ſcutos centum,ad tertiam partem lucri,& dãni, ideſt ad lucrum, & damnum quinquaginta, & quinquaginta remaneant, vſurarius eſt:quia ex parte pecuniæ,quæ remanet ſalua, eſt mutuum cum lucro.Secundò, ꝙ ſi capitale perdatur per operas præſtatas, damnum erit proprium ponentis:quia ex pecunia,& induſtria confertur vnum tantùm. Tertiò, ꝙ ſi damnum euenerit perſonæ:vt puta, quia defendendo pecunias, fuerit vulneratus,tale damnũ erit commune,& alter ſocius tenetur contribuere expẽſas: hæc Sylueſt. in verb.ſocietas. igitur lucrum, & damnum in ſocietate erit conferendum iuxta quantitatem pecuniæ,& qualitatem operæ arbitrio boni viri iudicandam.

Sciendum eſt, ꝙ circa animalia fiunt diuerſi contractus. Aliquando fit cum ruſtico contractus locationis,ita ꝙ dominus dat animalia ruſtico per certa quantitate pecunię,vel grani, vel alterius rei annuatim.Aliquando fit contractus ſocietatis, ut quando dat aliquis oues paſtori,& ambo ſtant ęqualiter periculo, & lucro, uel ſecundum conuentionem inter eos factam pro tertia parte,uel quarta.Aliquando eſt contractus mixtus,ideſt locationis, & ſocietatis ſimul:ut puta, locat quis boues ruſtico pro certa quantitate frumenti, & apponit pænam de damno,& lucro rei locatę: omnes iſti caſus ſunt licitii ex natura ſua. Verum poſſet in eis aliqua frans, uel iniuſtitia inueniri, uel aggrauatio unius partis.Difficile eſt tamen dare regulam generalem, qua cognoſcantur omnes huiuſmodi caſus an ſint licitii, an

illiciti propter diuerſitatem locorum, & animalium, & paſcuorum, & temporum, & conſuetudinum.Oportet enim ꝙ partes ita ęquiparentur, ꝙ te uera nulla ipſarum ſit nimis grauata, hoc autem erit determinandum à prudentibus ſecũdnm loca, & tempora,& cõſuetudines,& alias circunſtantias. Aliquãdo autem animalia traduntur in cuſtodiam, & tunc conſtituitur certum ſalarium cuſtodienti, uel certum lucrum, quod de animalibus prouenit. Et hoc quoq; eſt licitum, dummodò ſalarium ęquiparetur labori,& ſtet periculo,ſcilicet animaliũ,qđ non accidit ex culpa cuſtodientis. Aliquando uerò tranduntur per modum mutui, vt quando tradũtur eſtimata certo precio, & tunc ſi dominus uult ea eſſe firma in tali precio,lucrum, & damnum remanet penes eum,qui recipit ea, aliter non erit caſus licitus: eſt enim idem,ac ſi mutuaſſet ei tantũ pecunię.

Ad uſuram accipere quando ſit licitum.

Quando eſt licitum accipere ad vſuram? Reſpõ. ſecundum S.Thom.2.2.quæſt.76. ꝙ ad hoc, vt quis poſſit accipere ad vſuram ſine peccato: oportet, ꝙ mutuans ſit de ſe paratus ad mutuandum ſub vſuris: Si autem inducatur,peccat mortaliter eũ inducens, etiam ſi ſit in neceſſitate: quia minus malum eſt illi rapere violenter ea,quibus indiget, quàm facere ipſum per vſuram peccare mortaliter:quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia.Item requiritur, ꝙ accipiens ad vſuram ſit in neceſſitate, tunc enim excuſatur.Intelligitur autem neceſſitas,quamuis nõ ſit extrema, dummodo homo non accipiendo tale mutuum,notabiliter damnificaretur,vel notabilem penuriam pateretur:ſecundum Richar.in 4.ſentent. diſtinctio. 15. articu. 5. quæſtio. 5. & Hoſtienſ. in ſum.tit.de vſu,vbi dicit, quòd qui in neceſſitate accipit ad vſuram, non peccat: ſed mortaliter peccat, ſi ſine neceſſitate.

Vſura quo

Quomodo Vſura eſt peccatum mortale;Reſpon.

ꝙ

modo sit peccatū mortale.

q̃ Vsura, siue dare ad vsuram, est peccatum omnino prohibitum. Exod. cap.22. dicitur. Si pecuniam mutuam dederis pupillo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum, quasi exactor, nec vsuris opprimes. Item Leuit.cap.25.dicitur. Pecuniam non dabis fratri tuo ad vsuram, & frugum superabundantiam non exiges. Item Deuteron.cap. 23. Fratri autē absq; vsura id, quo indiget, commodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tēpore tuo in terra Item Nehemię, cap.5.dicitur. Increpaui optimates à fratribus vestris: sed centesimam pecunię, frumenti, & vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date illis. Item, Prouerb.cap.28. Qui congregat diuitias ex vsuris, & fœnore, in malum suum cōgregat eas. Item Psal.14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in mōte sancto tuo? & sequitur, qui pecuniam non dedit ad vsurā. & Psalm. 54. Non defecit de plateis eius vsura, & dolus. & Psalm. 81. Ex usuris, & iniquitate redimet animas eorum. Item, Ezech. cap. 18. dicit Deus. Vir si fuerit iustus, & pignus debitori reddiderit, ad vsuram non accommodauerit, & amplius non acceperit, vita viuet, ait Dominus Deus. Secundum legem etiam euangelicam tenentur indigentiam pauperū sine vsura diuites releuare. Luc.cap.6. Mutuum date nihil inde sperantes. Quæ authoritas inducitur in decretis. distinct.23.§. his igitur. & in cap. ne hoc. 14.quæst.4. & etiam in cap. super eo. de vsur. & in c. consuluit, eodem titul. & 14.quæst.3. in cap. putant. Secundum legem etiam naturæ, diues pauperis necessitati, vt sui ipsius subuenire tenetur, dicēte Christo, Matth. cap. 7. omnia quæcunque vultis, vt faciāt vobis homines, & vos facite illis.

Cum ergo vsura sit contra legem Dei: ideo lex humana non potest eam concedere: quapropter Ecclesia statuit, ne vllo modo vsuræ accipiantur. quadragesima septima distinctione, cap. quoniam. Et in clem. cap. ex graui, de vsu. dicitur, quòd quicunque pertinaciter asserit vsuras posse fieri sine peccato, pro hæretico debet condemnari: Et ibidem excommunicantur excommunicatione maiori tam potestates, quàm capitanei, rectores, & consules: & quicunque alij statutum facientes, q̃ vsuræ possint exigi. Item, qui ad soluendum vsuras compellunt, & iudices, qui soluendas esse vsuras iudicant, & qui operam dederint, q̃ vsuræ solutæ non repetantur: & qui statuta edita in vsurarum fauorem, infra tres menses non deleuerint de libris, si possunt: & qui statuta, uel consuetudines super usuras præsumpserint obseruare, omnes sunt excommunicati: ut patet in dict. clem. cap. ex graui. de usur.

Vbi sciendum est secundum Raym. Primò, quòd vsuræ prohibitę sunt authoritate Dei, qui super omnes leges est. Nam cū par in parem non habeat imperium. ext. de elect. cap. intonuit: multò minus, minor in maiorem: ergo Imperator terrenus non potuit cōdere legem contra Deū. Secundò, quia sunt contra naturalem iustitiam, quia venditur id, q̃ nō est. Vnde naturaliter illicitę sunt, sed cōtra ius naturale nulla lex valet. dis. 8. §. his. 32. q. 7. cap. flagitia. Tertiò, quia & in iure ciuili dicit lex, q̃ sacræ leges non dedignātur sacros canones imitari, specialiter in matrimonijs, & vsuris: sed secundū canones nō possunt exigi: ergo nec secundum leges. Quartò, quia dicit Imperator se amplecti quatuor concilia vniuersalia, adeo vt per ea suis legibus derogetur: Sed in Niceno Concilio, q̃ est unū de illis, reprobantur vsurę, dist. 47. cap. quoniam: & sic leges omnes in hac parte abrogatę sunt.

Vnde notandum', quòd licet quidam dixerunt usuram esse concessam in quibusdam casibus, propriè loquendo, in nullo casu conceditur. Sed in casibus,

sibus, quos illi posuerunt, aliquid accipitur vltra sortem: ideo propter aliquam similitudinem largè, & impropriè sumendo, dicitur vsura ibi permissa, sed non est vsura. Illos autem casus ponit Hostien. in summa, videlicet in his versibus.

Feuda, fideiussor, pro dote, stipendia cleri,
Venditio fructus, cui velles iure nocere,
Vendens sub dubio, precium post tempore soluens,
Pœnam, nec in fraudem, lex commissoria gratia.
Dans socijs pompa plus sorte, modis datur istis.

Primò Feuda, quando Ecclesia, vel laicus recipit à suo vasallo feudum in pignus. c. 1. de feud.

Secundò Fideiussor, quando fideiussor soluit, & patitur interesse. c. 1. de fideiussoribus.

Tertiò, Pro dote, quando gener sustinet onera matrimonij c salubriter, de vsur.

Quartò Stipendia cleri, quando clericus accipit in pignus possessionem Ecclesiæ suæ. capitu. 1. & sequen. de vsur. secus esset in possessione alterius in pignore accepta.

Quintò venditio fructus, quando venduntur fructus ad tempus. capitu. in ciuitate. capitu. finali, de vsuris.

Sextò Cui velles iure nocere, ab hostibus enim possumus omnia iura auferre. capitu. ab illo. 4. quæstio. 4. cui enim iure bellum indicitur, potest mutuari sub vsuris.

Septimò vendens sub dubio, quando volo seruare vsque ad aliquod tempus. c. fin. de vsur.

Octauò precium post tempora soluens, ratione moræ. capitu. præuenit. de fideiuss. capitu. conquestus. de vsuris.

Nonò pœnam, nec in fraudem, ratione pœnæ. c. dilecti, de arbit.

Decimò lex commissoria cum pacto de retrouendo. capitu. illo, de pignor. Abb. cap. ad nostram de

de emptione, & venditione.

Vndecimò grauis, ratione donationis, quando nullum interuenit pactum, nullaque intentio interceßit. capitu. de eulogijs. 18. distinct. cum similibus.

Duodecimò dans socijs pompa, quando dat pecunias idem numero restituendas ad ostentationem, secundum Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 78. articu. 1. ad 6.

Quare est peccatum accipere ad vsuram? Respō. secundum Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 78. artic. 1. quòd accipere ad vsuram pro pecunia mutuata, secundum se est iniustum, quia venditur id, quod non est, per quod manifestè inæqualitas instituitur, quę iustitiæ contrariatur. Vbi sciendum est secundum eundem Sanct. Thom. vbi supra, quòd rerum, quæ in vsum nostrum veniunt, quædam sunt, quorum vsus est ipsarum rerum cōsumptio, vt frumentum, vinum, oleum, & huiusmodi, quæ vsu consumuntur, quibus homo non vtitur, nisi comedendo, vel bibendo, & sic ex toto consumendo. Aliæ autem res sunt, quarum vsus, & si non sunt ipsarum consumptio, in se est tamen ipsarum distractio, sicut domus, ager, iumentum, vasa aurea, & argentea, & huiusmodi: vsus enim domus est habitatio, non consumptio: sicut vsus agri, est cultiuatio ad fructificandum, non dissipatio, & sic de alijs huiusmodi: Et ex isto trium genere rerum vsus ipsius rei seorsum potest computari ab ipsa re, & vnus sine altero concedi: Potest enim alicui tradi dominium domus, vel agri, vel serui, vel iumenti, retento sibi vsufructu ad vitam, vel ad aliquod tempus: vt fit aliquando in donationibus: et è contrario, potest concedi vsus talium rerum, retento sibi dominio, vt fit in locatione affictuum, in pensione domus, & huiusmodi. Et ideo in huiusmodi licitè potest reci-

Ad usuram accipere quare est peccatum.

pere certum precium, ſeu lucrum pro vſu dato ipſius rei, reſeruato ſibi dominio rei, & propter hoc homo licitè poteſt accipere pretium pro vſu domus; & preter hoc petere domum commodatam ſicut patet in conductione, & locatione domus. Sed in rebus primi, & ſecundi generis, quarum ſcilicet vſus eſt ipſarum conſumptio, vel diſtractio, non poteſt computari ſeorſum vſus talium rerum ab ipſis rebus, quia inſeparabilis eſt, & cuique conceditur vſus, & res: & propter hoc mutuum transfertur in dominium: Sicut ergo ſiquis ſeorſum uellet uendere uinum, et ſeorſum uſum uini, uenderet eandem rem bis: unde, & uenderet id, quod non eſt, propter quod manifeſtè contra æqualitatem iuſtitiæ agit: quia petit ſibi duas recompenſationes fieri: una, ſcilicet, reſtitutionem æqualem rei mutuatæ, alia uerò, ut precium uſus, quòd dicitur uſura, & ſic peccatum eſt: ut puta, contra rationem, & legem naturalem, & contra iuſtitiam.

Vſura palliata quot modis committitur.

Quot modis committitur Vſura palliata? Reſpõ. quòd ſeptem modis. Primo modo, quando aliquis in loco pignoris pro certa pecunia, uino, tritico, uel alia re quacunque uſufructu carente, accipit domum, terram, iumentum, uel quãcunque rem, uſumfructum habentem, cum conditione, quòd fructus, & prouentus ex illis contingentes ſibi conuertentur, quouſque fuerit ſibi ſolutum, in quo pacto quicquid ex illis ultra ſolidum recipitur, uſura eſt.

Secundo modo committitur uſura palliata, quando aliquis in loco pignoris accipit ueſtimentum, uaſa lignea, aurea, uel argentea, & eis uſque ad terminum ſolutionis utitur, & ea peiorat, in quanto magis uoluntariè in uſu ſuo illa peiorat, in tanto grauiorem uſuram committit.

Tertio modo committitur uſura palliata, quando uſurarius mutuat alicui certam ſummam pecuniæ ſub pignore longè melioris valoris, quàm eſt pecunia accommodata, vſque ad certum terminũ, quẽ ſperat firmiter mutuatorem non poſſe tenere, tali conditione adiecta, quòd ſi non ſolueret ſibi limitato die, pignum ſuum perderet.

Quarto modo committitur vſura palliata, quando vſurarius emit aliquam rem, ſiue poſſeſſionem longè minori precio, quàm valeat, ſub tali conditione, quòd venditor rehabere poſſet ſub eodẽ precio, ſi reſoluerit pecuniam certo die limitato: quẽ tamen diem emptor ſperat venditorem tenere non poſſe, ſed talis manifeſtè facit contra doctrinam Apoſtoli, primo Theſſal. cap. 4.

Quinto modo committitur vſura palliata, cum quis tradit pecuniam ſuam alicui negotiatori tali conditione adiecta, quòd ſit ſocius eius in lucro, & non in damno, qđ eſt valde magna iniquitas, cũ pauper, cui traditur pecunia, laborem habeat, & periculum, tàm corporis, quàm animę, & ſuper eum ponatur adhuc periculum pecuniæ: vult enim vſurarius, quòd pecunia ſua ſit, quò ad lucrum, & pauperis, quò ad damnum, & periculum.

Sextò modo committitur vſura palliata, cum dives non vult vltra ſortem accipere pecuniam à paupere: vult tamen ex pacto, vt operetur cum ea duabus, vel tribus, vel pluribus diebus; contra quos S. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 78. inquit Sicut munus à manu non licet exigere, vel ſperare pro mutuo implicitè, nec explicitè, tacitè, vel expreſsè: ita, nec munus à lingua, nec ab obſequio: & ratio eſt, quoniam vtrunque poteſt pecunia menſurari, ſicut patet in his, qui locant operas ſuas, quas lingua, vel obſequio, vel manu exercent.

Septimo modo cõmittitur vſura colorata, quando vſurarius vendit aliquam rem, vt puta, triticum,

vinum,& cætera. & pro dilatione ſolutionis precij longè carius vendit iſtud,quàm ſecundum commune forum valet,& quàm venderet illud,ſi ſtatim ſolutionem haberet. Tempus, quod ad omnium vſus, & profectum conditum eſt, venditioni talis exponit in hoc, quòd eo plus recepturus eſt, quia cum debitore diutius pecunia ipſius moratur: tempus igitur vendendo, vendit & per conſequens diem, & noctem. Talis vſurarius debet illud, quod per vſuram obtinuit,reſtituere illi,de quo iniuitè vſurã recepit, vel eius hęredibus, vel exequutoribus, ſi quo modo bene poſſet,ſin aliter. id debet pauperibus erogare, vt manifeſtè oſtenditur, in cap. extra in antiquis.lib.5.de vſuris.& cap.conſuluit.

Abſque vſura ſuſpicione, in quib. caſib. poteſt quis vltra ſortē aliqd recipere.

In quibus caſibus abſque vſuræ ſuſpicione quis poteſt aliquid vltra ſortem recipere? Reſpondeo, ſecundum Hoſtien.q poteſt quis emere frumentũ, & vinum, vel huiuſmodi tempore, quo colligitur, vt poſtea alio tempore vendat carius. Primò, propter commune bonum: ſicut Ioſeph emit frumenta,vt haberet, vnde prouideret populis terræ tempore famis,& hoc meritorum eſt.Secundò,propter prouiſionem ſuam,& ſuorum: ſicut, ſi aliquis nunc emat,timens ne poſtea oporteat eum carius emere pro ſe,& ſuis:& poſtea,quia nõ indiguit, vendidit, ſicut communiter in foro vendebatur, & hoc licitum eſt. Tertiò,propter pietatem: vt,ſcilicet,de lucro prouideat pauperibus:& hoc iterum licet,dum modo ita moderate hoc faciat, quòd communitas per chariſtiam non lædatur. Quartò, propter exercendam iuſtam commutationem per modum mercationis, vt non intendat chariſtiam inducere, ſed potius artem ſuam, ſiue negotiationem exercere, quod potiſſimè locum habet, quando hæc eſt propria negociatio eius: ita quòd pro opera ſua recipit lucrum. Quintò, propter auaritiam, ſcilicet, vt charius vendat, nulla alia neceſſitate, vel vtilitate penſata,aut vt chariſtiam inducat, & congreget: ita q̃ omines cogantur ab eo emere, & ipſe poſſet ad libitum vendere, & iſti tales enormiter peccant. Vnde ſecundũ Raym. tales propter hoc nõ ſunt cogendi ad reſtitutionẽ certæ pſonæ,ſed pauperibus.

Vſurarij manifeſti, qui dicantur.

Qui dicuntur manifeſti vſurarij? Reſpond.quòd ille dicitur manifeſtus. Primò, qui eſt notorius de iure; puta,quia conuictus,vel condemnatus de vſuris,ſeu coram iudice ſponte confeſſus.c.cum olim. & cap.ſuper quibuſdam,de verbor.ſignifica. Secundò,qui eſt notorius de facto, notorietate facti: puta,tenet altare paratum, vel mutuat in camera omnibus volentibus,ſicut meretrix in poſtribulo pater cuilibet.ar.de cohab.cler.& mu. cap.tua, & cap.fin Tertiò, dicitur manifeſtus, ſecundum gloſſ. in cap. 2.de vſur.lib.6.quando quis coram ſacerdote,& teſtibus confeſſus eſt in articulo mortis ſe uſurariũ, & mandauit reſtitui uſuras,& reſignauit libros.

Vſurariorũ publicorum pęna q̃ ſit.

Quæ eſt pęna publicorum uſurariorum? Reſpondeo ſecundum Raym quòd ipſo iure ſunt excommunicati: non dico ſimpliciter,ſed quãtum ad tria, ſcilicet quòd non debent recipi ad communionem altaris:nec debent recipi eorum oblationes:nec debent recipi ad Eccleſiaſticam ſepulturam, ſi in hoc peccato deceſſerint.extra eo.ca.quia in omnibus.Et ſacerdos recipiens oblationem manifeſti vſurarij, debet manere ſuſpenſus ab exequutione officij, do nec ſatisfaciat arbitrio Epiſcopi. Eandem pœnam incurrit,qui eos tradit Eccleſiaſticæ ſepulturæ,vt in capitu. quia in omnibus.Sed hodie ſepelientes, ipſo facto ſunt excommunicati: ut in cle. capitu.eos. extr.de ſepul.

Vſurarij manifeſti quomodo.

Quomodo uſurarij manifeſti poſſunt recipi ad confeſſionem,uel ad ſepulturam? Reſpondeo,non ſufficit,quòd in vltima uoluntate mandent de uſuris

ad confessionem vel ad sepulturam recipi possit.

ris satisfieri, sed oportet, quòd de ipsis fit satisfactū, prout eorum facultates patiuntur, uel saltem, quòd illis, quibus facienda est restitutio, si præsto sint, aut alijs, qui illis possunt acquirere, uel illis absentibus ordinario loci, uel uices eius gerenti, aut rectori parochiæ ipsius usurarij coram aliquibus fide dignis idoneè de restitutione fit cautum, uel prouisum: ita, scilicet, quòd si quantitas sit manifesta, illa exprimatur, alioquin est moderanda arbitrio recipientis eam. Ipse tamen si scienter moderetur minorem, tenetur ad restitutionem residui. Nullus interesse debet testamentis manifestorum usurariorum, uel eos ad confessionem admittere, uel ipsos absoluere, nisi fecerint satisfactionem: ut dictū est. Testamenta quoque eorum ipso iure sunt irrita. extra eod. cap. quanquam. lib. 6.

Vsuræ, cui restituendæ sit.

Cui restituenda est usura? Respondeo, secundum Hostiē. quòd generaliter reddi debet ei, à quo quis extorsit, uel eius hæredi: & si non inueniatur, est pauperibus eroganda: extra eod. cap. cum tu. Quòd si absens est, eo quòd usurarius trāstulit se ad alium locum, tenetur ei mittere suis proprijs sumptibus: quòd si ille, qui habebat recipere ab usurario, uel hæredes eius, transtulit se aliò, tunc mittet ei sumptibus illius, cui mittit, nisi expensæ excederent tam summam: tunc enim debet pauperibus erogari. 2 q 6. c. anteriorum. & ext. de Iudæ. c. cum sit: nisi, q̄ de proximo eius aduentus speratur: tunc enim pecunia consignabitur, & deponetur. Et hæc sunt intelligenda secundum Host de publico vsurario.

Quomodo puniantur, eōcedentes. domus vsu rarijs ad fenus exercēdum.

Quomodo puniuntur, concedentes domos usurarijs ad fęnus exercendum? Respondeo, quòd nec collegium, nec aliqua uniuersitas, aut singularis persona debet permittere, quòd usurarij alienigenæ, scilicet non oriundi de terris ipsorum, publicè exercere uolentes usuras, habeant domos conductas,

aras, seu aliter habitent in terris suis; sed omnes infra tres menses expellendi sunt de terris suis. Et nemo potest eis locare, aut alio titulo concedere aliquam domum ad fænus exercendum. Contrafacientes autem, si sunt Patriarcæ, Archiepiscopi, uel Episcopi, incurrunt ipso facto suspensionem: Si autem sunt minores clerici, incurrunt excommunicationem: Et si est collegium, uel uniuersitas incurrit interdictum: Et si tales sententiam per mensem sustinuerint, ex tunc terræ eorum sunt interdictæ, quandiu ibi usurarij morantur. Si uerò sunt laici, debent per ordinarios Ecclesiastica censura compelli: & hæc omnia habentur in capitu. 1. de usu. lib. 6. Pœna huius capituli obtinet contra omnes usurarios, tam Iudæos, quàm Christianos, cum indistinctè loquatur, sicut, & clem. capitu. ex graui, de usur. quæ comprehendit etiam Iudæos: ut patet ibi per gloss. super uerb. censura. Si autem domus locetur usurario non alienigenæ, sed oriundo de terra illa, talis locans, licet peccet mortaliter, tamen non incurrit censuras prædicti capituli, secundum glo. ibi. Vnde notandum, quòd graui ter peccant Reges, & Principes, ac communitates manifestos usurarios defendentes, præcipuè Iudæos. Contra quos Innoc. 3. in cap. post miserabilem, de usu. inquit. Iudęos ad remittendas Christianis usuras, per principes, & potestates compelli præcipimus seculares, & donec eis remiserint ab uniuersis Christi fidelibus, tam in mercimonijs, quàm in alijs, per excommunicationis sententiam eis inhibemus communionem omnimodam; hæc ille; vbi dicit glo. quòd Iudæi per Ecclesiam puniuntur pœna corporali: vt patet 28. quæstio. 1. capitu. sæpè, in fin. & 7. quæstio. 4. capitu. constituit: Ita tamen, quòd ad sanguinem non procedatur: ext. de rap. capitu. in Archiepiscopum. Vnde, dicit Alexand.

xand de Ales in 3. par. ſum. in tract. de 7. præcepto decalogi, quęſtio. 5. quòd Principes Chriſtiani poſſunt expoliare Iudæos omnibus, prętęr neceſſarijs, non tamen debent occidere, niſi mereantur ex aliquo maleficio, ſicut cæteri Chriſtiani. Dicit autem Sanct. Thom. in quadam Epiſtola, quòd Principes talia bona accipientes à Iudæis, debent ea reſtituere his, à quibus ea illicitè acceperunt ipſi Iudæi, ſi inueniuntur, alioquin in pios vſus ad conſilium Dioœceſani, vel aliorum proborum virorum, vel in communem terræ vtilitatem expendere.

Explicit Septimus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

OCTAVVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Simonia.

Simonia quid ſit.

Vid eſt Simonia? Reſpond ſecundum Hoſtien. lib. 5. rub. 3. de Simonia. §. 1. quòd Simonia eſt ſpiritualium, vel annexorum ſpiritualibus, precedente pacto promiſſionis, cõditionis, modi, ſeruitij, precium, uel cuiuſuis temporalitatis receptio, uel donatio. Item ſecundum Sanct Thom 2. 2. q. 100. artic. 1. & in 4. ſent. diſt. 15. & omnes Theologos, & Canoniſtas in cap. qui ſtudet. 1. q. 1. quòd eſt ſtudioſa cupiditas, uel uoluntas emendi, uel uendẽdi aliquid ſpirituale, uel ſpirituali annexum, & Nauarr. Manual. Confeſſ. c. 23. nu. 100. confirmat.

Vbi ſciendum eſt. Primò, cum dicitur, Simonia eſt ſtudioſa voluntas: ibi ponitur uolũtas, non pro potentia, ſed pro actu eius. Conſtat enim, quòd omne peccatum committitur per actum uoluntatis, & in eo completiuè conſiſtit.

Secundò, cum dicitur ſtudioſa, ideſt, deliberata. Ex quo patet, quòd quis per ſolam uoluntatem deliberatam efficitur ſimoniacus, quò ad Deum. Talis

lis tamen Simonia mentalis non ponitur in foro Ecclesiæ, quæ non iudicat de occultis, nisi procedant ad extra. Restat ergo, quòd à solo Deo puniatur, qui iudicat æquè perfectè de occultis, sicut de apertis, & manifestis.

Tertiò, nomine emptionis, & venditionis in proposito intelligitur omnes contractus circa spiritualia, qui non fiunt gratis. Excipitur tamen contractus permutationis, quæ est licita, seruatis debitis circunstantijs. Vnde beneficia Ecclesiastica non possunt adinuicem permutari authoritate, vel pactione partium sine Simonia. Sed Episcopus si vtile esse viderit, potest ex officio suo transferre personas, & facere permutationem: ita tamen, quòd partibus interesse non licet de hoc pacisci, & tractare: vt Innocent. ponit, sed totum exponant, & relinquant in manu superioris. Permutatio verò possessionum per se non est inhibita, quia datur ibi temporale pro temporali: extra de rerum permut. ad quæstio. Ita tamen, quòd si altera pars præponderet, poterit pecunia refundi, vt sic ad æqualitatem permutationis perueniatur.

Quartò, iuxta illud, aliquid spirituale: notandum secundum Theologos, quòd aliquid dicitur spirituale tripliciter: primò quidem essentialiter, & intrinsecè, vt gratia, & virtutes: Secundò verò causaliter, vt sacramenta nouæ legis, quæ causant gratiam: Tertiò autem actualiter, vt orare, prædicare, instruere; & sic de alijs actibus spiritualibus.

Quintò, iuxta illud: vel spirituali annexum; Notandum, quòd aliquid dicitur spirituali annexum dupliciter.

Vno modo, sicut ex spiritualibus dependens, vt habere Ecclesiastica beneficia. Hoc enim dicitur spirituali annexum, eo quòd non competit, nisi habenti beneficium clericale.

Alio

Alio modo dicitur spirituali annexum: quia ad spiritualia ordinatur, sicut ius patronatus, quod ordinatur ad præsentandum clericos ad beneficia Ecclesiastica. Hoc modo etiam vasa sacra, quæ ordinantur ad vsum sacramentorum, possunt dici spiritualibus annexa.

Item, sciendum est secundum prædictos Doctores: quòd per spiritualia intelliguntur sacramenta, vt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Ordo, Pœnitentia, Extrema Vnctio, & Matrimonium, siue benedictio nuptiarum: pro quibus dare pecuniam, vel recipere, vt precium eorum, prohibitum est, quia Simonia. Annexa verò spiritualibus, vel sacramentalia: sunt dedicationes Ecclesiarum, consecrationes virginum, & aliarum rerum ad cultum diuinum pertinentium, benedictio Abbatum, absolutio ab excommunicatione, & ab alijs censuris Ecclesiasticis, electio prælatorum Ecclesiasticorum, confirmatio eorum, renunciatio, visitatio ipsorum prælatorum, correctio criminũ, vel desistere à correctione in iudicio Ecclesiastico, cura animarum, ingressus religionis, vel monasterij, Ecclesia, siue beneficium simplex, vel curatum, præbenda, dignitas Ecclesiastica, vt Archidiaconatus, præpositura, Episcopatus, officium sepulturæ, vel locus Ecclesiæ consecratus ad sepulturam, vel vbi iam est sepultus aliquis, ius capellæ, vel patronatus, ius percipiendi decimas, officia Ecclesiastica, vbi est aliquid iurisdictionis spiritualis, vt œconomus, vicedominus, & huiusmodi: ferre sententiam in iudicio Ecclesiastico, & similia, pro quibus pacisci est simonia, prima, quæstione secunda, cap quàm pio, vbi dicitur, Cesset omnis pactio, cesset omnis conuentio. Et est sciendum, quòd non solum, qui spiritualia vendunt, vel emunt, Simoniaci sunt: sed etiam illi, qui in his mediatores sunt. 1. q. 2. c. sicut Episcopus. Notan

tãdum eſt etiam, quòd ſi quis ſine pactione, vel exactione expreſſa conferat aliquid ſpirituale, principaliter hac intentione; vt propter illud recipiat téporale: puta, audit confeſſionem, vel dicit Miſſam, vel confert ordinem, ſiue beneficium, & ſimilia: principaliter, quia ſperat propter hoc ſe habiturum pecuniam, vel aliquid aliud. Et ſimiliter, qui dat téporale, principaliter, vt recipiat ſpirituale; puta, Eu chariſtiam, ordinem, beneficium, & huiuſmodi: ſimoniam committit mentalem, quę eſt mortale peccatum, ſecundum S. Tho. in 4. ſent. diſt. 25. Sed talis ſimonia mentalis tollitur per pœnitentiam. ext. de ſimo. cap. mandato.

Simonia unde dicitur.

Vnde dicitur Simonia? Reſpond. quòd dicitur à Simone mago, qui fuit primus author huius ſceleris in nouo Teſtamento. Actu. cap. 8. Ipſe enim voluit emere gratiam Spiritus ſancti à Beato Petro. Sic Giezi in veteri Teſtamento voluit gratiam ſanitatis Naaman Siro vendere: vt 4. Reg. cap. 5. Vnde Simoniacus dicitur propriè emptor ſpiritualiũ, ſed Geziticus venditor eorundem. 1. q. cap. ſtudet.

Et ab iſto Simone nomen ſuum Simonia accepit. Vnde tam illi, qui ſpiritualia vendunt, quàm etiam illi, qui emunt Simonem imitantes, communiter Simoniaci appellantur.

Et eſt Simoniaci peccatũ enorme reſpectu eius, qui per Simoniam beneficium acquiſiuit, qui per pœnitentiam agere non poteſt, beneficio retento: vel dicitur enorme, ideſt indiſpenſabile, quia diſpẽſari non poteſt cum Simoniaco, niſi beneficio reſignato, ſicut in Simonico in ordine cõtingit. vt 13. diſt. cap. nemi. Et Simoniacus etiam occultus in ordine ſuſcepto, qui vitioſum habet characterem, vt 1. quęſt. 3. cap. in quibuſdam: ſuſpenſus eſt, quò ad ſe, & quò ad alios. 1. quæſt. 1. Reperitur etiam Simonia ſola in contione, abſque peccato, vel facto cõmit-

mitti: vt in cap. qui ſtudet prędalleg.

Simonia quare potiꝰ dicatur, quam Geziæ.

Quare potius dicitur Simonia, quàm Giezia? Reſpon. quia Giezi ſolum vendidit donum Dei: Simõ autem ad hoc emere volebat, vt poſtea alijs venderet, 1. q. 3. c. Saluator: et ideo potius dicitur Simonia, quia, quò ad intentionem, Simon in emptione, & venditione peccauit.

Vnde, committitur, quando aliquod munus datur, vel accipitur pro emptione, vel venditione ſpiritualium. vt habetur, 1. q. 1. c. nonnulli.

Simonia quotuplex ſit.

Quotuplex eſt Simonia? Reſpond. quòd duplex eſt: quædam interior, ſiue mentalis: quædam uerò exterior, & conuentionalis. Simonia mentalis eſt etiam duplex: quædam, quę in ſola mente, & propoſito conſiſtit. Alia eſt mentalis, quæ non conſiſtit in ſolo propoſito, ſed habet aliquem actum exteriorem, coopertum tamen, & uelatum, ut non poſſit benè agnoſci, niſi ab operante: ut cum quis ſeruit temporaliter, aut munus offert pro ſpirituali cõſequendo: non tamen declarat ſuam intentionem, ſcilicet, quòd intentione habendi hoc facit, ſeu pacto explicito, tunc eſt Simonia, non purè mentalis, quia eſt imperatiua actus exterioris, latenter tamẽ: tales ſimoniaci peccant mortaliter, non tamen reſtituere tenẽtur. Simonia autem exterior, & conuẽtionalis, in emptione, & uenditione rei ſpiritualis conſiſtit, accipiendo largè emptionem, et uenditionem: & quia emptio, et uenditio in tribus conſiſtit, ſcilicet, in intentione, conuentione, & exequutione, abſque his tribus, ſimonia non eſt conſummata. Et ex his ultimis tribus, inquit Nauar. Manua. conſ. cap. 23. & num. 102. triplicem eſſe Simoniam, mentalem tantum, conuentionalem tantum, & realem. Simonia mentalis tantùm, eſt ſimonia mente concepta citra omnem conuentionem expreſſam, uel tacitam; ſiue res tradatur, ſiue non: Et eſt duplex, alte-

altera, quæ neque peruenit ad conuentionem, neq; ad dationem. Altera, quæ peruenit ad dationem citra omnem conuentionem, quarum vtramque esse peccatum mortale, nulli dubium est. Simonia verò conuentionalis tantùm est simonia conuenta expresse, vel tacitè, nondum tamen ab vtraque parte exequuta: & est duplex: altera ex vtraque parte exequuta; altera ex vna tantùm, & vtraque est peior mentali tantùm. Simonia realis est simonia conuenta expresse, vel tacitè ex vtraque parte completa, salté quò ad aliquam partem promissorum vtriusq; partis: dicitur, vel tacitè, quia interdum fit illa sine verbis, solis nutibus: hęc Nauar. vbi supra. num. 105. quæ non solùm est punibilis in foro intertori, sed etiam in exteriori. Concordat S. Thom. secunda secundæ, quæst. 100. articu. 6. ad 6. & Sylvestr. verb. Simonia, num. 4. & 5.

Simonia quot modis committatur.

Quot modis committitur Simonia? Respond. ꝙ tribus modis: aliud est munus ab obsequio: aliud à manu: & aliud à lingua. Munus ab obsequio, est seruitus indebitè impẽsa. Munus à manu, est pecunia: Munus à lingua, est fauor mundanus.

Primo modo Simonia committitur, cum aliquis obtinet beneficium ecclesiasticum, vel aliud donũ spirituale per seruitium indebitum, vel indebita intẽtione impensum, quod vocatur munus obsequij. Secundo modo simonia committitur, quando aliquis obtinet beneficium, vel donum spirituale per pecuniam, quod munus manus vocatur. Tertio modo Simonia committitur, quando aliquis obtinet beneficium ecclesiasticum, vel aliquod donum spirituale per adulationem, vel preces carnales, quæ munus linguæ dicuntur.

Vnde per pecuniam intelligitur omnis res temporalis. prima, quæstio. prima, capitu. nonnulli. Et per quodlibet horum munerum in spiritualibus datorum, vel acceptorum pacto, vel exactione, vel intentione principali, committitur simonia. prima, quæstione tertia, capitu. Saluator. Vbi dicitur: Quisquis res ecclesiasticas, idest, spiritualia, quæ dona Dei sunt, nõ ad hoc, ad qđ instituta sunt, sed ad propria lucra munere linguę, vel indebiti obsequij, vel pecunię largit̃, vel adipiscit̃; Simoniac⁹ est. hęc ibi.

Munus ab obsequo quo modo inducit simoniã.

Quomodo munus ab obsequio inducit simoniam? Respondeo, secundum Sanct. Thom. secunda secundę, quæstio. 100 artic. 5. quòd aut obsequium impensum est corporale, & illicitum: aut corporale, de se licitum: aut spirituale. Si obsequium est corporale et illicitum, vt qui seruit Episcopo, vel alicui alteri prelato in faciẽdis vsuris, mercantijs, lenocinijs, & huiusmodi, tunc seruiens in talibus pro beneficio habendo, vel quocunque alio spirituali, simoniam committit: & similiter ille, qui propter tale obsequium, confert beneficium Ecclesiasticum. Si autem obsequium sit de se honestum, vel ad spiritualia ordinatum: vt puta, quia laborat pro vtilitate Ecclesiæ, eundo Romam: vel quia seruit prælato in officio aduocandi, seu procurandi, & huiusmodi: tunc si prælatus tali conferat aliquod beneficiũ Ecclesiasticum, non peccat: dummodo tria concurrant. Primum est idoneitas ex parte suscipientis beneficium. Secundum est, quòd non interuenerit pactio. Tertium est, ꝙ non habeatur principaliter respectus ad obsequium impensum: quia vbi interuenit pactum, & similiter vbi principaliter habetur respectus ad seruitium receptum, tunc committitur Simonia: non autem vbi habetur respectus ad idoneitatem. Si verò obsequium sit merè spirituale, qđ est annexum, siue impositum beneficio, tunc indubitanter potest conferri beneficium cum pacto, ita scilicet, ꝙ suscipiens beneficium, promittat obsequium illi annexum: sicut patet de capellania, quæ

confertur alicui cum tali pacto, ꝙ celebrabit in ea, vel celebrari faciet certum numerum Missarum.

Munus à manu quomodo simoniam induxit.

Quomodo munus à manu inducit Simoniam? Respon. secundum Durand. in 4. senten. distinct. 15. quòd munus à manu; Vel est tale, & tantum, ꝙ præsumitur inclinare affectum ad collationem rei spiritualis propter ipsum, & tunc præsumitur simonia: Vel hoc tam parum est, quòd non præsumitur inclinare affectum ad collationem rei spiritualis, & tũc non est simonia. Hoc tamen verum est, quò ad iudicium Ecclesiæ, quæ hoc præsumit in exterioribus: quo autem ad Deum, & conscientiam, semper est simonia, quoties, scilicet, propter quodcunque temporale, etiam quantumcunque paruum, datur spirituale: Quia si hoc faciat cum pacto, tunc est simonia mentalis, quæ per pœnitentiam aboletur. Secus autem, vbi temporale datur merè gratis, & non habito respectu ad spirituale. Tunc autem præsumitur temporale non dari gratis, quando datur instante necessitate, vel cum vacat beneficium, & præsertim, quando munus est notabile, vel etiam, quando offertur ab eo, qui antea nusquam visus fuerat aliquid offerre. Ista enim exteriora sunt indicia corruptæ, & simoniacæ intentionis.

Munus à lingua quomodo induxit Simoniam.

Quomodo munus à lingua inducit Simoniam? Respondeo, vt cum alicui confertur beneficiũ non habito respectu ad idoneitatem, neque ad vitæ meritum, sed ad preces, quas magnæ personæ, aut doctæ, aut quibus collator se cognoscit obnoxium, pro eo faciunt. Pro quo notandum est, ꝙ preces, quas quis facit apud alium pro beneficio obtinendo: aut fiunt pro se, aut pro alio: Si pro se, iterum distinguendum est ex parte beneficij: quia, aut fiunt pro beneficio, cui est annexa cura animarum, aut pro simplici: Si primum, tunc est Simonia, secundũ S. Thom. secunda secundæ, quæstione prima, articulo

lo quinto, etiam quantumcunq; aliàs esset dignus, quia eo ipso, ꝙ se ingerit præsumptuosus, & ambitiosus videtur, & per consequens indignus. Multò magis autẽ talis est simoniacus, si aliàs est indignus: puta, qa illiteratus, vel fornicator notorius, aut huiusmodi. Si aũt quis porrigat preces ꝓ se ipso ꝓ beneficio simplici, et indigeat, nec est eo indignus ꝓpter aliquod impedimentum, non est simoniacus, nec peccat, secundum S. Thom. vbi supra, ꝙ si non indigeat, peccat, eò ꝙ aufert sustentationem, & prouisionem alicuius pauperis, & indigentis clerici. Multò magis autem peccat, si sit indignus. Ex quo patet, ꝙ Episcopus ad nullius instantiam, etiam cuiuscunque dignitatis, aut authoritatis existat, debet dare beneficium indigno, & quem scit esse talem, etiam dato, quòd sint preces armatæ, quòd si secus fuerit, simoniam incurrit: & dupliciter peccat. Primò quidem prouidendo de beneficio insufficienti. Secundò verò hoc agendo ex humano fauore, ꝙ simoniacum est. In tali ergo casu debet magis Deo obedire, quàm hominibus.

Simonia quare sit peccatum.

Quare Simonia est peccatum? Respondeo, quòd propter tria: ex parte vendentis, ex parte ementis, & ex parte venditionis. Primò, est peccatum ex parte vendentis: quia ille, qui vendit spiritualia, non est illorum Dominus, sed dissipator. prima Corinth. capitulo tertio. Secundò, est ex parte ementis. Ille enim, qui emit rem multo minori precio, quàm valeat, iniustè emit, secundum S. Thom. secunda secũdæ, quæstione septuagesimaoctaua. Sed spiritualia sunt tantæ nobilitatis, & perfectionis, & valoris, ꝙ excedunt omnia temporalia: & ideo non possunt precio temporali emi. Sapient. 8. capitu. Tertiò, est ex parte venditionis: quia qui vtitur aliquo actu ad aliud, seu alio modo, quàm ordinauit Deus, iniquè facit, & tanto peius, quanto illud est in se dignius.

Ordinauit autem Deus ſpiritualia gratis conferri debere hominibus per miniſtros ſuos Matth.10.ca. Gratis accepiſtis, gratis date, ideſt, ſacramenta, & alia ſpiritualia. & habetur prima, quæſtione prima, cap.quicquid: Et ſic patet, quòd ſimonia eſt peccatum mortale, Vnde, propter ſimoniam debet quis excommunicari, prima, quæſt. prima, c. quicunque.

Notandum ſecundum S. Thomam in quadã quæſtione, in quolibet. quòd tria ſunt neceſſaria in diſpenſatione Sacramentorum, vt Simonia euitetur.

Primum eſt, vt fiat ex conceſſione iuris diuini, vel humani, aut ſaltem piæ conſuetudinis.

Secundum eſt, vt ſit intentio pia, & non corrupta.

Tertium eſt, vt ſit forma honeſta, vt ſcilicet non requiratur ante pij officij exhibitionem, nec pactũ interuenire videatur, ſed expleto officio, poterit exigi. Si igitur illa tria ſic cõueniãt, ſecurè recipiãt.

Simonia pœna quęſit.

Quæ eſt pœna Simoniaci? Reſpondeo, q̃ ordinati Simoniacè ipſo facto ſunt ſuſpenſi ab exequutione ſuorum ordinum, etiam quantumcunque ſit occultus, ſecundum Hoſtienſ. Item, notorij Simoniaci ſunt ſuſpenſi ab ordinibus, & beneficijs, ſimoniacè ſuſceptis, prima, quæſtione prima, capitulo ſtatuimus, & capitulo quiſquis: & hanc ſuſpẽſionem, ſecundum Ambroſ. videtur vocare excommunicationem: in capitulo reperiuntur. prima, quæſtione prima in gloſſ. Et tales, ſcilicet, conferẽtes ordines, vel beneficia, & officia Eccleſiaſtica, & illa recipiẽtes per ſimoniam: ſi ſunt clerici, debent deponi, & priuari omni officio, & beneficio, ſi conuincantur de hoc in iudicio Eccleſiæ: ſi autem ſunt laici, & mediatores ſimoniæ, debent excommunicari, prima, quæ. 2. cap. ſi quis. Efficiuntur etiam infames, & quilibet criminoſus admittitnr, ad accuſationem eorũ extra de ſimon. cap. tanta, & cap. ſi Dominus. Sed ſciendum eſt, quòd hodie omnes ſimoniaci: tam vendentes, quàm ementes: tam principales, quàm fautores: tam notorij, quàm occulti, ipſo facto ſunt excommunicati: vt patet per extrauagantem Martini quinti; quæ incipit Multæ, & per aliam extrauag quæ incipit, Damnabile ſcelus. Item omnes ſimoniaci, & mediatores quolibet anno in Cęna Domini excõmunicantur ex ore Papæ, vt patet in proceſſu curiæ. Dicunt tamen communiter Doctores, quòd ſolum ſunt excommunicati ipſo facto ſimoniaci in ordine, vel beneficio. Nec obſtat. cap. reperiuntur. & cap. quicunque, & cap. placuit. 1. quæſt. 1. & ſimiliter cap. ex multis. 1. quæſt. 3. quia licet, ſub pœna anathematis prohibeant, tamen ſolum loquuntur de ſimonia, in ordine, vel beneficio. Vbi ſciendum eſt, quòd quando ſimonia eſt ſolum mentalis ſine omni pactione, non ligatur talis ſimoniacus aliquarum prædictarum pœnarum.

Vbi ſciendum eſt, q̃ inter bona ſpiritualia, quæ ſimoniaci vendere, & emere ſolent: quædam dicũtur ſpiritualia, quia illis quęritur Spiritus ſanctus, cuiuſmodi ſunt orationes, & ſuffragia Eccleſiæ. Alia verò ſunt ſpiritualia, quia dona ſunt à Spiritu ſancto data, vt ſapientia, ſcientia, & intelligentia, & quia illa ſunt dona Spiritus ſancti, ideo prohibet illa vendere. Prouer. c. 23. dicitur. Noli vendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam; & ſicut Chriſtus dicit in Euangelio, Gratis accepiſtis, gratis date. Quædam verò dicuntur ſpiritualia largè, quia ſpiritualibus exercitijs deſeruiunt, vt vaſa, & veſtes Eccleſiæ. Et quædam dicuntur ſpiritualia, quia illis ſuſtentantur miniſtri Eccleſiæ, q̃ ſpiritualibus exercitijs ſunt intenti, cuiuſmodi ſunt decimæ & oblationes, &c. huiuſmodi, ſed tamen talia, potius ſunt dicenda ſpiritualibus annexa, quàm ſpiritualia.

Pecunia ſi-

Cui reſtituenda eſt pecunia Simoniacè recepta?

monialcè re cepta, cui restituenda sit.

Respon. secundum Raymund in summa, quòd debet restitui Ecclesię, in cuius contumeliam data est: extra de simon. capitu. de hoc autem: argumen. decimaseptima, quæstione quarta, cap. si quis in atrio: & vigesimaseptima, quæstione prima, capitu. si quis rapuerit, & habetur in summa Confess. libro primo, titulo primo, quæstione vigesimatertia. Et hoc cum pecunia datur alicui particulari personæ: puta, prælato soli, vel alij cuicumque. Ita, quòd Ecclesiæ collegium non est in culpa. Si tamen ille, qui dedit pecuniam transeat postea ad aliud Monasterium, cum non possit stare in primo Monasterio. cap. quoniam: de simon. debet illi monasterio dari pecunia: vt eo viuente habeat vsum illius pecuniæ: & postea restituatur priori Ecclesiæ, argumen. decimasexta, quæstione sexta, capitu. de lapsis, & capitu. si quis rapuerit, decimaseptima, quæstione prima. Si tamen ipsum monasterium, vel Ecclesia fuit in culpa: vt si quis dedit Monasterio, vel collegio pecuniam, vt recipiatur, non debet reddi ei. vt in dicto cap. de hoc autem, quia non est conueniens, quòd Ecclesia, siue Monasterium cum tali fraude fit in lucro: Nemo enim potest licitè retinere, quod dolosè lucratur: ideo cum Ecclesia non possit in hoc casu retinere, non debet restitui ei, qui turpiter dedit, in hoc casu debet erogari pauperibus: argumen. in capitu. cum tu. de vsuris. Si autem ille, qui dedit, vult intrare religionem, vel iam est persona religiosa, & transeat de illo Monasterio ad aliud, non debet restitui ei, ne ex ea committat aliam simoniam: Semel enim malus, semper præsumitur malus in eodem genere delicti. Sed debet aliquo bono modo dari Manasterio, ad quod vadit sine reuelatione peccati illius: & cum reseruatione dominij primo Monasterio, vel Ecclesiæ, in cuius contumeliam facta est simonia, quando ipsa Eccle-

Ecclesia non est in dolo: ita quòd post mortem illius reuertatur ad ipsam Ecclesiam primam, siue Monasterium. Si autem Ecclesia ipsa fuerit in culpa, debet dari in toto Monasterio, quod intrat, ne sit ei onerosus. argumen. decimasexta, quæstione sexta, capitulo de lapsis. & vigesimaseptima, quæstione prima, cap. si quis rapuerit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd pecunia per simoniam accepta obligata est ad restitutionem.

Explicit Octauus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

NONVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani,
Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Reſtitutione.

Reſtitutio quid ſit.

QVid eſt Reſtitutio? Reſpondeo, ſecundum Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 62. artic. 1. quòd eſt actus commutatiuæ Iuſtitiæ: quando, ſcilicet res vnius ab alio habetur: vel per voluntatem eius, ſicut in mutuo, vel depoſito: vel contra voluntatẽ eius, ſicut in rapina, & furto. Vnde, Reſtituere nihil aliud eſt, quàm iterato aliquem ſtatuere in poſſeſſionem, vel Dominium rei ſuæ, quæ ei debetur.

Item, ſecundum Nauar. Manual. Confeſſor. capitu decimoſeptimo, numero ſexto, quòd eſt actus Iuſtitiæ ſpecialis commutatiuæ, quo redditur alteri, quod ſuum eſt, vel quod ei debetur lege verę Iuſtitię formaliter, vel virtualiter, de bonis animi, corporis, honoris, vel pecuniæ.

Vbi notandum eſt, ſecundum Sanct. Thom. in quarto ſententiarum, diſtinctione decimaquinta, quæſtione prima, articulo quinto, quòd Reſtitutio non eſt pars ſatisfactionis, eò quòd poteſt eſſe ſine ipſa. Nam ad veram ſatisfactionem requiritur reconciliatio illius, qui ſatisfacit, cum illo, cui ſatisfacit. Ad reſtitutionem autem non requiritur talis reconciliatio, ſed ſufficit purè, & nudè reddere debitum, & ſic reſtitutio poteſt eſſe ſine ſarisfactione: Aliquando autem currit cum ea, vt cum quis reſtituit alienum cum humilitate, vt ſic reconcilietur illi, à quo aliquid abſtulit. Inſuper reſtitutio eſt reparatio inæqualitatis exiſtentis in rebus: vt cum quis reſtituit rem, quam prius iniuſtè detinebat. Satisfactio autem eſt reparatio inæqualitatis exiſtentis in actionibus, & paſſionibus: vt cum quis verberat aliũ iniuſtè, & per violentiam, ibi eſt inæqualitas iuſtitiæ. Cum verò modo poſſibili ſtudet hanc inæqualitatem reparare, dicitur ſatisfacere.

Reſtitutio quotuplex ſit.

Quotuplex eſt Reſtitutio? Reſpondeo, quòd eſt triplex. Prima eſt realis, & non voluntaria, vt ſi quis cogatur reſtituere rem, & talis reſtitutio propriè nõ eſt meritoria, cũ non fiat libera voluntate reſtituentis. Secunda eſt realis & voluntaria, vt ſi quis ſponte reſtituat rem ad æſtimationem, vel arbitrium boni viri, ſeu iuxta conſilium Eccleſiæ. Tertia eſt volũtaria, & non realis, vt cum quis tentus reſtituere, non habet vnde, ſed habet bonam voluntatem reſtituendi: & talis reſtitutio voluntaria in non habentibus, benè dicitur ſufficere: cum volũtas apud Deũ pro facto reputetur, ſcilicet, in illo, cui deeſt facultas. In gloſ. capitulo primo. extra de eo, qui mit. in poſ. cauſa rei ſeru. tamen non obſtante tali voluntate, tentus ad reſtitutionem debet conteri, & confiteri cum propoſito realiter ſatisfaciẽdi, ſi ad pinguiorem fortunam venerit.

Ad reſtitutionem q. teneantur.

Qui tenentur ad reſtitutionem? Reſpond. quod omnes, qui indebitè detinẽt alienũ, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè acceperint: & non ſolum, qui detinent, ſed etiam quicunque iniuſtè abſtulit, vel conſumpſit, aut alio quouis modo alium iniuſtè damnificauit.

Te-

Tenentur quoque ad restitutionem omnes, qui iusserunt furtum fieri, vel dederunt consilium, fauorem, vel auxilium: & hoc per illam regulam. Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: capitu lo. si culpa. de iniu. & damno: Et per aliam regulam, quæ dicit, Agentes, & consentientes pari pœna puniuntur capitulo, notum sit, secunda, quæstione prima, & decimaseptima, quæstione quarta, ca. omnes. Nam secundum San. Thom. & omnes Doctores in quarto sententiarum, distinctione decimaquinta, quæstione secunda, articulo secundo, tales in solidum ad restitutionem tenentur: vt continetur in his versibus, scilicet.

Iussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus,
Participans mutus, non obstans, non manifestans.

Primò, dicitur Iussio, idest participando iussione, mandato: & tenetur in solidum de omni damno, etiam si nihil habuit vtilitatis: & similiter exequens. argument. in capitulo Iulianus, vndecima, quæstione tertia.

Secundò, dicitur Consilium, idest, participando consilio, scilicet, quando alicui cõsulit, vt furetur, vel rapiat: & tenetur ad restitutionem, si ille, cui cõsulit, aliàs non erat facturus furtum: Si verò omnino erat facturus, etiam sine consilio, non tenetur, licet peccauerit mortaliter.

Tertiò, dicitur Consensus, idest, participando cõsensu, scilicet, quandò quis expresso consensu, consentit in furto, aliàs non furaturo: ita ꝙ sine ipso consensu, damnificatio nõ fuisset subsequuta. Similiter ratificans furtum, vel rapinam suo nomine factam, tenetur ad restitutionẽ, quia ratihabitio mandato comparatur. capitulo, ratihabitionẽ. de regul. iur. in libro sexto, & tenetur in solidum. capitulo, qui consentit, cum duobus c. sequent. vndecima q. 3. & capit. cum ad sedem. de restitutio. spoliatorum.

Quar-

Quartò, dicitur Palpo, scilicet, quando participat, palpando, idest, laudando, & adulando ei de furto, vel rapina: ita quòd probabiliter credit, quòd ex hac adulatione sit motus ad damnificandum proximum, quia talis adulatio est quidam consensus. dis. 86 cap. nemo.

Quintò, dicitur Recursus, idest, participando recursu, scilicet, quando fur, aut latro habet recursum ad eum cum spolijs, nam scienter receptãs rem furtiuam, & furem, tenetur furti, secundùm Innocent. & Hostiens. in cap. sicut dignum. de homicid. tenetur de omni damno, quod ex receptione factum est, quod aliàs factum non fuisset.

Sextò, dicitur Participans, idest, quis tenetur participare: puta, scienter comedendo, vel recipiendo de re furtiua, & tenetur ad restitutionem in quantũ participauit, secundum Theol. in 4. senten. dist. 15.

Septimò, dicitur Mutus, idest, ille, qui vidit rem furari, & sine aliquo periculo suo posset impedire furtum, puta, de mandato, vel alio modo, & ex malitia tacet. 23. quæst. tertia, capitulo, Non inferendæ, vbi patet, quòd qui non repellit à socio iniuriã, cum potest, tam est in vitio, quàm ille, qui facit.

Octauò, dicitur, Non obstans, vt scilicet, iudex, cui ex officio incumbit prouidere, ne damna inferantur, qui non corrigit, nec punit delinquentes, ita quòd propter hoc fiunt furta, & rapinæ, tenetur ad restitutionem, quando sine periculo suæ personæ, vel alterius rationis scandali potuit obuiare, & ita intelligitur illud, quod patet. uigesimatertia, quæstione tertia, capitulo qui potest. & capitulo facientis. distinctione octuagesimasexta, vbi dicitur, quod facientis proculdubio culpam habet, qui ꝙ potest corrigere, negligit emendare, & idem habetur in capitulo error. & in capit. consentire. dist. 83.

Nonò, dicitur, Non manifestãs, idest, qui participat,

pat,non manifeſtando,ſcilicet,quando ſcit, ubi eſt res furtiua, & ſine ſui periculo eam poteſt manifeſtare,& interrogatus à iudice, tacet ueritatem, ext. de fur.capitulo cum fure.& 9.quæſt.3.cap.quiſquis. ubi dicitur, ꝙ uterque reus eſt, & qui tacet ueritatem,& qui mendacium profert.

Quid reſtituendũ ſit.

Quid reſtituendum eſt?Reſpondeo,quòd omnis res aliena indebitè accepta,aut detenta,uel quæ debetur, (ſi fieri poteſt) reddenda eſt: & tunc omne damnum,& intereſſe, quod ſequutum eſt ex acceptione illius rei,reſtituẽdum eſt.Notandum,ꝙ damna uitæ,mutilatio membri, ſanitatis,libertatis, honoris,famæ,iniuriarũ, damni, lucri emergentis,& ceſſantis,& ſimilia,ſunt reſtituenda in aliquibus bonis ad arbitrium boni uiri,meliori modo, quo poteſt.Similiter,quando mulier habet filium,quem de adulterio concepit, & eius maritus nutrit eum credens eſſe ſuum filium, & relinquit eum hæredem, ut cæteros filios:uxor non tenetur hoc ſuo uiro dicere,cum id fieri non poſſit ſine damno, & periculo ſuæ uitæ, quando tamen poſſet fieri ſine tali dãno,& periculo, deberet ei dicere: & nulla mulier debet confidere de bonitate,& ſimplicitate ſui mariti in tali caſu:etiam cum hoc ſit ſecretiſſimum,eſſet infamare ſe, & ſuum filium, ſed debet adhibere illud remedium cum patre illius pueri, & facere, quod poteſt,ſaluando ſuum honorem,& utilitatem filiorum ſui mariti:nec debet manifeſtare ipſi filio, quia ille non teneretur credere matri: ſed bonum eſſet hortari eũ,ut religionem aliquã ingrederetur.

Quantũ reſtituẽdũ ſit.

Quantum reſtituendum eſt? Reſpondeo,ꝙ tantum illud iniuſtè acceptum, & damnum, quod paſſus eſt Dominus rei:& quando id non eſt certum, ſtandum eſt iudicio bonorum,& expertorum virorum, & maximè circa lucrum ceſſans: quia ſi eſſet vir,qui viuebat ex lucro alicuius determinatæ quantitatis

titatis pecuniæ,quam iuſtè negotiabatur,& cum industria, & labore ſuo tantum lucrabatur, quòd ex illo lucro viuebat ipſe cum familia ſua, qua perdita per furtum, oportuit eum vendere domum, vel agrum, vt poſſet exequi iuſtum ſuum negotium, qa non habebat aliam pecuniam repoſitam:& ideo fur tenetur ad totum capitale, & totum damnum,ſcilicet,lucrum ceſſans,& damnum emergens,iuxta arbitrium boni viri.

Reſtitutio cui facienda ſit.

Cui facienda eſt reſtitutio?Reſpondeo,quòd facienda eſt ei, cui res ſubtracta fuit, etiam ſi non ſit Dominus rei, ſed ſua interſit ex cauſa honeſta, rem non eſſe ſublatam:vt puta, habebat in ea ius pignoris,vel vſũ, aut aliquid huiuſmodi. Si verò ipſe, cui eſt res ablata,fuerat eam furatus:non ſibi,ſed Domino eſt reſtituenda; vel illi,cui prior fur ſurripuerat, ſi ſua intererat ex cauſa honeſta eam non ſurripi.Et regulariter reſtitutio fienda eſt ſpoliatis.tertia,quæſtio.1.cap.reintegranda.& extra de reſtitutio.ſpoliatorum.quaſi per totum. Et non ſolùm tenetur ad reſtitutionem fur,ſed etiam ille, qui ſcienter rem furto ſublatam emit. Veruntamen in rebus minimis, quæ tanquam derelictæ videntur à Domino, furtũ non committitur, etiam ſi capiantur occultè, ſicut eſt acus,penna, & ſimilia: nec tenetur accipiens ad reſtitutionem,niſi haberet animum furandi, & nocumentum inferendi proximo:quia ſic furtum committeret, & ad reſtitutionem teneretur, quantumcunque paruum eſſet.

Reſtitutio vbi facienda ſit.

Vbi facienda eſt Reſtitutio? Reſpond. quòd facienda eſt in loco,à quo fuit accepta,niſi fortè accipiens, & is,à quo accepta eſt, mutaſſent domicilium, & ſi manerent in eodem loco, tunc in illo. Si verò damnificatus mutat domicilium, damnificans mittet damnificato rem acceptam expenſis illius.Si verò damnificatus multùm diſtat,& non expe-

pectatur eius aduentus, monendus est per literas, et interim res debet deponi, & Domino consignari, maximè quando res est magni valoris, & difficilis translationis: Si verò res sint parui valoris, sic quòd oporteat plus exponere pro translatione, quàm ipsę res valeant, poterit opportunitas expectari: quòd si nulla speretur opportunitas, tunc sunt pro salute illius pauperibus erogandæ.

Si autem damnificans mutat domicilium, tenetur suis expensis mittere damnificato, quia fuit in mora, & culpa, cùm non reddiderit in loco, à quo accepit.

Restitutio quomodo facienda sit.

Quomodo facienda est Restitutio? Respondeo, quòd si furtum fuerit occultum, restitutio debet fieri per sacerdotem sine expressione tui nominis, ne te ipsum infamet, vel alia notificatione, quæ vel directè, vel indirectè duceret in tui cognitionem: Vel, si iam commodè non potest fieri restitutio, tunc per eundem sacerdotem debes petere dilationem ab alio. Vel, si iam manifestum est, tunc per te ipsum debes restituere, vel per te ipsum dilationem petere: & si nolit tibi dare, tunc teneris recedere ab omnibus tuis vsque ad extremam necessitatem, vt ei indilatata restitutio fiat.

Sciendum, quòd qui debita tenentur soluere proximis, si terminus solutionis aduenerit, & possunt soluere, & nolunt, tales non debent absolui à peccatis, nec ad communionem accedere, nisi omnia soluant.

Restitutio quando facienda sit.

Quando facienda est Restitutio? Respondeo, quòd quàm primum fieri potest, sub pœna noui peccati facienda est: quia, qui debet alienum, quod potest restituere, & non restituit, facit ei, cuius est, iniuriam, & ideo si non restituat, peccat, quia priuat, siue impedit eum vsu rei sue, sicut, cum furatur: sed non licet etiam per modicum tempus in pecca

to

to morari: & tenetur statim restituere, vel dilationẽ petere: Vbi sciendum est secundum S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 8. Sicut accipere rem alienam est peccatum contra iustitiam: ita etiam, & detinere eam

Nam per hoc, quòd aliquis detinet rem alienam *inuito* Domino, impedit eum ab vsu rei suæ, & sic facit illi iniuriam. Sed sic est, quòd nõ licet per modicum tempus morari in peccato, quinimo quilibet tenetur peccatum statim deserere, secundùm illud Ecclesiast. cap. 21.

Restitutio à quibus casibus differri possit.

In quibus casibus potest differri Restitutio? Respondeo, q̃ in quatuor. Primus est, quando restituto est in præiudiciũ illius, cuius sit, vt cum restituitur gladium furioso ipsum repetenti durante furia.

Secunda est, quando restitutio statim facta, verget in infamiam restituentis: tunc enim differre potest, donec opportunitate habita, restituat saltem per confessorẽm.

Tertius est, quando ex restitutione sequitur maius incommodum restituentis, quàm sit commodum illius, cui fit restitutio; vt puta, si restituens sit in extrema necessitate, nõ autem ille, cui fienda est restitutio. In tali casu ille, qui detinet rem alienam, non tenetur eam restituere, sed potest illam sibi retinere, eo quòd tunc efficitur quodammodo sua. Extrema enim necessitas omnia facit communia, & res efficitur occupantis eam pro tunc. Debet tamen talis proponere, quòd si aliquando peruenerit ad pinguiorem fortunam, dictã rem integrè restituet.

Quartus est, quando restitutio fieri non potest: ipsa enim impotentia absoluit, seu excusat eum ab instanti restitutione, cum secundùm regulam iuris, impossibilium nulla sit obligatio: debet tamen remissionem, vel dilationem petere per se, vel per alium ab eo, cui debet.

Restitutio,

Quomodo facienda est Restitutio in offensione cor-

Quomodo facienda sit in offensione corporis.

corporis? Resp. q abscissio membri, vel defloratio virginis non potest restitui ad æquale, cum membrum abscissum, vel integritas carnis restitui non possit: tamen secundum recompensationem ad arbitrium boni viri, debet fieri restitutio: vt in pecunia, vel honore: & hoc intelligitur de virgine, quæ per violentiam corrumpitur; quia, si ex voluntate eius, sine fraude, & violentia corrumperetur, non teneretur ad restitutionem ille, qui defloravit.

Vnde. Mag. sent. d. 15. in quarto, in fine. dicit. Demit enim iniustè quis alicui, quod restituere non valet, vt oculum, vel vitam, & huiusmodi, & tamen si pœnituerit peccati cum amore condignæ satisfactionis veniam habet, nec ideo quisquam putet, qui rem alienam iniustè abstulit, quam reddere potest de illo peccato pœnitere, ac veniam consequi, nisi restituerit ablatum: quandiu enim res, propter quam peccatum est, non redditur, si reddi potest, non agitur pœnitentia, sed fingitur.

Mutilans tenetur ad restitutionem secundum arbitrium boni viri, & pro cura medicis soluenda, & pro victu ministrando, quo careret mutilatus propter membrum mutilatum, & toto tempore vitæ suæ. extra de iniur. & damn. dat. c. 1.

Tenetur etiam mutilans ad consolationem afflicti, seu mutilati, & quòd humiliet se sibi.

Homicida verò debet puniri pœna talionis, secundum leges: tamen occidens tenetur propinquis occisi iuxta damnum, & suffragia impendere pro anima occisi, quamuis nunquam possit æquiualenter satisfieri, seu fieri restitutio.

Restitutio famæ quo modo fit.

Quomodo fit restitutio famæ? Respondeo, secundum Sanctum Thomam, secunda secundæ, quæstione septuagesimatertia, articulo primo, quòd si quis aufert famam alicui, verum, & iustè dicendo, scilicet, ordine debito seruato, non tenetur ali-

aliquid: si verò falsum dicendo, & iniustè, tunc tenetur confiteri, se dixisse falsum: si autem dicendo verum, sed iniustè: puta, cum aliquis prodit crimen occultum contra ordinem debitum, tunc tenetur ad restitutionem, quantum potest sine mendacio, vt pote, quòd dicat se malè dixisse, vel quòd eum iniustè diffamauerit, vel si non potest famam restituere, debet ei aliter recompensare, sicut & in alijs rebus: & habetur decimaquinta, quæstione prima, capitu. quidam, & 14. quæst. 6. cap. si res.

Restitutio de rebus incertis quomodo facienda.

Quomodo facienda est restitutio de rebus incertis? Respondeo, secundum Sanct. Thom. secunda secundæ, quæstione sexagesimasecunda, articu. quinto, quòd si ille, cui debet fieri restitutio, sit omnino ignotus, debet hoc restituere secundum quod potest, scilicet, dando in eleemosinas pro salute ipsius, siue sit mortuus, siue sit viuus, præmissa tamen diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda. Vnde, incerta dicuntur, quæ non potest quis retinere sibi, siue quia per rapinam, vel vsuram, vel fraudem, vel damnum, vel alienam rem inuentam non habitam pro derelicta accepit: & persona, cuius est res, ignoratur: vel si scitur, non inuenitur, nec ipse, nec hæres eius. Similiter possunt dici incerta, quæ quis accipit per simoniam, non de fructibus beneficij habiti per simoniam, quia debet restitui illi Ecclesiæ, vel cameræ Apostolicæ. Similiter, dicuntur incerta, quæ per turpitudinem sunt acquisita, vbi datio, & acceptio sunt prohibita, & tale dicitur turpe lucrum propriè, & solum, vt in meretricio, hystrionatu, & similibus.

Quomodo sint restituendæ res inuentæ.

Quomodo sunt restituendæ res inuentæ? Respondeo, secundum Sanct. Thom. secunda secundæ, quæstione sexagesimasexta, articulo quinto, quòd quædam sunt, quæ nunquam fuerunt in bonis alicuius: sicut lapis, & gemmæ, quæ reperiun-

tur in littore maris, & talia occupanti conceduntur: & eadem ratio est de thesauris antiquo tempore occultatis, quorum memoria non est, cuius sint, nisi quod secundum glo. decimaquarta, quæstione quinta. Si quid inueneristi: & tenetur inuentor dare medietatem Domino agri, si in alieno agro inuenetit, propter quod in Parabola Euangelij dicitur, Matth. capitulo decimotertio, de inuentore thesauri absconditi in agro, qui emit agrum, quasi vt haberet ius possidendi totum thesaurum.

Quædam verò res inuentę, fuerunt de propinquo in alicuius bonis; & tũc si quis eas accipiat, non animo retinendi, sed animo restituendi domino, quia eas pro derelictis non habuit, non committit furtum: Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, si sibi eas retineat, non committit furtum: aliàs autem committit peccatum furti.

Vnde, dicit Augustin. in quadam homilia: & habetur decimaquarta, quæstione quinta. Si quid Inueneristi, & non reddidisti; rapuisti: hic in glo. dicitur: hoc scias, quòd si quis inuenit thesaurum in loco proprio, statim inuentoris est: si autem in loco alieno, & casu fortuito eum inuenerit, dimidius sit inuentoris, & dimidius Domini loci: Si verò studiosè quæsiuit, & inuenit eum in loco alterius, totus erit Domini loci: Si verò in loco sacro, vel religioso, cásu fortuito inuenit thesaurum, totus est inuentoris.

Tamen, si aliquid inueniatur in loco sacro, siue casu fortuito, siue alio, quòd debet restitui illi, qui amisit, si reperiatur, sin autem, debet consilio discreti Sacerdotis, seu Confessoris, poni in ædificio Ecclesiæ.

Si autem in loco profano aliquid reperiatur, debet

bet repertor significare Rectoribus Ecclesiarũ propinquarum, vt notificent in generali, quòd si sit aliquis, qui amiserit, &c. quòd veniat ad ipsum, & datis certis intersignijs rei amissæ, repertor promptus est restituere. Et si non reperiatur, qui amiserit, debet repertor iudicio Ecclesiæ erogare pauperibus, seu in alia opera charitatis commutare.

Multi enim credunt sine peccato esse, si alienum, quod inuenerunt, non reddant, dicentes: Deus dedit mihi, cui debeo restituere? discant, hoc peccatum esse simile rapinę, si qui inuenta non reddant. capitulo multi, decimaquarta, quæstione quinta. Si autem aliquis thesaurus in domo, agro, aut alia possessione alicuius reperiatur, debet ei restitui, in cuius possessione fuit res reperta. De hac materia breuiter tenendum est in casu conscientiæ: quòd si aliquid inueniſti, quod fuerit alterius, siue in loco proprio, siue alieno, debes restituere amissori, si possis eum inuenire: si autem iudicio Ecclesię debes distribuere, aliter non agitur pœnitentia, nisi reddatur res aliena, decimaquarta, quęstione sexta, capitulo, si res: & secundum Magistrum sententiarum, libro quarto, distinctione decimaquinta. Nec ideo quisquam putet, qui rem alienam iniustè abstulit, quam reddere potest, de illo peccato pœnitere, ac veniam consequi, nisi restituat ablatum. Et sic patet, quòd omne alienum debet restitui.

Vnde alienum dicitur illud, quod detinetur inuito Domino. Et dicitur alienum quinque modis. Vno modo, quia absolutè est ablatum.

Secundò, quia de vsura est acceptum.

Tertiò, quia damnum alicui intulit, sicut quando tenetur ad interesse.

Quartò, quando ex aliquo fructifero prouenit, vt habens agrum in pignore, nisi fructus compu-

tet in ſortem, alienum retinet.

Quintò, alienum eſt, quod acquiritur in ludo taxillorum, vel ſimilium lucrorum, quæ non habentur ex induſtria hominum, ſeu ingenio.

De Ludo taxillorum eſt notandum illud, qđ habetur in gloſſ. capitulo clerici: de vita, & honeſtat. cler. & in gloſſ. trigeſimaquinta diſtinctione, capit. Epiſcopus. vbi recitatur duplex opinio de acquiſitis in ludo taxillorum. Prima fuit, ꝙ lucrans in ludo taxillorum non debet reddere pecuniam perdẽti, ſed erogare pijs operibus: in capitulo, plerique. de immunitate. Eccleſi. & in glo. ca. clerici, de vita, & honeſtate cler. Alia opinio eſt, quòd ille, qui perdit rem in ludo taxillorum, poteſt repetere: & ideo eſt ſibi reſtituendum.

Vnde lucrans in tali ludo tenetur ad reſtitutionem, & amittens poteſt repetere, vel ſi nondum ſoluit, poteſt non ſoluere: Secus eſt de ludo ſcacchorum, vbi potius humanum ingenium exercetur.

Item ille, qui trahit alium ad ludum fraudulenter, tenetur ad reſtitutionem. Tamen alia opinio ponitur, quæ talis eſt, quòd ſi amittentes alio iuri ſubiecti ſint, vt minores vigintiquinque annis, ſerui, furioſi, & ſimiles eis, vel illis, in quorum poteſtate ſunt, debet reſtitui illud, quod amiſerunt: Si autem non ſint alieno iuri ſubiecti, illud, quod amittunt, debet pauperibus erogari: quia vterque eo facto priuatur dominio talis rei.

Reſtitutio quibus pauperibus erogari debeat.

Quibus pauperibus Reſtitutio debet erogari? Reſpond. ꝙ inter pauperes præeligendi ſunt pauperiores. Inter pauperes autem æquales in paupertate, debent eligi iuſtiores, quando ſunt in eadem neceſſitate. Nam ſi omnibus debetur miſericordia, iuſto amplius. vt habetur ſeptuageſimaſexta diſtinctione, capitu. non ſatis, & decimaſexta, quæſtio. prima, capitu. fina. Vnde dicit Hieronymus, quòd in pauperibus, non tam paupertas, quàm religio attendenda eſt.

Quot ſunt caſus Reſtitutioni obnoxij? Reſpon. ꝙ viginti manus Diaboli ſunt, quarum quælibet habet quinque digitos, ſeu nodos, in quibus centũ reperiuntur caſus obnoxij, ſiue obligati ad reſtitutionem, ſecundum S. Anton. ſecunda parte, tit. 1. capit. 1. & vt iudicium incipiat à domo Dei, ab Eccleſia inchoabimus.

Prima manus dicitur ſacrilega. Vnde, Primus digitus eſt, cum auferuntur vaſa ſacra, calices, paramẽta, cruces, reliquiæ, aut alia huiuſmodi, quæ ſunt diuino cultui mancipata de loco ſacro, vel nõ ſacro. Secundus, quando non ſacra auferuntur de ſacro. Tertius, quando fit incendium, vel effractio in loco ſacro, vel etiam inferuntur damna Eccleſijs, aut Eccleſiaſticis perſonis, exigendo gabellas, aut pedagia. Quartus, cum clerici malè tractant bona Eccleſiarum, dilapidando, dando meretricibus, ludendo, vel indebitè alienando in præiudicium Eccleſiæ, vel pauperum, aut ſucceſſorum. Quintus, cum ſubtrahuntur legata facta Eccleſijs, vel retinentur decimæ, vbi conſueuerũt ſolui, vel cum ſine iuſto tit. fructus Eccleſiæ recipiuntur.

Secunda manus dicitur, Simoniaca. Vnde Primus digitus eſt accipere pecuniam, vel alia temporalia pro Sacramentis adminiſtrandis, aut beneficijs, ſiue officijs Eccleſiaſticis conferendis per modum precij, & non per modum eleemoſiuæ, tales tenentur accepta erogare pauperibus, vel Eccleſiæ.

Secundus, accipere pecuniam appreciatiuè pro ſacramentalibus, vt pro conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris, ſepulturis, iure patronatus, ingreſſu religionis, aut alijs huiuſmodi.

Tertius, pro ſpiritualibus exercitijs, pro prædica-

tione, oratione, electione, confirmatione, ac alijs huiusmodi.

Quartus accipere Simoniacè beneficium quodcunque. Quintus, procurare, seu mediare circa præmissa.

Tertia manus dicitur bellatoria. Vnde, Primus digitus est, cum aliquis Dominus, vel communitas assumit, vel indicit iustum bellum. Secundus, sunt illi, qui ad hoc concurrunt, adiuuando, consulendo, vel cooperando. Tertius, iniustum bellum habens, res alienas, vel subditorum capiens, destruens, vel facere permittens. Quartus, iustum bellum habens, bona Ecclesiarum, non incastellatarum, aut clericorum, vel etiam viatorum, aut peregrinorum rapiès. Quintus, iustum bellum habens ex sua inertia, & crassa negligentia non defendens.

Quarta manus dicitur Raptoria. Vnde, Pirmus digitus consistit in vsurpatione Dominiorum castrorum, & villarum. Secundus, in tallijs, aut alijs impositionibus iniustis. Tertius, in pedagijs, & gabellis nouis, absque authoritate, vel necessitate. Quartus, in latrocinijs, & rapinis terrestribus, vel maritimis, vt raptores, & piratæ consueuerunt. Quintus, in personis liberis capiendis, & vendendis.

Quinta manus dicitur Proditoria. Vnde, Primus digitus est, quando quis, castra, populos, & terras aufert à suo Domino, & proditoriè dat alteri, qui ius non habet. Secundus, quando tradit amicum, vel alterum in manus inimici ad occidendum, vel alio modo vexandum, Tertius, qnando terras, aut alia bona Domini procurat venire in manus inimicorum, aut associat aliquem, vt spolietur. Quartus, quando secreta reuelat. Quintus, cum quis vtitur in fidijs, non seruando promissa pacta, etiam hosti, dum ipse seruat ei fidem, & non aliàs.

Sexta manus dicitur iniustè iudicatoria. Vnde, Primus digitus est, quando iudex dat ex certa scientia iniustam sententiam, vel si accipiat pro sportulis, & vacationibus vltra debitum, & curiæ stilum. Secnndus, quãdo ex ignorantia crassa. Tertius, quãdo ex notabili negligentia eius aliqua pars detrimentum notabile patitur. Quartus, quando accipit pecuniam pro iudicando benè, vel malè, vel iudicando, aut differendo. Quintus, cum non vult iudicare, & dare sententiam, pro vt potest, & debet, ne displiceat iniustam causam habenti.

Septima manus dicitur iniustè assistoria. Vnde, Primus digitus, est consiliarius scienter præbens malum, vel fraudulentum consilium.

Secũdus, est aduocatus, vel procurator assumẽs, vel defendens causam iniustã, & obtinẽs victoriã.

Tertius, actor, qui iniustam causam prosequitur.

Quartus, notarij, & apparitores cõcutientes partes vltra stylum capiendo.

Quintus, est testis falsum deponens testimoniũ.

Octaua manus dicitur falsificatoria. Vnde, Primus digitus, est in testamentis, vel alijs instrumentis, aut scripturis falsificatis. Secundus, in bullis, aut literis Principum falsificatis, aut per obreptionem, & subreptionem obtentis. Tertius, in falsis, & diminutis monetis pro legitimis scienter vtendo. Quartus, in falsis ponderibus, & mensuris. Quintus, in falsis, siue suppositis partubus.

Nona manus dicitur Fœneratoria. Vnde, Primus digitus est, quando quis pro mutuo vtitur pignore accepto pro eo. Secundus, cum quis dat pecuniam mercatori, vel campsori, vt vtatur ea, accipiens aliquid, capitali semper saluo. Tertius, cum venduntur merces vltra iustum precium, ratione dilationis solutionis, & quando emitur res minus iusto precio, ratione accelerationis precij, vt cum tempore veris vili precio emitur triticum colligendum. Quartus,

tus,in captionibus, & afflictis, assecurationibus, vt in cambijs, quæ dicuntur, perueneris, quæ fiunt in curia Romana pro bullis. Quintus, in mutuis cum expressis lucri pactionibus.

Decima manus dicitur Fraudatoria. Vnde, Primus digitus consistit in rerum quidditate,cum venditur vna substantia pro alia,aqua pro vino.

Secundus,in quantitate,scilicet,pondere, numero,& mensura diminutis.

Tertius, in qualitate, cum scienter venditur res defectuosa,vel corrupta pro sana.

Quartus, in precij inæqualitate, cum scienter venditur res plusquam valeat,vel multo minori precio emitur propter necessitatem.

Quintus, in gabellæ debitę, vel suffragij subtractione.

Vndecima manus dicitur locationis, & conductionis vitiatoria. Vnde,Primus digitus est,quando quis locat alteri rem, quam nouit esse vitiosam, vt equum vmbraticum, vel domum ruinosam. Secundus, quando notabiliter nimis exigit, maximè propter necessitatem. Tertius, quando quis conducit alium ad operandum nimis paruo precio Quartus, si conductus ad operas festinatione, vel negligentia non fideliter operatur. Quintus, quando malè tractat rem sibi locatam,aut conductam.

Duodecima manus dicitur Furatoria. Vnde, Primus digitus, est occulta rerum vsurpatio. Secundus,inuentorum retentio. Tertius, illicita præscriptio. Quartus, rei impignoratæ, vel depositæ vsus. Quintus religiosorum proprietas.

Tertiadecima manus dicitur Participatoria. Vnde, Primus digitus est participatio rei alienæ iniustè acceptæ per donationem Secundus,per victitationem,vt familia.Tertius,per cõductionem. Quartus,per emptionem. Quintus per legatum, vel hæreditationem, aut conseruationem.

Quartadecima manus dicitur damnificatoria. Vnde, Primus digitus dicitur iussio.Secundus,consilium.Tertius,consensus.Quartus,palpatio. Quintus,recursus.

Quintadecima manus dicitur Impeditoria. Vnde, Primus digitus est, quando quis impedit aliquem à consequutione boni, vel sine iusta causa procurat priuari. Secundus, quando impedit fructus prouenturos agri, vel vineæ, aut alterius rei. Tertius, qui faciunt statuta, vel capitula, ne vsuræ solutæ possint repeti. Quartus, qui dat literas debitoribus absque sufficienti causa, ne possint cogi à creditoribus ad soluendum. Quintus, iniustè impedientes, ne quis possit exequi sua negotia honesta,occultando instrumenta,vel scripturas,per quas ius manifestatur.

Sextadecima manus dicitur Lusoria. Vnde, Primus digitus est, cum quis decipit in ludo per falsos taxillos,aut cartas copulatas.Secundus,quando decipit mentiendo. Tertius,quãdo lucratur ab his, qui alienare non possunt,vt sunt serui,filijfamilias, pupilli,religiosi,& mulieres vxoratæ.Quartus,quã do lucratur ab eo, quem multa importunitate ad ludum traxit. Quintus, quando lucratur in locis, in quibus prohibetur ludus, & per leges mandatur fieri restitutio,nisi fuerint abrogatæ.

Decimaseptima manus dicitur turpiter lucratoria. Vnde, Primus digitus,prouenit ex opere carnali meretricio. Secundus, ex arte, vel actu prohibito,vt ex arte faciendi taxillos,aut mulierum fucos, aut diuinandi, siue incantandi, aut huiusmodi. Tertius, lucrando in tempore prohibito, vt diebus festiuis. Quartus, negotiando in locis prohibitis, vt in ecclesijs, vel mittendo victualia, aut arma Saracenis. Quintus, intentione meræ cupidi-

piditatis vacare negotiationi intentione introducendi caristiam.

Decimaoctaua manus dicitur Detractoria. Vnde, Primus digitus est falsa criminis impositio in iudicio. Secundus, extra iudicium criminis veri, sed occulti reuelatio. Tertius, quando ad aliquod crimen commissum vere ab alio, auget aliquid aliud notabile, quod est falsum. Quartus, criminis reuelati augmentatio. Quintus, reuelatio ex auditu à notabilibus personis.

Decimanona manus dicitur personæ læsoria. Vnde, Primus digitus vitam iniustè auferens. Secundus, membrum mutilans. Tertius, vulnerans. Quartus, iniustè percutiens. Quintus, in exilium iniustè mittens.

Vigesima manus dicitur animarum prædatoria. Vnde, Primus digitus est, quando quis impedit religionem intrare, vel reuocat ingressum. Secundus, quando quis persuadet aliquid criminale, vt blandiendo decipiat, & multo magis quando virginitatem aufert. Tertius, quando quis suo sermone trahit ad errorem fidei, vt hæretici. Quartus, prælati, vel patres familias ex sua negligentia permittentes gregem perire, & multò magis cum suis exemplis prouocant. Quintus, cum homines suis malis exemplis scandalizant, & mulieres suis ornatibus, tripudijs, vel risibus, ad malum inducunt.

In restitutione qs ordo seruandus sit.

Quis ordo seruandus est in restitutione? Respondeo, quòd primò sunt restituenda illa, quorum dominium est alterius, vt puta, deposita, vel furata, vel rapta, si in specie eadem extant.

Secundò, merces, quæ extant ei, qui illas pro pretio nondum habito sibi tradiderat, quòd tamen si nunc plus valerent, id reddatur ad premium aliorum creditorum: quòd si iam merces venditæ essent,

sent, atque ex precio illarum aliæ emptæ essent, istę non restituentur, quia non sunt pro precio obligatæ, quia precium ex illis primis mercibus redactum non erat obligatum ei, qui tradiderat, ideo nec merces ex eo emptæ. Idem dicendum in permutatione, quia vbi species est in obligatione, vel oblatione non succedit alia loco alterius.

Tertiò, cæteris paribus præfertur dos vxoris, quę censetur habere hypothecam in bonis mariti, ideo præfertur, ne dum præcedentibus personalem obligationem, sed etiam præcedentibus tacitam hypothecam.

Quartò, post hypothecas veniunt deponentes, si non extat eorum depositum: vbi sciendum, quòd tali priuilegio non gaudent, qui sub nomine depositi mutuant ad vsuram: Hypotheca igitur potior est, quia pertinet ad rem ipsam.

Quintò, veniunt simplices priuilegiati, ideſt, habentes priuilegia personalia, non realia.

Sextò, veniunt Chirographarij pro rata non attenta proprietate contractuum, quia licitum est debitori propter tumultum creditorum facere cautam priorum creditorum deteriorem, non tamen dominium, neque hypothecam, neq; priuilegium habentium.

Præcepta legis naturæ quot sint.

Ex quibus colligitur, quòd duo sunt naturalis legis præcepta: vnum affirmatiuum, & aliud negatiuum: Affirmatiuum est: Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis: quòd habetur Matth. 7. cap. Luc. 6. capitu. & distinct. 1. in princ. Ex quo pręcepto concluditur, secundum Theolog. in 4. sentent. distinct. 15. quòd sicut quis vellet sibi rem suam ab alio detentam restitui, sic & ipse debet restituere alienam: & ad hoc cogitur etiam per illam legem charitatis fraternalis, qua quilibet tenetur diligere proximum, sicut se

se ipsum: Deuteron.cap.6. Exod.capitu.20. Matth. capitu.22. Mar.capitu.12.Luc.cap.13. Aliud præceptum legis naturalis est negatiuum, scilicet. Quod tibi non vis fieri, alteri non feceris: quod habetur Thob. 4. act. 15. 50. distinct. capitu. ponderet. Et ideo, cum nullus velit rem suam ab alio auferri, nec detineri iniustè, debet quoque ipse idem facere erga proximum.

Explicit Nonus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

DECIMVS TRACTATVS SECVNDAE PARTIS

Scrutinij Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ professoris.

De Irregularitate.

QVid est Irregularitas? Respondeo, secundum Specu. quòd est impedimentum canonicum ex facto, siue de facto proueniens, quo quis prohibetur ad Ecclesiasticos ordines promoueri, & iam promotus in eis ministrare. argum. de temp. ord. cap. fina. Vel sic, q̃ est inhabilitas quædam canonica, per quam quis efficitur inabilis ad ordinem suscipiendum. *Irregularitas quid sit.*

Item, secundum Sco. libro quarto sententiarum, distinct. 28. quòd irregularitas est inhabilitas ad susceptionem, & exequutionem actuum ordinum.

Item, secundum Nauarr. Manual. Confess. capitu. 27. nume. 191. quòd irregularitas est impedimentum inductum à iure canonico, directè impediens acceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem vsum eorum, quatenus sunt ordines, etiam post pœnitentiam.

Vnde dicitur Irregularitas? Respondeo, quòd dicitur ab in, quòd est sine: & regula, quasi contra regulam Ecclesiæ priuatus: siue propter factum, *Irregularitas vnde dicatur.*

vel

vel defectum extra Ecclesiam positus. Vel, Irregularitas, dicitur ab in, idest, non: mutata, n, in, r, & regula, quasi regulæ priuatio. Vnde, Irregularis, priuatus regula, dicitur

Irregularitas quomodo differat à suspensione.

Quomodo Irregularitas differt à suspensione? Respondeo, quia suspensio importat inhabilitatem ad exequutionem solum. Irregularitas autem ad exequutionem, & ordines.

Irregularitas quot modis contrahatur.

Quot modis contrahitur Irregularitas? Respondeo, quòd multis modis.

Primò contrahitur Irregularitas propter homicidium, vel mutilationem alicuius membri voluntariè facta: siue cum peccato, siue sine peccato: vt ex iustitia iudicis, quinquagesima distinctione, capitulo minor. Et idem, de dantibus ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, verbo, vel facto, vel cooperatione propinqua, vt sequatur effectus, distinctione quinquagesima, capitu. si quis viduam: & dispensatur solum per Papam de hom.volun. capi.presbyterum: & cap. Petrus. Vnde Homicidium dicitur hominis occisio ab homine facta: & dicitur quasi hominis cędium, ab homo, & cędo, secundũ Goff.in sum.eo.tit et Host & Io. And. & Spec. Et est duplex, scilicet voluntarium, & Casuale. Casuale non est imputandum, quò ad ordinis susceptionẽ, etiam si omnes casus non præuidit, & operam rei licitè dedit.cap.quidam.cap. Ioannes: & ca.sicut.eo. tit. Etiam comittitur homicidium facto, consilio, præcepto, & defensione.cap.sicut.eo.titu.vbi glos. not. & homicidij causam dans, & homicidia pari pęna sunt feriendi.eo.tit.cap.suscepimus, & ca. tua nos. Ille etiã est homicida, qui consilium prębet, & qui fratrem odit, vel si ei detrahit.de pęnit.dist.1.capi.periculosis. & ca.homicidiorum. Corporale homicidium est hominis peremptio corporaliter: & fit dupliciter, scilicet lingua, & facto; Lingua, tripliciter

citer, præcepto, consilio, et defensione. distinct. 50. capitu. si quis viduam, & capitu. periculosè. Facto, quadrupliciter, iustitia, necessitate, casu, & voluntate.

Secundò, contrahitur Irregularitas, accipiendo ordines, etiam minores in excommunicatione maiori existendo, vt in capitulo primo, qui fur. & in capitulo, cum illorum, de sentent. excommunica. Secus in excommunicatione minori: & dispensatur per Papam. Et eodem modo, si existens apostata à religione, recepit ordines. extra de apost. capitu. fina.

Tertiò, contrahitur Irregularitas, quando aliquis minores ordines, & subdiaconatum vno die suscipit.ca.cum h.de eo, qui ord.fur. suf. Vel, cum duos simul sacros ordines recipit.ca.fin. de eo, qui fur. ord. etiam si hoc faciat vno die fictè, scilicet, continuando ieiunium sabbati, & cæt. capitulo literas: de temp.ord. Similiter si accipit ordinem furtiuè: potest Episcopus cum eo dispensare, vt in ordinibus susceptis non furtiuè possit ministrare, dummodo non fuerit ei prohibitum sic ordinari sub pœna excommunicationis latæ sententię: quia tunc non posset, nisi, vt dictum est de excommunicato ordines accipiente. Sed in ordine sic furtiuè recepto, vel ad maiores, non potest, nisi solus Papa, dispensare, secundum Panormitanum in capit. 1.de eo, qui fur.re.ordin.

Quartò contrahitur Irregularitas, per iterationem sacramentorum illorum, in quibus imprimitur character, scienter factam: siue quò ad ministrantem, siue quò ad suscipientem. argumentum. 68. distinctione, capitulo primo, & de consecr. distinct. 5. capitu. dictum: quia videntur Christum bis crucifigere. de consecratio. distinctio. quarta, capitu. qui bis: si hoc faciant scienter.

ter:& niſi per Papam poſſunt diſpenſari: qui autem hoc faciunt ignorantia probabili, per Epiſcopum poſſunt diſpenſari.

Quintò, contrahitur Irregularitas, per apoſtaſiam à fide catholica. diſtinctione quinquageſima, capitulo,presbyteros: Si ſunt ſacerdotes,qui iuſto timore apoſtatauerunt, à ſolo Papa diſpenſantur: Si autem diaconi, vel inferioris gradus, aut laici, Epiſcopus poterit diſpenſare.Si verò apoſtatauerũt ſine aliquo timore, ſed voluntariè, ſic nullus, niſi Papa diſpenſat cum eis:vt in dicto cap.presbyteros. & omnes tales apoſtatæ ſunt verè hæretici, ſecundum Innocen.& Hoſtien.in cap. 1. de apoſtat. Vnde Apoſtaſia ſecundum Hoſt. eſt temerarius receſſus a ſtatu fidei obedientiæ,vel religionis, quã quis profeſſus eſt ſe tenere.26.quæſt.7.cap.non obſeruetis:vbi de apoſtaſia: Et dicitur, quaſi retro ſtans: ab apos, quòd eſt retro, & ſtatus. Vel dicitur ab apos, quòd eſt aptus, & ſtans,quaſi apte ſtans ad regnum Dei per antiphraſim:quia non eſt aptus regno, mittens manum ad aratrum Dei,& reſpiciens retro.capitu.magnæ.§.primo,de vo.& vot.redempt.Et monachus nõ apoſtatat,qui de vno ordine transfert ſe ad alium, ſed qui ad ſeculum redit poſt profeſſionem.cap.ex parte,de tempor.& qualit.ordi.in gloſ. Et dicitur Apoſtata qui recedit de via iuſta poſt baptiſmum,& ad idola conuertitur, & plus eſt,quàm hæreticus. Vel Apoſtatæ ſunt hi,qui nomine Chriſtianitatis inducti, ſacrificia poſtea fecerint, vel facienda mandauerint,fidem polluendo,& per donationem diuini miſterij,in prophana migrando.

Sextò,contrahitur Irregularitas, cum quis incurrit infamiam iuris, vel facti, & omnes ex culpis ſuis repelluntur à promotioue dignitatum, & ordinum, durante infamia. diſtinctio. 51. capitulo, qui in aliquo. extra, de regul. iur. capitu. infamibus.

bus.libro ſexto, & 1. quæſtio. 7. §. porrò, in text. & gloſſ.

Et ſi Sacerdos infamis fuerit alterutro modo, debet abſtituere à celebratione propter ſcãdalum, quouſque reſtitutus fuerit per eum, qui authoritatem habet, ſi ſit infamia iuris; vel ſe canonicè purgauerit, ſi ſit infamia facti; ſi tamen celebrauerit durante infamia, ſcilicet, antequam ſit reſtitutus, dum tamen verè pœnituerit de crimine,pro quo eſt infamis, videtur, quòd non incurrit irregularitatem. Suſpenſus à canone, non propter crimen, ſed propter infamiam (ſicut illi, quorum crimina ſunt notoria, qui etiam poſt pœnitentiam prohibentur celebrare propter ſcandalum, & infamiam) etiam ante diſpenſationem celebrans, non incurrit nouã irregularitatem, quia hoc non inuenitur in iure. Vnde infamia eſt famæ priuatio, vel diminutio: & eſt duplex, ſcilicet iuris, & facti. Infamia iuris eſt, quando ius dicit aliquem eſſe infamem: Sed infamia facti eſt quando apud bonos, & graues viros eſt opinio de crimine alicuius.

Septimò,contrahitur Irregularitas,cum quis ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſchiſmatico, hæretico, vel depoſito, ſuſpenſo, Interdicto, vel degradato: quia exequutionem conferre non poteſt, qui eam non habet, prima, quæſtione prima,capitulo,gratia:& capitulo, ſtatuimus, & quæſtione ſeptima, capitulo Daibertum. Si tamen hoc fecit ignoranter, ſic Epiſcopus diſpenſare poteſt, tam in ſuſceptis, quàm in ſuſcipiendis. Si verò ſcienter, ſolus Papa. de Epiſcopo, qui renun. Epiſ. capitu. 2.

Octauò, contrahitur Irregularitas, cum quis recipit ordines ab eo, qui renunciauit Epiſcopatui,ſic diſtinguendo: quia ſi reſignauit ſolum loco, & non dignitati (quia ſic remanet Epiſcopus:) ſi

de licentia proprij Episcopi, quis ab eo recipit ordines, non est irregularis: Si verò sine licentia proprij prælati, sic irregularis est: de ord. ab Episcop. renunc. capitulo primo. Si verò talis Episcopus resignauit non solum loco, sed etiam dignitati; tunc ordinatus à tali cum licentia sui Episcopi in minoribus ordinibus, non est irregularis; sed si sine licentia sui prælati, vel maiores ordines à tali suscepit scienter, vel ex ignorantia crassa, sic irregularis est, & solus Papa dispensat. Si autem ex ignorantia probabili, sic etiam irregularis est; sed Episcopus potest dispensare. vt in dicto cap. 1.

Nonò, contrahitur Irregularitas, cum quis recipit ordines ab alieno episcopo sine licentia sui prælati, secundùm aliquos: & ordinator est suspensus per annum à collatione omnium ordinum. de tempo. ordin. capitulo, eos. libro sexto, puta, si ordinatus erat clericus, aliter non incurritur: & annus debet esse continuus, & integer. capitu. prouida. de electio. libro sexto, sed secundùm gloss. in dicto capitulo, eos, licet ordinator sit suspensus, ordinati tamen sic non sunt ipso iure irregulares, sed sunt suspendendi. de tempore ordin. capitulo, Quòd translationem. & si celebrant, antequàm suspendantur, non efficiuntur irregulares.

Decimò, contrahitur Irregularitas, cum quis ordines recipit extra tempora statuta: distinctione septuagesimaquinta, capitulo vltimo, & de tempore ordinan. capitulo secundo, & capitulo cum quidam, & capitulo consultationi: & talis est ipso iure suspensus, & ordinans suspendendus, vt patet in capitulo secundo, de tempore ordinan. Episcopus tamen potest dispensare in ordine suscepto, vt ministret, dicto capitulo consultationi: non autem in suscipiendis alijs ordinibus. Hodie

die autem accipiens ordines sacros extra tempora, vel ante ætatem, aut sine literis dimissorijs, est ipso iure suspensus, & celebrando fit irregularis: & à solo Papa absoluendus.

Vndecimò, contrahitur Irregularitas, cum quis per saltum promotus scienter administrat in ordine superiori secundum Hostiensem in summ. recipit characterem, sed de rigore iuris est deponendus, & solus Papa dispensabit. capitu. si celebrat. de cler. excommun. mi.

Si tamen non ex malitia, sed ex negligentia prætermisit aliquem ordinem, potest ex dispensatione Episcopi ad ordinem prætermissum promoueri, & interim ab exequutione superioris ordinis est suspensus, distinctione quadragesimaoctaua, capit. sicut olim. Et si interim ministrauerit in illo ordine, credens, ꝙ gradatim fuisset promotus, poterit cum eo Episcopus dispensare. extra de cleri. per saltum prom. cap. vnico.

Duodecimò, contrahitur Irregularitas, cum quis administrat in ordine, quem non habet: vt in capit. 1. & secunda, de cleric. non ordina. mi. Intelligitur autem in exercentibus actum deputatum ordini sacro: (quia secundum Sanctum Thomam. libro quarto sententiarum, distinctione vigesimaquarta, officia quatuor ordinum minorum exerceri licitè possunt à non ordinatis.) Talis non potest ad superiorem ordinem promoueri sine dispensatione Papæ: & si in suscepto ordine, certo modo, possit per Episcopum tolerari: extra de cle. non ordi. mis. capitu. 1 2. & 3.

Tertiodecimò, contrahitur Irregularitas, quando excommunicatus, interdictus, vel suspensus quis exi stens, celebrat, vel facit aliquod attributum certo ordini Ecclesiastico, etiam minori: puta, acoliatus, exorcistatus, & huiusmodi, secundum Hostien. in

capit. 2.de cleric. excommunic. min. & dispensatur solum per Papam: vt in cap. 1.de re iudic.lib.sexto,& in cap. 1.de senten.excommun.libro sexto.

Quartodecimò,contrahitur Irregularitas, ratione criminis.vt vigesimaquinta distinctione,capitu. 1. & 84. distinctione , capitulo quoniam : & prima quæstio.7. capitu. si quis omnem. Sed distingue : vt in capitulo, ex tenore, de tempo.ordin. Vnde Crimen est peccatum querela,idest accusatione,& dānatione digniſſimum : nam crimen , quod pertinet ad iurisdictionem ecclesię,sunt hi, scilicet hęresis , sacrilegium,simonia,periurium,vsura, adulterium. 12.quæst.2.& 7.dist.ca.1.de foro compe. vbi de hoc per doctores. Episcopis autē conceditur absolutio in omnibus.Vnde,episcopis conceditur absolutio in omnibus criminibus adulterij. In maioribus autem solus Papa.vt in cap.si clerici.de iudic.

Quintodecimò, contrahitur Irregularitas , propter bigamiam: vt extra de bigam.per totum. & solus Papa dispensat,non Episcopus, secundum Sanctum Thom. Vnde,omnes bigami sunt priuati exequutione ordinis , & promotione , ita quòd ad aliquem ordinem promoueri , & actum alicuius ordinis sine dispensatione exequi nō possunt:c.quotquot.27.qnæstione prima,& cap. secundo, qui cle. vel vo.Notādum est quòd Irregularitas bigamię cō trahitur in pluribus casibus Primus est quando quis diuersis temporibus habet plures vxores legitimas, & cognoscit ambas : & talis propriè dicitur bigamus.Secundus est,quando diuersis temporibus habet plures, vnam de iure, & aliam de facto , & cognoscit ambas. Tertius est,cum simul habet plures: vnam de iure, & aliā de facto, & cognoscit ambas. Quartus est, quando contrahit cum vidua, ab altero marito cognita,& eam cognoscit. Quintus est, quando contrahit , & matrimonium cōsumat cum corrupta ab alio,siuè hoc sciat ille,qui contrahit,siuè non. Sextus est, quando propriam vxorem cognoscit postquam ab alio cognita est , siuè tempore,quò eam cognoscit,sciat eam ab alio esse cognitum, siue non. Omnes hi modi contrahi possunt. extr.de biga. non ordin. super eo.in glo. Ille etiam irregularis est, qui post solemnem votum continētię contrahit matrimonium de facto , siuè cum vidua,siuè cum virgine, & eam cognoscit,cum de iure non posset. ext.de biga cap.nuper, & cap. vlt. & 27.quæst.1.cap.quotquot: Ille etiam est irregularis, quando contrahit cum aliqua viuente eius marito, & eam cognoscit : & hoc propter similitudinem, quam habet cum bigamo.

Sextodecimò , contrahitur Irregularitas , cum quis in sacris exiſtens, contrahit matrimonium , & habet votum solemne , siue contrahat cum corrupta, siue cum virgine. cap.nuper à nobis, de bigam. & cap.super eo.in glos. & cap.fin.eo.& capit.quotquot.27.quæst.1.

Decimoseptimò , contrahitur Irregularitas , per solemnem pœnitentiam factam. 50. distinctione , capitulo ex pœnitentibus. Potest tamen Episcopus dispensare in minoribus ordinibus propter necessitatem ecclesiæ.50.distinctione,capitulo placuit.In maioribus autem solus Papa.50.distinctione, capitulo ex pœnitentibus , & capitulo qui in aliquo. Sed hodie locum non habet,secundū Hostiensem, quia curia non seruat: nec publica pœnitentia irregularitatem inducit.

Decimooctauò , contrahitur Irregularitas , cum quis celebrat in loco interdictio: vt in capitulo is , qui.de senten.excommunicat.libro sexto,& in hoc solus Papa dispensat.Hanc irregularitatem incurrit omnis clericus, qui , licet non sit ipse interdictus , tamen exercet aliquid deputatum certo ordini in

loco interdicto, nisi secundum quod permittitur à iure: puta, quando publicè, & palàm more solito celebratur. in clemen. pen. de senten excommuuica. Similiter, existens interdictus simpliciter si exercet aliquid deputatum certo ordini vbicunque, est irregularis: capitulo is, qui: & capit is, cui, de sentent. excommunic. libro sexto, & capitulo, cum æterni, de sententia: & re iudic lib. 6.

Decimononò, contrahitur Irregularitas in corpore vitiatis: si sit vitium, vel impediens exequutionem ordinis, si monoculus, vel digito carens, vel epilenticus, vel gerens notabilem deformitatem, vt in visu, naso, vel mutus, vel gibbosus, vel guttuosus. extra, de corp. vitia. per totum: & distin. 55. per totum. Defectus autem membrorum notabilem deformitatem, in facie, vel in manibus, seu alibi non generantes: si non sunt inducti ex culpa propria, nullam inducunt irregularitatem. Vnde, non prohibetur promoueri is, qui eunuchus natus, vel est pro ægritudine, aut inuitus castratus: Qui autem se spõte, non interueniente iusta causa, mutilat, à susceptione ordinum repellendus est. Et sic illi, qui ad reprimendum carnis tentationes sibi abscindunt virilia, irregulares sunt: tales enim non habẽt iustam causam castrationis suæ, quia per virtutem est carnali vitio repugnandum.

Vigesimò, contrahitur Irregularitas, propter simoniam in ordine susceptо factam, ex parte ordinatoris, & ordinati. 9. quæstio. 1. capitu. ab excommunicatus. & 1. quæst. 1. cap si quis Episcopus; Et similiter in retentione beneficij scienter obtenti simoniacè, vel dignitate.

Vigesimoprimò, contrahitur Irregularitas, propter illegitimationem: vt in capitulo primo de fil. presby. & in cap. is, qui eo tjtul. libro sexto. Verum est, quòd in minoribus ordinibus potest Episcopus

pus dispensare, sed ad sacros ordines non potest cum eis dispensare, nisi Papa. vt in dicto capitulo primo. Sed si efficiantur religiosi, possunt promoueri de iure communi ad omnes ordines, etiã sacros: vt in dicto capitulo primo, quia per religionis ingressum tollitur talis irregularitas, quo ad omnes ordines, distinctione sexagesimasexta, per totum. non tamen quo ad prælaturam.

Vigesimosecundò, contrahitur Irregularitas, cum quis adultus vsque ad ægritudinem differt baptismum accipere. distinctione quinquagesimaseptima, capitulo si quis: quia videtur, non voluntate, sed necessitate baptizari, nec ista irregularitas tollitur per baptismum, secundum gloss. ibi. quia idem non operatur contrarios effectus: capitulo, minores, de baptis.

Vigesimotertiò, contrahitur Irregularitas, quando religiosus egreditur claustrum ad audiendum Phisicas scientias, si infra duos menses non reuertitur: & solus Papa dispensat. capitulo vltimo, ne cle. vel mon.

Vigesimoquartò, contrahitur Irregularitas, per recursum ad Imperatorem per Episcopum, presbyterum, aut diaconum sub pretextu iniustæ excõmunicationis, & à solo Papa dispensabitur. vigesimaseptima, quæstione vltima, capitulo penultimo, & in capitu. si quis Episcouos, vigesimatertia, quæstione vltima. Ampliatur etiam hæc irregularitas ad omnes, qui sunt sub Ecclesiastica regula, sed non ipso iure, vt in prædictis.

Vigesimoquintò, contrahitur Irregularitas, propter hæresim, capitulo, veruntamen, prima, quæstione prima, ex qua post vulnus sanatum, ideſt, eius dimissionem, remanet cicatrix, scilicet, irregularitatis, vt dicitur prima, quæstione prima, capitulo verum. Vnde, prohibetur à promotione, & deijcitur

promotus: si autem reuertantur ad fidem veritatis post abiurationem hæresis, recipiuntur de iure cõmuni ad laicam communionem, postquam fuerint reconciliati. prima, quæstione septima, capitulo, Daibertum. Hæresis græcè, ab electione dicitur, eo quod quicunque vnam opinionem hæreticam, vel disciplinam sibi elegerit, putat eam esse meliorem. 14. quęst. 3. cap. hæresis, aliàs dicitur quasi diuisio. Hæreticus autem dicitur errans in fide. Vnde quicunque in fide dubitauerit, friuola adhæsione, hæreticus censetur. cap. 1. de hæreticis. Etiam pro hæretico habetur, qui scienter hæreticum non reuocat. eo. titu. cap. 2. Et secundum Aug. dicitur, qui certam opinionem nouam, & peruersam gignit, vel sequitur gratia alicuius temporalis commodi, vel alicuius glorię, vel Principatus. Dicitur, gignit, vt aliquis hæresiarca, vt Arrius, Sabellius, &c. Dicitur, & sequitur, qui errorem illum, imitatur, pro vt legitur. 23. quęst. 3. cap. hæreticus. Dicitur hæreticus, qui peruertit sacramenta ecclesiæ, sicut simoniacus. 1. quæst. 1. cap. eos. Item, sacræ scripturæ peruersus illector. 24. quæst. 3. capitu. hæresis: vbi dicitur, Quicunq; scripturam aliter intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, à quo scripta est, licet ab ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, &c. Item omnis excommunicatus. 4. quæstio. 1. cep. quòd autem. Item Romanæ ecclesiæ publicus iniuriator. 22. dist. cap. omnis. Item qui aliter sentit de articulis fidei, quàm Romana ecclesia. 24. quæst. 1. cap. hæc est fides. Vnde Hæresis differt à schisma: quia omnis hæreticus est schismaticus, & non è cõuerso, nisi durauerit: Nam Schisma secundum Gof. est illicita dissensio, diuisio, vel distensio eorum, inter quos vnitas esse deberet. Vel sic, est illicitus ab vnitate ecclesiæ, vel ab vniuersitate discessus, & dicitur à scisma, quia per schisma fit ab vnitate scissura: sura. 24. quęst. 1. capitu. scissura: & differt ab hæresi, quia hæresis in principio sui habet peruersum dogma, sed schisma in fine fingit aliquam hæresim, vt rectè ab ecclesia videatur recessisse. 24. quæst. 3. cap. hæresis. & Conc. Trid. sess. 7. in proemio, & sess. 25. cap. 2. & catech. in symb. art. Credo sanctam Ecclesiam catholicam §. non enim.

Vigesimosextò, contrahitur Irregularitas, propter esse curialem: quia omnes curiales huiusmodi non possunt promoueri, nisi sit absolutus à curia. distinctione quinquagesimaprima, capitulo primo, & sequen. Vnde Curialis dicitur ille, qui est de officio curię, vel iudicio obnoxius, idest obligatus, & adulatur principibus. distinct. 37. capitu. nonne. Ideò Curiales, vel Curiale, dicimus omnes, qui quacunque conditione obligati sunt curiæ alicuius publicę potestatis, siuè milites, siuè aduocati sint, siuè iudices; siuè officiales, siuè histriones, & breuiter quoscunque siuè habentes officium honestum, siuè inhonestum.

Vigesimoseptimò, contrahitur Irregularitas propter seruitutem. capitulo, legem, distinctione quinquagesimatertia, & capitulo, quicunque. distinctione quinquagesimaquarta. Vnde, seruus, quocunque genere seruorum, ordinari nõ debet, nisi prius consequutus fuerit plenariam libertatem. distin. 54. cap. 1. & 2. & 3.

Vigesimooctauò, contrahitur Irregularitas, qui Hermaphroditus natus est: & dicitur huiusmodi ille, qui participat de vtroque sexu, scilicet, masculino, & fœminino: hic repellitur à promotione propter deformitatem, & monstruositatem. argu. dist. 36. cap. illiteratos. An autem ad testificandum exhiberi possit, qualitas sextus inualescentis demõstrabit. Si enim calore durante pro viro se gesserit, recipitur intestem, aliàs non. 4. quæst. 3. cap. 1. post me-

medium. Item talis ponitur inter infames, & non poteſt eſſe aduocatus. 3. quæſt. 7. cap. infamis.

Vigeſimo nonò, contrahitur Irregularitas. Quilibet furioſus, ebrius, illiteratus, impudicus, percuſſor, litigioſus, neophytus; et generaliter quilibet in membris naturalibus defectuoſus irregularis eſt ad ſacros ordines ſuſcipiendos: vt habetur diſtinctione vigeſimaſexta, per totum, vſque ad diſtinctionem quadrageſimam. Vnde Neophytus dicitur nouus in fide. 43. diſtin. cap. quoniam: à neos, quòd eſt nouum, & phiſtos, quod eſt fides. Item dicitur nouus in religione. ead. diſt. cap. ſicut olim, ſcilicet & prohibetur talis ordinari duabus de cauſis, vt ponit Goff. in ſum. de temp. ordi. cap. ſequitur. Imò verò Neophytus dicitur à neos, φ eſt nouus, & phiſton, planta, ſeu germen, quaſi dicas nouam plantam, ſeu nouum germen. Sunt autem plurimæ aliæ irregularitates, quas ſatis diximus in prima parte, titu. de Interdicto, ſuſpenſione, & excommunicatione: de quibus habes per Doctores, in cap. niſi cum pridem. §. perſonæ verò, de renuncia.

Irregularitas quomodo tollatur.

Quomodo tollitur Irregularitas? Reſpondeo, quòd tribus modis tollitur, ſcilicet Baptiſmo, ingreſſu religionis, & diſpenſatione.

Primò, omnis Irregularitas tollitur per Baptiſmum; contracta cum peccato ante baptiſmum, ſecundum Panorm. in capit. gaudemus, de diuor. Et etiam illa, quæ venit ex ſequella peccati, ſicut eſt infamia. Item, omnis Irregularitas homicidij, ſiue fuerit cum peccato, ſiue non: Facit per hoc, capitulum, ſi quis viduam, quinquageſima diſtinctione. Irregularitas verò bigamiæ propter defectum Sacramenti non tollitur, vigeſimaſexta diſtinctione, capitulo, acutius, & capitulo, de inde. nec ex defectu natalium: licet aliqui tenuerint, nullam irregularitatem per baptiſmum tolli.

Se-

Secundò, Irregularitas tollitur, per religionis ingreſſum: vt not. gl. in capitulo ſecundo, de apoſt. Sed non omnis, ſecundum prædict. gloſſ. ſed ea ſolum, quæ non prouenit ex delicto proprio: vt in capitulo primo, de fil. presbyter. ita quòd talis poteſt ſine alia diſpenſatione promoueri ad ordines, ſed non ad dignitates, ſiue prælationes: vt in capitulo finali, de fil. presbyter.

Tertiò, Irregularitas tollitur per diſpenſationem Papæ. Vnde, in omni irregularitate poteſt diſpenſare, cum omnis irregularitas ſit de iure poſitiuo: ſecunda, quæſt. 7. cap. Item Daniel.

Excommunicatio quo modo differat ab Irregularitate.

Quomodo excommunicatio differt ab Irregularitate? Reſpondeo, quia, cum quis abſoluitur, prius debet abſolui ab excommunicatione, quàm à peccatis: ſecus eſt de Irregularitate, quia ea dimiſſa, Confeſſor poteſt à peccatis abſoluere, ideo ad cõfeſſores non pertinet Irregularitas, quia ſecundum ſe, peccatum non eſt, nec includit, ſicut excommunicatio, quia etiam merendo, quis poteſt effici irregularis. Pertinet tamen reſpectu clericorum, qui ſunt irregulares, qui peccant adminiſtrando, & celebrando: Ideo eſt etiam vtile Confeſſori ſcire, quando quis efficitur irregularis, & quomodo.

Ab Irregularitate, quæ ſit forma abſoluendi.

Quæ eſt forma abſoluendi ab Irregularitate? Reſpondeo, quòd nulla eſt certa, & determinata: ſed tamen in vſu eſt, vt fiat per hoc verbum, diſpenſo, & non abſoluo: vt diſpenſo tecum in irregularitate, quam incurriſti propter talem cauſam, & reſtituo te ad actus legitimos: vel quando dubitatur, dicendo, ſi quam contraxiſti.

Abſolutionis forma tempore Iubilei, quæ ſit.

Quæ eſt forma abſolutionis tempore Iubilei, aut ſimilium gratiarum? Reſpond. quòd hęc eſt, Si tenearis aliquo vinculo, vel aliquibus vinculis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, à quibus ego poſſum te abſoluere, Authoritate mihi cõmiſ-

ſa,

sa, & tibi concessa à Sanctissimo Domino Papa. N. ego absoluo te, & restituo te Sanctis Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & vnitati fidelium. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Misereatur tui, &c. Indulgentiam, & absolutionem, &c. Dominus Noster Iesus Christus te absoluat, & ego authoritate ipsius, qua fungor, absoluo te ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Passio Domini Nostri Iesu Christi, & merita Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, aut mali substinueris, sint tibi in remissionem peccatorũ, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Absolutionis forma pro illis, qui habẽt indulgentiam plenariã, quæ sit.

Notandum, quòd si alicui concederetur, quòd possit eligere Confessorem, qui ipsum absolueret ab omnibus censuris Ecclesiasticis, & secum dispensaret in Irregularitatibus, plenariamque remissionem sibi concederet, posset absoluens vti talibus verbis. Primò, dicat, Misereatur tui omnipotens Deus, &c. Indulgentiam, & absolutionem, & cæt. Postea, Dominus Noster Iesus Christus per merita suæ sanctissimæ Passionis te absoluat, & ego authoritate ipsius, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Sanctissimi Domini Nostri Papæ. N. mihi commissa, & tibi concessa, absoluo te ab omnibus sententijs excommunicationis, suspensionis, & interdicti, quas incutristi, & dispenso tecum in omnibus irregularitatibus, quas contraxisti, & restituo te sanctis Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & vnitati fidelium.

Item, absoluo te ab omnibus peccatis tuis, & concedo tibi plenariam remissionem omnium peccatorum tuorum. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Quia verò quandoque vnum conceditur sine alio, ideo varianda est absolutio, secundum variationem concessionum.

Forma absoluendi ab Excommunicatione maiori, dicta est in fine primæ partis.

Absolutionis forma in mortis articulo quæ sit.

Quæ est forma absolutionis in mortis articulo? Respondeo, ℣ primò dicatur, Misereatur tui, &c. Indulgentiam. & c. Postea, Dominus Noster Iesus Christus per suam pijssimam misericordiam te absoluat, & ego authoritate ipsius, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in hac parte tibi concessa, & mihi commissa, in quantum possum, debeo, & mihi permittitur, absoluo te ab omni sententia excommunicationis maioris, vel minoris, suspensionis, & interdicti, & à participatione cum excommunicatis, & restituo te Sãctis Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & vnitati fidelium. Item, eadem authoritate, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, & à pœnis omnibus tibi in purgatorio debitis propter culpas, & offensas, quas contra Deum commisisti. & restituo te illi innocentiæ, in qua eras, quando baptizatus fuisti. Si verò hac vice non morieris, reseruo tibi illam pro vltimo articulo mortis tuæ. In nomine Patris, & Filij, &c.

Absolutionis ab excõmunicatione minoris, & à peccatis forma quæ sit.

Quæ est forma absolutionis ab excommunicatione minori, & à peccatis? Respondeo, quòd est, dicto Misereatur tui, &c. & Indulgentiam &c. dicatur Dominus Noster Iesus Christus per suã pijssimam misericordiam te absoluat, & ego authoritate ipsius absoluo te à vinculo excommunicationis minoris, & restituo te Sanctis Sacramentis Ecclesię. Item eadem authoritate absoluo te ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, et Spiritus Sancti, Amen. Passio Domini Nostri Iesu Christi, & merita Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, & mali

mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum tuorum, in augmentum gratiæ, & pręmium vitę æternę. Amen.

Item, alia abſolutio communis. Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, à quo poſſim te abſoluere, ego abſoluo te, & reſtituo te Sanctis Sacramentis Eccleſiæ, communi, & vnitati fidelium. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Miſereatur tui, &c. Indulgentiam, & cęt. Dominus Noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat, & ego authorita te ipſius, qua fungor, abſoluo te ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & merita Beatę Marię ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, aut mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, in augmẽtum gratię, & pręmium vitæ ęternę. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.

Abſolutio in Reconciliatione, & in ſubitanea morte quæ ſit.

Quæ eſt forma abſolutionis in Reconciliatione, & in caſu repentinę mortis? Reſpond. quòd eſt. Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, à quo poſſim te abſoluere, ego abſoluo te. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Item, Ego abſoluo te ab omnibus peccatis tuis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.

Explicit Decimus, & Ultimus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis, R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ Profeſſoris.

BIBLIOTECA

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS,

Apud Hæredes Melchioris Seſſæ.

M D XCIIII.